

251
C. RĂDULESCU-CODIN

COMORILE POPORULUI

Literatură, obiceiuri și credințe.

Dă-mi veștmântul, albă floare,
Viersul tău, privighetoare,
Aurul tău, lună plină,
Și smaraldul tău, colină,
Dă-mi, tu, lin pârâu, argintul
Și tu rouă, mărgărintul;
Tu mireazma-ți, teiule,
Râsul tău, bordeiule,
Blândul freamăt, vântule,
Jindul tău, mormântule;
Buciumul, păstorule,
Aripa ta, dorule!
Să 'ntocmesc o doină rară...

.....
(G. MURNU)

BUCUREȘTI

EDITURA CASEI ȘCOALELOR

1930

Inv. A. 32.036

C. RĂDULESCU-CODIN

251412

1930

COMORILE POPORULUI

Literatură, obiceiuri și credințe.

Dă-mi veștmântul, albă floare,
Viersul tău, privighetoare,
Aurul tău, lună plină,
Și smaraldul tău, colină,
Dă-mi, tu, lin pârâu, argintul
Și tu rouă, mărgărintul;
Tu mireazma-ți, teiule,
Râsul tău, bordeiule,
Blândul freamăt, vântule,
Jindul tău, mormântule;
Buciumul, păstorule,
Aripa ta, dorule!
Să 'ntocmesc o doină rară...

(G. MURNU)

58022

BUCUREȘTI
EDITURA CASEI ȘCOALELOR

1930

360.28.A.1016

493

1956

BIBLIOTECA UNIVERSITARA
COTA ~~59308~~

55330

Biblioteca Centrală Universitară
BUCUREȘTI
Cota ..... ~~59308~~ .....
Inventar ..... 58022 .....

RC 216/02

B.C.U. Bucuresti

C58022

58022

Marioarei mele.

INTRODUCERE

In cele ce urmează se va vorbi despre literatura populară română, obiceiurile și credințele aceluia cărui

*„Prea drag îi e să fie 'n lume
Și prea iubește ce-i frumos:
Pe lângă vin, voinicii roată
Și chiote pe deal în zori
Și ziua luncile cu flori
Și hora noaptea 'n șezători
Și viața toată...“¹⁾.*

M'am gândit că în scumpa noastră țară sunt atât de multe satele și cătunele cari, fiecare are într'un chip oarecum deosebit, dialectul, jelul de a gândi asupra trecutului neamului și aspirațiilor poporului, cântecele din sat, descântecelile, zicătorile, tradițiuni și obiceiuri la naștere, nunți, moarte, cumetrii, diferite zile ale anului, etc., din a căror cunoaștere și studiere în cele mai mici amănunțimi se pot trage mari foloase,

---

1) G. Coșbuc «Fire de Tort».

fie că se păstrează curat și neprihănit aceiace a produs mai sublim cel mai mare artist național, dându-se tot poporului spre a le zice și practică tot așa de frumos ca în vremile trecute; fie că se dă material prețios la îndemâna poeților, istoricilor, folologilor, psihologilor și etnologilor, și deoarece port nădejdea că odată și-odată, după îndemnul dat prin diferite scrieri, sfaturi și ordine, toți acei mai luminași, cari trăiesc în mijlocul poporului de jos, din toate satele și cătunele României, se vor apucă să dea la lumină produse de literatură și obiceiuri poporane — comori sfinte ale neamului — m'am gândit că cele scrise aici vor putea sluji acelor buni Români ca un îndemn și o călăuză pentru culegerea mărgăritarelor poporului.

S'au ocupat, e drept, la noi, destui iubitori de neam cu publicarea și studierea produselor poporului și s'au publicat valoroase colecțiuni în fruntea cărora stau acelea ale lui V. Alexandri, G. Dem. Teodorescu, I. Creangă, P. Ispirescu, Iuliu A. Zane și Artur Gorovei. S'au ocupat și reviste, dintre cari pomenim cu mare drag și recunoștință pe „Convorbirile literare“ și „Săzătoarea“. Bărbați competenți, încurajați de multe ori de cea mai înaltă instituție culturală „Academia română“ și de Ministerul Instrucțiunii publice, s'au străduit a publică și studia produsele graiului și gândirii poporului, aceasta spre recunoștința inimilor bune, spre fala și cinstea Neamului.

Dar aș dori ca și mai mult să se publice și să se studieze, căci sunt mulți, foarte mulți și astăzi, cari „rămân tot batucici la cap și fug de

cărți de felul acestora“. Știm bine cum unii streini se interesează de limba, dialectele și producerile noastre poporane.

Sunt mai bine de 15 ani, decând ilustrul filolog, dr. Gustav Weigand profesor la Universitatea din Lipsca, scrie în limba germană volume întregi despre limba românească, căreia îi arată un vădit interes studiind maicuseamă diferitele ei dialecte din țară și din toate provinciile locuite de Români. O sfântă admirațiune către omul științei m'a cuprins, când am văzut, acum șease ani, cum acest profesor cutreieră cu marea sa trăsură — ad-hoc — văile și câmpiile românești, cum sta la vorbă cu bătrânii necărturari, spre a prinde felul de gândiri și pronunție în diferitele nuanțări, cum fotografiă clădiri și costume dela sate, și cum puneă fetele să cânte 'n cor, culegând literatură poporană de pe-aici spre a o da publicității în Anuarele seminariului român!... Și admirațiunea mi-a crescut când, în toamna anului 1904, un elev al d-lui Profesor Weigand, d-nul Alfred Knorr, stud. phil., azi, profesor la liceul Lalande din Bourg-en-Bresse (Franța), cheltuiă, fără stipendii, destul de mulțisor spre a călători prin Transilvania și România, a învăța limba noastră, dialectele și felul de trai al poporului român!... când am văzut cum ne culegeă cântecele și cum — sosit aici în Priboeni — cântă cu înflăcărare doinele auzite la Săliște și Rășinari și ne spuneă cu mândria unui Român neaoș, decât foc pentru limbă și neam sunt pătrunși Ardeleniil...

Ar fi bine ca — înaintea altora — noi Românii, cât mai mulți să avem un cult pentru ce-i al

nostru, să nu se mai afle, cum zicea genialul Eminescu, „mai lesne oameni ce pun la vot existența lui Dumnezeu, decât suflete înamorate de limba și datinele străbune“.

In cele ce urmează voiu vorbi, pe scurt, despre:

1. Literatura poporană cu împărțirile și sub-împărțirile ei. Câtevâ producțiuni din cari să se vadă frumusețea limbei poporane. Obiceiuri și credințe.

2. Istoricul culegerii și studierii produselor poporului.

3. De ce folos poate fi culegerea și studierea literaturii, obiceiurilor și credințelor.

4. Cum s'ar culege cât mai mult material — alegându-se ce-i de preț; cum să reînvieze și să crească admirațiunea către asemenea producțiuni — să se pună mai mare preț pe ele și cum să cultivăm sentimentele frumoase prin literatura poporană.

Cred că voiu contribui și eu cu ceva la știința folclorului¹).

1905, Priboeni.

C. RADULESCU-CODIN.

Literatura poporană.

I.

Se numește *literatură poporană* totalitatea producerilor literare cunoscute în popor, fiecă sunt ale lui proprii, alcătuite în timpi fără dată, de autori necunoscuți, fiecă au fost mai întâi scrise și apoi au devenit poporane.

Literatura poporană este de două feluri: cea nescrisă și cea scrisă.

Literatura poporană nescrisă nu e chibzuirea unei minți răzlețe, ci închegarea simțirii la un loc a unui întreg popor, a unei ginți sau chiar a omenirii. Ea sboară din loc în loc, schimbându-se și prefăcându-se după timp, după natură și chiar după cel care o cântă or o zice.

Cea *scrisă* cuprinde acele produceri numite *cărți poporane*, atribuite de popor unor persoane închipuite și cari, pentru a deveni poporane, au trebuit să se potrivească cu spiritul poporului și să fie scrise în graiul lui. Și literatura scrisă se modifică dar mult mai puțin ca literatura nescrisă și mai mult când trece dintr'o limbă într'alta.

1. **Literatura poporană nescrisă**, cuprinde toate producerile spiritului popular or numai ale unui singur popor, fiind ori născută în diferite vremuri și în împrejurări deosebite ale vieții psihice și sociale a poporului, ori moștenită din timpuri și mai vechi.

Cunoașterea, studierea și păstrarea acestor comori sfinte ale neamului din care se poate vedea o lume a gândului deschis și a simțirii adânci, e de mare folos, căci ele sunt expresia cea mai vie a caracterului național și ele — cum arătăm mai la vale, pot folosi la dezvoltarea patriotismului în popor, la cunoașterea naționalității noastre, pot folosi literaturii culte, poezilor, istoricilor, filologilor, psihologilor, pot folosi ca hrană sufletească, etc.

Literatura poporană nescrisă se împarte în *poezie și proză*¹⁾.

Poeziei poporane aparțin: Doinele, horele, ba-

1) Intr'un studiu al d-lui dr. *Iv. D. Sismanoff*, asupra etnografiei bulgare, studiu tradus și publicat în «Convorbiri literare», anul XXXI, tot ce intră în marginile folclorului e clasificat în două grupe deosebite:

I. *Subiecte ale istoriei literare*: povești, anecdote, cântece, balade și cele de asemenea natură, cântece de răs, glumă, cântece de copii, descântece, mistere (reprezentații dramatice populare), cimituri, formule, păcălituri, etc.

II. *Subiecte ale etnologiei și psihologiei popoarelor*: 1) *Superstiții populare*: închipuiri asupra sufletului, asupra morților, asupra ființelor supranaturale, mijloace de păzire împotriva influențelor rele.

2. *Credințe*. 3. *Tradiții* (legate cu superstiții populare): în viața familiară, în viața socială, asupra convențiunilor materiale ale vieții.

4. *Documente limbistice*: lexiconale, sentenționale (proverbe și frase), asupra culturii materiale, asupra celei spirituale.

ladele și legendele, colindele, vasilca și plugușorul, paparudele și caloianul, rugăciuni, cântece și jocuri de copii, sorcova, steaua și vicleimul, moș-ajunul, orațiile de nuntă, descântecele, parte din proverbe, frământări de limbă, bocetele.

Prozei poporane aparțin: Basmele, snoavele, unele din proverbe și frământări de limbă, tradițiunile, ș. a.

a) Poezia poporană.

Poeziile poporane sunt „comori neprețuite de simțiri duiosase, de idei înalte, de notițe istorice, de credințe superstițioase, de datini strămoșești și maicuseamă de frumuseți poetice pline de originalitate și fără seamăn în literaturile străine“²⁾.

Ele ne-au păstrat limba, moravurile și tradițiunile, într'un glas fermecător de dulce, glasul sfânt al cântecului, care niciodată n'a cântat și nu cântă ca ceata cea mare de tineri, cari „osteniți pe nemuncite și

„Ofiliți în floarea vârstei de-un desgust molipsitor
Iși zădărnicesc puterea, focul tinereții lor
Ca să legene 'n silabe pe tiparele găsite
Desperări de poruncială și dureri închipuite“³⁾.

„Poezia poporană este expresia cea mai scurtă a simțimântului și a gândirii. Lăsând laoparte tot ce e nenatural, ea nu este decât limba simțimântului și pentruca această limbă să fie

2) V. Alecsandri.

3) A. Vlahuță «unde ni sunt visătorii».

totdeauna curată, adeseori se renunță și la rimă și căutându-se cuvântul cel mai apropiat nu se impune nici o silă la construirea versului... să sperăm că tot se vor mai găsi suflete, care să nu fie jignite de limba neîndemânatecă sau de simplitatea unui cuvânt vechiu și vor preferi a se adăpa mai bine la isvorul curat ca lamura și mai prețios ca aurul al poeziei noastre populare, decât să beà din isvorul de zahăr cu portocale¹⁾.

„Cântecul poporului este cea mai înaltă poezie, căci el dă viața și viața-i suferința; cântecul poporului este poezia cea mai sublimă, căci nimeni nu știe cine l'a făcut. Fiecare l'a cântat pentru întâiaș dată și sute de ani în șir. Cântecul poporului este cea mai profundă poezie, căci fiecare l-a simțit pentru întâiași dată. El curge din veselie și din strigătul de durere, din nădejde și din suferință; și numai acela se poate numi poet, care a dat de aceste simțuri... Am avut din partea mea rara fericire de a auzi cântecul României, când erà încă ascuns și necunoscut. El m'a făcut de am pătruns în inima poporului meu, că par'că-aș fi din ea născută. Da, dintr'însa din nou m'am născut...

„Se zice că maestrii cei mari ai întâiei arte creștine au zugrăvit în genuchi și în rugă fierbinte; și eu îngenunchi înaintea cântecului ca dinaintea a ceiace Dumnezeu a dat mai curat copiilor săi, ca dinaintea acelu cuvânt din evanghelie, care luminează întunerecul și care-l duce spre acele înălțimi strălucitoare pe care Duhul simplu al omului său nu și-l poate altfel închipui

1) M. Eminescu. Literatura populară.

decât într'o psalmodie eternă înaintea feței lui Dumnezeu²⁾).

Poetul polon *Adam Miczkiewicz* strigă cuprins de entuziasm la auzul viersului poporului:

„Cântece poporane, voi, sicriu sfânt al credinței ce legați timpurile cele vechi cu cele noi, în voi își depune o națiune trofeele eroilor săi, speranța, cugetarea și floarea simțurilor sale. Sicriu plin de sfințenie! Pe tine nici te atinge, nici te sfărâmă vreo lovire, pecăt poporul tău chiar nu te-a profanat... O, cântec poporan! tu stai și păzești amintirile naționale; tu ai aripi și glas ca de archangheli, adesea ai și arme ca dânsii! Flacăra mistuiește lucrările pensulei, tâlharii jefuiesc comorile, dar cântecul scapă în veci cu viață și se strecoară printre oameni. Dacă sufletele înjosite nu știu să-l hrănească cu dor și cu speranță, el fuge la munți, se acată de ruine și deacolo spune din vremile trecute. Tot astfel privighetoarea sboară afară dintr'o casă ce a ars și se oprește un minut pe învelitoare; dar dacă și învelitoarea se cufundă, atunci pasărea fuge în păduri, și din mijlocul ruinelor, din mijlocul mormintelor, ea cântă călătorilor, cu glas răsunător, doina cea de jale“...

Diferitele feluri de poezie poporană:

Doina este o specie de poezie lirică, care ca un glas intim al inimii poporului nostru, destăinuiește traiul lui lăuntric. Ea este expresia a tot ce are mai drag și sfânt românul, expresia iubirii și a suferinței.

Origina cuvântului *doină* a fost discutată rând

---

2) Carmen-Silva.

pe rând de mulți învățați: *Dumitru Cantemir* în „*Descriptio Moldaviae*“ zice că acest cuvânt s'ar trage dela zeul Marte, care s'ar fi numit de Daci „Doina“; dar nu se întemeiază pe vreun isvor istoric, nici pe vre-o tradițiune populară; *Petru Maior*, că ar veni dela niște cuvinte grecești, care ar numi pe *Jupiter*; *Heliade* crede că dela „Diana-oda“; *Laurian* și *Maxim*, cum și *Aron Densușanu* cred, că doine vine dela „doleo“ din forma intermediară și dispărută „dolina“; *Cihac* zice că vine din „*dwoinitza*“, fluier dublu. Singur *Hașdeu*, bizuindu-se pe faptul că doina în neamul românesc are o îndoită formă: „doină“, și „daină“ peste Carpați, găsește adevărata origină a cuvântului „Doina“: zendicul „*daini*“, „*dină*“ însemnează „lege“. Persanul „*din*“ și armenianul „*den*“, însemnează „religiune“. „Intre lege, religione și viers este o străveche legătură, din copilăria popoarelor. Aristot constată că în vechime popoarele povestiau evenimentele istorice și formulau legile civile sau religioase, în viersuri. Agatirșii cu mult înaintea Dacilor, în Dacia, păstraseră forma viersului pentru lege și istorie. Dar zendicul „*dîeni*“ și lithuanul „*daină*“ este și „cântec tradițional“. *Hașdeu*, sprinându-se pe cercetările lui *Weber*, alătură la cele de mai sus și cuvântul „*dhainî*“ din cel mai vechiu dintre cântecele vedice ieșit din rădăcina „*dhi*“ a cugetă, zendicul „*di*“ a vedeă și ajunge la concluzia, că Romanii au găsit cuvântul „*doină*“ în Dacia, cuvânt străvechiu la Daci: adăogând și faptul susținut și de *Michelet*, că poporul roman, clasa de jos n'avea înclinare

la cântece, muzică și poezie. Poporul românesc a luat cuvântul „Doină“ dela Daci.

Definițiunile ce se dau Doinei sunt iarăș în mai multe feluri: *Alexandri*, afirmă că „doinele sunt cântecele de iubire, de jale și de dor, plângeri duioase ale inimii Românului în toate împrejurările vieții sale“.

În revista „Carmen Sylva“ care apărea prin 1895 am văzut următoarele viersuri, care par'că erau anume făcute să definească doina.

Un cântec mic tu cum mi-l faci
 Incât așa de mult să-l placi?
 Ce pui într'însul, dragă?
 Puțină muzică și foc
 Puțin amar, puțin noroc
 Și-o întregă!...

În „literatură și stil“ de d-nii M. Dragomirescu și G. Adamescu, se spune că „doina este orice cântec însoțit de poezie, prin care românul își exprimă sentimentele lui, oda sau poezia lirică special românească“ *Antonin Ròques* în „Chants Roumains“ scrie: „La Doina est un chant qui tient de l'élégie, de l'ode et de la ballade“. *Costache Negruzzi* o arată ca un cântec de plăcere și de iubire. *Ioan Urban Iarnic* și *Andrei Bârsan* traduc doina cu „Chanson, poésie mélancolique“. *G. Dem. Teodorescu* spune că doinele sunt inspirate de urât, părăsire, deziluzie, străinătate, suferinți morale, boale și moarte. *Hașdeu* spune că doinea este expresiunea sentimentului sub toate formele: tristețe, bucurie, iubire sau ură, entuziasm și disperare, pace și război, dar întotdeauna având în ea ca notă de dor, de

dorință, de așteptare. *Delavrancea*, cercetând trecutul *Doinei* zice: „Cuprinsul doinei trebuie să fie vitejesc, iar nu jalnic. Nu plângere, ci strigăt de bărbăție. Nu melancolie, ci energie națională. Prin ea se exprimă nu poezia iubirei, ci energia etnică a celui mai rășboinic popor de acum cinci secole... Dar chiar în poezia populară „doina ne revine ca ecoul eroismului nostru din trecut. Când un voinic cântă „doina“, văile „clocotesc“, codrii „se înfioară“, munții „se clatină“. Un așa cântec nu e nici de jale, nici de iubire, nici de plăceri ușoare. O altă dovadă ar rezulta din evoluția *Doinei* în raport direct cu evoluția statelor românești și cu prefacerea soartei poporului român de pretutindeni. În ipoteza că doina ar fi „cântec eroic“ se înșiră, într'un mod sever logic, o serie de doine, cari ar reprezenta perfect de exact istoria politică, socială și psihică a poporului român. Dintr'un asemenea paralelism credem, că va scăpără aceiaș posibilitate: „doina, energie, eroism“... Târziu în urmă, Eminescu, în „Doina“ sa, pătrunde înțelesul istoric al doinei, căci, după ce pare a urma calea inversă pe care o străbătuse cântecul apărării naționale, se amestecă ca un vizionar erou în vremile deacum câteva secole, cașicum ar fi trăit atunci. „Turbură sfântul mormânt al lui Ștefan; rechiamă la viață pe eroul ce doarme numai, și-i spune, ceiace bătrânul știa din cele patruzeci de bătălii:

De-i sună din corn odată
 Ai s'aduni Moldova toată
 De-i sună de două ori
 Iți vin codrii 'n ajutor

De-i sună a treia oară
 Toți dușmanii au să piară
 Din hotare în hotare.

„In doină s'a resfrânt sufletul poporului român ca energie specifică, ca eroism al rasei, ca rațiune de a fi al unui neam milităresc. Un cer întins pedeeasupra unui lac adânc și limpede. Pe cer a fost senin, au trecut nori și aștri luminoși, apoi s'a întunecat și întunericul a durat mult, până mai acum câtăvã vreme.

„In lacul adânc s'au răsfrânt fenomenele de sus: seninul, primejdia, strălucirea și genunea oarbă ca o lungă noapte de piere. In așa raport a stat sufletul Românilor, ca energie, cu doina lor, cu doina revoltaților prigoniți de mărimea trecută, cu doina haiducilor înflăcărați împotriva asupritorilor, cu doina săracilor ajunși la desperarea omului, care nu mai recunoaște marginea dreptului, cu doina din urmă, care a răsunat din Abruzi în toată suflarea românească.

„Cu un astfel de înțeles — iar nu cu melancolia și duiosia presupusă de unii — apare Doina, și din puținele documente, și din notele esențiale ale poeziei populare și din potrivirea perfectă a adevăratelor doine cu stările psihice, prin care a trecut Românimea...“.

Ex. de *doine*.

1...

Găsii dorul inimii
 Scris pe fața perinii
 Cu cerneala ochilor
 Cu firul sprâncenilor.

(din col. Drag. & Dragu.)

C58022

2...

Frunză verde măr mustos
 Măre, de ce n'a lăsat Cristos
 Să ia frumos pe frumos
 Să trăiască mângâios?
 Ci mi-a lăsat Duhul sfânt
 Să ia frumos pe urît
 Să trăiască amărit!...

(col. Răd.-Codin)

3. Din Ardeal.

Fraților, voinicilor
 Merg acasă că mi-i dor,
 Maica-i cu cina pe masă
 Și cu apă rece 'n vase...
 Mă dusei să mă îmbie,
 Rămas bun, măicuță, ție!
 Nu lungi vorbele multe
 Că n'are cine s'asculte...
 Rămas bun și ție, tată,
 Când ți-o fi dor, tu mă cată
 Când frunza va înverzi,
 În țara Moldovii;
 Când florile să 'mpupească
 Cată-mă 'n țara turcească;
 Când frunza va 'ngălbeni
 Poți ști, maică, c'oi muri...
 Dar n'oi muri cu rușine
 Ci cu murgul lângă mine,
 N'oi muri șezând pe loc,
 Ci-oi muri dădând cu foc;
 N'oi fi coperit cu flori
 Ci-oi fi coperit de nori!...

(„Conv. lit.“ a. XXXIII).

4. De peste munți:

De jelea vieții mele
 Plâng pietrile pe vâlcele
 Pasările 'n cuiburele.
 De jelea traiului meu
 Plâng pietrile pe pârâu
 Pasărea în cuibul său...
 De-ar fi pe munte buceag,
 Trece-l-aș cu mare drag
 Dar pe munte-s floricele
 Și nu-l pot trece de jele...
 Inimă supărăcioasă,
 Ce să-ți dau să fii voioasă?
 Supărat ca mine nu-i
 Nu pot spune nimănui:
 Nici la lună, nici la stele,
 Nici la surorile mele;
 Nici la stele, nici la nor,
 Nici la maica mea cu dor!...
 Toată lumea-i dintr'un neam
 Numai eu pe nimeni n'am
 Toată lumea-i dintr'un sânge,
 Numai eu n'am cui mă plânge!..
 Ah!... mâncat sunt de străini
 Ca iarba de boi bătrâni!..
 Ah!... mâncat sunt de dușmani
 Ca gârla de bolovani!..

Je-le-i, Doamne, cui-i-e jele:
 Je-le-i Doamne, muntelui,
 De armele Iancului!..
 Că le plouă și le ninge,
 Și n'are cine le 'ncinge!..

(Cânt. de trub. G. Marinescu).

5. Cât fuse!..

Frunză verde măr creșesc
 Cât fuse Oltu turcesc
 Mai puteam să mai trăiesc
 Puteam să mă hărănesc

Cu puica să mă iubesc
 Copilițe să 'ndrăgesc...
 Când îmi tăiam câte-un Turc,
 Nu puteam banii să-i duc
 Și când tăiam câte doi,
 Trăgeam banii la zăvoi
 Cu caru cu patru boi...
 Și iar verde mă crețesc
 Oltu mi-este Muscălesc
 Nici nu pot să mai trăiesc,
 Nu pot să mă hărănesc
 Și copile să 'ndrăgesc,
 Că de tai câte-un muscal
 N'are neam de gologan
 Că Muscalu e muscal
     e golan
     dar e dușman
 Frunză verde odolean
 D'aș trăi măcar un an
 Să pui mâna pe dușman,
 Pe dușmanul țării mele
 Ce-i-aduse atâtea rele!...

(Col. mea).

6.

Oleo-leo, spurcat ciocoi,
 De te-aș prinde pela noi,
 De șale să mi-te moi:
 De piele să te jupoi
 Și din pielea ta să fac
 O teacă de mazărac
 Că tu m'ai lăsat sărac
 De pământ și de copii,
 De nevasta mea d'ântâi!...

(Col. mea).

Poeții noștri au cântat doina care mai de care mai frumos: O. Carp (D-nul G. Proca) în „Literatură și știință“ apărută la 1895 sub direcția D-lui Dobrogeanu-Gherea, strigă:

Atât de trist răsună doina
Fără cuvinte înțeleasă!...
Ce dor își spune cine-o cântă
Și ce durere îl apasă?

Ascult-o bine cum adie
Din munții noștri până 'n vale
Și spune-mi dacă știi vr'un cântec
Mai dulce și mai plin de jale?...

Nu-i plânsul unei inimi numai
Și-al unei clipe trecătoare
Ci neamul nostru 'ntreg își cântă
Durerile de care moare.

Poetul Coșbuc a personificat „Doina“ cu o copilă, care plânge cu oamenii la durerile lor și-i mângâie cu plânsul ei. Așa: doina învață pe fete ce e iubirea și râde cu ele:

Deodată-apoi te 'ntuneci
Și cântece le 'nveți;
Să cânte ziua 'ntreagă
Și seara când se 'ntorc
Când triste 'n pragul tinzii
Stau singure și torc

Doina învață pe flăcăi să cânte, când merg la oaste:

Cântând, le-aduci aminte
De-o fată din vecini,
De mame și de-ogorul
Umplut acum cu spini
Și, când i-omooară dorul
Și 'n jurul tău se strâng,

Pui fluierul la gură
 Și cânți, iar dâșii plâng....

Ori

„Asculți ce spune codrul
 Când plânge ziua 'ncet...
 Ah!. toate, doino, toate
 Te fac să fii poet!...”

Și mai la vale:

Ai tăi suntem... străinii
 Te-ar pierde de-ar putea...
 Dar, când te-am pierde, doino,
 Ai cui am rămâne?

Să nu ne lași, iubito,
 De dragul tău trăim;
 Săraci suntem cu toții,
 Săraci, dar te iubim.

Rămâi, că ne ești doamnă
 Și lege-i al tău glas...
 Invață-ne să plângem
 C'atâta ne-a mai rămas!

Și... câți n'au cântat doina! Poetul țărănesc
 Burlănescu-Alin, strigă:

„Frunză verde flori de fragă
 Doină dulce, doină dragă,
 Câte doruri nu se leagă
 De o inimă pribeagă!...
 Printre văile 'nflorite
 Printre ape adormite
 Tu treci codrii și răsbați
 Pân' la cei nemângâiați!.

. . . . .

Doină dulce, doină sfântă,
 Tot Românul mi-te cântă
 Mi-te cântă 'n duioșie
 Când el dă de-o bucurie
 Mi-te cântă cu 'nfocare
 Când el dă de-o 'ntristare!
 Bucuria lui întregă
 Numai tu ești doină dragă,
 Numai tu ești cântul lui
 Cântul drag Românului!...

Cât oi u fi pe ăst pământ
 Eu vă las cu jurământ
 Ca bun frate ce vă sunt;
 Că de-oiu coborî 'n mormânt
 Să cobor cu-al doinei cânt,
 Iar de m'oiu sui la rai
 După-al lumii jalnic plai,
 Să mi-o duc la stele sus
 Unde doine mândre nu-s.
 S'o duc prin pustia lună
 Să i-o cânt în rai mereu
 Unde doina nu răsună
 Și de-aci la Dumnezeu
 Să i-o cânt în rai mereu
 Totașă precum v'o cânt
 Vouă astăzi pe pământ
 Cu glas dulce, cu grai blând,
 Doina tristului meu gând...

Iar poetul Octavian Goga, cât de puternic o descrie!:

Amurgul investmântă 'n umbre
 Smerita frunzei frământare
 Și pare tânguiosul freamăt
 Un glas cucernic de tropare.
 — Nu-i jalea pătimirii tale

Tremurătoarea ta plânsoare
 Ci-i cântecul de îngropăciune
 Al doinei noastre, care moare!

Se duce iar... vântul, pribeagul drumet
 Sfios fâlfâind din aripă
 Din doru-i neslins și 'n veci călător
 O doină domol se 'nfiripă
 Și doina o cântă alunii din crâng
 Și-o tremură 'n murmur isvorul
 Și doina trezește și turma din deal
 Și turma trezește păstorul
 Din funduri de peșteri vin umbre șirag
 S'asculte durerea cântării,
 De patima doinei și umbrele mor
 Cu lacrimi plâng, genele zării
 Și doina se sbate și frunzele plâng
 Și codrul prelung se 'nfioară.

Unele colecțiuni consideră doinele ca sub-împărțiri ale *cântecelor de lume*, pe care le împart și le subîmpart astfel: A. *Cântece de dor*: 1. domestice, 2. doine; B. *Sociale*: 3. haiducești, 4. profesionale; C. *Erotico-bahice*: 5. erotice, 6. bahice, 7. ironice și lascive; D. *Cântece zoologice*: 8. despre păsări și animale, 9. despre plante sau arbori.

Domesticile, cântă starea de fată sau flăcău, însurătoarea, măritișul, văduvia și împrejurările vieții, împreună cu partea lor glumeată și cu plânsul bărbatului sau femeii la moarte, plâns numit *bocet* în Moldova și căruia noi îi rezervăm o vorbire aparte.

Ex. de cântece domestice:

1. *Măritişul.*

Copiliță cu părinți
 La ce focul te măriți
 Că mila dela părinți
 Anevoie-o s'o mai uiți
 Și mila dela bărbat
 Ca frunza de plop uscat

Când gândești să te umbrești
 Atuncia te dogorești;
 Când gândești să trăiești bine
 Atuncea e vai de tine;
 Copilași te-o 'mpresură
 Bărbățelu te-o muștră...

Busuioc verde pe masă
 Rămâi maică sănătoasă
 Dacă n'ai fost bucuroasă
 Să ai fată mare 'n casă
 Să-ți îngrijiască de masă...

(Col. G. D. Teodorescu)

2...

Vrednică-i nevasta mea,
 Vrednică e, vai de ea!...
 Puse oala să se lea
 Dar crescù iarba subt ea,
 De zorită ce erà
 Puse peștele pe foc
 Dar înțeleni pe loc.
 Puse pâinea în cuptor
 Și se duse la obor
 Ca să cumpere ardei
 Să dea fugà prin bordei...

Mintoasă-i nevasta mea,
 E mintoasă, vai de ea.
 A mâncat, sărăca, orz
 Și s'a 'ntors vremea pe dos;
 A mâncat, sărmana, linte,
 Nu i-a venit încă minte,
 I-o veni minte atunci
 Când o crește tei în nuci
 Și alunele în plop
 Și piersicele prin soc
 Și n'o fi apă la scoc.

(Col. G. D. Teod.)

Cântecele sociale haiducești sunt acelea, care blestemă sau ațâță împotriva asupririi, a străinilor, sărăcii, etc. Exemplu, cel de sus: *Oleo-leo, spurcat ciocoi!*

Cântecele sociale profesionale, arată simțimintele păstorului, militarului, clericului, precupețului, etc., etc....

Foicică foaie lată
 Fir'ai maică blestemată
 Că nu mă făcuși o fată
 Să torc cu tine pe vațră
 Să mănânc turta necoaptă
 Și fasulica nefiartă.
 Mă făcuși mărgăritar
 Și mă scrise militar,
 Militar de poliție
 Calu meu cui să rămâie?
 Să rămâie taică-meu:
 Taică-meu e om bătrân
 Nu poate să-i facă fân;
 Să rămâie maichii mele,
 Maica e neputincioasă,
 Și nu se duce la coasă;
 Să rămâie frate-meu,

Frate-meu e om bogat,
 L-a pus satu pârcălab,
 Ia toiagu pleacă 'n sat,
 Murgu meu şade legat!...
 Să rămâie soru-mii:
 Soru-mea e fată mare
 Şi'n zile de lucrătoare
 Ia furca şi-o 'nfige 'n bete
 Şi se duce 'n sat la fete;
 Murgu meu moare de sete!...

(Col. Răd.-Codin).

Jos pământul Neamţului
 mândră-i puica satului
 eu mă duc şi ea rămâne
 plângu-i ochii după mine
 şi-or mai plânge, puică, plânge
 până badea nu te strânge
 că mă duc la cătănie
 de-oi mai fi Dumnezeu ştie,
 că mă duc unde-i mai rău
 colo 'n sânge până 'n brâu,
 şi mă duc, mândră, 'n bătaie
 unde săbiile taie
 tot în carne măruntaie,
 unde pică voinicii
 ca la seceriş snopii,
 de mă făceai, maică, fată
 nu te lăsam supărată
 şi torceam cu furca 'n vatră,
 dar tu m'ai făcut ficior
 să-ţi fie de mine dor.

(Conv. lit., an. XXXI, No. 9)

*Cântecel*e erotice, cântă întotdeauna dragostea.
 Exemplu în „Găsi

dorul inimii“ sau alta care
 sfârşeşte cu „sărutat topit în dor şi'n strânsori
 de sânişor“, ori:

1...

Știi tu, badeo, știi tu, știi
 Când eram tineri copii
 Și 'ncepeam dragostea 'ntâi?
 Și veniai sara la noi
 Și mâncam miere din roi
 Și ne iubiam amândoi?!...

2. *Puica.*

Foaie verde de sipică
 Puică neichii cea dorită,
 Când erai a mea iubită,
 Erai de neica cinstită
 Și d'o lume omenită;
 Ți-eră casa poleită
 Bătătura pardosită
 Cu var și cu cărămidă;
 În stâlpii porțiții tele,
 Mănuchiaș de floricele.

Decând pe neica nu-l ai,
 Casa ți-este mucigai,
 Bătătura, grajd de cai
 Stâlpii porții, putrigai;
 Nici un coraj nu mai ai
 Și când te văzui oftai!...

(Col. Răd.-Codin).

3..

Lasă-mă, bade de mână
 să mă duc în cea grădină
 să-mi rup două trei plântuțe
 să-mi fac verde cununiță,
 cununiță din trei flori
 să mai vii, bade, la noi,

peste zi de nouă ori,
de ț-a păreà bade, mult
te 'nvăț, bade, și mai scurt
să vii num'odată 'n zi
când soarele-a răsări
și să pleci când a sfinți.

(Conv. lit., an. XXXI, No. 9)

Cântecele bachice sunt acelea care cântă vinul și petrecerile, ex. *La bordei cu crucea 'nnaltă, la stăncuța sprâncenată.*

Cântecele ironice și lascive, cuprind glume în diferite forme și în diferite ocaziuni, ex. *Ollenii la coasă, etc.*

1...

Foică arțaraș,
bată-te crucea de naș
cu cine mă cununași?
cu toanta din Făgăraș,
cu urâta satului
cu propteaua gardului!...
— Foaie verde mărăcine
bată-te crucea de fine;
eu aveam nădejde 'n tine
că te-i uită la ea bine...
— Valeu, nașule, aseară,
aseară, la lumânare
îmi păreà toanta o floare,
dimineața la sculat
năstrapa 'n mână am luat,
pe ochi negri m'am spălat,
și la ea când m'am uitat,
bogdaproste c'am scăpat
că toanta nu m'a mâncat!...

— Bată-te, crucea, de fine,

dar ce-aveà toanta cu tine?
 — Vai de mine, ce păcat!
 să vezi ce mi s'a 'ntâmpat...
 merg cu toanta la obor,
 fug vacile, se omor:
 gândesc că e boala lor!
 d'apoi un vițel bălțat?
 a rupt funia d'a scăpat,
 ș'a fugit pân'a crăpat:
tot credeà că l'a mâncat,
 bată-te crucea de naș
 cu cine mă cununași?
 — Bată-te crucea de fine,
 dece n'ai văzut-o bine,
 că n'aveà să steà cu mine!

(Col. G. D. T.)

2...

— Foaie verde ghiociei,
 taie, maică, tăieței
 și-i taie mai mărunței
 pentru pețitorii mei;
 și-i pofteste, maică 'n casă
 și-i pune, maică, la masă
 și le dă de băutură
 vin, rachiu, făr' de măsură
 ca să nu mă cate 'n gură,
 că n'am dinți, că n'am măsele,
 vai de păcatele mele!...

— Foaie verde și-o laleà
 tăieței i-oiu tăia
 pețitori n'oiu mai vedeà!...

— Foaie verde trei sulfine,
 ce-o să mă fac, vai de mine!
 mă uitai într'o fântână
 mă văzui fată bătrână
 fără nici-un dinte 'n gură;

fără dinți, fără măsele,
 amar de fălcile mele.
 mă uitai într'o găleată,
 mă văzui fată buzată;
 nimeni la mine nu cată.
 Foaie verde peliniță,
 mărită-mă, măiculiță,
 c'am ajuns o joimărită!...
 — Taci din gură, bivoliță!
 cine naiba să te iă
 c'o buză de cinci ocă?
 nu te cere niciun câine,
 or cât l-ai minți cu pâine,
 te-a cerut unul lihnit,
 și-a rupt lanțul d'a fugit!...

Cântecele despre păsări sau animale, au pe acestea ca obiect sau cauză a inspirațiilor lirice populare, ex. multe poezii adresate: *cului, corbului, sturzului, calului*, etc.

Cântecele despre plante sau arbori, se găsesc în descrieri obiective sau narațiuni subiective sub formă lirică, etc.

1....

La sfânta Maria mare
 tulesc oile la poale;
 la sfântă Maria mică
 nu mai rămâne nimică...
 rămân stâni, făr' de stăpâni
 strunguțe făr' de oițe
 scaune făr' de băcițe...
 pe poteca dela strungă
 acum crește iarbă lungă
 căci băcițele-au plecat
 și-mi stă locu neumblat...

— Săraci brazi încetinați

la ce foc vă legănați?
 — Cum de nu ne-am legăna
 că ne pleacă *inima*
 și s'apropie iarna...
 vântu-mi bate crăngile
 și-mi îndoiaie vârfurile...

(*dela Rucăr*)

2...

Brazilor încetinați
 la ce foc vă legănați
 și cu vânt și fără vânt
 cu crăcile la pământ?
 — Cum să nu ne legănăm
 că mâine în prânzul mare
 vin tâlharii de ne taie
 și ne taie 'n trei fărtaie
 și ne pune pe trei cară
 și ne duce oblu 'n țară,
 și ne face-o temnicioară,
 temnicioara robilor
 fală mare domnilor.

(*Conv. lit., an. XXXI, No. 9*)

Hora, (*strigături, chiuituri*), e numele tuturor poeziilor de joc. Românii sunt foarte iubitori de jocuri și au foarte multe, așa: *Hora, Brâul, Călușul, Sârba, Brăulețul, Floricica, Zoralia, Moldoveneasca, Hora Nușii, Ungureasca, Țiitura, Ursăreasca, Chindia, Sultănica*, etc. Cea mai veche și mai națională e *hora* „simbolul unirii, a dării de mână, într'o singură familie și se reproduce în zilele noastre întocmai ca acele coruri ce se văd săpate pe marginea capiștelor antice“.

Hore se numesc și ariile ce împreună danțul

precum și viersurile ce sunt improvizate în vremea jocului. Caracterul lor e vesel, glumeț și mai ales e iubitor. Sunt cântate de lăutari, cari stau în mijlocul horei sau uneori, chiar de dănțuitori. Cele mai multe sunt scurte și exprimă sau vreo izbucnire a inimii sau vreo cugetare glumeață, ori vreo pildă.

Înainte vreme se întrebunțau în jocuri mult mai multe viersuri decât azi. Horele sunt întrerupte de sgomotoase onomatopei. Unele sunt răsboinice; mai drăgălașe sunt cele satirice.

Cași doinele, horele (jocurile) au făcut subiectul multor poezii frumoase din literatura noastră. În o poezie din revista „Carmen Sylva“, găsim:

„Te vei întoarce mândru pâlc,
Să râzi cu-ai tăi, să salți în hori,
Și la povești spuse cu tâlc
S'ascuți în șezători?!”

În poema 'n prosă „Făt frumos din lacrimă“, genialul Eminescu zice: „își puse la brâu un fluier de doine și altul de hore și plecă în lumea lui de voinic“.

Poetul Coșbuc în „Sub-patrafir“

Și chiote pe deal în zori
Și ziua luncile cu flori
Și hora noaptea în șezători
Și viața toată...

și, mai departe:

Și mi-a plăcut în jurul meu
Să văd flăcăi pe bățatură
Și cobza cu isonu 'n gură
Să-mi zornăie zorind mereu...
Să văd cum se cotesc șirete
Pe ascuns nevestele, și-aprins,
Să simpt de peste brâu, cuprins
Trupșorul cel subțire 'ncins
Al unei fete...

Poetul *Octavian Goga* scrie:

1...

Subt cerul nostru 'nduișat
E mai domoală hora
Căci cântecele noastre plâng—
In ochii tuturor.

. . . . .

2.

Deacea venit-am să văd înc'odată
Senina și vesela horă,
Cumătră cu sufletul vostru curat
Cu biata mea inimă soră,
Așă! să le văd închegându-se 'n lanț
Vânjoasele brațe rotunde
Și trootul vostru . . . . .

Tărâmul să stea să-l scufunde...
Așă! m'așteptați, vin și eu cu voi
Cămașa răsfrâng-o de mâneci
Să 'ncepem alaiul, vrăjitul alai
De praznicul sfintei Dumineci
Un pas 'nainte și doi înapoi
La dreapta, la stânga, înainte
Un pas...

Exemple de hore din cele mai frumoase:

1...

Eu îi pun mâncare 'n masă
el mă ia de păr prin casă;
eu îi pun zama de pui
el mi-arată biciu 'n cui...

2...

Pânză, pânză
Fă-te mânză
și te du la mama acasă
și rânchiază, doar te-o șașă

3...

Mult mă blestemă maica
pentru un drăguț cât palma,
dar blesteme, n'am ce-i face,
căci nici mie nu-mi prea place;
să-i placă maicăi ca mie,
m'ar băgă subt cununie¹⁾.

4...

Asta-i fata lăudată
cu casa nemăturată,
gozul de l'ar mătură
cu lopeți l'ar aruncă!²⁾

---

1) M. Eminescu.

2) Idem.

5...

Câte fete se ridică
nu pot face-o mămăligă
numai țna-i mai stătută
și aceia o face crudă...

6...

Am un bărbat cât un steag
și de foame abiă mă trag;
am un drăguț cât o stea,
dar n'am cu el ce mîncă.

7...

Foaie verde și-un spănac
ah, ah, ah! ce să mai fac
că mi-a căzut neica drag
n'am cămașă să-l îmbrac:
am nițică de bumbac
și nu mă 'ndur să i-o fac;
am nițică de fuior
nu e pusă pe mosor
aș aveă alta mai groasă,
bat-o crucea, nu e toarsă!

8...

Trandafir cu două flori
mama-i cu două nurori
una-i ruja macului,
una-i ruja dracului,
una-i pune lăutoare
ca să-i fie apărătoare
alta merge la fântână
cu cămașa soacri 'n mână
și-o întinde 'n-apă odată.

— na-ți-o, mamă că-i spălată
și-o acață de nuia:
câinii hârâe la ea!...¹⁾.

9...

Pusei pânza când dă frunza
și-o strânsei la sfânt-Văsii
și-mi părù că mă grăbii

Și de lată-i tot o spată
și de lungă-i tot o pungă.

(col. mea)

10...

Ungurean cu suman scurt
Moghior, Moghiorlan
Nu ședeà 'n Moldova mult
și te du în țara ta
de-ți mănâncă slânina
și-ți fă casa pe gunoi
și-o freacă cu usturoi
ca s'o aperi de strigoi
fugi departe peste deal
peste deal, peste Ardeal;
că de când ești pela noi
s'a scumpit brânza de oi,
și de când tu te-ai ivit
toate oile au stârpit²⁾

11...

Frunză verde baraboi
și la dreapta câte doi,
frunză verde de cucute
mânioasă, du-te, du-te
frunză verde și-o lalea

1) Alexandri.

2) Alexandri

n'a p'a ta și dă-mi p'a mea
frunză verde de scaieți
sărutați-vă băieți!

12...

Bade, dorul meu și-al tău
 împreune-l Dumnezeu
 făcă-l pod peste-un pârâu
 să treacă tot doi cu doi
 și noi, bade, amândoi.

13...

Drag îmi e nukul cu nuci
 mândra cu vorbele dulci
 și mi-i drag mărul cu mere
 și mândro vorbele tele.

Baladele sau cântecele bătrânești, reprezintă genul epic. Baladele prețuite atât de mult în secolii trecuți sunt cântate pe o melodie plângătoare și dulce, care le dă o expresie extraordinară de tristețe și reverie. Ele cântă și amintesc faptele și viața generațiilor trecute. „Coprind legende despre forțele și lucrurile din natură, povestiri poetice despre persoanele, acțiunile, monumentele istorice, balade romantice și descrieri colorate despre întreprinderile vitejilor și haiducilor; înfine, zugrăvirea cu deamănuntul a datinilor practicate de strămoși“. Sunt cântate la ospete și festivități, precum: la cumetrii, logodne, sărbători, cu deosebire la nunți și în special la mesele de Duminică și Luni seara (mesele cu daruri). În acele ocaziuni mesenii sunt desfățați nu atât de aria melodioasă a cântecului sau de vocea dulce și puternică a cântărețului, cât de

fidelitatea memoriei lui, de talentul ce ar avea de „a zice“, declamă și modulă nesfârșitele cântece dela moși strămoși.

„Spre a ne face o justă idee despre aezii vechilor eleni, despre Demodocul lui Omer, despre cântările întonate la solemnitățile domestice ale Romanilor, prin care, după mărturia bătrânului Catone (în fragm. op. „De originabus“) se celebrau faptele străbunilor, trebuie să întâlnim unul din acei lăutari octogenari, a căror memorie necomparabilă e un nemăsurat depozit de cântece bătrâne. Ei le iubesc mai mult decât orice alt pe lume, căci au trăit cu dânsese și printr'însele, căci sunt unica lor fală. Cucât narațiunea merge înainte, cuatât aria e nesocotită și lăutarul cuprins de o căldură interioară, dă preponderență versurilor declamate în cadență. Ascultătorii magnetizați de gesturile și figura entuziastă, ascultă în nemișcare și cu gândul se duc la acele locuri, la acele persoane, la acele fapte, pe cari le descrie sau le povestește lăutarul ¹⁾.

Cântecele bătrânești sunt de patru feluri: *solare și superstițioase, domestice, haiducești și istorice.*

1. *Solarele* poetizează legenda soarelui și lunii (Apolon și Diana), urmând credinței populare, că soarele voind să iă în căsătorie pe soru-sa Luna, aceasta n'a vrut și s'a aruncat în mare; a fost apoi schimbată în lună și amândoi ursiți a se urmări neîncetat fără a se putea ajunge.

---

1) G. Dem. Teodorescu.

Ex. Soarele și luna

Plecat-a Sîn-Soare
 Și el să se 'nsoare
 Soare minunat
 Trup fără păcat
 Și mult mi-a umblat
 Sus prin norișori
 Jos prin munțișori
 La capăt de țări
 La margini de mări
 Și prin văișoare
 Și prin sățișoare
 Lumea în lungiș
 Și în curmeziș
 Lumea 'n lung și 'n lat
 El că mi-a umblat
 A 'mblat nouă ai
 Tot pe nouă cai
 Pân' ce i-a spetit
 Și i-a ciumpăvit
 Și s'au obosit
 Și toți au pierit
 Și el n'a găsit :
 Potrivit' aleasă
 Să-i fie mireasă
 Potrivită 'n lume
 Ca să se cunune.
 Și dac'a văzut
 Că el n'a găsit
 Potrivit' aleasă
 Să-i fie mireasă
 Ca să se cunune
 Iar s'a înturnat
 De unde a plecat
 Potrivită 'n lume
 La prundut de mare
 Plin de supărare.
 La prundut de mare
 Este o casă mare
 O casă curată

Frumoasă și 'naltă
 Cu uși de sipică
 Cu ferești de sticlă
 Iar în acea casă
 Mândră și aleasă
 Cine lăcuiește
 Și se chindisește?
 Iana Sînziana
 Sorioara lui
 Sora Soarelui
 Ea se chindisiă
 La război ședeă
 Și frumos țeseă
 La casă aleasă
 Pânză de mătasă
 La margini cu fir
 Flori de trandafir.
 Și el cum intră
 Bună ziua-i dă.
 Iana-i răspundeă
 Și mi-i mulțumiă
 După mulțumit
 Soarele-a vorbit :
 — Iană Sînziană,
 Țesă, dragă, țesă
 Covoare pe mese
 Bine te gătește
 Că nunta-ți sosește.
 Că eu dragă, vreau
 Vreau ca să te ieu
 Să-mi fii soțioară,
 Dalbă sorioară
 Că eu am umblat
 Mult am alergat
 Sus prin norișori
 Jos prin munțișori
 La capăt de țări
 La margini de mări
 Și prin văișoare

Și prin sățișoare.
 Și eu n'am găsit
 Potrivit aleasă
 Să-mi fie mireasă
 Potrivită mie
 Să-ți semene ție
 Să-mi fie soție".
 Iana Sinziana
 Ileana Sinziana
 Tare se miră
 Când îl auziă
 El ce cuvântă
 Și îmi răspundeă
 Ș-astfel îi ziceă:
 „Soare frățioare
 Față arzătoare
 Și strălucitoare,
 Soare luminat
 Trup fără păcat
 Unde-i auzit
 Și s'a pomenit
 Să ia sor pe frate
 S'aibă 'n lume parte
 Și frate pe sor'
 S'aibă un trupușor ?
 Soră după frate
 Nuntă cu păcate
 Dar dacă tu vrei
 Vrei ca să mă ei
 Atunci mă-i luă
 Și ne-om cunună
 Când tu îmi vei face
 Mie cum îmi place
 Sus până la cer
 Scări de lumânări
 Și 'n cer te-i urcă
 Și te vei rugă
 După gândul meu
 Sfântul Dumnezeu
 Să ne vămuiască
 Să ne sloboziască

Ca să ne luăm
 Să ne cununăm
 Să fie iertate
 A noastre păcate!"
 Și sora credeă
 Că el n'a puteă.

II

Soare luminat
 Trup fără păcat
 Când a auzit
 Iana ce-a vorbit
 El se opintiă
 Și 'ndată făceă
 Iana ce-i ziceă
 Făceă pân' la cer
 Scări de lumânări
 Și 'n cer se suiă
 Și cum ajungeă
 Domnului vorbiă :
 „Doamne Dumnezeu
 Dumnezeuul meu
 Să mă vămuiești
 Să mă slobozești
 Să-mi iau sorioară
 Pentru soțioară
 Că eu am umblat
 Mult am alergat
 Sus prin norișori
 Jos prin munțișori
 La capăt de țări
 La margini de mări...
 Și eu n'am găsit
 Potrivit aleasă
 Să-mi fie mireasă
 Potrivită mie
 Să-mi fie soție
 Făr' numai pe Iana
 Iana Sinziana
 Și aceia e

Surioara mea“
 Domnul Dumnezeu
 Sus pe tronul său
 Tron sfânt și ceresc
 Tron Dumnezeiesc
 Cum îmi auziă
 Soarelui grăiă
 Și așa-i ziceă :
 „Soare luminat
 Trup fără păcat
 Nu te vămuiesc
 Nu te slăbozesc
 Că eu n'am văzut
 Nici n'am auzit
 Să ia sor pe frate
 S'aibă 'n lume parte
 Și frate pe sor
 S'aibă un trupșor
 Soră după frate
 Nuntă cu păcate.
 Dar dacă tu vrei
 Sora ta s'o iei
 Alt drum să apuci
 Și să mi-te duci
 La moșul Adam
 Care-i om viclean
 Că el toate-a ști
 Cum mai bine-a fi
 Poate te-a 'ndreptă
 Ori Ț-a căută
 Vr'o fată aleasă
 Să-ți fie mireasă
 Și de Ț-a află
 Te-ași cunună.

III

Soarele 'ntorceă
 La Adam mergeă
 Din gură-i vorbiă

— „Că eu am venit
 Poate-ai auzit
 Să ia sor pe frate
 S'aibă 'n lume parte
 Și frate pe sor
 S'aibă un trupșor ?
 Adam se miră
 Apoi mi-i grăiă :
 „Soare luminat
 Trup fără păcat
 Eu n'am auzit
 Nici n'am pomenit
 Dar dacă tu vrei
 Sora ta s'o iei
 Alt drum să apuci
 Și să mi te duci
 Până la cel plai
 La ușă de rai
 De-a fi încuiat
 Raiul luminat
 Să știi că-i păcat.
 De-a fi descuiat
 Să știi că-i iertat
 Și 'n rai de-i intră
 In el vei află
 Multe fete alese
 Stând pëlângă mese
 Tinere, frumoase
 Și mult drăgăstoase
 Și de Ț-a plăceă
 Una atunci îți ia !“
 Soarele plecă
 Raiu 'nchis află
 Moș Adam veniă
 Raiul descuiă
 Prin raiu îl duceă,
 Soarele vedeă
 Multe mese întinse
 Cu făcli aprinse
 De sfinți ocolite
 Fete curățite

La cap înflorite
 Tinere, frumoase,
 Tare drăgăstoase.
 Pomii raiului
 Laudă Domnului
 Unii înfloriau
 Alții se coceau
 Iar alții pierdeau
 Frunza, poamele
 Sus pe rămurele
 Cântau păsărele
 Dar nu-s păsărele
 Ci sunt suflețele.
 Ele că cântau
 Și se lăudau
 Și astfel cântau:
 „Ferice de noi
 Și de voi de doi
 De părinți, de nași
 Și de-ai voștri frați
 Aici de-or veni
 Bine vor găsi
 Bine le-o mai fi!“
 Soarele cătă
 Și se bucură
 Dar lui nu-i plăcea
 Nici-o fetișoară
 C'a lui surioară.
 Adam întorcea
 Din raiu îl scotea
 La iad îl ducea
 Și 'n iad îl băgă
 Soarele cătă
 Și se spăimântă
 Ce-acolo vedeă :
 Pomii iadului
 Scârba Domnului,
 Negri și pârliți
 La frunză sburliți
 Sus pe rămurele
 Cântă păsărele

Dar nu-s păsărele
 Ci sunt suflețele,
 Ele că cântă
 Și se văetă
 Și-așa cuvântă :
 „Vai și amar de noi
 Și de voi de doi
 De părinți, de nași
 Și de-ai voștri frați
 Aici de-or veni
 Bine n'or găsi
 Ci de s'ar grăbi
 Ca să se boteze
 Să se încreștineze
 Tare bine ar fi
 C'aici n'ar veni!“
 Soarele auziă
 Și se îngroziă
 Iar Adam grăiă :
 „Soare luminat
 Trup fără păcat
 De iai pe a ta soră
 Pentru soțioară
 Să știi că-i păcat
 Și tu-i veni în iad!“
 Soarele ziceă :
 „Eu m'oiu însură
 Soră mi-oi lua
 Nu pot fără de ea!“

IV

Soare minunat
 Trup fără păcat
 Iadul părăsiă
 La Iana mergea
 Și cum ajungea
 Astfel îi ziceă :
 „Iană Sinziană
 Ileană Sânziană !

Aidi să ne luăm
 Să ne cununăm
 Să-mi fi soțioară
 Scumpă sorioară
 Că eu până 'n cer
 Scări de lumânări
 Făcut-am făcut
 Tu cum ai dorit
 Și-apoi m'am suit
 După gândul tău
 Pân'la Dumnezeu
 Și-am îngenuchiat
 Și lui m'am rugat
 Și i-am cuvântat
 Să ne vămuiască
 Să ne sloboziască
 Ca să ne luăm
 Să ne cununăm
 Să fie iertate
 A noastre păcate.
 El m'a ascultat
 Și-apoi m'a îndreptat
 Alt drum să apuc
 Să merg să mă duc
 La moșul Adam
 Care-i om viclean
 Că el m'a îndreptă
 Și m'a cunună.
 La Adam m'am dus
 Adam m'a luat
 Prin rai m'a purtat
 Prin rai și prin iad
 Multe mi-a arătat
 Iar când dela iad
 Noi ne-am înturnat
 El mi-a cuvântat
 Și-a zis că se poate
 Să iă sor pe frate.
 Și mi-a poruncit
 Când ne-am despărțit
 Eu ca să te iau

Să fiu soțul tău“
 Iana ascultă
 Și-apoi cuvântă :
 „Soare, frățioare
 Față arzătoare
 Și strălucitoare,
 Soare luminat
 Trup fără păcat
 Eu n'am auzit
 Nici n'am pomenit
 Să ia sor pe frate
 S'aibă 'n lume parte
 Dar dacă Adam
 Care-i om viclean
 Zice c'auzit
 Și s'a pomenit
 Atunci mă-i luă
 Și ne-om cunună
 Când tu frate-i face
 Mie cum îmi place
 Pod frumos de aramă
 Peste marea neagră
 Cu stâlpi de ceară
 Că e nuntă rară.
 Imprejur de pod
 Un gard de gutui
 Gutui și alămâi
 Și-unul de naramze
 C'acele frumoase
 Și mult drăgăstoase
 La mijloc de pod
 Sfântă mânăstire
 Pentru a noastră știre.
 Apoi să-mi aduni
 De peste trei lumi
 Patruzeci de popi
 Și atâți potropopi
 Patruzeci dieci
 Și atâți Vlădici
 Ei ca să s'adune
 Și să ne cunune.

V

Soare minunat
 Trup fără păcat
 Iute se sculă
 Cu biciul, plesniă
 Toate le făceà
 Iana ce ziceà :
 Făceà pod de aramă
 Peste marea neagră.
 Apoi se luà
 Și mi se duceà
 Să aducă nuni
 De peste trei lumi,
 Și cum se duceà
 Indată strângeà
 Patruzeci de popi
 Și atâți potropopi
 Patruzeci dieci
 Și atâți Vlădici.
 Nunii cum venià
 Soarele mergeà
 Pe Iana strigă
 Afar' o scoteà
 Podu-i arătă
 De mână o luà
 Și pe pod mergeà
 Până ce ajungeà
 La cea mânăstire
 Pentru a lor știre
 Și cum ajungeà
 Și 'n untru intră
 Popii le cântă
 Unii de frăție
 Alți de cununie.
 Iana supărată
 Ies' afară 'ndată
 Și cum îmi ieșià
 Ea așa vorbià :
 Pe cât eu voiu fi
 Și mă voiu numi

Sor la frățior
 Voi părinților
 Mai bine să mor
 Să fiu peștilor
 In această mare
 Masă de mâncare!“
 Și cum îmi vorbi
 In mare sărià
 Marea bulbucià
 Stropi în sus sărià
 Dumnezeu vedeà
 Și nu suferià
 Să rămâie așa.
 Din mare o scoteà
 Mreană mi-o făceà
 De coadă o luà
 Pe cer o aruncă
 In lună o schimbă
 Apoi blestemà
 Și ziceà așa:
 — Când tu vei sfinți
 El va răsări
 Când el o sfinți
 Tu vei răsări
 Tot vă veți privi
 Fără a vă întâlni
 Fără îmbrățișare
 Fără sărutare,
 Iară când a fi
 Că veți întâlni
 Atunci s'a puteà
 S'o puteà să ià
 Să ia sor pe frate
 S'aibă 'n lume parte
 Și frate pe sor
 S'aibă un trupșor.

VI

Soarele cătă
 Pe surioara sa

Doar o poate afla
 Dar or cât câtă
 N'o putu afla.
 Apoi supărat
 In nori s'a băgat
 Și mi s'a tot dus
 Tot către apus
 Și când apuneà
 Luna răsăria
 Și mi s'arătã
 In capăt de mare
 Tot spre înălțare.
 Și când se suiã
 Mândru strălucia

Noaptea luminã.
 Când zori revărsã
 Luna se culcã;
 Soarele ieșia
 Roua o sugeã.
 Unul s'arătã
 Altul s'ascundeã,
 Și nu se întâlnea,
 Nici nu se puteã
 A se 'mbrățișã
 Și-a se sărutã
 Și-a se cununã.

(Col. Sim. F. Marian)

Balade *superstițioase* sunt ori legendele creștine, ori credințele religioase despre personificarea holerei și ciumei, despre profetizarea animalelor domestice, urmările nenorocite ale blestemului părintesc, legendele anotimpurilor, plantelor, pasărilor, lupta cu balauri, monștri, etc. Cele mai cunoscute sunt: *Miorița, Holera, Cioma, Iovan Iorgovan, Oaia năsdăvană, Blestemul, Fata și Cucul, La puțul porumbului, Șarpele, Balaurul, Marcoș-pașa și crivățul, Brumarul, Brumărel, Mierla și sturzul, Cicoarea, Cucul și tururica. Cei trei frați și smei, etc.*

Ex. *Fata și Cucul.*

Frunză ismă creață
 joi de dimineață
 pe rouă pe ceață
 și pe negureață
 măre mi-a plecat
 și s'au depărtat:
 trei surori
 la flori

să se înfloriască
 să se 'mpodobească.
 Frunză mărgărit
 mi s'a 'nflorărit
 și s'a împodobit
 dar... Dumnezeu sfânt
 cu ele n'a vrut:
 nori pe cer a pus
 ploaie a adus
 de le-a rătăcit

și le-a risipit :
 fata a mai mare
 apucă la vale,
 habar, grijă n'are;
 a mai mijlocie
 apucă p'în vie
 p'în vie pustie
 nici nu se mai știe...
 a mai mititea
 lua p'o potecea
 și se tot ducea
 și se tot pierdea...
 când... se pomenia
 la munții cărunți
 cu fagii rotunzi
 cu fagi nălțicei
 cu brazi mărunței...
 și cum mi-și ședeă
 nimic nu vedeă
 când se pomenia
 tristă, singurea...
 măre, mi-ascultă
 doar o auzi
 doar că mi-o zări:
 ori taică strigând,
 ori maică plângând,
 ori cocoși cântând
 ori dulăi lătrând,
 ori popă tocând
 ori tobă bătând...
 degeaba ascultă
 degeaba plângea
 că nu mi-auzia:
 nici taică strigând,
 nici maică plângând
 nici cocoși cântând
 nici dulăi lătrând,
 nici popă tocând
 nici tobă bătând;
 doar cucu cântând...
 ...Copila plângea,

copila gemea
 și se jeluia
 din gură zicea :
 — Cucu, cucule
 cuculețule
 mititelule,
 vineciorule,
 peatriciorule
 porumbielule,
 mititel de trup
 cu cuvântu scump
 ia-mă 'n aripioară,
 scoate-mă la țară...
 ți-oiu fi surioară.
 ...Cucu mi-auzia,
 cucu 'mi-și grăia :
 — Copilă drăguță,
 de trupșor micuță,
 nu te scot la țară
 să-mi fii surioară
 că am suriori
 cât e vara flori
 și stele pe cer...
 Foaie viorea
 copila plângea,
 iar se mai plângea
 — Cucu, cucule
 cuculețule
 mititelule,
 vineciorule,
 peatriciorule
 porumbielule,
 mititel de trup
 cu cuvântu scump
 ia-mă 'n aripioară,
 scoate-mă la țară...
 ți-oiu fi verișoară...
 — Nu te scot la țară
 să-mi fii verișoară,
 că am verișori
 cât e vara flori

și stele pe cer...
 fata iar plângea
 și iar îi zicea:
 — Cucu, cucule
 cuculețule
 mititelule,
 vineciorule,
 pestriciorule
 porumbielule,
 mititel de trup
 cu cuvântu scump
 ia-mă 'n aripioară,
 scoate-mă la țară...
 ți-oiu fi soțioară...
 ...Dacă mi-auziă,
 cucu mi-'sopriă
 din gură-i zicea :
 — Copilă drăguță,
 de trupșor micuță,
 Eu te scot la țară
 să-mi fii soțioară...
 noi o să plecăm
 și să alergăm
 eu, din tufă 'n tufă
 și tu pe subt tufă;
 eu din cracă în cracă
 și tu pe subt cracă
 pân' la marea Albă
 la mă-ta acasă.
 Foaie și-o laleă
 dacă 'mi-și vorbiă
 ei mi-se porniă
 acas' ajungea...
 fata în cas' intră
 cucul rămâneă
 și stă până 'n sară

în strajin' afară
 fata 'n casă intră
 mă-si că-i spuneă.
 Frunză verde vioreă
 măsa cum mi-o auziă,
 fetiți, măre-i zicea :
 — Rău ai făcut, fata mea,
 cucu 'mi este o păsăreă
 nu știe ce-i dragostea,
 nu știe ce-i soția.
 ...Fata cum mi-o auziă
 afară că îmi ieșea
 și cucului îi grăiă :
 — Uite ce zice maica
 Du-mi-te, cuce 'ndărăt
 că tu ești o păsăreă
 păsăreă și mititeă
 tu nu știi ce-i dragostea
 tu nu știi ce-i soția
 n'o să știi ce-i jalea mea
 n'o să știi ce-i viața mea
 cucul măre, s'amără
 și, măre, se necăjiă
 și din pene plescăiă
 peste ochi că mi-o loviă
 și oarbă că mi-o lăsă
 să nu cunoască lumea
 să nu vază lumina.
 Frunză viorea
 cucu 'mi și plecă,
 a jale plângeă
 și 'n codru intră ;
 nu se mai zăriă.

(col. Rădulescu-Codin)

Baladele domestice, cântă modul de a trăi, întâmplările vieții, instituțiile, etc. In ele se găsesc uneori adevărate tragedii. Ex. Ghiță Cătă-

nuță, Olea, Voinicel Oleag, Milea, Ilinca Șandruului, Moșneagul, Neguța, Neaga, Nevasla ră-tăcită, Marcul viteazul, Tudorel, Mitul, Voinicul, Sârb-sărac, Rada, Mogoș-Vornicul, Barbu, Soa-cra și nora, Iencea Săbienea, Nunta lui Iancu Vodă, Vartici, Fata robită de Turci, Călugărița, Toma Alimoș, Oancea, Mocan-Oleac, Stan din Bărăgan, Mizil-Craiu, Cântecul lui Călin, Doicin, Barbu, ș. a.

Ex. *Voinicel Oleag.*

1...

Verde sălcioară
sus la inimioară
mulți voinici se 'nsoară...
verde viorea
el că se 'nsură
voinicel Oleag
de oleag, oleag
de blaga bogat...
el că se 'nsură
mândră că-și luă
mândră ca a lui
nu-i a nimului...
când el se porniă
de mi-se 'nsură,
el, măre c'avea :
nouă mori în vânt,
trei pe subt pământ
macină argint,
cu piscoaie pe fereastră
de toarnă argintu 'n casă
și el mai avea :
trei cirezi de boi
trei turme de oi,
frate, d'un cârlan

cărlăior d'un an
de urechi ciulit
de vine stâlcit,
din ochi văpăind,
făcut pe fugit
el că se 'nsură
el se sărăciă,
de bir l'apucă :
tot din an în an
un cazan de bani
și din lună 'n lună
câte-o pungă plină
cinci galbeni pe săptămână
el se jeluia
și se văicăriă :
— Să vânz pe taica :
ce-o să iau pe el ?
o sută de lei,
ce-o să fac cu ei ?
să vânz pe maica
ce-o să iau pe ea ?
trei sute de lei,
ce-o să fac cu ei ?
nu mi-o fi păcat
că ea că m'a făcut
și ea m'a 'nfășiat
în troacă m'a aruncat
și m'a legănat
de foc m'a ferit

în vârstă m'a făcut...
 să-mi vînz cârlanu
 ce-o să iau pe el?
 cinci sute de lei,
 ce-o să fac cu ei?
 să-mi vînz pe mândra
 plătesc biruşca.
 El că mai zicea:
 — Tu mândruţa mea
 tu să te găteşti
 să te premeneşti
 că eu o să te duc
 la târgu de flori
 că vin negustori...
 ...Ea că se gătia
 se şulimenia
 şi că se 'mpudră,
 amândoi plecă
 la târg că sosită
 pristav că-i puneă,
 negustori venia...
 toţi mi se 'ncercă
 şi mai că-mi sosită
 el s'apropia
 Tureu ibrior
 cela tinerele
 şi mai frumuşel
 şi el că zicea:
 — Tu, voinic oleag,
 de oleag, oleag
 de blaga bogat...
 ce ceri pe mândra?
 în cântar mi-o dai
 în cântar ți-o iau...
 ...Ei c'o cântăria
 cu galbeni o cumpănia
 turcu că mi-o lua
 acasă-mi plecă
 pe drum apuca,
 el că mi-o pupă
 mândra că-i zicea :

— Turculeţule
 tinerele
 frumuşelule
 gingăşelule
 tu că m'ai pupă,
 că eu sunt a ta...
 ...Acasă mergeă
 în dughean mi-o băgă
 dughian vizită
 vre-o trei zile sta,
 ei nu se întâlnea
 Turcu mi-ş scoteă
 şi el mi-o pupă
 ea că-i mai zicea :
 — Turculeţule
 tinerele
 frumuşelule
 gingăşelule
 tot stau şi mă 'ntreb:
 din ce neam ești tu?
 din ce neam sunt eu?
 — eu sunt fecioru popi Opri
 din țara Moldovii...
 Frați că se găsia,
 turcu că mi-o lua
 îndărăt mi-o ducea
 la voinic mergeă
 din gură-i zicea :
 — Tu, voinic oleag,
 de oleag, oleag
 de blaga bogat,
 banii ce ți-am dat
 eu te-am înzestrat
 că mi-ai fost cumnat
 voinic ce făcea?
 masa o întindeă
 şi ei că mănca
 şi se veseliă
 lumea se miră...

(col. Răd.-Codin)

Vartici ¹⁾).

2...

Foaie verde salbă moale
când fuse Vinerea mare
plecă Vodă 'n vânătoare,
'n vânătoare că plecase
doamna singură rămasă
dară doamna ce-mi făceà
Tot ea, frate, că chiemă
două-sprece jupânese
ia vezi, tot cocoane-alese,
și la masă le puneà
mare gurban că făceà,
cu paharu cin' le da?
savai, fină-său Vartici.

și mi-și beà

și mi-și mâncà.

dară doamna ce-mi făceà?
tot la Vartici se uità;
bine seama că i-o luà.
dar când fu după cinare,
semn lui Vartici că făceà
pe jupânese-a-mi cărà;
tot cu butea le cărà,
tot prin case poleite,
cu sticlă acoperite,
și p'acasă le duceà
numai Vartici rămâneà.
așà, doamna ce-mi ziceà:
— Alelei, fine Vartici,
vino lângă mine-aici.
din ceasu ce te-am văzut
la inimă mi-ai căzut.
Alelei fine Vartici
vino lângă mine-aici
că mi-ești nalt și sprâncenat

1) Convorbiri literare, an. XXXI, No. 9.

cu trei semne de vărsat
și dulce la sărutat.
dară Vartici ce-mi zicea ?

— Alelei nașă Ileană
nu ți-a fi nașă, păcat
că de mic m'ai botezat
de mare m'ai cununat
nu ți-a fi nașă păcat
să cădem la sărutat?
Așă, doamna ce-mi zicea ?

— Alelei, fine Vartici,
vino lângă mine-aici.
pentru păcatele tele
da-oiu averile mele.
face-oiu multe mănăstiri
să fie de pomeniri.
și-oiu mai face fântâni reci
pela drumuri și poteci;
și-oiu da vaci pela săraci,
și-oiu mărită fete mari.
dară Vartici ce zicea ?

— Alelei, nașă Ileană
mai așteaptă puținel
să-mi îmbrac cel căftănel
că mă prinde bine 'n el.
Așă Vartici ce-mi făcea ?

acasă mi se ducea
grajd de piatră descuia
și pe negru mi-l scotea
și la scară mi-l lega
apoi în casă-mi intră
soția și-o sărută

coconii-și îmbrățișă
și așă Vartici că-mi zicea:

— Draga mea de coconiță
ai să rămâi văduviță;
dragii mei de copilași
rămâneți de mici săraci
dar Vartici ce mai făcea ?
el afară că-mi ieșiă

pe negru 'mi încălecă
 și el măre, că-mi fugiă
 tocma, frate, în Țarigrad
 ca să scape de păcat
 da' Vartici dacă fugeă
 doamna tare se 'ntristă
 și porniă de bolnăviă.
 Ștefan-Vodă că-mi veniă
 din vânătoare veniă
 și pe doamna o întrebă
 și prindeă de-o ispiteă.
 așa doamna ce-mi spuneă?
 tot pe Vartici că-mi pâră
 cu pâră înveninată
 și cu inima spurcată.
 Ștefan-Vodă mi-auziă
 palmele la ochi puneă
 după Vartici trimeteă
 și'ndărăt că-l aduceă!
 Ștefan-Vodă ce făceă?
 el, frate, că-mi adună
 boierii divanului.
 caimacanii târgului
 toți sfetnicii sfatului
 pe Vartici mi-l judecă
 tot lui vina că-i găsiă
 dar soția lui Vartici
 cu coconăși cei mici
 fuga la Vodă că-mi da
 și din gură că-mi grăiă:
 — Nașule, măria ta
 ia nu te mai gândură
 și nu mi-l mai spânzură.
 Ștefan-Vodă ce-mi ziceă?
 — Fină, finișoara mea,
 ia nu te mai gândură,
 pe Vartici d'oiu spânzură,
 coconii orașului
 caimacanii târgului
 sfetnicii divanului
 care ție ți-o plăceă

după ala mi te-oiu dá
 și tot eu te-oiu cunună.
 ...Foaie verde și-o laleă
 Ștefan-Vodă porunciă
 pe Vartici de-mi spânzură
 în grădina cu florile
 unde se plimbă doamnele
 doamnele cu roabele
 când răsare soarele,
 dar soția lui Vartici
 când spânzurat mi-l vedeà
 fuga în casă că-mi da
 mâna pe hanger puneà
 și singură se 'njunghià
 cu Vartici alătura.
 P'amândoi că-i îngropà
 în grădina cu florile
 unde se plimbă doamnele
 doamnele cu roabele
 când răsare soarele,
 Foaie verde salbă moale
 într'o zi de sărbătoare
 ieși Vodă la plimbare
 în grădina cu florile
 unde se plimbă doamnele
 doamnele cu roabele
 când răsare soarele.
 Ștefan-Vodă ce-mi făceà?
 prin grădină se uità
 doi trandafiri că-mi zărià
 de mijloc învâlcinați
 de vârfuri apropiați
 tocmai, zău, ca niște frați.
 Ștefan-Vodă de-mi vedeà
 la inimă se 'nmuià
 lacrămile îl podidià
 și din gură așa grăià:
 — Cine strică dragostea
 Dumnezeu să nu i-o dea;
 să i-o dea și să i-o ià
 ca să crează altuia...
 (*cules de Const. N. Mateescu*)

Baladele haiducești, cuprind descrieri de lupte eroice, fapte de curaj, expedițiuni, ori drame întâmplăte pe Dunăre sau în munți. În multe din ele găsim nume sau fapte istorice și aluziuni la evenimente cunoscute prin tradițiuni. Ex. *Miul, Busuioc, Niculcea, Corbea, Ștefan-Vodă, Fagul Miului, Fulga, Gealip, Costea, Osânda, Badiul, Vâlcan, Stanislav, Doicil, Toma Alimoș, Golea, Gheorghelaș, Burilean, Bolobocean, Botea, Bâcul haiducul, Pătrul haiducul, Agus al lui Topală, Gruian, Șalga, Codreanul, Ghemiș, Bujor, Jianul, Tunsul, Radu Anghel, Otânceală, Potâncu, Cernea și Chișu, Voichița, Sbanga haiducul, Stoian Bulibașa, Chira, Costea Ciobanul, Păun haiducul, Sacala haiducul, Nae din Vădeni, Mirza, Voichița, etc.*

Ex. *Mirza*

1...

Bate vântu, iarba-mi culcă,
și ca frunza mi-se uscă,
din ce-o culcă, iarba 'n floare,
Mirza șade la închisoare
cu fier rece la picioare,
cu cătuși la mânișoare:
câte fiare ruginite
toate pe Mirza învrăjite
câte lacăte stricate
toate pe Mirz'animate!
șezù astăzi, șezù mâine
șezù șapte ani de zile,
șapte ani și jumătate
șezù pe bună dreptate
iară biată maică-sa
la temniță că-mi veniă

și din gură așa grăia :
 — Spune, Mirzo, puiule,
 de ești viu să mi te știi
 de ești mort, jalea să-ți port!
 iar Mirza când auzià
 foc la inimă-i cădeà
 și din temniță ziceà :

— „Maică, măiculița mea,
 mai bine să fi murit
 când am fost copil mai mic
 nu-s cu vii ca să mă știi
 nici cu morți, jalea să-mi porți
 șapte ani și jumătate
 decând șed pe dereptate,
 Barba-mi bate brațele
 și părul calcâiele ;
 că tare mi-s'a urît
 tot în temniță șezând
 de rugina fiarelor
 orăcăitul broaștelor
 de șuierul șerpilor
 pocnitul năpârcelor!
 toate ar fi

cum ar mai fi
 dar o procleră năpârcă
 nu știi cum mi s'a 'nvățat
 că în barbă mi-a puiat ;
 și când puiul flămânzește
 ea cu coada se isbește
 sângele îmi sprojonește
 puișorul și-l hrănește!“

Maică-sa când auzià
 lacrimile o pornià
 friguri de moarte o prindeà
 Mirza din gură-i grăia :

— Maică, măiculița mea
 cată tu și nu ședeà
 ci te du la domnii mari
 la cinștiții ghinărari,
 departe'le ingenunchiază
 de aproape le cuvintează :

— „Bună ziua, domnilor,
 cinstiți ghegenerilor,
 dați drumul lui Mirza'l meu
 să vă rabde Dumnezeu !
 sloboziți pe Mirz'al meu ;
 șapte ani și jumătate
 șade pe bună dreptate,
 barba-i bate brațele
 și părul călcâiele ;
 că tare i s'a urit
 tot în temniță șezând
 de rugina fiarelor
 orăcăitul broaștelor
 de șuierul șerpilor
 pocnitul năpârcelor!
 și toate ar fi
 cum ar fi

dar o proclată năpârcă
 nu știu cum de s'a 'nvățat
 și în barbă i-a 'npuiat,
 și când puiul flămânzește
 ea cu coada mi'l plesnește
 sângele îi sprojonește
 pușorul și-l hrănește!“
 Iară domnii ascultă
 și din gură cuvântă :
 — „Du-te, tu, babo, acasă
 și de Mirza mi-te lasă
 că astăzi e Sâmbătă
 și mâine Duminică,
 astă-zi îl încredințăm
 și mâine îl cununăm
 și nevastă noi îi dăm
 tăiată în patru muchi;
 iar nănaș cine-i va fi?
 sărac gădea căpitan
 că el domnește de-un an!“
 Maică-sa 'napoi mergea
 și lui Mirza îi spuneă
 tot cântând
 și chiotind:

— Mirzo! Mirzo! puiul meu,
 ian ascultă ce-ți spun eu,
 dela domni eu am sosit
 și domnii așa au grăit:
 „Du-te, tu, babo, acasă,
 și de Mirza mi-te lasă
 că astăzi e Sâmbătă
 și mâine Duminică,
 astă-zi îl încredințăm
 și mâine îl cununăm
 și nevastă noi îi dăm
 tăiată în patru muchi;
 iar nănaș cine ți-a fi?
 sărac gădea căpitan
 că el domnește de-un an!“
 Dar Mirza când auziă
 din gură așa-mi grăiă:
 — Proastă ești, năroadă ești
 că tu nu te nădăiești:
 azi domnii m'or judecă
 și mâine m'or spânzură!
 maică, măculița mea,
 du-te acasă draga mea,
 intră 'n grajd nemăturat
 scoate-mi pe murgu 'nșelat
 înșelat și înfrânat
 cum e bun de 'ncălicat
 să mă scoață din robie
 cum l-am scos din sărăcie!“
 și maică-sa ce-mi lucră?
 poale lungi ea sufulcă
 și acasă alergă,
 intră în grajd nemăturat
 scotea pe murgu 'nșelat,
 cum e bun de 'ncălicat
 și la temniță-l ducea
 și lui Mirza îi zicea:
 — Mirzo, Mirzo, puiul meu,
 ți-am adus pe murgul tău!...
 — Murgule, murguțul meu,

să-ți ajute Dumnezeu
scoate-mă tu din robie
cum te-am scos din sărăcie!
Iar murgu când auzià
tare bine-l cunoșteà
cu copitele svârlià
și ușile le spârgeà
Mirza pe ele ieșià
și pe murg încălicà,
și în frâne îl strângeà
cu el afară sărià;
unde Mirza se duceà?
colo sus la domnii mari
la cinstiți ghenărari
și în curte se băgà,
și din gură le grăià :
— „Domnilor, măria voastră,
ian închideți porțile
și puneți și un șilboc¹⁾
ca să cerc de am noroc!“
și puțin se preumblà
până murgu se 'ncintă:
atunci peste porți sărià!
„Bună ziua, domnilor,
cinstiți ghenerarilor,
rămâneți cu Dumnezeu,
că mă duc din satul meu;
rămâneți cu sănătate
că mă duc într'altă parte;
că eu la mână v'am fost
vrednici de mine n'ați fost!“
Iară domnii răspundeà :
„Du-te, Mirzo, sănătos,
ca un trandafir frumos
că tu la mână ni-ai fost,
dar vrednici de tine n'am fost!“
Bate vântul pulbera,
trece Mirza Dunărea

---

1) Lacăt.

N'a fost să se potopiască
la boieri ca Dumnea-voastră.

Conv. lit. an 34 No. 6. (E.
Hodoș)

Voichița

Foaie verde și-o creiță
și-o cracă de aluniță,
Ori, săracă Dâmboviță!
mi-o prădă Stanciu și Niță
și cu soru-sa Voichița...
...Și-o frunzuță salbă moale
și mai are, Stanciu, are
și mai are d'o sor' mică :
acù se 'nvață la furcă
dă cu flinta de usucă;
păsărica sburătoare
dă cu flinta, mi-o doboară
ca s'o aibă de gustare
pân'o veni prânzu-ăl mare;
s'aruncă pe cal călare
presurată de pistoale
d'ale sfinte iatagane
strălucind ca sfântul soare.
Ș'o foița bradului
la ceardacu Stanciului
beà feciorii Bratului
cu Niță al Șelarului
cu Dobre al Ploscarului
beà, nene, și-mi chiuià
văile că-mi răsună
de poteră nici gândià.
Dar Voichița sta afară
rezemată în flintișoară;
puțin somn o apucà
și-un vis frumos că visà
în urmă se deșteptà
și Stanciului îi ziceà :
— D'alei, nene Stanciule,

tu bei și te 'nveselești,
 de poteră nici gândești
 că-i acas pe bătătură:
 umblă cu maica de mână
 prinde la pui de găină...
 D'alei Stanciu ce ziceă?
 — Lasă, fă, Voichița, fa
 las' să vie potera
 că d'o fi de București
 tu mi-o bați de mi-o topești;
 d'o fi poteră de Iași
 mi-o trimeți în Făgăraș;
 d'o fi poteră de Dii,
 mi-o trimeți tocma 'n Sibii;
 d'o fi poteră de baltă
 frică mi-e c'o să mă bată
 că-i cu Turci amestecată...
 ...Nici cuvântul isprăviă,
 cine mare că-mi sosită?
 căpitan Balaura
 cu potera-alătura.
 dar Stanciu cum mi-l vedeă
 prosticel că se făcea
 un surcel în mână luă
 în cenușă scărmoniă
 și Voichița totașă,
 mâna în șolduri că puneă
 ...Căpitan că mai ziceă :
 — Dă-te, Stanciule, legat
 să nu te dăm spânzurat.
 ...Dar Voichița ce ziceă :
 bată ceru mâne-ta,
 dece să se dea legat
 ca un mare vinovat?
 Hasnaua nu ți-a furat,
 nici caii el nu ți-a luat
 nimica nu ți-a stricat...
 ...Mâna pe durdă puneă
 pe poteră mi-o băteă
 și de vedeă și vedeă

mâna pe sabie puneà
 și mi-i tăia secerește
 și mi-i așezà snopește...
 ...Dacă vedeà și vedeà
 căpitan ce mai făceà?
 la Stanciu că se duceà
 cu cuvânt blând îl rugà :
 — D'alei, nene Stanciule,
 Stanciule, viteazule,
 mai ceartă-ți pe Voichița,
 mi-a prăpădit potera.
 Stanciu că mi-l ascultà
 la Voichița se duceà
 și din gură cuvântà :
 — D'alei sor'mea Voichița
 mai lasă-ți vitejia,
 că iia ți-ai prăpădit,
 opincile ți-ai tocit
 și haideți cu mine 'n sat
 să te dau după bărbat.
 — Nu vreau să merg eu în sat
 să mă dai după bărbat
 să-mi fie ciocan în cap
 mai bine 'n codru cu drag
 să beau vin din burdujel
 să mănânc carne de miel.

(Col. Rădulescu-Codin)

Baladele istorice sau legendele sunt relative la fapte și lucruri cunoscute, la persoane istorice. Așa: Roman, Meșterul Manole¹⁾, Român Grue

1) Această poezie care se prezintă în mai multe variante la noi, există și la alte popoare orientale, având comun următoarele trăsături caracteristice: numele meșterului, simbolismul numerelor (care joacă important rol în folclor), șoaptă de sus spusă aievea și adusă a cunoștința lucrătorilor, călcarea jurământului, piedicile ce se

Grozovanul, Corbac, Novac și Corbul, Movila lui Burcel, Bogdan, Iordachi al Lupului, Radu Calomfirescu, Oprișan, Mircea, Aga Bălăceanu, Popa Farcaș, Dobrișan, Baba Novac, Radu-Vodă și Drăgan, Brâncoveanu, Radu Șerban Basarab, Matei Vodă Basarab, Iancul Mare, Kara-Gheorghie, Cântecul Brăilei, Iancu Moruzi, Cântece dela 1821, Arderea Iașilor, Nesfârșitele cântece ale lui Ștefan-Vodă cel mare și sfânt, Mircea Ciobănașul, etc.

Ex. Matei Vodă Basarab ¹⁾.

Frunză verde matostat
 hei Doamne,
 să nu mergi în Țarigrad
 că sultanu-i supărat
 de jalba ce-a căpătat.
 Boierii ce-au pregătit?
 și cu Grecii s'au unit,
 cu Grecii, Grecoaicele
 și toate Turcoaicele;
 la Sultanul te-au pârît
 că țara ai sărăcit
 c'ai pus biruri mari și grele
 încât toată țara geme.
 Frunză verde creț de tei
 oleo-leo, Doamne Matei,
 ești nevinovat și piei

puneau în cale soției meșterului, etc... Legenda aceasta isvorită din credința zidirei de vii a oamenilor, a fost împodobită cu veștmântul poeziei la Români: Unguri: înalta cetate Deva; la Sârbi: orașul Scodra sau Scutari; la Bulgari: Solum sau Salonic; la Greci: Podul de peste Arta; la Albanezi și la Rom. Macedoneni.

1) Col. G. Dem. Teodorescu, pag. 479.

sau domnia că ți-o ia!
Grecilor ca să le-o dea.

Grecul e vidră spurcată
este fiară 'nveninată.

— Căpitane Constantine,
tu cunoști țara mai bine
tu cunoști domnia mea
cum a înflorit țara.

— Hei, Doamne, Măria-ta,
ascultă povața mea.

Frunză verde stirigoi
să ne 'ntoarcem înapoi,
toată țara s'adunăm
și bine s'o înarmăm
să ne gătim de război
că sunt mulți voinici la noi
ce doresc moartea mai bine
decât domn grec să le fie.

Frunză verde și-o laleă
hai, Doamne, Măria Ta,
Grecii dă-i pe mâna mea
să-i joc ca p'o brebenea
să-i joc bine borîța,
sgâța-sgâța iepură:
să le arăt domnia
tot la gât cu sabia
până-oiu trece Dunărea
toată țara c'o săltă
și atuncea vei vede
binele în țara ta:
pacea și cu liniștea
va aveà domnia ta.

2. *Mircea ciobănașul.*

Din oraș din Câmpulung
la poarta lui Negru-Vodă,
genunchiat-a, frate,
genunchiat-a, dragă,
că-i d'un mic de ciobănaș

cu cămașa ca tina
 cu pielea ca zăpada,
 cu cârligul subt genuche,
 cu căciula subțioară,
 săvâi cu gluguța goală.
 trei zile la poartă-mi sta.
 Negru-Vodă 'l întrebă :
 „ai tu mic de ciobănaș,
 „ce mi-ți e jaloba ta,
 „să mi-ți fac dreptatea?”
 Dar cel mic de ciobănaș
 rupse din grai a grăi:
 „alei, doamne Negru-Vodă,
 „de stătuși de mă 'ntrebași,
 „adevărul spune-ți-aș:
 „de mic sărac mi-am rămas
 „mititel și fățarel,
 „pe mână străinilor
 „la coada tăciunilor.
 „Azi așa și mâine-așa,
 „dete dragul Dumnezeu
 „și măicuța Precista,
 „și mai mare mă făcui;
 „când mai mare mă făcui,
 „dacă văzui și văzui,
 „sluguliță mă băgai,
 „sluguliță pe hăinuțe,
 „argățaș pe mălăiaș,
 „și pe-o căciulă mișoasă,
 „și pe-o sarică lănoasă.
 „Azi așa și mâine-așa,
 „dete dragul Dumnezeu
 „și măicuța Precesta,
 „și mai mare mă făcui;
 „când mai mare mă făcui
 „și minte mai dobândii,
 „dacă văzui și văzui
 „la trei stăpâni mă băgai,
 „trei stăpâni, zău, ca trei domni
 „săvai cu trei mii de oi.
 „Cât eram mai micșorel

„eram drag stăpânilor
 „și urit stăpâncelor;
 „stăpânii mă miluiă
 „stăpâncele mă băteă.
 „Azi așa, și mâine-așa,
 „dete dragul Dumnezeu
 „și măicuța Precesta
 „și mai mare mă făcui
 „și minte mai dobândii;
 „când mai mare mă făcui
 „stăpânii-acum mă băteă,
 „stăpâncele mă miluiă.
 „Stăpânii s'au mâniat
 „cu oile m'a mânat.
 „Când la baltă am plecat
 „d'un vișor mi-a vișorat
 „grea zăpadă mi-a picat,
 „oile le-a nămețit,
 „dulăii mi-a risipit;
 „din trei mii și ce-mi mai trece
 „am rămas numai cu zece;
 „dintr'o haită de dulăi
 „am rămas numai cu doi“.
 Ciobănașul ce-mi spuneă,
 Negru-Vodă 'l-ascultă.
 „Alei, Doamne Negru-Vodă,
 „dacă văzui și văzui,
 „d'o lopățică-mi făcui,
 „și zăpada-mi curății,
 „cărărușe că-mi gătii,
 „cu-oile 'n baltă răzbii
 „sălcioare-mi dărâmai,
 „oișele-mi săturai.
 „Azi așa, și mâine-așa,
 „dete dragul Dumnezeu
 „și măicuța Precesta
 „veni și primăvara
 „și 'ncolți și ierbuța,
 „oișele că-mi fătără,
 „și-ale zece se 'ndoiră,
 „îndoite se 'mpătriră,

„împătrite se 'noptiră.
 „Dete dragul Dumnezeu
 „și măicuța Precesta
 „de-'mplini, Doamne suta,
 „și din sută, altă sută,
 „și din două făcui patru,
 „și din patru făcui opt
 „pusei mia, zău, la loc
 „și din mie, altă mie,
 „și din două făcui trei,
 „cât timp, Doamne, că stătui,
 „nouă ani și ce-mi mai trece
 „de-mi mai povârniă spre zece.
 „Alei, Doamne, Negru-Vodă
 „stăpânii m'a părăsit
 „la turmă n'au mai venit;
 „nici cu sare la mioare,
 „nici tărățe la oițe,
 „nici bolovani la cărlani,
 „nici opinci pela ciobani,
 „am făcut cum am putut,
 „oițele mi-am prăsit“.
 Ciobanul ce-mi mai ziceà?
 „Alei, Doamne, Negru-Vodă,
 „cum judeci în lume toate
 „fă-mi și mie dreptate,
 „dupăcum m'ai învăța,
 „așà parte că le-oiu da“.
 Negru-Vodă că-mi ziceà:
 „Ai tu mic de ciobănaș,
 „ce parte ca să le dai,
 „oile să le 'mpărțești,
 „să dai la stăpâni trei părți
 „și să tragi la tine-oparte
 „c'asha-ți gădesc dreptate“.
 Dar cel mic de ciobănaș
 când așà că-mi auzià
 în picioare se sculà
 la oițe se 'ntorceà
 jos la baltă se lăsà
 din buciùm că-mi buciùmà

din gură că mi-și strigă,
 toți ciobanii s'adună,
 oile le-amestecă,
 tot o turmă le făcă.
 Și, frate, că mi-și plecă
 la munte se ridică,
 la lunca-Argeșelului
 'n piatra Nămăeștilor,
 d'asupra muscelului
 'n preajma Câmpulungului,
 când aci că mi-și veniă
 mândră târlă că-mi croiă.
 și stăpânii mi-l află
 fuga la cioban că-mi da
 la cel mic de ciobănaș
 cu cămașa ca tina
 cu pielea ca zăpada.
 Când ciobanii mi-l vedeă,
 oile le-amestecă
 tot o turmă le făcă
 și 'n târlă că le băgă,
 și stăpânii că-mi veniă
 Dar cel mic de ciobănaș
 cu cămașa ca tina
 cu pielea ca zăpada
 în târlă că mi-și intră,
 oițele le 'mpărțiă.
 el d'oparte că-și opriă,
 trei părți la stăpâni că-mi da
 dar stăpânii ce-mi făcă?
 Ei, măre, nu se 'nvoiă,
 pricina pe ce d'aveă?
 Pe cel mic de cărlăior,
 Berbecel, Doamne, crescut
 pe mila ciobanilor
 în coada tăciunilor
 Stăpânii se mâniă
 mâna pe cioban puneă,
 mi-l băteă, mi-l chinuiă,
 cu moartea-l împotriviă.
 Dar cel mic de ciobănaș

cu cămașa ca tina
 cu pielea ca zăpada,
 făceà, mări, cum mi-și făceà
 din mâna lor că-mi scăpà
 ocol târlei că mi-și da,
 mâna pe paloș puneà,
 de stăpâni s'apropià
 și cum paloșu-aduceà,
 capetele le-adună
 în glugă mi le puneà
 Oile le-amestecà
 tot o turmă le făceà,
 la Negru-Vodă venià,
 oile 'n curte-'mi băgà.
 Negru-Vodă ce-mi ziceà :
 „Cătați, boieri, de vedeți,
 „vedeți curtea mea domnească
 „acù-i târlă ciobănească“.
 Dar cel mic de ciobănaș
 cu cămașa ca tina
 cu pielea ca zăpada,
 rupse din grai a grăi:
 „Alei, Doamne, Negru-Vodă
 „dupăcum m'ai învățat
 „așà parte că le-am dat.
 „Pricina pe ce-au d'avut?
 „P'acest mic de cărlăior,
 „ce stă 'n fața dumnealor,
 „berbecel, Doamne, crescut
 „pe mila ciobanilor
 „în coada tăciunilor,
 „stăpânii s'au mâniat,
 „mâna pe mine c'au pus,
 „m'a bătut m'a canunit
 „cu moartea m'a 'mpotrivit;
 „am făcut cum am putut
 „din mâna lor c'am scăpat,
 „mâna pe paloș am pus
 „și cum paloșu-am adus
 „capetele le-am răpus
 „și 'n glugă că le-am adus“.

Gluga de moș că mi-o luà,
 jos, frate, mi-o scutură,
 trei capete că-mi cădeà.
 Negru-Vodă se mirà
 la boieri mi-se uità
 și din gură că-mi grăià :
 „Cătați, boieri, de vedeți :
 „unde, frate, s'a văzut
 „și frate s'a pomenit,
 „să-și taie sluga stăpânii
 „nu pe unul ci pe trei!
 „Ce stați frate și v'uitați ?
 „Luați-l și mi-l spânzurați“.
 Dar cel mic de ciobănaș
 cu cămașa ca tina
 cu pielea ca zăpada,
 rupse din grai a grăi :
 „Alei, Doamne, Negru-Vodă,
 „nu pripiti cu spânzuratul,
 „ci să stăm să ne dăm sfatul!
 „Din oraș din Câmpulung
 „din Buda veche de demult
 „Tătarii că ne-a robit;
 „noi, Doamne, ne-am răspândit
 „căci d'aveam d'un tăicușor
 „și mi-l chiemă Craișor;
 „pe maica doamna Ileana.
 „Mai d'aveam d'un frățior
 „și-l chiemă d'un Negrișor,
 „ca și pe Măria-Ta“.
 Negru-Vodă mi-auzià
 la boieri că-mi porunceà:
 „Lăsați-l nu-l spânzurați
 „luați-mi-l și-l îmbrăcați
 „și de semne să-l cătați
 „că d'o aveà vr'un semnișor
 „o fi vr'o viță de domn
 „și mi-o fi d'un frățior“.
 Boierii mi-l îmbracă
 și de semne mi-l cătă,
 și ce semne că-mi găsià ?

Găsiă 'n pieptu-i soarele
 lumina cu razele,
 în cei doi d'albi umerei
 luciau doi luceferi,
 și'n creștetul capului,
 scrisu-i spicul grâului,
 și mai jos la subțioară
 scrisu-mi-i d'o săbioară;
 semne bune de domnie
 soție de vitejie.

Dar cel mic de ciobănaș
 cu cămașa ca tina
 cu pielea ca zăpada,
 dacă vedeà și vedeà,
 mâna 'n glugă că-mi băgà
 și ristobul că scoteà
 și pe masă-l deschideà
 Negru-Vodă se uità,
 lacrămile-l podidia,
 Frățiori buni se găsià,
 în brațe se 'nbrățișà
 și 'n fețe se sărutà,
 la zeafet, frate, ședeà
 o lună și-o săptămână
 d'abià-și făceà voia bună.
 Și mi-și bea și mi-și mâncà
 și chef mare că-mi făceà.
 Dar când fu despre beție,
 despre d'alba veselie,
 Negru-Vodă că-mi ziceà:
 „Alei, frățioare Mircea,
 „alei, Mircea, Mircică,
 să-mi dai mie ciobănia
 „c'o să-ți dau eu zău domnia“.
 Așà Mircea ce-mi ziceà?
 „Ține-ți, frate, domnia
 „mi-oiu țineà ciobănia
 „și-oiu trăi cum oi puteà“.
 La zeafet mereu ședeà
 și mi-și beà și mi-și mâncà
 o lună și-o săptămână

d'abià-și făcă voia bună
cum e legea domnilor
și mări d'a 'mpăraților.

Conv. lit. No. 12, an. XXXI, cul. de C. N. Mateescu.

Reproducem aci mai jos poezia „lăutarul“, care și ea e ursită a deveni „comoară a poporului“, poezie în care se văd barzii naționali și baladele lor și se vede cât de admirabil a cântat acest lucru poetul O. Goga:

Desgroapă, moșnege, cu mâinile 'n tremur
Comoara ta sfântă de jale.
Tu porți ferecate durerile noastre
In vaierul strunelor tale.

In ele 'npletit-au străbunii cucernici
Argintul visării deșarte,
Și 'n graiul lor plânge și n'are repaos
Amarul nădejdlor moarte.

Se 'ndoaie, se frânge și tremură arcul
Și lemnul prelung se 'nfioară,
Și două mărgelile ca mirul de limpezi
Din gene se scurg pe vioară.
...Și cântă bătrânul... — cărunta pleoapă
Și mâna lui cade... 'i-alunecă arcul!..
— Mai cântă, lăutare, mai cântă!...

S'a stinge și roua pleoapelor noastre
Și ochii lumina și-or frânge,
Ci strâns celluită de marmura vremii
Cântarea ta vecinic va plânge.
Pe aripi de vânturi trăi-va pribeagă
Durerea ta sfântă, moșnege,
De jalea-i răzleață va plânge amurgul
Și plânge-vor frații de-o lege.

Vor plânge pe plaiuri isvoarele 'n noapte
 Și 'ncet grăitoarele unde,
 Bătrânilor codri și-or spune muștrarea
 Și codrii cu glas vor răspunde...
 Și brazii în sbucium de mijloc s'or frânge,
 Gătindu-și cetatea măeastră
 Și focuri pe creste pe rând rumeni-vor
 A bolții năframă albastră...

Când soarele mândru din nori va purcede
 Al bolții senin să 'ntretaie,
 Aprinsă scânteia aprinselor doruri
 Va arde cu munți de văpaie.
 Și vifor năpraznic cu brațe de flacări
 Topi-va 'n goana lor cruntă:
 Din jalea pribeagă a strunelor tale
 Măreață cântare de nuntă.

(Poezii, 1905)

Colindele sunt urări cari se cântă în noaptea de Crăciun și în noaptea de 31 Decembrie spre 1 Ianuarie; cuprind sau mituri cu credințe religioase sau povestiri asupra întâmplărilor din veacurile trecute, ori asupra vieții familiare. „*Colindele* (din latinescul *calenda*) reprezintă vechile veselii publice și superstițioase, sărbătorile la începutul lui Ianuarie sub numele de *festum calendarium*. Noua religie, neputându-le înlătură, făcù această serbare să coincidă cu nașterea lui Christos și le institui ca imnuri sacre să se cânte spre amintirea acestui mare eveniment“. *Calendae, festum calendarium* și numele de *colinde*, adoptat la toate popoarele, însemnează mai pe de-arândul: Cântecelile la *Nașterea lui Christos*. Unele din ele fac aluzie de fapte

istorice, la diferite moravuri și datine, ș. a.

Colindele sunt de trei feluri: *solare și religioase, tradiționale și vânătorești, domestice.*

a) *Colindele solare* cuprind mituri în care constelațiunile, luna, soarele ori luceferii, joacă un rol de căpetenie.

Colind de tânăr.

Florile, dalbe, Ler,
 Ce mi-e sus pelângă cer?
 E un negru mic norel.
 Nu e negru mic norel
 Ci (cutare) tinerel
 P'un cal galben grângurel.
 Șaua-i luce 'n aurel
 Scările-i 'n argințel
 Iar biciul cu măciulia
 Și frâul cu străgălia
 Și-a plecat în vânătoare
 vânătoare-'nsurătoare.
 Se 'ntâlni c'o fată mare
 De seamăn pe lume n'are:
 eră zâna zânelor,
 Iana, sora soarelui;
 Și-a găsit-o, și-a luat-o
 In celar că mi-a băgat-o
 In celar în păunar.
 Soarele veste prinsu-și-a
 După ei trimisu-și-a:
 Mi-s'a zori căutători
 Luceferi ispititori
 Iar (cutare) tânărul
 Din guriță ce-mi grăiă?
 — Ce vreți zori căutători
 Luceferi ispititori?
 In tot locul să cătați
 In celar să nu umblați

Că, d'o scăpă vr'un păun,
 Iau soarelui d'un cal bun;
 D'a scăpă vr'o păuioară,
 Iau pe sor'sa soțioară
 C'am găsit-o și-am luat-o
 Și 'n casă că mi-am băgat-o.
 Iar (cutare) tânărul
 Să ne fie sănătos
 Și cu frați și cu părinți.
 Și cu noi toți d'impreună.

Col. G. D. Teodorescu.

b) *Colindele religioase* sunt privitoare la credințele bisericii noastre, la instituțiuni admise de religione, la sfinți, etc., ex.

Colindul lui Christos.

Astă-sară-mi sară mare,
 Dar dece mi-e sară mare?
 Mi-este sara de Crăciun
 Când s'a născut fiul bun
 Din prea maica prea curată
 Din fecioară lăudată...
 De născut unde-a născut?
 Tot în grajdiu boilor
 Și în ieslea cailor
 La 'nfășat îl înfășară
 In cârpe-'l înfășurară,
 Cârpe albe, flori de măr...
 Sfinții toți în brațe-l luară,
 Plai de munte mi-apucară
 Și suiră jumătate...
 Când fuse la jumătate,
 Puse jos să s'odihnească
 Și 'ndărăt că se uitară
 Pe sfântu Ion îl zăriră
 Și din gură-așă-i grăiră:
 — Măi Ioane, sfinte Ioane,

Ia-ți pruncu și ți-l botează,
 Ți-l botează, creștinează...
 Sfântu Ion în brațe-l luară
 Și la dreapta mi-apucară:
 Trei pâraie se făcură
 Trei pâraie mi-și trecură;
 Unu mic de lapte dulce
 Și-altu mic de mir d'ăl mare
 Și-altu mic de mir d'ăl bun...
 'N lapte dulce mi-l scăldară
 Cu vinu mi-l botezară
 Cu miru mi-l miruiră
 Și îngerăș mi-l făcură...
 Da de nume ce i-a pus?
 I-a pus numele: Christos
 Că e nume mai frumos,
 E nume mai mângâios;
 I-a pus nume de Christos
 Care 'n cer să locuiască
 Ca un sfânt să sfătuiască
 Cât e lumea să-mi trăiască
 Pe pământ să-mi tot priviască
 Să-mi priviască, să mi-aleagă
 Tot creștinii din păgâni
 Pe tineri și pe bătrâni...

Col. Rădulescu-Codin.

Cele mai cunoscute colinde solare și religioase
 sunt: *Colindul Crăciunului* (mai multe variante),
Colindul lui Christos, *Colindul lui Sf. Ion*, *Colind de fereastră*, *Colind de tânăr*, *Florile dalbe*,
Colind de om cu trei feciori, *Botezul*, *Crăciunul și Sf. Ion*, *Christos și apostolii*, *Colinda lui Dumnezeu*, *Colind de bătrân*, *Colindul sf. Marii*,
Colindul Sf. Vineri, *Colindul Archangelilor*
Toader Diaconul, *Colind p. familie*, *Colind de păstor*, *Colind de preot*, *Ce-i mai bun*, *Sus în poarta lui Crăciun*, *Ia sculați*, *Doamne Isuse Christoase*, *Colind la sf. Vasile*, etc.

c) *Colindele tradiționale și vânătoarești* sunt legende în care se pomenește de funcțiuni și meserii ce existau în timpurile trecute, mai cu seamă vânătoarea cu șoimii, atât de vestită în veacul de mijloc, ex.

In prundur'li mării.

In prundur'li mării
în prundur'li mării

Doamnele
crescut-a, născut-a
crescut-a, născut-a

Doamnele
doi trei păltinei

Doamnele;
'nalți și subțirei
'nalți și subțirei

Doamnele
dar subt umbra lor
cine se d'umbrește?

Doamnele
trei oști ungurești
trei oști ungurești

Doamnele
și trei românești

Doamnele...
cele ungurești
ele domn n'aveau
ele domn n'aveau

Doamnele
cele românești
cele românești

Doamnele
aveau un cocon

Doamnele
și-l chiamă Ion

Doamnele...

— Dă-ni-l, taică, dă-ni-l,
dă-ni-l maică, dă-ni-l,
dă-ni-l pe Ion

că e bun de Domn

Doamnele

Tatăl său că vreă
maică-sa nu vreă

Doamnele

că e mititel

că e mititel

Doamnele

și e crudicel

și e crudicel

Doamnele

cismă n'a 'ncălțat

cismă n'a 'ncălțat

Doamnele

cal n'a 'ncălicat

cal n'a 'ncălicat

Doamnele

și el n'a 'nvățat

și el n'a 'nvățat

Doamnele

grele arme-a 'ncinge

grele arme-a 'ncinge

Doamnele

grele oști a 'nvinge

grele oști a 'nvinge

Doamnele...

Col. Răd.-Codin.

Cele mai cunoscute colinde tradiționale și vâ-
nătorești sunt: *Colind de voinic străin, In grajdul
de piatră, Sus pe plai în sus, Solul, Colind
de tânăr, Colind de tânăr anume Ion, Colind
de cocon, Colind de viteaz, Colind de copil,
Colind de flăcău, Colind de oștean, Colind de
voinic, Colind de fereastră, Ciuta, Colind de
fată, Cerbul Runcului, Colind despre ziuă, etc.*

d) *Colindele domestice*, cântă starea de flăcău,
fată, însurat, măritată, văduvă, văduv, fazele că-
sătoriei, traiul fericit, ocupații în familie, etc.

Colind de fată

Mi-e Marița fată mare,
fată mare la părinți;
ea la apă nu s'a dus
până 'n seara de Crăciun;
iar în seara de Crăciun
mai frumos că se gătiă:
luă o iie dintr'o mie
și-o rochiță de cornie
și-un brâu lat din Țarigrad
bete late din cetate
luă vedrița 'n mâna dreaptă
urcerușu 'n mâna stângă
și-mi apucă p'ân grădină
p'ân grădină la fântână
cunună de vinețel...
la fântâna stoborâtă.
Dar de cine-i stoborită?
de trei juni ca trei păuni
unu sulița-mi slujește,
altu cărți d'albe-mi citește,
altu pe murgu-mi adapă.
Al de sulița-mi slujește
cere Mariței batista...
iar Marița-așă-mi grăiă :

— Ce-mi ceri, Badeo, batista?
 albi-te-ai ca batista
 să fie pe voia mea...
 Al de cărți d'albe-mi citește
 cere Mariței inelu...
 iar Marița-așă-mi grăia:
 — Ce-mi cei, badeo, inelu,
 trece-te-ai, petrece-te-ai
 p'ân inel de nouă ori
 de 'nsurat să nu te 'nsori.
 Al pe căluț își adapă
 cere Mariței cununa...
 Iar Marița-așă-mi grăia:
 — Ce-mi cei, badeo, cununa?
 cununa-te-ai cu dânsa
 și dânsa cu dumneata.
 Și mă 'nchin cu seară bună,
 să aveți inimă bună
 și-ai lui Dumnezeu să fiți
 cu-ai voștri frați și părinți...
 bucuroși și veseliți
 pela noi să găzduiți
 ce doriți să târguiți...

Cele mai cunoscute colinde domestice sunt:
Sus pe plai în sus, Ce stai Niță, Sus colea;
Colind de fată, Ce-i mai bun, Colind de flăcău,
Sandul, Colind de tânăr neînsurat, Radul, Co-
lind de om însurat, Colind de însurăței, Colind
de familie, Colind de fetiță, Colind de fată mare,
Leagănul, Fata Radului, Colind de femeie mări-
tată, Colind de logodnică, Colind de fată logo-
dită, Colind de văduvă, Colind de năvodar, Co-
lind de pescar, etc.

Colindele au fost cântate de Eminescu în următoarea poezie:

Colinde, colinde
 e vremea colindelor
 căci ghița se 'ntinde
 asemeni oglinzilor.
 Și tremură brazii
 mișcând rămurelele
 căci noaptea de azi-î
 când schinteie stelele...

Se bucură copiii
 copiii și fetele,
 de dragul Marii
 își scutură pletele...
 De dragul Marii
 ș'a Mântuitorului
 lucește pe ceruri
 o stea călătorului...

iar poetul O. Goga, iată cum descrie „pacea“ în
 care ai casei așteaptă pe colindători:

Luna-și picură argintul,
 tremurându-l pe fereastră;
 vede-atâta împăcare,
 străjuind căsuța noastră.

Lângă pat zîmbind stă mama
 adormindu-și copilașii, —
 cămășuță cu mătasă
 le-a cusut mâna nănașii.

Numai moșul povestește,
 așezat pe fața vetrii, —
 dumiriți de-o pildă veche,
 îl ascultă doi cumetrii.

Dar auzi! — cățelul latră,
 s'aud șopote 'n ogradă
 și s'aude, subt opincă,
 scârțâitul de zăpadă

Și-a curmat povestea moșul
 și-i tăcere mută 'n casă, —
 osteniți dorm ochelarii
 pe ceaslovul depe masă.

Licărind o răz-atinge
 geamul ușii dela tindă,

de trei glasuri legănată
se 'nfiripă o colindă...

De subt țol ridică fruntea
două fețe bucălaie...
— Bland zâmbește din icoană,
cuviosul Niculaie...

Vasilca și Plugușorul sunt cântece ce se recită și însoțesc oarecari obiceiuri în zilele de 31 Decembrie și 1 Ianuarie.

a) Prin *Vasilcă* se înțelege capul unei scroafe împodobit cu flori naturale și flori artificiale, cu panglice și verdețuri de mâncare, pus pe o tavă în fața unei oglinzi. La îndeletnicirea de a umbla cu „Vasilca“ erau deprinși vechii bucătari țigani, pentru bacșiș. După schimbările dela 1848, obiceiul acesta a luat un nou avânt, pentru că foștii sclavi, deși proclamații liberi, continuară să recunoască tot pe vechii stăpâni, la care vătăfii sălașurilor alergau cu „Vasilca“ la începutul fiecărui an. Azi se practică de țigani sârmani, cari își încearcă norocul pela oamenii cu dare de mână.

Cuvântul *Vasilcă* e o scurtare din *Vasilică*, nume obișnuit ce-l dau ursarii urșilor și porcilor.

Ex. *Vasilca*.

Sus sunt 'nalte mânăstiri
mânăstiri, 'nalte zidiri
iar în ele cine-mi șade?
șade Maica și cu Fiul
și-mi judecă pe Siva
de ce-mi este așa grasă

așă grasă-așă frumoasă,
 întrebând-o, ispitind-o :
 ce-a băut și ce-a mâncat?
 iară Siva răspundeà
 și din gură cuvântà:
 — Sus la munte m'am suit
 jir și ghindă mi-am păscut;
 jos mai jos mai pogorît
 apă rece mi-am băut
 apă rece soi de ghiață
 priitoare la 'ngrășață.
 In grădină c'am sărit
 ceapă verde mi-am păscut;
 două-trei verze-am stricat
 când... Români m'au simțit:
 sar ei cu topoarele
 ciobotari cu 'ntinsorile,
 lăutari cu-arcușele
 țigani cu baroasele.
 Mă bătură, mă 'njunghiară,
 mă pârliră, mă 'mpărțiră!
 Luară Români slănina,
 noi Țigani căpățana
 și frumos mi-o 'mpodobirăm
 cu cercei și cu mărgele
 și-am adus-o la mneavoastră
 cu bani mari s'o dăruiți:
 doi, trei galbeni înfloriți
 c'un colac de grâu curat
 să-l avem pentru mâncat;
 subt colac vadra de vin
 c'așă-i legea din bătrâni
 din bătrâni din oameni buni.
 La mulți ani cu sănătate
 că-i mai bună decât toate
 la boieri ca d-voastră
 ce sunteți propteaua noastră.

Col. G. D. Teodorescu.

Prin *Plugușor* se înțelege un plug în miniatură, plugușor sau pluguleț, pe care-l duc copiii și tinerii ce merg din casă în casă și, pecând doi-trei plesnesc din bice (în seara de 31 Decembrie spre 1 Ianuarie), unul dintr'înșii rostește *colindele plugușorului*. Mai toate variantele cuprind povestea unui om care a arat, a semănat, a secerat bucate frumos crescute, le-a treierat și le-a dus la moară. Acî moara s'a speriat și-a fugit, dar morarul a prins-o și-a silit-o să mace. (A se vedeà diferite poezii populare intitulate: *plugușorul*, *plugul*, *urare cu plugul*, etc. în diferite colecțiuni de literatură poporană).

În unele locuri la sate și mai rar prin orașe e obicei în ziua de 1 Ianuarie, ca mai mulți tineri să târască din curte în curte un plug mare din cele întrebuințate la arat, recitând versurile și trosnind din bice. În alte localități, mai cu seamă în părțile Moldovei, plugușorul e înlocuit printr'un *buhaiu* (taur). Acesta e o putinică ori o doniță înfundată la amândouă capetele și are prinsă la mijlocul capacului de sus o cureà, ori coadă de cal; dacă trage cinevâ mâna pe acea cureà ori coadă, aerul închis face un sgomot întocmai ca mugetul gâfâitor al taurului.

Urarea cu plugul este un vechiu obicei în țările agricole: La Latini erà tot o astfel de urare, un imn religios numit *Carmen-arvale*, prin care zeii. erau rugați să proteagă semănăturile depe câmpuri (arva). Cași în Italia, prin toate țările cu agricultură: India, Egipt și Grecia, locuitorii rugau pe zei să aibă îndurare de hrana lor zilnică.

Paparudele și Caloianul sunt cântece și obiceiuri în timp de secetă.

a) *Paparudele*, invocând ploaia, sunt cântece recitate de niște țigănci, care umblă prin casele oamenilor a treia Marți după Paști, continuând de multe ori până în luna lui Iunie sau Iulie pe timp de secetă. „Tinerile țigănci își împletesc cununi de bozii pe cap, se împeștriteză cu panglici roșii, cu sălbi de firfirici și merg de joacă din casă 'n casă. O țigancă cântă din gură mai multe invocațiuni pentru ploaie. După ritmul cântecului, două sau mai multe paparude joacă în mod săltăfor, bătând din palme, plesnind din degete, imitând sunetul castanetelor spaniole și repetând alternativ exclamațiunea: ha, ha, ha! În timpul acesta stăpâna casei ia o cană cu lapte, dar mai cu sémă o găleată, o doniță cu apă și o aruncă pe dânsele, udându-le de sus până jos. Zărind-o paparudele, se prefac că fug, une-ori fug în realitate, mai ales când e apa rece. Inșă în cele din urmă sunt ajunse și tot nu scapă de botez, de ploaia ce invoacă¹⁾. Apoi după diferite urări, primesc vreo monedă, ori o strachină cu fasole, mălai, ori cămăși vechi, și așa, din casă în casă. La acelea unde nu joacă paparudele e credință, că-i va merge rău. În unele părți paparudele sunt chiar române.

Jocul acesta a fost și în timpuri mai vechi: este chiar pomenit de Dimitrie Cantemir în *Descrierea Moldovei*. Există și la Greci și la Sârbi. El seamănă mult cu rugăciunile făcute lui *Ju-*

1) G. Dem. Teodorescu.

pter Pluvius și unor rugăciuni pentru ploaie întrebuințate în sărbătorile *Robigale* făcute cunoscute nouă de *Ovidiu*.

Ex. de *Paparudă*.

Paparudă, rudă,
vino, de ne udă
ca să 'nceapă ploaie
să curgă șiroaie
cu găleata leata
peste toată sloata
unde dă cu maiul

să crească mălaiul ;
unde dă cu sapa
să curgă ca apa.
Hai, Catrino, să sărim,
Paparudele,
că știi iarna ce pățim
paparudele, etc.
ca pasărea prin copaci
ploaie multă ca să faci.

b) *Caloianul* este plânsetul, bocetul pe care fetele și femeile — când seceta ține mai multe săptămâni — îl cântă împrejurul unui om în miniatură făcut din lut galben frământat, numit și acest om *Caloian* sau *Scaloian*. Il pun într'un cosciug ca pe mort, îl plâng, îl tămâie și-l îngroapă, ori la fântână, ori în bozi, cântându-i versurile: „Caloiene, iene“. Ca să poată plânge cu orice preț, se freacă cu ceapă la ochi. După trei zile îl desgroapă și-l aruncă pe gârlă, ca să turbure norii și apele.

Ex. *Caloianul*.

Caloiene, iene
Caloiene, iene
du-te 'n cer și cere
să deschiză porțile
să sloboadă ploile
să curgă ca gârlele
zilele și nopțile
ca să crească grânele.
Caloiene, iene
cum ne curg lacrimile
să curgă și ploile

zilele și nopțile
să crească legumele
și toate ierburile . . . . .
Caloiene, iene
Caloiene, iene
du-te 'n cer la D-zeu
ca să plouă tot mereu
zilele și nopțile
să dea drumul roadelor
roadelor, noroadelor
ca să fie 'mbelșugată
țara toată, lumea toată...

Rugăciuni, cântece și jocuri de copii sunt niște cântece și jocuri întrebuintate de copii tot anul, dar mai cu seamă primăvara.

a) *Rugăciunile de copii*, sunt versuri însoțite de semnul crucii și rostite de copii la icoane, mai înainte de a se culcă; ele sunt rămase dela strămoșii noștri, cari le ziceau, atunci când serviciul religios la biserici se făcea în slavonește. Sunt: *către sf. cruce, către îngerul păzilor, către înger, închinarea pernei, rugăciunea sfântului Nichita, etc.*

Ex.

Cruce 'n casă
 cruce 'n masă
 cruce 'n tus patru-unghiuri
 de casă
 ci nu-i casă, ci-i cetate
 cu ușile ferecate,
 cu fereștile 'nzăuate.
 Șade 'n mijlocul casei sfântu Nichita
 care ține draci de păr
 cu straiete curate,
 cu sabia sumeață
 și ne veghiă
 ne priveghiă
 decuseară
 pân' la cinioară
 dela cinioară pân'la cântători
 dela cântători pân'la revărsat
 de zori.

Col. G. D. Teodorescu

b) *Cântecele de copii* sunt niște versuri monotone, zise în cadență și întonate pe aceiaș

arie sau mai bine, pronunțate pe grupe silabice de copii. Ele se zic către soare să iasă din nori, amenințându-l cu bubuitul tunetelor, se zic lunii, cântă ariciului, melcului. Aceste cântece au fost păstrate din timpurile cele mai vechi. Au existat și la popoarele clasice, în special la Eleni, cum pomenesc scriitorii cei vestiți ai lor: Euripide, Aristofane, etc.

Ex.

Treci ploaie trecătoare
că te-ajunge sfântu soare
și-ți taie ale picioare
cu un pai, cu un mai,
cu căciula lui Mihai
plină de coji de mălai...

Ado, moașe, druga
s'omorîm pe Griva
Griva a murit
coada i-a 'nflorit
copiii s'au veselit.

Col. Răd.-Codin

Cântecele de copii mai obișnuite sunt: *al soarelui, luna nouă, cântecul fluturelui, al ariciului, al melcului, imitarea broaștelor, cântecul ierbei „sângerica“, cântecul pădădiei, sis, capră, etc.*, simple recitative, diferite glume, ș. a.

c) *Jocurile de copii* sunt cântece sau recitative dintre care unele pregătesc jocurile de copii, iar altele fac parte din jocuri chiar. Unele sunt numai simple zicători, glumețe sau serioase, pe care și le adresează copiii. Unele din aceste jocuri sunt o reproducere neschimbată a celor ce se practicau de copiii greco-itali. Astfel: „*d'a v'ași ascuns*“, *jocul d'a baba oarba, d'a fețele, jocul d'a broasca țestoasă, în arșice, în nuci, cu degetele, „trei feți logofeți*“, „*Baba gaia*“ e o rămășiță din grecescul „*șirul cocorilor*“ descris de Omer în *Iliada*. Toate sunt transmise

prin simplă practicare și inițiere. Jocurile de copii mai obișnuite sunt: *d'a vați ascunsele* (mai multe variante), *înainte d'a ascunse*, *d'a armașul*, *d'a craiu slujesc*, *d'a baba oarba*, *d'a zidul*, *d'a fețele*, *d'a inelul*, *d'a lumânărica*, *d'a trei colăcei* (mai multe variante), *d'a vrăbiile*, *d'a ghicitele*, *d'a hoții*, *d'a pietricica*, etc.

*
* * *

Sorcova este obiceiul și cântecul ce se practică la 1 Ianuarie a fiecărui an în chipul următor: Copiii iau o nuiă poleită, împodobită cu flori artificiale, cu care umblă din casă în casă și sorcovăiesc pe cei ce întâlnesc, atingându-i ușor cu sorcova (nuiăua) de 40 de ori și pronunțând cuvintele:

Sorcova	tare
vesela	ca piatra
peste vară	iute
primăvară	ca săgeata
să 'nfloriți	tare
să mărgăriți	ca fierul
ca un măr	iute
ca un păr	ca oțelul
ca ca fir	la anul
de trandafir	și la mulți ani!

Darurile erau mai înainte: fuioare, turte, faguri de miere; iar azi sunt bani. Obiceiul acesta odinioară eră mult mai frumos: în ziua de sfântul Andrei mamele se duceau în grădină și în curte și, cu cuget curat, rupeau smicele din fiecare arbor roditor: meri, peri, trandafiri, etc. Apoi legând la un loc trei ramuri

diferite, rânduia câte un mănunchiu fiecărui dintre ai familiei. Ramurile, puse într'un vas, îngrijite cu apa neschimbată îmmugurau și dau foi și până în ajunul anului nou înfloriau și acela se credeà mare norocos, ale cărui ramuri înfloriau ori dau foi, ori îmmugureau înainte și acele ramuri se puneau la sorcove. Obiceiul acesta decăzut acum, îl moștenim tot dela Romani, cari se felicitau la începutul anului cu o ramură de dafin verde.

*
* * *

Steaua și Vicleimul sunt cântece, jocuri și obiceiuri, pe cari le obișnuiesc tinerii între 25 Decembrie și 7 Ianuarie.

a) *Steaua* e formată în colțuri — după modelul unei stele — din speteze de brad lipite cu hârtie. Pe colțul principal de sus e zugrăvită scena amăgirii lui Adam și Eva de către șarpe, iar la celelalte colțuri câte un cap de înger. La mijloc e zugrăvită ieslea, în care figurează Maica Domnului, Sf. Iosif, pruncul Iisus, păstorul și cei trei magi.

Elementele principale din care se compun cântecele de stea sunt: cântece despre persoane și evenimente biblice, de ex.: *Versul lui Adam*, *Trei crai dela răsărit*; 2 *Psalmii versificați*; 3 *cântece numite eshatologice, despre moarte, iad, rai, etc.* Acestea se cântă cu steaua. Mai înainte umblau cu „steaua“ copii sau tineri îmbrăcați în costume orientale, imitând portul celor trei Crai dela Răsărit. Astăzi, aceia care umblă, nu au îmbrăcămintea deosebită, datina fiind redusă la dorința de câștig.

Ex.

Cine primește
steaua frumoasă
și luminoasă
cu colțuri multe
și mărunte
dela nașterea lui Christos
dăruite

Ori:

Dăruite de Christos
ca un soare luminos.

Ori... *Stea cu vicleim.*

Cine primește
steaua cu vicleim
cu păpuși
cu mănuși
cu ciubote încălțate
aruncate după spate...

b) *Vicleimul* este o reprezentație dramatică având de scop a ține vie în mintea creștinilor, nașterea mântuitorului și scenele de atunci. Este numit astfel după orașul Betleem; în Transilvania și Moldova se zice *Irozi*, după numele lui Irod, care figurează în reprezentație. Odiñoară erà mult mai pompos decât astăzi. Intre persoane figurau un logodnic și un ginere personificând pe fecioara Maria și pe Iosif, apoi Irod cu numeroșii lui sateliți, pruncul, magii, paiața, moșul, formau o numeroasă trupă, care în alai se întindea pe strade cu tobe, tipsii și surle.

Intr'ò variantă ¹⁾ persoanele care joacă sunt:

Irod, împărat, îmbrăcat în mantie roșie, la gât și pe margini cu blană albă, încins cu sabie, pieptar de alamă, subt care se vede o tunică lungă, încrețită până peste genunchi; poartă în cap coroană cu colțuri. Deși bătrân, vorbește

---

1) Col. G. D. Teodorescu.

răstit, cu fruntea încrețită și pe gânduri.

Ofițerul, ostașul cel mai de încredere al lui Irod; poartă costumul obișnuit și cunoscut al soldaților romani din timpul împăratului August.

Trei crai sau magi, îmbrăcați cu mantii lungi orientale, de colori diferite, cu săbii la coapsă, și purtând pe cap coroane poleite în patru sau cinci colțuri.

Pruncul, copil între 11 și 14 ani, îmbrăcat cu manta orientală cu capul gol.

Mai sunt alte persoane cu roluri secundare:

Doi Elini în costumul ostașilor Romani, merg și stau neconținut, d'a dreapta și d'a stânga lui Irod, ținându-i pulpana mantiei și nepărăsindu-l niciodată.

Paița îmbrăcat în haine strâmte de Arlechim, cusute din petice de colori diferite și în cap cu o înaltă chivără conică, căreia i se agață ca moț o coadă de vulpe sau iepure.

Moșul cu mască la ochi, purtând barbă lănoasă, cu cojocul și căciula întoarsă pe dos, iar în spate cu o cocoșe mare. *Paița* și *moșul* sunt personajii glumețe.

Ca ajutoare, fără costum, sunt: un cântător cu clarinet, 2 ori 4 purtători de felinare, doi bărbați purtători ai vicleimului și păpușarul, care poartă coșnița cu păpuși.

Varianta aceasta are două părți, iar la sfârșit urmează „*jocul păpușilor*“.

O altă pariantă păstrează din prima variantă pe *Irod* și pe *cei trei crai*, îmbrăcați în costume și mai are următoarele persoane:

Doi îngeri îmbrăcați în mantie, în cap chi-

vără cu două colțuri, în spate câte două aripi de carton, în mână cu sulite poleite. Ei însoțesc pe Irod ținându-i poalele mantiei.

Stratiote, ofițer, al doilea după Irod, purtând acelaș costum în altă culoare, afară de coroană și mantie.

Craiul Irodesc, având acelaș costum cu coroana de altă formă și fiind însărcinat a conduce trupa, a regulă cântările, a păstră ordinea și observă regulile vicleimului.

Un cioban cu căciulă, sarica, opinci, și restul costumului, național.

Un arap cu fes în cap, îmbrăcat cu o haină roșie, strâmtă, cusută cu aur, cu mânici largi, șalvari, în mână un buzdugan cu glob, la brâu cu hanger, spoit negru pe obraz.

Această variantă are 5 părți de o frumusețe uimitoare ¹⁾ și după care urmează *jocul păpușilor*, partea profană a vicleimului:

Intr'o cutie mare pe care o poartă doi băieți, este înfățișată grădina palatului lui Irod.

Ingrijitorul curții și Paița stau în tot timpul în scenă și pe acolo defilează diferite tipuri, cari dau naștere la o serie de scene în care se satirizează diferite întâmplări sau obiceiuri din localitatea, de unde e culeasă.

---

1) Nu s'au mai trecut din prod. în versuri ale «vicleimului», pentru a nu mări volumul și pentru că răzleț n'ar putea avea înțeles.

Privitor la «Vicleim» a se vedea mica dar interesanta broșură de teatru «Nașterea Domnului», epizod religios de «A. Ivanovici și G. Stănescu-Delar», institutori în Alexandria.

Tipurile sunt: *Moșul, Paiața, Iaurgiul, Fata lui moș Ionică, bragagiul, cocoana Marița, Pasmasky* (muscalul), *vânătorul, ursarul, ovreiul, popa și dascălul, Stan lopătarul și baba*. Aceștia reprezintă cele 9 scaune în care sunt versuri de o frumusețe și o satiră neîntrecută.

A ă în scena III-a, Bragagiul cântă:

Ah, aman, aman!
 Dela Giurgiu viu,
 Turcește nu știi;
 Para 'n pungă, iok!
 Mâncare deloc...

In scena IV-a, cocoana Marița strigă Muscalului Pasmasky:

O, mon-șer Posnake
 de când nu te-am văzut
 nasul ți-a căzut;
 ți-am pus unul de os
 te-ai apucat și l-ai ros;
 ți-am pus altul de păsat
 te-ai apucat și l-ai mâncat...
 Știi ce, dragă Posnake,
 dacă mă iubești (ca pe dracul)
 și-ți sunt dragă (ca sarea 'n ochi)
 tratează-mă și tu cu ceva
 că d'aia sunt a ta

In scena VI-a, ursarul cântă ursoaicei:

Na, na, na puicuța, na,
 șontai, more, n'adara,
 lovi-te-ar falcarița;

c'asta vara la Ispasa
 mi-ai fost tânără și grasa
 dar hacuma te-a slăbit

pustiorul da iubit!	h'o gaină și-un purcel,
La ticălos da barbat	h'o gaina fripta'n gura
pune-i bucate pa prag	șterfelita la huntura
da varza foloștina	și purcelul, parpalit,
și horșaful d'a gradina;	s'a mâncat, s'a mântuit!
iar pentr'un ibovnicel	

iar când i se deoachiă ursoaica, se îndrăcește și strigă:

Impestrîțatule
 și 'mpelițatule,
 și d'a molii mâncatule,
 hai fost la mă-ta drac
 când nouă luni ai stat
 în ladă tot băgat...
 te-a făcut cu hochii verzi
 n'ai mai vedeà să nu vezi!
 Mi-ai dihochiat Vasilca,
 mi-ai lasat cochii saraci...
 scui' o hici... mai scui' odată
 că-i hursoaica dihochiata...

Și-i descântă:

Să-i fie d'a mârla șopârla...
 să-i treacă pe drum gârla
 cui ha dihochiat ursâla...
 descântec d'a șarpe chior
 să nu mai toarcă fuior,
 descîntec cu lingura și hustura
 să iei la moș și la paiăț gura
 că prea he lata și crapata...
 să le rămâie curata, luminata
 ca capațâna de cal huscata...
 ca buruiana dela bălți
 să le dea junghiuri de morți.

In scena VI *ovreiul* spune:

Iu ești Leibă Șmertz
 di la Codră Hertz
 undi muciuichi di tei
 cinci suti di lei...
 acum doizeci di ani
 pin codră-ai tricut
 și la iu ai avut
 un chiruți mititichi
 un caluți mititichi
 și-un ba'abustâ frumușichi,
 acolo un moș Ionică tâlharica
 pi șene balabustâ
 și pi Leibă Șmertz
 dat jos la Codră Hertz
 și-ai tăiat un lemnișor di tei
 și m'o căstat cinci suti di lei.
 La iu, moi, ai fugit
 dar la balabusti trinitit.
 Chind ai dat udatâ
 ai rupt cinci coți di obadâ
 și inima chiruți tuoată.
 Ba ai luvit la iu în ochi
 și ai făcut pățin albeață.

Și... mai departe:

Noi sântem trii tăvarâși
 grele ca fulgi pi apă;
 avem trii privalii:
 una goală
 alta seacă
 și-alta plină cu 'ntuneric.

Moi paiată, și'nchi mai avem
 cincizeci di boloboci
 făr' di fund și făr' di dogi.

Și închi mai avem un pravulii
 plin di aci cu gamalii.
 Moi paiată, ș'închi și mai vezi:
 toată ziua li batem cu pumnâ 'n capâ
 să nu ruginești la coadă.
 Ș'închi mai avem trii suti di nuci
 urcăm toată ziu cu fârcâ la pod.

și altele, cari de cari mai hazlii. 1)

*
 * *

Moș-ajunul se numește strigarea și obiceiul
 ce au copiii și tinerii de a umbla în noaptea
 de 23—24 Decembrie, strigând:

Dună dimineața la Moș-ajun,
 ne dați ori nu ne dați?

Ori

Bună dimineața la Moș-ajun

---

1) Steaua și vicleimul au avut la început un caracter sacerdotal, ca mai toate reprezentațiile dramatice, au trecut apoi la aristocrație și înurmă au devenit populare. Au fost instituite la început de creștinism în amintirea nașterii Mântuitorului. Mai târziu preoții au luat părți din vechiul și noul testament, pe cari le-au transformat în teatru și le-au reprezentat în temple la diferite ocaziuni însemnate. Așa, Ezekiel, tragedistul, Grigore din Nazians, etc. Prin evul mediu, călugării reprezentară drame funebre. Teofilact, patriarchul Constantinopolului, instituie spectacolele religioase cu caracter teatral și mai târziu se întind dela laici la mireni. La noi la începutul secolului trecut, chiar personagiile din vicleim erau fiii boierilor. Acum au început să decadă (după *G. D. Teodorescu*). E de amintit faptul, că prima școală rurală care a jucat teatru «Vicleimul» și l'a reprezentat în palatul regal, a fost aceia din Mușătești, sub conducerea învățătorului, *regretatul Dobrescu — Argeș*, între anii 1880—1885.

bună dimineața la
 Moș-crăciun,
 dați-ne câteun covrig
 că tremurăm de frig;
 dați-ne câte o nucă,
 că vă dăm de ulucă:
 dați-ne câteun măr
 că vă dăm de păr;
 dați-ne câte o pară
 că vă lovim de scară;
 dați-ne câteun șorici
 că noi nu plecăm d'aici,
 dați-ne măcar parale
 că luăm ușa 'n spinare.

Ne dați, ne dați
 ori nu ne dați
 că de noi nu vă scăpați.

Li se dau colaci, covrigi, nuci, mere, ș. a. In ziua de 24 Decembrie, tinerii, dar maicuseamă cântăreții bisericilor, intră din casă în casă cu icoana, ce reprezintă Nașterea lui Christos spre a cânta cunoscutele versete: „Nașterea ta, Cris-toase, Dumnezeuul nostru“.

In vechime, — înainte de creștinism — Cră-ciunul a fost sărbătoarea solstițiului de iarnă; a fost apoi introdus de noua religiune spre a sărbători Nașterea Mântuitorului și există la toate popoarele, cu numiri cari prin înțeles se aseamănă cu a noastră.

Cuvântul *Ajun* însemnează a se abține dela mâncare și băutură. El s'a aplicat și zilei din naintea unei mari sărbători, pentrucă în acea zi, strămoșii noștrii spre cinstirea sărbătorii, postiau cu religiozitate fără să guste ceva, lucru ce e și azi prin unele locuri. Și, dupăcum zilei

de 25 Decembrie i se zice Moș-Crăciun (Dumnezeu tatăl), tot astfel s'a personificat și ziua de 24 Decembrie atribuindu-se sfânt *Moșul-Ajun*.

*
* *

Ghicitorile (Cimiliturile) sunt metafore ¹⁾ sau grupe de metafore a căror însemnare n'a trecut în întrebuințarea comună și nu este evidentă. Pe unele din ele dacă suntem obișnuiți cu cugetarea poporană le putem lesne deslegă. Ele sunt expresia figurată a unor obiecte sau ființe de ghicit.

Cele mai multe ghicitori au fost strânse într'un mare volum de d-nul Artur Gorovei: „*Cimiliturile Românilor*“.

Ex.

Ce fugе mereu la vale și-și lasă mașele 'n cale?	Intr'o vălcelușă latră-o cățelușă.
---	---------------------------------------

(Acul cu firul)

(Melița)

Am un cal de fier paște p'un munte de os.	Tata gros fără os.
--	-----------------------

(Briciul)

(Sacul cu mălai)

Frigarea de carne și carnea de os.	Am o vacă: când o mulg o 'ntorc cu picioarele 'n sus.
---------------------------------------	--

(Inelul)

(Plosca)

---

1) Expresii cu care numim unele lucruri, care seamănă cu lucrurile numite, de obicei, cu aceleași expresii.

Cine geme nebolind
și caută nepierzând

(Porcul)

Am un bou:
cu coarnele iernează
și cu trupul vărează.

(Grinda casei)

Patru resteie
duc un car cu fân.

(Oaia)

Oala de bou,
varza de oaie
și carnea de Român.

Ce e lung cât lumea
și laț de-l paște găina.

(Văgașul roatei)

(Ciorap de lână 'n cismă)

Unghia de gaie,
coada de tîgaie,
creasta de ridiche.

Mic cât fusei
din patru fluiere zisei;
dacă mare mă făcui
pământul răsturnai,
dacă murii
în horă jucai.

(Cântarul)

(Boul)

Am un pom: cu ramurile 'n jos
și cu rădăcina 'n sus

(Omul)

Intru 'n casă să scap
și casa-mi iese pe ferestre.

(Peștele 'n plasă)

Am o vacă:
când o mulg, o 'ntorc
cu picioarele 'n sus.

(Plosca)

Mireasa 'n pădure,
ginerele 'n Țarigrad
și nuna 'n gărlă.

(Iasca, amnarul, cremenea)

Am un grajd plin cu cai roșii;
de bagi în ei pe negrul,
îi scoate pe toți afară.

(Vătraiul)

Multe din ghicitori sunt din timpurile, când obiectele exterioare impresionau spiritul omenesc altfel decât astăzi și deci îl îmboldiau la metafore, cari la prima vedere par neînțelese, dar cari ne încântă, îndatăce le găsim cheia, pentrucă redeșteaptă în noi întipăririle învălmășite ale unor timpuri dispărute, pe care le-am trăit prin strămoșii noștri.

Alături cu ghicitori sunt *întrebările* și *poemele numerice*.

Ex. de întrebări:

- Dece se culcă boul?
- Că nu poate să șează.

*

- Cine s'a născut odată
- Și-a murit de două ori?

(Lazăr)

*

- Ce este mai alb decât laptele?
- Ziua, că laptele nu luminează.
- Dece duce câinele osul în gură?
- Că n'are traistă, unde să-l puie.

Ce viețuitoare umblă dimineața 'n patru picioare,
la prânz în două
și seara 'n trei?

(Omul)

b) *Poemele numerice* sunt mai multe variante, cari în formă de versuri, răspund într'un fel sau altul la întrebări: Ce e unul? două, etc.

Ex. Varianta a șaptea:

Intrebări.

Răspunsuri.

- Ce e una? — La o faptă bună
mulți voinici s'adună.
- Ce e două? — Omul cu doi ochi bine vede.
- Ce e trei? — La casa cu trei cumnate,
nici vasele nu-s spălate.
- Ce e patru? — Carul cu patru roate bine merge.
- Ce e cinci? — Palma cu cinci dește,
bine te isbește.
- Ce e șase? — Fluierul cu șase găuri bine cântă.
- Ce e șapte? — Unde-s șapte fete 'n casă
nici călți în casă
nici mălai pe masă.
- Ce e opt? — Plugul cu opt boi bine ară.
- Ce e nouă? — Unde-s nouă frați
coada să nu-ți bați.
- Ce e zece? — De zece nu mai trece.

Ghicitorile ca multele feluri de poporane se găsesc multe la fel la mai toate popoarele, pricina fiind sau origina comună sau transmisiunea.

Deceurile „sunt basme menite a da soluțiune unei probleme. Prin formă sa interogativă se apropie de ghicitoare; prin fond însă, prin mijloacele pe care le întrebuintează, prin elementul cel supranatural, deceul face parte din basme. Un deceu fie cât de scurt, nu se confundă niciodată cu ghicitoarea, pecând din contră un deceu ceva mai lung, are până într'atât aspectul unui basm, încât colectorii îl publică fără sfială între basmele propriu zise și n'au nici unde aiurea să-i afle locul. Deosebirea între *deceu* și *basn* este aceea, că un deceu are un caracter tendențios, care rezultă din amestecul celor două realități: *realitatea stării neconștiente de somn*, de unde izvorăsc basmele propriu zise și *realitatea stării conștiente de veghere*, care impune minții omești la tot pasul tendința de a rezolvî probleme. Deceul e fiu al acestor realități, aparținând jumătate visului și jumătate aerei. Deceurile sunt de o varietate extremă și de o extremă ingeniositate. Ele dau o soluție poporană neșteptată problemelor celor mai mari și celor mai mici și poporul are deplină credință în ele“.

(B. P. Hașdeu, Magnum Etymologicum).

Ghicitoarea și deceul ce aseamănă prin aceea că, și unul și altul au întrebări și răspunsuri, cum și prin faptul, că într'amândouă sunt două părți: una obiectivă și alta subiectivă, dar se deosebesc prin aceea, că în ghicitoare întrebarea e subiectivă și răspunsul obiectiv (*Am un moș bătrân și urcă araci la deal — Ariciul*), pe când în deceu, întrebarea e obiectivă, (ex.: Dece broasca țestoasă nu putrezește?) și răspunsul e subiectiv: (Fiindcă a înveselit pe maica Domnu-

lui). Apoi la ghicitori întrebările sunt mai lungi și răspunsul mai scurt, pecând la deceuri dimpotrivă, întrebarea mai scurtă și răspunsul mai lung, uneori o poveste întregă.

Ex. de deceuri (întrebări), ale căror răspunsuri sunt povești întregi:

Dece iepurele are o buză crăpată?
 Dece n'are păiajenul noroc și albina are?
 Dece sunt pete în lună?
 Dece n'are ursu coadă?
 Dece câinele se are rău cu pisica și pisica cu
 șoarecele?
 Dece ovreii nu mănâncă carne de porc?

Cât de mare importanță ar avea o colecție de deceuri!...

Orații de nuntă sunt poeziile ce se recită cu ocaziunea diferitelor faze ale nunților la săteni.

La „obiceiuri și credințe“ se va vorbi mai pe larg despre datinele cu ocazia cărora se recită orațiile. Avem în această privință o importantă broșură dela 1872 de Ion Mârza. Sunt cunoscute cinci variante: Orații de nuntă, O variantă, *Orație de peșit* și 2 variante Orații de iertăciune. Se mai adaugă la ele și orația la încoronarea domnilor, orație ce se rostiă de Primarul Iașilor la încoronarea fiecărui domn.

Ex.

Măria-ta
 nu te supără
 îți vom spune cam multe și mărunte

dar tot lucruri plăcute
 să fie drag oricui să ne asculte :
 O sută de ani să domnești
 pe dușmani să-i biruiești...
 Pe Turci să-i pui în furci
 pe Tătari să-i pui în pari...
 pe Lehi și pe Cazaci
 să-i dai la Draci,
 alta să nu faci...
 Pe Unguri și pe Nemți
 tot acolo să-i trimeți
 și așa mai departe
 ca toți să aibă parte,
 și așa înainte
 ca toți să 'nvețe minte;
 și așa rânduri-rânduri
 ca toți să se puie pe gânduri...
 Dar cu Moldovenii tăi
 măcar d'or fi și răi,
 Măria-Ta să fii bun cu ei
 și de-i vedeà unii și desculți
 Măria-Ta să-i ascuți,
 căci norocul e cam nădrăvan
 face multe posne 'ntr'un an.
 Și țara e cam nebună
 face multe posne într'o lună,
 ba, la 'ndemână
 și 'ntr'o săptămână...
 iar de nu te-i păzi,
 chiar într'o zi,
 multe-i auzi
 și, de-i zice: lasă-mă să te las,
 ai să pățești și 'ntr'un ceas.

Col. G. D. Teodorescu

Cuvântul *orație* este moștenit dela Romani,
 numai în ce privește orațiile la nunți.

*
* *

Descântecele sunt versurile ce se recită de babe sau chiar de unchieri, atunci când fac bolnavilor masajii sau le dau niscai buruieni, mijloace cu care poporul crede, că se poate vindeca de diferite boale trupești și sufletești. Tot cu descântecelē se crede, că pot a se împotrivi farmecelor sau duhurilor rele. „Farmecul, vraja sau vrăjitoria, faptul sau făcutul, legătura sau deslegătura se bazează nu atât pe substanțele și obiectele întrebuintate, nu atât pe tras (masajiu) și pe scaldături (băi), cât pe rugăciunile, invocațiunile sau conjurațiunile coprinse în descântece. Apa neînceptă și cărbunele stins în ea, oul pus la stele, rădăcinile plămădite în viñ sau rachiu de drojdie, sarea, osul, cărpa, floarea, bățul cu care se descântă sau se farmecă au valoare secundară în ochii oamenilor fără cultură; credința toată și-o pun în știința, descântecul și memoria descântătoarei“.

Descântecelē sunt poezia medicală cunoscută deja în antichitatea greacă: „iar știința medicală a Romanilor nu se prea deosibiă de a babelor noastre“.

Descântecelē sunt: *Facere de dragoste, descântec de obrinteli, de gălbenare, de gălci, de albeață, de mușcătură de lup, de mușcătură de șarpe, de brâncă, din iele,*¹⁾ *de cuțit, d'ăi răi,*

---

1) Cele mai multe boale se nasc din împrejurări, cari au drept pricină schimbările temperaturii, deci închipuirea poporului a personificat aerul sau vântul în niște ființe vătămătoare omului. De aci poporul crede în existența unor zâne rele, cari aduc boale și mari nenorociri oamenilor purtând numele: *Ielele, Dâsele, Fru-*

de bubă, de jărământură, descântecul bobilor (când dă cu bobii), de smeoaică, de mâncătură și deochi, de junghiu, de sperietură, din Șoimane, de Ha-bubă, de bubă rea, de năjit, de plâns, de rânză, de dalac, de apucat, de vânt, de isdat, de țeapă, de deochi, de beșica cea rea, de soare sec, de lipitură (speriat), de șoparlaiță, de ulcior la ochi, descântec de ceas rău, de ursită, de mâncătură, de orbalț, de răi, de nevăstuică, de obrintit, de bubă neagră, de bube dulci, de încuiere (constipație), de săgetătură, de păr, de frigare, de potcă, contra ursitoarelor la copiii strânși, de joimărițe, de rusalii, de aplecate, de roșeață, descânțele pentru gușă, de durere de măsele, de toate boalele, de friguri, de matrice, de vișor, de șipăt, de încleștat, de pus cuțitul, de întors cuțitul, cuțitele din ele, rânza din cuțite din iele, de cârțiță, de încleștate, de apucătură și întâlnitură, de gândurile rele, de judecată, de lehuzie, legătură și deslegătură, de lipitură și sburător, desfacere de pagubă, de pocitură de noapte, de purici, de șamcă (avestița), etc., și unele foarte multe variante ale celor de mai sus.

---

moasele, Milostivele, Puternicile, Sfintele, Rusaliiile, Șoimanele, Samodiva, Vâlva, Silfide, Samcă, Avestița, etc.

Prototipul zânelor rele par a fi nimfele antice, cărora noua religiune le întipări un caracter negativ, amalgamându-le în același timp cu elemente de origină creștină; Legenda despre *Irodiada* sau fata lui Irod, credința în *Rusalii* (dela sârb. omonimă), despre Iude, transmise dela slavi și răspândite în popor. (Studii folclorice).

Ex. *Facere de dragoste.*

Maică sfântă,
 Duminecă de dimineață mă sculai
 pe ochi negri mă spălai,
 murgu mi-l înșelai
 și-l înfrânai
 și pe el încălicai
 bucenu 'n mână luai
 și de trei ori bucinai;
 dragostele le-adunai
 și pe (cutare) le-aruncai...
 ... Iar maică sfântă,
 Duminecă de dimineață mă sculai
 pe potecuță plecai
     pe pârlog
     de busuioc
     pe troian
     de leuștean
 pân' la râul lui Iordan...
 mă uitai în sus
 mă uitai în jos,
 mă uitai la Apus,
 mă uitai la Răsărit
 văzui pe Maica Precista venind
 cu scaun'li 'n dreapta
 cu fetili 'n stânga
 scaun'li și le-așeză,
 fetili și le spălă
 și pe (cutare) mai pe urmă 'l luă
 și mai frumos 'l spălă:
 după cap
 de peri de țap;
 după trup
 de peri de lup;
 după țâță
 de peri de mătă;
 depe mâini
 de păr de câini;
 din picioare
 de rischitoare;

după spinare
 de dat de fată mare;
 depe obraz
 de necaz...
 îl lăasă curat luminat
 ca argintu strecurat
 ca Maica Precista 'n pânțece ce l-a purtat
 la inimă, cu soarele-l îmbrăcă
 cu luna-l încinse
 și-i puse: 'n umeri
 doi luceferi,
 în cap, ceru cu stelili
 la picere, pământu' cu florili
 îl îmbrăcă, îl împodobì
 când o vorbi,
 taft o croi
 când o tăceà
 mărăgăritar o vărsà
 cin' l-o vedeà 'n față
 toți să-l ia 'n brațe;
 cin' l-o vedeà în dos
 toți să-i caute frumos...
 ăi mai mici să-l iubiască,
 ăi mai mari să-l cinstiască
 să fie: mai ales și mai frumos
 și mai cu haz și mai cu lipici...
 cum e busuiocul băgat în seamă
 de popi
 de protopopi,
 așa să fie (cuutare) mai ales
 și mai băgat în seamă...
 cum e argintu iubit și băgat în seamă
 de toată lumea
 cum e mătasea roșietică
 mai aleasă și mai frumoasă
 decât toate mătășurile
 așa să fie (cutare) mai ales
 și mai drăgăstos
 și mai cu haz și mai cu lipici
 decât toată lumea
 decât toți marii, decât toți micii

decât toți voinicii;
 decât toate fetele,
 decât toate nevestele
 decât toate preotesele
 decât toate cucoanele...
 Să fie mai frumos
 și mai cu lipici
 și mai drăgălaș
 și mai respectat
 decât toți marii, decât toți micii
 decât toți voinicii.
 Cum nu poate răbdă:
 vaca fără vișel
 vișelu fără vacă,
 oaia fără miel,
 mielul fără oaie,
 cloșca fără pui
 puii fără cloșcă,
 Așa să nu poată răbdă
 (cutare) băiat de (cutare) fată
 cum se bate: albina la roi
 laptele în putinei
 cum se bate
 caii în herghelie
 negustorii 'n prăvălie;
 așa să se bată
 să se sbată
 după (cutare) toate dragostele
 toți marii, toți micii
 și toți voinicii.

(Col. Răd.-Codin).

*

* *

Proverbele sunt sentințe scurte în care se vede spiritul și înțelepciunea unui popor. Ele nu sunt adevărate decât în sens figurat și nu propriu și aci stă deosebirea între ele și maxime.

Unele conțin enunțarea unor fabule, altele au conținut istoric, ori biciuiesc moravuri, etc. Ele sunt o parte prețioasă a literaturii poporane, pedeoparte că păstrându-se nemodificate ca formă, ne dau exemple vechi de limbă, iar pe-dealta fiindcă vedem în ele ideile stratului popular.

Ex.

Așchia nu sare departe de tulpină.

*

Ce naște din pisică, șoareci mănâncă.

*

Unde scui pă o țară, umblă o moară.

*

Caști gura, se văd dinții.

*

Cine seamănă vânt, culege furtună.

*

Unde-i una

Și-aleia-i cură lâna.

*

Cată Nanea iapa, călare pe ea.

*

Ca să omori șoarecii, dai foc morii.

*

Și din coș grăunțe și din postavă pielm.

*

A intrat în lemne de Crăciun.

*

Cu doi pești în oală și cu coadele-afară.

*

Oaia care nu-și păstrează lâna, o mănâncă lupii.

Alături cu *proverbele* stau și așa zisele *zicători*, *locuțiuni*, și *idiotisme*.

Ex.

Decâte se fură 'n sat,
Cată la mine su' pat...
Mâine-poimâine-o să piară
Și prepelița dela moară...
Tot pe mine mă omoară.

*

Umblă 'n două luntre.

*

M'ai scos din pepeni.

*

Ascultă la cățelu pământului.

*

Nu mi-a nins să nu-mi degere.

*

La nașu un braț de lemne și ard toate,
Și la noi unu și nu arde nici ăla.

*

L-a făcut albie de porci.

*

Pe unde tai tu lemne, eu adun surcele.

*

Sperii lupu cu pielea oii.

*

Câine surd la vânat.

Unele proverbe sunt în proză. *Iuliu A. Zane* a făcut un mare serviciu literaturii noastre, publicând 8 mari volume de proverbe ale Românilor.

*

* *

Bocetele sunt elegiile poeziei poporane. Ele se recită la înmormântări.

Ex.

Scoală, sufletele, scoală
 scoală să vedem ce boală
 ce boală te împresoară,
 te doboară, te omoară...
 Scoală și-mi spune și mie
 ca să-ți caut doftorie.
 Scoală, un cuvânt îmi spune
 nu tăceă, nu mă răpune...
 Că de când nu-ți este bine
 nu te-ai mai uitat la mine,
 ci te uită cu ochisorii
 la lacrimile plânsorii
 să-mi vezi suspinul cum iese
 din piept cu sughituri dese...

Altul :

Of, puiule ce dulceață,
 suflete și-a mea viață,
 spune-mi unde fugi de mine
 s'alerg, să viu după tine;
 spune-mi peste ce hotare
 ca să viu și eu mai tare;
 ori mă ia într'o aripioară,
 ori vino de mă omoară;
 ori mă ia să-ți fiu soție
 ori nu mă mai lăsa vie:
 nu mă lăsa 'n chinuire
 și 'n a dorului pieire...

(Reprodus în col. G. D. Teodorescu, după
 Anton Pann).

La producțiunile poporane în poezie, se mai pot adăoga:

a) *Lăzărelul*. Obiceiul și cântecele ce se practică prin unele localități de două sau trei copile,

care umblă din casă 'n casă în așa numita „Sâmbăta lui Lazăr“ sau a „Floriilor“, cântând pe o arie monotonă anumite versuri, cari deși după numele obiceiului și după ziua când se practică ar părea, că sunt de un caracter religios, totuși, după cuprinsul colindului — că nu e decât un fel de colind — partea religioasă e aproape pierdută, nefiind decât o legendă în care se spune, că *eroul ei* Lazăr, s'a suit pe o cracă ca să scuture frunze oilor; dar bătând vântul tare, craca s'a rupt, apoi l'au cătat surorile, l'au găsit, l'au adus pe mâini, l'au pus pe masă, l'au scădat în foi de nuc, l'au îmbrăcat în haine noi, apoi i-a murit și logodnica.

b) *Glumele și exercițiile de pronunțare*, cuprinzând produse ale spiritului batjocoritor cu care este înzestrat poporul nostru. „In ele găsim parodii ale cântărilor și rugăciunilor bisericii slave, substituirii de cuvinte ciudate, inventate și purtând oarecare analogie cu cele slave, cel puțin la auzul omului simplu căci, neînțelegând limba străină ce se întrebuițează în serviciul religios până în secolul XVII, dascălii și popii de țară născociau cuvinte de cântare și de rugăciune amestecate cu slavone și române, ori cu interesele lor, uneori chiar imorale.

Ex... popa care vrea să-l creadă lumea profet, dă drumul unui taur în holdele oamenilor, apoi citește:

In astă carte lată
mie mi-s'arată
c'am d'o vită 'naltă
'naltă, cornorată
c'a ieșit din baltă

mai mult leșinată...
și cum s'a sculat
în grâu a intrat...
oameni buni s'alergați,
holdele să vă scăpați...

Alt exemplu: cu popa păcălit de dascăl, când acesta știindu-l fricos, îi spuse de mai multe ori, că i se arată dracul în biserică, apoi într'oză zi bagă un porc acolo și popa intrând, porcul vru să-i scape printre picioare și-l luă călare. Popa crezând că e dracul, zise:

— Dascăle, dascăle,	și că bărbatul
spune la preoteasă	îl-a luat dracul.
să rămâie sănătoasă	

Mai sunt altele ca blasmoniile popești: *popa și poporeni, popa și dascălu Stan, popa și mielul furat, popa prins, popa și văduva răposatului, Paștele Țiganilor, vânzarea ursului, Țiganul argat, neamțul vânător*, etc.

Exercițiile de pronunțare ori frământările de limbă, sunt niște ziceri repetate, făcute înadins, spre a exercita limba să vorbiască destul de lămurit. Unele sunt făcute așa, ca prin conținutul lor fac pe cel ce le pronunță, dacă le-o greși să fie păcălit.

Ex.

Busuioc botezător
 bun vas de pritocitor
 bun vas, bună varză
 hop, toc și-un pritoc
 și-un pui de pritocitoc...

Aseară, alaltăseară
 mari boieri veniră la noi,
 dar caii de ce-i legară?
 de coame

de coade
de cuiele podului
protopopului...

Dacă-i chel
ce-ai cu el?
Dă-i un măr
să-i crească păr.

Păsărică sură pură
trece valea în sburătură
c'un maldăr de pură 'n gură.
Dece-ai zis tu, c'am zis eu
c'a zis ăla nu știu ce?
Nici n'am zis și-ai zis c'am zis
când oiul zice tot oiul zice,
ca să zici c'am zis, c'oiul zice¹⁾.

b) Proza poporană.

Proza poporană cuprinde toate acele producțiuni ale spiritului popular cari nu sunt spuse în versuri. Diferitele feluri de producții în proză sunt:

Bazmele sau Poveștile. Cine din noi în vârsta de aur a copilăriei nu a fost alintat de mamă, de tată, de bunică, de bunic, ori de vreun unchiuș sfătos cu dragile de povești, cari ne isto-

1) Tot la poezie se pot intercală *formele eliminare*; uni, duni, trini, pani, rotu, cotu, țava, gâni, mani, cioc; or: unica, doica, treica, patrica, cingăr, mângăr, paractas, curpeniș, toporișca, vatcă, ș. a.

risesc de zâne, de smei și de balauri în luptă cu feți frumoși!... *Basmele sunt cele mai vechi produse ale literaturii poporane nescrise și cele mai însemnate pentru psihologia și istoria credințelor primitive ale popoarelor.* Ele sunt povestiri de întâmplări și fapte închipuite, deseori miraculoase, atribuite unor persoane cu puteri supranaturale sau unor simpli muritori, cum sunt feciorii sau fetele de împărați, feții frumoși, cari fiind în luptă cu smei și balauri sunt și ei ajutați tot de ființe supranaturale, cum sunt zânele, ursitorile sau animalele năsdărăvane. Țesute pe un fond real de fenomene ale naturii și ale vieții, basmele sunt plăsmuiri ale închipuirii, care datează încă din copilăria popoarelor, când oamenii credeau însuflețite toate lucrurile naturii: tot ce se petrecea în natură eră rezultatul luptei între zeii cerești ai luminei și demonii întunericului.

Basmele conținând rămășițele credințelor în metemsihoză, în metamorfoză, în vrăji, farmece și descânțece, modificate de spiritul fiecărui popor după moravurile și credințele timpului, oglindesc societatea omenească, cum eră la început și spiritul poporului, cum s'a dezvoltat sub influența religiunii în curgerea veacurilor. Din pricina vechimii înțelesul și însemnătatea basmelor nu s'au putut cunoaște decât târziu de tot după publicarea în limba germană a primei colecțiuni de basme a fraților Iacob și Wilhelm Grimm (1812) când au și început să fie studiate cu ajutorul filologiei și mitologiei comparative.

Părerile filologilor despre origina și forma-

rea basmelor sunt încă deosebite, fiind în această privință mai multe ipoteze: *hipoteza filologică* sau *simbolică*, după care miturile și basmele sunt alegorii ale fenomenelor naturii; *hipoteza istorică*, care explică mitologia clasică și cea poporană prin divinizarea oamenilor însemnați; *hipoteza psihologică a visurilor*, după care basmele sunt creațiuni fantastice asemenea visurilor și *hipoteza literară*, cea mai puțin întemeiată, care caută izvorul basmelor în operele scrise ale poeților, răspândite în popor, M. Strajan, într'un important studiu publicat în *Convorbiri literare*, după ce observă diferitele păreri în susținerea ipotezelor de mai sus, păreri ale diferiților filozofi, ale lui *Evhemer* filozof grec, în veacul al IV-lea înainte de Christos, Hașdeu, Iacob Grimm, Pittre (folclorist italian) și după ce analizează cu competența omului de știință diferite izvoare și elemente ce alcătuiesc basmele, zice:

„Dacă ținem seamă așadar de idealizarea religiunii naturale și prin aceasta de uitarea înțelesului primitiv al miturilor, de amestecul lor cu tradițiunile istorice și, dacă la acestea vom adăoga modificarea miturilor și legendelor clasice prin fantazia poeților literați, care le-au sice prin fantezia poeților literați, care le-au întrebuințat ca material pentru operele lor, căci întreaga literatură poetică a Grecilor s'a născut din mitologie, dacă ținem seamă de toate acestea, putem înțelege lesne, cum miturile literaturii clasice s'au depărtat dela înțelesul lor primitiv și pentruce astfel ele sunt mai greu de explicat decât basmele. Mitologia poporană a

bazmelor, deși de aceeași origină cu mitologia clasică, trăind însă în memoria poporului, a păstrat mai curate rămășițele tradițiilor religiei naturale. Și în același timp prin *culoarea lor locală, basmele arată geniul și caracterul național al poporului, care le poartă*.

„În rezumat, basmele sunt rămășițe ale miturilor religiei naturale, păstrate și propagate în cursul veacurilor prin viul grai al poporului instruit. Înțelesul lor este simbolic. Mitologia basmelor, cași mitologia literaturii clasice, înseamnă personificarea puterilor naturii în luptă unele cu altele, amestecate cu idei religioase și morale, după loc și timp și cu plăsmuiri ale fanteziei fiecărui popor.

„Unele bazme sunt sau se pot lua și ca alegorii ale ideilor abstracte. Așa de ex. basmul cu care începe colecțiunea lui Ispirescu, „Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte“, este o frumoasă alegorie a idealului, care face pe om fericit și-i ține sufletul pururea tânăr; cât timp trăiește în împărăția lui își uită grijile vieții reale. Basmul lui *Amor și Psyche*, cel mai interesant epizod din romanul latin al lui Apuleius și poate din toată literatura antică, este o profundă alegorie a vieții omenești; și tot asemenea alegorice sunt basmele moderne, țesute pe acest tip.

„Însă nu toate basmele sunt alegorii.

„Multe din ele și-au pierdut caracterul alegoric, ceiace se vede din lipsa părții miraculoase, esențială basmelor alegorice“.

Cu basmele se întâmplă un lucru: pecând

culegătorii de versuri poporane sunt obligați — în interesul științei — să publice versurile așa cum se aud, fără alterare, fără a scrie o mică parte din fondul și forma lor, basmele și orice fel de literatură poporană în proză, nu au putut fi păstrate cu fidelitatea reproducerii, fie din pricină că culegătorii n'au crezut important acest fapt, fie din pricina prea pripitei povestiri. Deaceia cele mai de preț colecțiuni — în care nu s'a păstrat felul de a povesti al țăranului — sunt numai acelea unde culegătorul a fost el însuși un meșter povestitor și meșter prozator poporan. De vre-o câțiva ani, însă, meritoasa revistă „Șezătoarea“ din Fălticeni, sub conducerea valorosului folclorist Artur Gorovei — ajutat și dânsul de cei mai luminați dascăli ai Moldovei — a început să publice povestirile așa cum se aud, *lucru ce e de mare preț pentru știință și limbă, cum și pentru faptul, că poporul nu se poate însufleși decât pentru o operă în care se regăsește pe sine însuși.*

Unele basme sunt scrise într'o proză capod'operă, cum este poezia 'n proză „Făt frumos din lacrimă“ a genialului Eminescu.

„...In vremea veche, pecând oamenii cum sunt ei azi, nu erau decât în germenii viitorului, pecând Dumnezeu călcă cu picioarele sale sfinte pietroasele pustii ale pământului, în vremea de demult, trăia un împărat întunecat și gânditor ca Miaza-noaptea și avea o împărăteasă tânără și zâmbitoare ca miezul luminos al zilei“... și așa mai departe, expresii de o uimitoare bogăție de frumusețe și gândire românească... Asemenea în „Pseudocynegeticos“ al nemuritorului Odobescu.

Cel mai mare prozator poporan a fost *Ioan Creangă*, care pelângă frumoasele sale amintiri, în graiul poporului, a scris poveștile: *Soacra cu trei nurori, capra cu trei iezi, Dănilă Prepeleac, Punguța cu doi bani, Povestea porcului, fata babei și fata moșneagului, povestea lui Stan Pășitul, Ivan Turbincă, Povestea unui om leneș, Povestea lui Harap-Alb, Cinci pâini*, etc.

Au fost și alți culegători, cum se va vedea la istoric; cum și în „bibliografia folclorului român“ din „Dafii“.

Alte povești cunoscute sunt: *Păcală* (arătat în multe chipuri și imortalizat în frumoasa epopee poporală a lui P. Dulfu), *Isprăvile lui Păcală*, apoi *Ileana Cosinzeana, Basmul vânătoresc, Fata din dafin, Țuguia, feciorul mătușii, Impăratul și Crivățul, Cruce, cruciulița mea, Păpușică licărea, Măramza cea frumoasă, Nouă viteji, Femeia lenevoasă, Șoimeii și ogărării, Doui împărați, Karakiz viteazul, Of, suflă murgă, Popa Cărăbuș, Baba și dracu, Lăcomia pierde omenia, Povestea fierarului, Cum a fost păcălit dracul, Cornea, Saveș Impăratul, Toroiman, Ionică făt-frumos*, etc.

Ex. *Borta vântului*.¹⁾

Erà un om sărac, sărac și aveà o mulțime de copii. Acù erà în vremea foametei și el o muncit o săptămână pe un căuș de grăunțe.

---

1) Am pus această poveste culeasă de Eminescu, că-i spusă așa cum o povestește țăranul. A se vedea pentru asemănare «Legenda țiganilor» de d-l P. Dulfu.

Apoi s'a dus la râșniță cu el. Dupăce le-o râșnit o ieșit afară cu căușul cu făină și s'o pornit o furtună mare și i-o luat toată făina din căuș. Da el strașnic s'o mâniat. Nu mă las eu așa cu una cu două... și făcù un șomoiog de paie și pornește. Il întreabă un om: unde te duci, cumetre?

— Mă duc să astup borta vântului, că mi-o luat făina din căuș.

— Da, unde-i nimeri-o?

— Unde-o fi, acolo mă duc.

Mergând el loc depărtat, o ajuns pe Dumnezeu și pe Sf. Petru, cari umblau pe pământ peatunci.

— Unde te duci, omule?

Da Dumnezeu i-o zis așa:

„Omule, nu te mai duce. Na-ți o nucă, da până acasă să nu zici: Nucă, deschide-te.

Intorcându-se el înapoi, o 'noptat și-o ajuns la un om și s'o rugat să-l primiască, să doarmă acolo peste noapte.

— De unde vii, bade, îl întreabă omul cela.

— Mă duceam s'astup borta vântului și-am întâlnit un nebun pe drum și mi-o dat o nucă. Și-o zis, să nu zic: nucă deschide-te. Ce-o mai fi și asta?

Femeia omului, vicleană. Ia o nucă 'n mână și zice: Ia să-ți văd nuca!

Ii schimbă nuca omului, și peurmă, se duse într'un ocol și zise: Nucă deschidă-te. Când o zis, atâtea vite ce-o ieșit: oi, cai, miei, o bogăție 'ntreagă, știi mată, putere Dumnezeiască!

Omul se duce adouazi acasă: Nucă deschide-te. Dar nuca deunde să se deschidă!

— Hai, batămi-l Dumnezeu de vânt, și pe

moșneagul lua-l-ar dracu! Mă duc să astup borta vântului și să bat pe moșneag, dece m'o viclenit.

Ajunge iar pe Dumnezeu.

Dar Dumnezeu... știi, putere Dumnezeiască, acum erà altfel la față. Nu l'o cunoscut.

— Unde te duci, bade?

— S'astup borta vântului și să ucid moșneagul, că, ce m'o viclenit?

— N'ați, bade, un măgar. Da, să nu-i zici până acasă: Măgar, baligă-te!

— N'oi zice.

Se întoarce el iar pela omul cela. Da, omul cela îl ospătează și-i dă vin să bea și omul o che-făluit și-o adormit pe laiță. Da erau niște țigani în șatră acolo și aveau un măgar, și omul s'o dus și l-o cumpărat și-o schimbat măgarul.

Omul adouazi se scoală, ia măgarul și se duce acasă și zice: măgar, baligă-te.

Măgarul, de unde!... El apucă un drug și începe a deșelà măgarul.

— Acù nu-l mai iert eu.

Să pornește să întâlnească pe moșneag și s'astupe borta vântului. Întâlnește deci pe Dumnezeu transformat iarăși și dupăce se întreabă ca mai 'nainte, Dumnezeu zice:

— N'ați, bade, o cârjă, dar să nu zici pân'acasă: cârjă încârjește-te.

Ia cârja, vine pela omul cela. Aici omul i-a dat și mai strajnic ospăț și s'o sfătuit, că dac'ar vedeà că-i mai dă și cârja, peurmă să-l omoare, ca să nu prepuie că el a luat-o. Acù zice omul femeii: „Măi, femeie, noi hai cu cârja 'n zâmnice (beci) și să 'nchidem ușa și aci să zicem: Cârjă, 'ncârjește-te.

Se vâri. Cârja unde 'ncepe a bate și-a sdrobi!

— Bade, ț-om da și măgar și nucă, numai mă rog, scoate-ne.

Acù omul i-o lăsat de i-o bătut și mai bine. O luat măgarul, cârja și s'o pornit acasă.

Așà s'o făcut de bogat acù, de-o ajuns vestea pân' la Impăratu. Atâția bani aveà el de-o semănat și-o crescut grâu de aur. Acù Impăratu o auzit, că are un lan de aur și-o trimis doi sufragii să-i dea sãmânța, să semene și împăratu.

— Să-i spui împăratului, că nu vreau să-i dău, să vedem ce mi-a face.

Impăratu când o auzit așà, strajnic s'o mâniat și-o gătit oștirea să se ducă cu răsboi asupra lui. Impăratul erà în frunte, știi, mai mare. Și-o venit pân' la ușa lui și-o strigat să iasă afară. Dar el erà îmbrăcat tot cu straie ca ale noastre, nu cu *straie leșești*. El pune cârja sub suman și iese afară. Acù împăratu cu atâtea mii de oameni i-o fôst rușine singur lui să se ducă el acum cu unul să se lupte.

A zis: Omule, arată-ți tu întâi puterea.

— Bine, vino Impărate. „Cârje încârjește-te; la tot soldatul câte două și la împăratul nouă“. Cârja cea dumnezeiască tot în cap băcăià. O 'nebunit și pe împăratu. S'o dus împăratu și-o rămas în pace, și-o trăit bine.

Să dea Dumnezeu să trăiască și copiii mei așà.

*
* * *

Snoavele sau *anecdotele* sunt povestiri scurte, în care miraculosul nu figurează și în cari se vede spiritul mușcător al poporului. Multe sunt basme, cari și-au pierdut caracterul alegoric și

au devenit simple creațiuni poetice, oglindind ideile, credințele, moravurile poporului, cași romanele și nuvelele în literatura scrisă; așa e de ex. ciclul anecdotelor despre Păcală din care d. P. Dulfu a compus o frumoasă epopee națională. Snoavele sunt mult mai originale decât basmele, pentru că mare parte sunt relative la popoarele streine cu cari Românii au venit în contact în decursul timpurilor și ne arată cum le-am caracterizat, satirizează pe Țigani, Ovrei, Greci, Sârbi, Unguri, etc.

De Țigani se povestesc multe... așa: zice că s'a dus Țiganu să se rază la un Rumân; îi crescuseră lațele mari și, vezi haramina dracului, cere Românului să-l rază de pomană. Românul se învoiește, dar îi pune nart să nu zică nimic, cum l-o rade. Ia Românul o gioarsă de cuțit, fără apă și fără săpun și începe: harșt... harșt... prin barba țiganului, care nu mai putea de ăsturime, dar nu zicea nimic, doar scrâșniă din dinți. În timpul ăla, se audă afară un câine chelălăind și bărbierul trimete pe un servitor: „Ia vezi, mă, băiete, ce are câinele ăla de chelălăie afară?“ Iar țiganul de colo: „Haoleu, Românico, l-o fi răzând și pe el cineva de pomană, săracul!“ De Ovrei râde că sunt gheșeftari și fricoși, de Greci că sunt țațoși, cu rost fără rost: „Se poftesc ca Grecii la pușcărie“. De Sârbi „că samănă sare, că au scos luna din puț, că cal verde și Sârb cuminte nu se poate“. Apoi de Unguri, de Ruși, de Nemți, de femei le-neșe, de bețivi și bețive, de preoți cari aveau prostie multă 'n cap, ori năravul dracului, etc.

Snoavele sau anecdotele au fost versificate

de Anton Pann, T. D. Speranță, P. Dulfu, N. A. Bogdan, ș. a. Cea mai importantă colecție de snoave în proză e a lui *D. Stăncescu*.¹⁾

Cuvintele particulare sunt acelea, cari se întrebuințează în vorbire în diferite părți ale țării sau ale provinciilor locuite de Români, dar cuvinte, care nu sunt cunoscute în cărțile de literatură și foarte puține, numai în anumite dicționare.

În limba română avem diferențieri de grai formând trei dialecte, cari se clasifică după teritoriul ocupat: 1) dialectul din stânga Dunării sau daco-român; 2) dialectul din Istria sau *istriano-român*; 3) dialectul din Turcia sau *macedo-român*, cu sub-dialectul *megleno-român*.

Cuvintele particulare sunt acelea, care nu-s întrebuințate în vorbirea comună a acestor dialecte, dar sunt de mare importanță pentru studiul limbilor romanice și spre a arăta până la ce legătură au stat Românii cu diferite popoare în decursul timpurilor, ex. cuvinte: *prois* (ideia omului neîmprumutată dela altul: „din

---

1) Snoavele sunt de mare preț dat pentru a se cunoaște adâncimea simțirii poporului și trecutul lui, cât și pentru nevinovatele petreceri ale poporului, căci:

«Cum e plină de neazuri viața, dacă n'ar fi glume
Și povești hazlii și snoave, ce s'ar face biata lume?
Cu povești adoarme pruncul subt al mamei ochiu de pază
Și spunând povești bătrânul spre mormânt înaintează..
L'al povestei dulce farmec, gânduri, griji se mai alină
Și trăim o clipă-două, într'o lume mai senină».

P. Dulfu.

proisu' meu“), „*lăuruști*“ (lume multă venită așa tam-nisam, pe capul cuivă), așa: „*urziala dela capătul unei pânze rămasă nețăsută*“ are numirea în diferite forme, pe dialecte de *pièdin*, *chièdin*, *chiàdin* sau *chedin*. Cuvintele acestea ne conduc toate la un prototip latinesc *pēdinus* ¹⁾ aceasta pentru că majoritatea dialectelor italienești posedă acest cuvânt exact cu însemnarea, pe care o are *piedin* în țara Românească și pentru că în niciuna din limbile nelatine nu se găsește vreun cuvânt cu care *pièdin* ar putea sta în vreo legătură de origine.

Adunarea cât mai în grabă a acestor cuvinte se impune, căci cum am spus sunt unele de mare importanță și s'ar putea ca peste mai multe decenii să dispară și neexistând nici în dicționare și nici în cărțile de literatură, ce adevăr ar mai putea cuprinde gramaticile și filologiile românești?

Importanța colectării unor asemenea cuvinte, a arătat-o acum 25 de ani chiar M. S. Regele, propunând *Academiei române* de a publică un fel de *Etymologicum magnum Romaniae*, „conținând toate cuvintele vechi, care altmintrelea vor fi pierdute pentru generațiile viitoare“. M. S. a sprijinit întreprinderea aceasta punând la dispoziția Academiei suma de șase mii lei. Cu lucrarea s'a însărcinat B. P. Hașdeu, care a și tipărit valoroasele trei volume (Lit. A. până la cuvântul bărbat) și studiul despre Negru-Vodă ca introducere la volumul al V-lea; în ședința dela 27—29 Martie 1897, Academia a

1) Studiul d-lui I. A. Candrea în «Convorbiri Literare».

însărcinat cu continuarea lucrării pe *A. Philipide* dela Iași, care a adunat tot materialul, a cărui publicare se va începe cât de curând sub conducerea unui alt filolog, D-l Sextil Pușcariu.

Dicționare de cuvinte au mai fost al lui *Laurian* și *Maxim, Cihac, Fr. Damé, St. Mihăileanu*, ș. a., apoi mult a folosit în această privință, prețioasa revistă „*Șezătoarea*“, care de vreo câțiva ani a început publicarea a mai multe glosare din diferite părți ale Moldovei.

Astfel de cuvinte au putut fi la îndemâna filologilor: *Hașdeu, G. Weignad, Filipide, S. Pușcariu, I. A. Candrea*, etc.

* * *

Tradițiunile poporane sunt aceia ce sunt baladele istorice sau legendele în poezie, povești din care se poate cunoaște până la oarecare punct, origina și trecutul poporului, apoi despre voievozi, ori localități, despre pasări și animale, despre anumite neamuri cu cari Românii au venit în atingere, povestiri în legătură cu superstițiile în viața familiară, în viața socială, tradițiuni asupra convențiunilor materiale ale vieții, etc. Tradițiunile sunt: legendele despre *Negru-Vodă, despre Ștefan cel Mare și sfânt, despre Turci, Tătari, Ovrei, Patimele și moartea Mântuitorului, tradițiuni despre Holeră, Zaveră, Ruși, revoluții, focuri, inundații, răsboaie, eclipse, minuni, cetăți, șanțuri, brazde*, tradițiuni în legătură cu credințele despre *Zilele Babei, Căpcăunii*, etc.

Ex. Fenomenul repetat, întoarcerea iernei la începutul luni lui Martie, a dat naștere unor credințe la fel mai toate popoarele, păstrân-

du-și fiecare credință caracterul național. Credința e că în cele d'întâi nouă zile ale lui Martie, când e ninsoare, ploaie, lapoviță, sunt zilele Babei Dochia, despre care tradițiunea spune, că aveà niște oițe și s'a urcat la munte să le pască. Marte (luna Martie, închipuită de popor ca un flăcău frumos și voinic) i-a spus, că e prea de timpuriu, dar ea i-a răspuns cu cuvinte batjocoritoare, și-a îmbrăcat nouă cojoace, și-a luat oile și s'a suit în munte. Martie, că să-și răzbune de insultă, s'a împrumutat la Februarie de încă câteva zile și a dat o strajnică geruală și o ploaie care se prefăcea în polei ca sticla. Baba Dochia însă, înaintă mereu, nepăsându-i de amenințările vremii. În întâia zi lepădă un cojoc și așa câte unul în fiecare zi din cele următoare până ce înghiețã acolo în vârf cu toate oile sale, schimbându-se în stâncă.

Credințele și tradițiunile acestea vin din faptul, că omul care trăiește în mijlocul naturii vede în fiecare schimbare a vremii o personificare, o mână necunoscută. Văzând schimbări în natură, voiește a-și da seama de ceiace impresionează închipuirea lui și atunci caută sfera cunoștințelor sale, pricina plăzmită a celor ce vede. Așa s'a născut legenda de mai sus; așa, tot despre Dochia, s'a născut tradițiunea pusă de *G. Asachi* spre a lămurî balada „Dochia și Traian“ în care cântă pe fiica lui Decebal, care fugind dinaintea puternicului împărat se prefăce într'o stâncă.

Iată acea tradițiune:

„Pionul (Ceahlăul) este încă mai faimos pen-

tru Români în privire istorică și în zicerile poporului. Acestea păstrează tradiția, că în vizuinile muntelui s'ar fi mistuit odinioară Doamna Dochia, fiica lui Decebal, când după subjugarea Patriei sale și moartea părintelui ei, spre a scăpa de prigonirea Romanilor, ar fi petrecut aici în forma unei păstorite și pășunând o turmă de oi. După această zicere, Dochia, urmărită fiind de Traian, care s'aprinsese de amor, cu toată turma s'a prefăcut în stâncă, în momentul când avea să se răpiască de acest biruitor. În epoca lui Cantemir, încă se vede o asemenea figură, dar timpul dărăpănător, ne-a păstrat numai oarecare rămășițe și o istorie fabuloasă. În timpii mai noi, numele *Dachiei*, s'a schimbat în numele *Dochia*, care este al unei sfinte a bisericii și a cărei zi se sărbătorește la începutul lui Martie, ce este și început de primăvară. Aceste împrejurări însușesc Dochiei și turmei sale o înrâurire asupra celor d'întâi zile a timpului, care aici se numesc zilele Dochiei¹⁾.

Orice neam vechi și păgân e considerat în închipuirea poporului, ca un uriaș din timpurile vechi, și așa, acelor neamuri li se atrebuie zidirea monumentelor cu arhitectură primitivă. Așa sunt credințele și legendele despre *Căpcăuni* sau *Capcâni*¹⁾ izvorâte din multele suferințe,

1) Capcânii corespund cu «Cinocephalii» despre care învățați din vechime Elian și Pliniu au scris ca de niște popoare cu capul de câine, trăind în India din vânat, pe care îl mâncau uscat la soare. Asemenea locuitori cu capul de câine pomenesc călătorii Marco-Polo (în insulele Andamane) și italianul turist, Odorico din Pordenone (în insulele Nicobore). «Capcânii» ar fi în unele părți, oameni cu capul de câine, iar în altele cu 8 ochi, 2 capete și ar fi mâncând oameni.

aduse pe capul Românilor, de popoarele barbare și maicuseamă Tătarii. Purtarea lor fioroasă și neomenoasă făcù să fie priviți ca ființe ieșite din iad și numele lor de *Tătar* să se schimbe în *Tartar*. Câmpiile, acoperite cu semănături, pe unde treceau rămâneau deșerte, popoarele erau târîte în robie și numai jaf și pustiu lăsau în urma lor. Multe localități le poartă numele.

Suferințele îndurate dela ei i-au trecut în ochii poporului ca uriași, iar faptul că au suferit Românii totașă chinuri dela ei, cum D-nul Christos a suferit dela Jidovi, cum și faptul că o ramură de Tătari erau și Jidovii ¹⁾ (trecuți la mosaism) totodată a făcut pe popor să-i considere și să le dea numirea de *Jidovi*, cari zice poporul, erau așa de mari, că puneau un picior într'un munte și pe altul în celălalt și se apucau cu mâinile de toarta cerului. Orice urme de animale preistorice, găsite azi, le socotesc ca oase ori măsele de jidovi.

---

1) Ramura cea de Tătari erau «Cazacii», care la anul 730 d. Crist. trec împreună cu «Caganu-Bulan» la Judaism, trăind ca stat iudaic 3 secole și având împărăția lor dela Don până la Pannonia, supunând lor pe Bulgari, Unguri și alte popoare slave. După trecerea la judaism s'au pus în legătură cu cei de aceiaș religie din țările vecine și chiar cu evreii depelângă Mediterana. Popoarele Caucaziene le ziceau Jidovi. Probă că au existat este faptul, că pe inscripțiile ebraice din Crimeea se găsesc nume tătarești. După stingerea puterii lor, acești cazaci se amestecară cu celelalte neamuri tătare depelângă Marea Neagră și deteră iure ca năvălitori prin țările române, de băgară groază și jale în inima bieților urmași ai Romei și ai Daciei. (A se vedeă și studiile d-lu Șeineanu).

Dăm mai jos o legendă despre *Căpcâni*, publicată în revista *Șezătoarea* din Fălticeni, anul al II-lea de cunoscutul culegător de literatură poporană *M. Lupescu*, cum și alta despre *Jidovi*, publicată de *Pr. T. Bălășel*, în *Șezătoarea* anul al III-lea, ca să se vadă, cum suferințele aduse pe capul Românilor au zugrăvit popoarele barbare în închipuirea lui.

Capcânii sunt niște oameni cu capul de câine și foarte răi. Ei nu se hrănesc decât cu carne de om, ce le place foarte mult. Ei au trăit de mult și au fost trimiși de Dumnezeu spre pedepsirea celor răi.

Alexandru Macedon, când a avut o bătălie cu Por Impărat, i-a prins și i-a închis în niște dealuri împreunate, unde nu-i zi niciodată, de unde nu vor putea ieși decât la vremea de apoi. El a așezat deasupra dealurilor o furcă și un clopot, care se trage singur la suflarea vântului; Căpcânii când aud clopotul, socot că-i Alexandru pe-acolo și-i păzește. Ei vor ieși de acolo la vremea de apoi și vor începe slujba pentru care i-o făcut Dumnezeu. Ei au un ochi în frunte și unul în ceafă. Sunt iuți și răi, pară de foc. Graiul lor e urît. Prind oameni de-ai noștri, îi pun la îngrășat, unde nu le dă decât miez de nucă și pâine și apoi îi frig în cuptor și-i ospătează.

Odată Căpcânii prinseră mai mulți oameni de-ai noștri, între cari eră și un șmecher de flăcău; dupăce i-o pus la coteț ca să-i îngrășe, și dupăce Căpcânii ospătară pe tovarășii lui, îi veni rândul său. Baba însărcinată cu facerea

bucatelor, pofteste pe flăcău pe-o punte, pe care de se ducea, prin o apăsare de un bumb, puntea se da în jos și omul cădea în cuptor, unde se rumeniă frumos.

Flăcăul se prefăcea că nu pricepe; baba se duse să-i arăte și șmecherul de băiat apasă pe bumb și înloc să cază el în cuptor, căzând hârzanian de babă. Când venirea căsașii, baba nicăiri; când ei cătară de mâncare, găsiră șterful (stârvul) babei în cuptor și-l mâncară bine. Când la cap, văd că tidva are un loc de ochi în frunte și unul la ceafă. Se pricepură îndată, că ei mâncaseră pe babă în locul frumosului flăcău, care de teamă spălase putina. Il căutară ei în toate părțile, până și la buricu pământului, dară el eră ascuns în niște stuh dintr'o baltă. Treceau Căpcâni pelângă el și de ciudă și de mânie nu-l văzură. Scăpat de căutarea lor se duse și ajunse într'un sat. Acî eră un băiat pe o tulpină de fân și se jucă cu ouă roșii în mână. Văzând ouăle și casele curate și grijite, se pricepî că-s Paștile. Merse ce merse și ajunse în satul lui, la casa părinților lui, cari, când îl văzură, plânseră de bucurie. De Căpcâni s'a ferit el apoi în toată viața.

Jidovii (*leg. despre formațiunea omului*). — Oamenii ăi de demult au fost *Jidovi*, adică niște oameni grozav de mari; capul ca hârdăul ăl de cinci vedre, ochii ca taerile, mâinile ca putineele, picioarele ca uleele, deștele ca mosoarele, unghiile ca secerile, dinții din gură ca fiarele plugului... Noi ăștia d'acum suntem pelângă Jidovi, ca niște muște mititele.

Odată niște oameni d'ăștia erau cu plugul și ei

la câmp. Vine la ei o fetiță de *Jidov* ca de zece cinci-spre-zece ani și-i ia în poală pe ei, vr'o trei oameni cu plugul și cu vr'o șase boi cu tot și-i duce 'n poală ca pe niște șoareci la mamă-sa și zise: „Uiche, mamă ce găsii eu colea! niște muște sgâriau pământul“. Da mamă-sa zise: „Du-i mamă, acolo, că ăștia sunt oameni, care are să moștenească pământul d'acù înainte“ și i-a dus iar în poală, de unde îi luase... Spurcații ăia de Jidovi erau mari de călcau dintr'un munte în altul.

Mai sunt tradițiuni și legende despre stelele cerului, despre pasări, animale, ș. a. Așa: *Carul mare* (Ursa mare), *cloșca, rarița*; Legenda prigoriei, a turturelii, a gaiții, legenda rândunicii, a domnișorului, a grangurelui, a pițigoiului, legendele despre cocoșul și găina, etc.

Ex.

Legenda prigoriei ¹⁾. — Înainte, când creia-torul făcuse tot, a făcut și pe prigorie. Dumnezeu îi dete prigoriei ca să-i facă o fântână. Prigoria se duse, făcù fântâna, o regulă frumos și după-ace-o isprăvi se premeni în hainele de sârbătoare și plecă la Dumnezeu. Cioara care aflase, se tăvăli în noroi, până ce se făcù neagră, cum e în timpul de azi. Se duse și ea la Dumnezeu și pe când prigoria spunea, cum făcuse fântâna, cioara, și ea de colo, plină de noroi, zice: *Tu ai făcut fântâna?* (către prigorie) unde-ți sunt hainele? Să știi că minți, eu am lucrat,

1) St. St. Tuțescu : Legende, snoave și cântece, 1901.

iar nu tu. Dumnezeu, când văzù aceasta, blestemă pe prigorie, ca să nu mai bea apă decât atunci, când va plouă (din nori), iar Cioara când va vrea, atunci să se dea jos și să bea.

Deatunci prigoria iese numai când e nor ca să plouă și cântă: „pri... pri...” și deatunci oamenii când rabdă mult de sete zic: „mă,... mă fripsei de sete, tocmai ca o prigorie”.

Tradițiuni de preț au adunat Păr. *Sim. Fl. Marian*, *M. Lupescu*, *S. Teodorescu-Kirileanu* (măreța culegere privitoare la faptele și viața lui Ștefan-Vodă cel mare și sfânt), Pr. T. Bălășel, St. St. Tuțescu, etc...

La producțiunile poporane în proză se mai pot adăoga: înjurături, ocări, porecle, nume curioase, țipete, interjecții, datine, obiceiuri, superstiții, obiceiuri juridice, credințe, semne de scris, roboj, mitologie poporană, zoologie, botanică, mineralogie, geologie, psihologie, meteorologie, calendar poporan, medicină poporană, veterinărie, archeologie, lucru casnic, artă culinară, care de altfel toate, afară de înjurături, ocări, porecle, nume curioase, țipete și interjecții, intră la grupa obiceiurilor, credințelor și tradițiunilor.

*
* *

2. **Literatura poporană scrisă**, cuprinde toate acele scrieri, care se numesc cărți poporane, răspândite în popor și care călătoresc din limbă în limbă, schimbându-se mult mai puțin ca producțiunile de literatură poporană nescrisă... Ele sunt anonime, dar sunt atribuite de popor unor

anumite persoane. Înainte de introducerea tiparului s'au păstrat în manuscrite. Literatura populară scrisă va cuprinde — să nădăjduim — cu timpul și acele cărți cari se fac sau se vor face de anumiți poeți sau prozatori, cărți care vor fi scrise în graiul și după gândul poporului și după care se va înflăcăra poporul ca după comori ale inimii lui. Acele cărți nu se vor mai pierde niciodată, vor deveni poporane în adevăratul înțeles al cuvântului... Cărțile acestea sunt de trei feluri: *de literatură religioasă, literatură estetică și cărți de prevestire și de noroc.*

A. *De literatură religioasă*, țin acele cărți, care cele mai multe sunt lucrate nu cu știrea sfinților părinți ai bisericii, ci sunt faptele unor secte religioase (Pavlicheni Bugomili) cari trăiau în evul mediu la sudul Dunării și spre a-și face cât mai mulți adepți, le împărțiau cărțile de acestea, cari aprind închipuirea și pot influența asupra vieții credincioșilor. Dealtfel aceste cărți — deși unele nu sunt periculoase — sunt considerate de sf. biserică, ca *apocrife*.

Cele mai ocunoscute sunt:

i) *Minunile sfântului Sisoe*, o carte formată din alte două: una vorbește de *Avestița*, aripa *Satanii*, pe care a bătut-o Archangelul Mihail, aflându-i cele 19 nume; alta, de *sfântul Sisoe* care aveà însărcinarea să omoare dracii. Într'o noapte sfântul, fiind în casa sorei sale, vine diavolul nevăzut și fură pe cel din urmă copil al soru-sii, ducându-se cu el în fundul mării; sfântul îl află, îl bate, îl scoate de unde se ascunsese și-l silește să dea afară atât pe acest copil, cât și pe ceilalți 5, pe care-i mai înghițise. De aci

există credința, că diavolul nu se apropie de casa, unde se află scris numele lui, cum și povestea sfântului Sisoe; cărțile acestea se pun lângă copiii mici, ca să-i apere de moarte.

b) *Apocalipsul apostolului Pavel și*

c) *Epistolia Maicii Domnului*, „care a trimes-o D-zeu din cer“, carte împărțită în trei broșuri mici, ori separate, ori toate la un loc, cuprinzând: 1. *Călătoria maicii Domnului la Iad*, unde vede toate muncile; 2. *Visul ei*, în care i-se arată fiul și ce are să pătimiască și 3. *Epistolia lui Christos*, pentru păzirea Duminecii. Aceste trei cărțicele sau și numai câte una, sunt purtate în sân de mulți țărani, spre a fi feriți de rele.

B. *De literatura estetică*, țin acele cărți isvorite din fantazia popoarelor, cari au admirat și zeificat aproape faptele vitejești și morale.

Cele mai cunoscute cărți sunt:

a) *Alexandria* cea mai însemnată dintre cărțile poporane române, care a influențat mult asupra spiritului noroadelor. Povestește într'un mod destul de fabulos faptele și viața eroului macedonean Alexandru cel Mare (Macedon), care a pus lumea în uimire cu vitejiile sale. Elementele, cari alcătuiesc „*Alexandria*“, elemente fantastice și foarte numeroase, fiind luate d'a dreptul din literatura nescrisă a basmelor ca, spre pildă, *apa vie și munții mișcători*, cari se bat în capete, s. a., au devenit un isvor nesecat pentru închipuirea popoarelor din Orient și Occident și din citirea „*Alexandriei*“, s'au amestecat în imaginația poporului diferite ființe miraculoase și au trecut din nou ca tradițiuni poporane.

Alexandria a fost alcătuită în Egipt în secolul IV de *Pseudocalistene* din elemente fantastice, din amintiri istorice, și din elemente cuprinse în literatura nescrisă.

Cartea aceasta, prin chipul cum a fost alcătuită, a ținut sub farmecul ei închipuirea no- roadelor și chiar până azi se vede influența ei asupra spiritului popular.

La noi s'a introdus pentru întâia oară, redată în manuscris la 1620 tradusă fiind în Transilvania de un popă. În secolul XVII eră mult răs- pândită, cum arată cronicarul Miron Costin, iar prin secolul XVIII ajunsese o ocupație de pre- dilecție. Citirea *Alexandriei* și învățarea ei pe dinafară, făcea parte, în unele părți, din pro- grama de educație de pe-atunci. Această stare de lucruri a continuat și în secolul XIX, cum se vede la Alexandrescu în „*Satira*“ duhului său:

Nu mai ești tu acela care 'n copilărie
Știai pe dinafară vestita Alexandrie!...

b) *Halimà*, vestita colecție arabă „o mie și una de nopți“, cuprinde povești poporane din viața poporului arab și îmbogățite în timpuri cu anecdote și povești din izvoare deosebite. Vestita colecție după *Fihrist* (istoria literaturii arabe scrisă în al X-lea veac) e tradusă cași multe alte colecții, din limba persană. Dar chiar Perșii au luat cea mai mare parte din poveștile și nuvelele lor, din India. În *Halima* cași în *Alexandria* se văd numiri și fapte, cari sunt și în tradițiunile noastre.

e) *Genoveva de Brabant* o poveste de origină francă, făcând parte din multe tradițiuni privitoare la viața lui Carol cel mare. Are cuprinderea următoare: *Sijefre*, un *Cavaler* se căsătorește cu *Genoveva* și plecând la război împotriva Maurienilor, lasă pe *Genoveva* acasă. Vătaful curții o părăște către soțul ei dus departe și face ca ea să fie osândită la moarte. Înainte de a pleca la locul unde trebuia să fie omorită, ea dă servitoarei o scrisoare pentru bărbatu-său, când va veni dela război. În pădure, călăilor le-a fost milă s'o omoare și au lăsat-o să trăiască împreună cu copilășul, ducând spre încredințare, că au omorît-o, doi ochi de câine în loc de ai ei.

Genoveva a trăit în pădure, pânăcând odată venind *Sijerfe* la vânătoare, o găsește și-o ia acasă încredințându-se, că nu-i cu nimic vinovată.

d) *Archir și Anadam*, care face parte din poveștile *Halimei*, dar a venit la noi pe o altă cale.

e) *Istoria Sindipii filosoful*, poveste indiană al cărei isvor nu se cunoaște.

f) *Varlaam și Ioasaș*, poveste care laudă și ține în amintirea poporului triumful creștinătății asupra păgânătății.

C) *Cărțile de prevestire și de noroc* sunt: *Trepeticul* (cărțile de semne), cărțile de visuri, zodiile, gromovnicul (cun. prev. din tunet), astrologia (cun. prev. și norocului din stele), etc...

Obiceiuri și credințe. — Toate popoarele au, fie în legătură cu producțiunile de literatură poporană nescrisă, fie separat, *obiceiurile și credințele lor*. Ele sunt subiecte *ale etnologii și psihologii popoarelor* și unele sunt păstrate din timpul păgânismului, altele sunt împrumutate, iar altele sunt proprii fiecărei națiuni. Ca toate popoarele și poporul român își are obiceiurile și credințele sale, care sunt pentru noi o neprețuită comoară, pentru a ști în ce direcție s'a dezvoltat poporul, a-i cunoaște și păstră originalitatea și să putem stabili mai dinnainte calea dezvoltării sale viitoare.

a) *Obiceiuri* sunt acelea despre cari am vorbit la diferite producțiuni de literatură poporană nescrisă la: hore, cântece bătrânești (frumoase obiceiuri dela mesele nunților, despre cari s'ar putea scrie volume întregi, Colinde, Vasilca și Plugușorul, Paparudele și Caloianul, rugăciuni și cântece de copii, Sorcova, Steaua și Vicleimul, Moș-ajunul, Orații de nuntă, descântece, bocete, Lăzărelu, etc. Altele sunt acelea prin care își încearcă tinerii norocul în ajunul anului nou și la Bobotează, foarte multe și foarte frumoase; sărbătorile băbești (calendarul poporan), focul lui *Sumedru* (în seara de sf. Dumitru), obiceiuri la înmormântări (poduri în calea lui, pânze care mai peurmă se dau de pomană la săraci, împreună cu lumânări de ceară și cu monede pentru vămi pe lumea cealaltă, pomneți, etc...), obiceiuri la nunți, la naștere, la diferite zile ale anului, *Medicina babelor*, obiceiurile juridice, semnele de scris, veterinăria populară, *Lucrările casnice*, arta culinară poporană, portul, din care

cel femeiesc (marama și iia), mulțumită *Reginei Elisabeta*, a ajuns vesmântul de onoare nu numai în palatul regal, dar și la alte suverane ale Europei, care se mândresc a fi îmbrăcate ca țărancele române; generositatea Românilor, lăudată așa de mult de valorosul literat și istoric al Franței *Michelet*, obiceiurile de a ajuta la biserici, cruci, puțuri, pe nevoiași și pe călugări, cari vin chiar din Asia-mică; obiceiul frumos ca fetele să poarte capul gol până se mărită, obiceiul ce au fetele de a pune în sân mănuchiuri de busuioc, obiceiul de a împărți colaci la zile mari; obiceiurile când se sapă șanțuri, ziduri, temelii, la arat, la semănat, la hotărnicii, la sădiri, obiceiuri ciobănești, răpirea fetelor (care se practică în unele județe de câmp), cultul morților, obiceiuri la construirea caselor, jocul călușarilor, etc...

Unele obiceiuri cum sunt sărbătorile băbești și răpirea fetelor sunt periculoase, altele însă — cele mai multe — folositoare și de mare nevoie spre a fi păstrate și cunoscute spre cîntea neamului nostru.

b) *Credințele poporane*, cele mai multe în legătură cu diferite tradițiuni și isvorite din împrejurările prin care trec popoarele, din necunoștința lucrurilor, cum și din tendința pronunțată a omului din popor de a personifica și însufleți tot ce impresionează în mod statornic închipuirea sa, sunt multe, așa: Credințele despre facerea lumii, despre Anticrist, despre suflet, despre pământ, despre sfârșitul lumii, despre cealaltă lume, credința despre origina nisipurilor și a pietrelor, despre uriași, duhuri necu-

rate, credința în soartă, în zile rele și bune, în predestinare, în zodie, credința că tot omul are câte o stea, ce este legată de soarta lui și care cade în văzduh, când omul moare, credința că un om însemnat e cu stea în frunte, că unele stele se arată ca prevestiri de mari nenorociri, credința în vârcolaci de cari zic, că mănâncă luna ori soarele, când e eclipsă, credința că e bine să sufle în fața apei și vinului din vas, chiar să verse o parte din băutura înainte de a o duce la gură — ca să alunge nălucile morților ce sboară pe lumea ailaltă și s'amestecă în faptele oamenilor —; credințele despre locuri pustii și blestemate, despre comori, despre „Cățelu pământului“, despre târguri și sate înecate, despre demoni și vedenii, despre fântâni tămăduitoare, despre potop, despre animale și plante (superstiții), despre *iarba fiarelor*, muma păduri; credințe și superstiții despre stele, ursitori, în prezicerile făcute de păsări și insecte, despre *Filipi* (Pilipi), *Ropotin*, *Gheorman*, *Circovi*, *Barbure*, etc.; obiceiul cu credința ce au; când pun parale în mâinile mortului și alte credințe și superstiții la naștere, nunți, moarte, cumetrii, diferite zile, etc., credința că sufletul mortului stă trei zile în strașina casei, că de va trece pisica peste el se face strigoi, credința în vrăji, în farmece, că vrăjitoarele pot aduce la o fată sau femeie — călare pe un băț de alun pe cel iubit și să îndepărteze pe cel urît, — credința că pot închega apele, lega ploile, pot ghici soarta oamenilor și pot vindeca boalele, credința în *Iele* (zâne cari intră în mână, trup, nas, picior, turbură creerii, amuțesc gura, asurzesc urechile,

prăpădesc carnea pe trup, sgârcesc vinele și iau puterea din creierii capului, din vederea ochilor, din rânză, din osânză, din băierile inimii, că sunt stăpânele vântului, se duc la vântul turbat); credința că fiecare casă are șarpele său, care-i aduce noroc, că pietrele se formează din gura șerpilor, că de fiecare șarpe ucis se iartă un păcat, iar de fiecare păianjen trei; credința și obiceiul cu frăția de cruce, credința în trăsura sf. Ilie, despre ciumă și holeră, credințele în crai nou, că pământul e sfânt, că stă pe bivoli, ori pe stâlpi, ori că are margine... Credința că pletele sunt semne de bărbăție, credința în urșită, în stafii, în puterea ce-au babele de a lua viața — măsurându-l — ori de a lua laptele vacilor, credința în semne, în vise, ș. a...

II.

„Desvoltarea intelectuală a fiecărui popor, începe prin poezie. Și poezia tuturor popoarelor primitive se aseamănă. Obiectul ei sunt mai ales sentimentele religioase, mândria pentru faptele și suvenirile rășboinice și simșimântul iubirii subț feluritele sale forme. Cultul zeilor a dat naștere celor d'întâi imnuri, admirașiunea și recunoșșinșa pentru faptele eroilor au produs primele ode; durerea pentru moartea unei fiinșe iubite, a nășcut primele elegii; povestirea faptelor și evenimentelor însemnate fură primele poeme epice și reprezentarea lor prin acșiune fură primele drame“.

„Poezia la început cuprindeă în sine ca într'un sâmbure, întreaga desvoltare intelectuală a generașiunilor primitive; și eră un fel de proză întocmită ca să exprime cu energie emoșiunile inimii și imaginile vii ale unei fantezii aprinse de pasiune și să poată fi cântată. Credinșele religioase, suvenirile istorice, ideile morale și politice, însuș legile se cântau. Și primi educatori și conducători ai popoarelor, autorii civilizașiunii, erau în acelaș timp: poeți, profeți, preoți, cântăreți și uneori regi. Așă au fost: Orfeu, Lin,

Museu, Anfion și alții la Eleni; Moise, David, Solomon și ceilalți preoți ai Evreilor. Mai toți regii Schiților și Goților erau poeți.

„Literatura popoarelor vechi poartă încă întreagă caracterul poeziei primitive. Ea cuprinde subț aceiaș formă de inspirație poetică, religiune, istorie, legi, știință, filosofie, morală. Poezia primitivă din care s'au născut pe rând miturile și dogmele religioase, istoria, filosofia și poezia scrisă, a continuat a trăi în mintea poporului necultivat subț formă de basme, fabule, snoave, proverbe și cântece de tot felul propagate prin viul grai și modificate după loc și timp. Și până astăzi, în popor, poezia este împreună cu muzica și uneori cu dansul, cum eră la început. Deaci numirea de cântece e generală pentru tot felul de poezii destinate a se cântă. Astfel poezia poporană de astăzi seamănă în multe privințe cu poezia primitivă. Cu toate acestea din ea nu ne putem face o idee exactă despre ceiaș eră poezia la începutul ei. Inteligența popoarelor de astăzi, cari au o veche organizație religioasă și politică și cari sunt în atingere cu alte popoare mai civilizate, este mult mai desvoltată și mai bogată în cunoștințe, decât inteligența popoarelor primitive.

„Omenirea primitivă seamănă foarte mult cu un copil. *Urmele* credinții primitive despre însufleșirea naturii, se văd până azi în superstițiunile, ce se află la toate popoarele despre zâne, iele, ursitori, fee, nimfe, silfi, demoni, smei și alte ființe miraculoase“¹⁾.

1) Strajan «Poezia primitivă» în «Convorbiri literare» an. XXX.

Poezia omului primitiv erà mai religioasă, mai sinceră și mai mult simțită. Cea mai veche carte de poezie este *Rig-Veda* (știința imnurilor de laudă) apărută între anii 1500—1200 înainte de Christos. Poeziile din ea deveniră origina și fundamentul religiunii și filozofiei indiene și în acelaș timp cel mai vechiu isvor de studii pentru origina limbii și istoriei acelor timpuri.

„Prinurmare¹⁾ poezia și religiunea Arilor, cei mai vechi străbuni ai noștri, este cheia pentru explicarea miturilor, a superstițiilor, a misterelor religioase, pentru înțelegerea părții miraculoase din poezia literară veche și din poezia poporană, mai ales pentru înțelegerea basmelor.

„Poezia primitivă a Arilor cuprinsă în *Rig-Veda* este izvorul tradițiunii în sensul cel mai întins al cuvântului, care curățită de sgura superstițiilor și desvoltată mai departe, a dus și duce omenirea înainte pe calea progresului, către un ideal din ce în ce mai nobil și mai înalt“.

Răspândirea poveștilor indiene o atribuie unii învățați mai mult Budiștilor și misionarilor lor, cari au ajuns departe cu călătoriile... S'au răspândit pe două căi: prin Mongolia și prin legătura statelor bizantine cu Persia și Arabia. Multe însă din produsele poporului, mai cu seamă doinele și horele sunt creațiuni recente, curat naționale și unele se creiază și azi...

Mult timp învățații n'au dat nici-o importanță culegerii și studierii produselor poporului, considerându-se mare înjosire ca un scriitor să

---

1) Strajan »Poezia primitivă» în «Convorbiri literare» an. XXX

se ocupe de așa ceva. Când *Pușkin*¹⁾ a editat în 1820 o poemă a sa scrisă sub impresia unui tablou țărănesc, o mulțime de critici s-au asvârlit asupra ei: „Aceasta ar fi — zicea un critic — cașicum într'o adunare nobilă din Moscova ar veni un musafir țăran cu căciula de oaie, cu zăbun și cu ciubote țărănești și ar strigă: bun noroc, măi flăcăi!“

Însă și mai înainte de *Pușkin* s'a arătat importanța literaturii poporane de către frații *Grimm*²⁾ (1812) cari au publicat prima colecție de basme adunate din graiul poporului german și au atras luarea aminte a erudiților asupra acestei culegeri și legătura ce există între aceste basme și produsele literaturii sanscrite. Frații *Grimm* sunt întemeietorii *studiului comparativ* al literaturii populare. Ei și cu alți adepți ca *Max Müller*, *Gubernatis*³⁾, *Hann*, *Kuhn*, *Schwartz*, etc., susțin ideia, că parte din poveștile indo-europene, prin conținutul lor, trebuie să fie rămășițele unor vremi de mitologie comună

1) «Alexandru Pușekin», scriitor rus, născut la 1799, mort la 1837.

2) «Jacob Grimm» (1786—1863). «Despre vechile cântece *Maister gesang* Mitologie Germană».

«Vilhelm Grimm» (1786—1859) «Cântecele eroice vechi daneze, Legenda eroică Germană», Apoi amândoi împreună: „Basmele de copii și casnice, legendele germane. Dicționarul limbii germane... Basmele și legendele culese de ei sunt monumentele cele mai nepieritoare în literatura germană, prin caracterul lor național, atât ca expresie cât și ca gândire.

3) «Gubernatis», distins scriitor italian și cunoscut «filo-român» admite teoria fraților *Grimm* în cărțile: «Storia universale della Literatura. Storia delle novelline popolari 1883; *Setture sopra la mitologia comparata* 1880

popoarelor ariene. În Franța se da aceiaș importanță de *Ch. Beranex*. Odată însă ce lumea cultă a început a da mai multă atenție literaturii poporane și odată cu aceasta de a studia limbile orientale, cum și literaturile veacurilor intermediare, unii învățați, între cari profesorul Benfey, și-au modificat părerile asupra alcătuirii creațiunilor poporului. În colecția sa de basme indiene, (*Panciatantra*, Leipzig, 1859), Benfey susține teoria *migrațiunii*, arătând că multe din subiectele, cari formează miezul diferitelor povești europene, sunt luate dela popoarele orientale.

Deatunci se fac diferite studii asupra produselor poporului spre a se înlesni mult deslegarea chestiunilor, cari agită pe savanții Europei, chestiuni cari sunt strâns legate cu teoriile asupra originii literaturii poporane și astfel s'a născut noua știință *folklorul*: folk (popor)—lore (știință), cuvânt întrebuițat pentru prima oară de învățații englezi într'o revistă a lor: *Athenaeum* (1846).

Dealtfel poporul, trecutul și producțiunile lui a fost idealurile romanticilor Nemți „Sălbaticul la dâșșii se bucură de aceiaș stimă, cași la *Rousseau*: „Cine vrea să cunoască omul, să nu-l caute în oraș, subț vălul civilizației corupte, ci în natură, acolo unde cultura n'a isbutit să-l acopere cu desăvârșire... Deaceia, cine vrea să asculte poezia naturală, trebuie ca poporul să i-o cânte“. Și chiar înainte de romantici a apărut gustul de literatură poporană. Dintre clasici

*Herder*¹⁾ și *Goethe*²⁾ sunt adoratori cu patimă ai poeziei populare. Herder a adunat cele mai vechi cântece populare și le-a tipărit sub titlul *Volkslieder* (cântece populare) în 1778 și 1779. Iar poetul *Bürger*³⁾ a scris și s'a inspirat mult din literatura poporană.

Puternica înrâurire a literaturii poporane în Germania se sfârși cu emanciparea spiritului german de sub protecționismul francez și triumful naționalizmului în literatură, iar entuziasmul pentru literatura poporană a produs pe cel mai mare poet german *Goethe*.

În Franța, încă din veacul al XIV-lea *Montaigne* se inspiră din poezia poporană a Americanilor și chiar traduce două cântece; apoi, tocmai în timpul lui Ludovic al XIV-lea se mai dă oarecari importanță produselor poporane, de *Molière*.

Acum târziu, în secolul al XIX-lea, mai mult în a doua jumătate a lui, toate popoarele se iau la întrecere să culeagă cât mai mult și mai de preț, căci produsele tuturor sunt frumoase, sunt comori neprețuite. Oamenii de știință nu mai consideră ca o rușine a se ocupa cu literatura, credințele și obiceiurile poporane și dupăcum Indienii se mândresc cu colosalele lor epopei *Ramajana* și *Mahabharata*, Persii cu *Zendavesta*,

---

1) «Gottfried Herder» (1744—1803) a recunoscut mult importanța poeziei poporane. Au rămas celebre vorbele lui: «Geniul unei limbi este și geniul literaturii unei națiuni» și: «Cel ce iubește mai mult limba străină, decât sunetele dulci ale limbei mume, nu este vrednic de numele de om».

2) «Wolfgang von Goethe» mare poet german (1746—1832).

3) «Gottfried A. Bürger» (1747—1894).

Grecii cu *Iliada* și *Odiseia*, așa și Francezii se mândresc cu *Roland* al lor și cu alte producțiuni, Germanii cu *Niebelungii* și cu marile lucrări ale lui *Kopitar* și *Grimm*, Sârbii cu întâia și cea mai de preț colecție de cântece poporane a lui *Vuc Stefanovici Karagici* (1814 și 1815), ș. a.

* * *

Ca la toate popoarele, așa și la Români, mult timp nu s'a ocupat și n'a dat nimeni vreo importanță comorilor neamului ¹⁾.

„Literatura populară ²⁾ o face poporul, dar cuvântul acesta *popor* e foarte vag și elastic. Din popor face parte mai ales *țăranul, apărătorul și muncitorul acestui pământ românesc sub toate întâmplările, sub toate exploatările nedrepte. E cel mai cinstit, mai moral și mai harnic din toți locuitorii țării aceștia și așa a fost totdeauna.*

„Când boierimea păstrase numai puțin din bunul spirit al timpurilor vechi, când moleșirea începea s'o cuprindă, când nu mai știă să se lupte, când nu preă știă să lucreze, sapa n'a căzut din mâna țăranului, toporul i-a rămas la îndemână, țara a rămas bogată, fiindcă pământul a fost lucrat și, dacă ar fi fost cine să spună cuvântul ce se așteptă din aceiaș mulțime

1) Pânăla «Dosoftciu» (mitropolit, sec. XVII), care pune psaltirea în versuri, limba română cunoaște ca vers numai poezia poporană. Dealtfel cu cântece și dansuri naționale se veseliau strămoșii noștri boieri și țărani din timpuri mult mai vechi, cum găsim în sec. XVI și XVII.

2) «Istoria literaturii române dela Cantemir pânăla 1821», uriașă lucrare a distinsului istoric și critic literar N. Iorga.

răbdătoare și harnică, s'ar fi ivit și cine s'o apere.

„Nu numai atât. Pecând boierul se înfundă în umbra răcoroasă a ietacelor, potrivită pentru somnul lung de ziua, pecând, dus de subțiori, de țigan sau de ciocoi, eră închis pentru plimbare în butca cu ferestruici rotunde, mărunte, *țăranul își ducea viața sub cerul liber al lui Dumnezeu, în fața munților înălțători de suflet sau a câmpiilor mănoase, de cari se legau amintiri de muncă și de luptă.* Spectacolele boierului erau alaiurile de pompă burlească... jocuri de păpuși, *caraghioslăcurile* slugilor domnești; *spectacolele țăranului erau marele, eternul spectacol divin al trandafirilor răsăritului, al apusurilor roșii, al liniștitelor amieze de vară, al serilor misterioase și al clarelor nopți de iarnă, cu pământul de ghiață și cerurile de diamant.* Boierul auziă muzica pestrefurilor turcești cântate de mehturi cu papuci și anterieie; *țăranul eră mângâiat în aspra lui muncă fără răsplată, de glasul ciocârliei, salutând ivirea soarelui, de freamătul frunzelor agitate de vântul de seară, de țărâitul ritmat, de răsufierea prelungită și tristă a câmpiilor în nopțile limpezi ale verii, de puternica orchestră a furtunii, dominată de glasul tunetului. Subt cerurile dumnezeiești se deșteptau în sufletul curat al celui fără păcate, al celui fără de răsplată, al celui fără de speranță, simțiri pe cari ghiftuitul locuitor al curților din orașe nu putea măcar să le înțeleagă.* Simțiri triste, cum au fost acele, care au stăpânit totdeauna sufletul poporului nostru nenorocit, simțiri de o tristeță duioasă, resemnată,

rareori simțiri de răsbunare, de ură respicată. Sicând, vatul simțirii creșteà, când nu-l mai puteà cuprinde pieptul îndelung răbdător, ochii se pierdeau în zarea de argint a nopții, fluierul sunà în tăcerea și, în sufletul naiv se săvârșià, fără voia și fără scop, misterioasa prefacere a gândului trecător în cuvânt care rămâne. Se făcèa astfel poezia, precum se făcuse înainte și precum se va face câtă vreme aceiași oameni vor duce aceiași viață, câtă vreme va mai fi sălbăticia măreață și curată în această țară.

„Boierii și cucoanele din Țara românească și Moldova, aruncară vechile datini, vechile moravuri, vechile sentimente și vechile idei, pentru a se europenizà, pentru a se civilizà după „noua rețetă făcătoare de minuni, pe care o dădeau Francezii“ și așa, crescuți de dascăli streini, cititori ai cărților streine, vizitatori ai străinătății, străbunii noștri începură, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, *opera de înstrăinare care s'a desăvârșit în zilele noastre*“.

Multă vreme producerile poporane n'au fost deloc scrise, ci au existat numai oral; oamenii le-au învățat unii dela alții, din generație în generație; au fost lăsate uitării pe seama țăranilor, cari le cântau în timp de veselie sau de tristeță; scriitorii ce bruma îi aveam în principate în secolul al XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea se lăsau a fi țărîți, în Moldova de influența polonă, adusă de Costinești și grecească, iar în Muntenia de influența școalei ardeleni, unită cu cea grecească. Dealtfel, în secolii până la a doua jumătate a celui de-al XVIII-lea, cei mai mari boieri aveau tot atâta cultură, ca ori-

care țaran și nici boierii nu cunoșteau altă poezie, decât pe-a oamenilor din popor.

Primele poezii populare la noi au fost adunate de *G. Asachi* încă din 1823 și de *Vuc Ștefanovici Karajici*, renumitul literat sârb, care a dat lui Asaki 30 coale manuscrise cu cântece românești adunate din Transilvania, Banat și Țara românească; dar colecția aceea a lui Asaki a mistuit-o în Iași focul anului 1827.

Cel dintâi folclorist român este *Anton Pann*, „finul Pezelei, cel isteț ca un proverb“ cum îi zice Eminescu în „Epigonii“. Înainte chiar de Asaki el a publicat o colecțiune „Cântece de stea“ (1822), apoi, între 1840—1850, publică poeziei populare, fabule și istorioare, etc. În broșurile lui găsim lucrarea uriașă a acestui modest, dar harnic culegător, care a făcut pentru celelalte ramuri ale literaturii populare, ceiace a făcut Alexandri pentru poezie. A scris în genul poporului și, în poveștile sale: *O șezătoare la țară* sau *Povestea lui Moș-Albu* ori în *Năzdrăvăniile lui Nastratin Hoge*a, ne dă și ghicitori, povești, zicători, cântece, ori o mulțime de snoave, care circulă prin literaturile diferitelor popoare, atribuite acî unui personagiu, acî altuia. Anton Pann pune toate aceste snoave pe seama lui Nasreddin (Nastratin) care a fost un învățat pe vremea lui Tamerlan¹).

A mai scris „Povestea vorbii“, o adunare de proverbe, în grupe după ideia principală la care se raportă: despre sgârcenie, despre mâncare, despre cusururi, despre minciună, etc., urmând

1) Timur-lenc (Timerlan), hanul Mongolilor sec. XIV și XV.

după fiecare grupă o anecdotă, în legătură cu ideia principală și în ea sunt întrebuințate multe proverbe. Felul cum le-a adunat el are folosul, că punând proverbele în vorbire, ne arată adevăratul sens și felul cum se întrebuințează.

* * *

Intre 1830—1860, osebitt de multa literatură poporană, publicată de Anton Pann și de cele ale lui Alexandri, găsim foarte puține studii ori material de folclor, publicat de: *Alecu Russo* bunul patriot, autor al „Cântării României“, care s'a interesat de literatura poporului, procurând mult material și poetului Vasile Alexandri; *Ioan Budai Deleanu*, care a publicat câteva scrieri de filologie și poema eroi-comică „Țiganiada“; *Al. M. Marinescu*, care publică: *Balade* culese și corese (1859) *Ioan Barac* cu poema *Arghir și Elena*; *S. Miculli*: arii populare din Moldova și Bucovina (1864), etc.¹⁾.

Cel care se interesează cu tot focul inimii sale și publică poezii populare, fie la'nceput, rânduri, rânduri, fie mai târziu adunate în mari și interesante volume este „acel rege al poeziei, veșnic tânăr și ferice, ce cu basmul povestește, ce cu fluierul îți zice, veselul *Alexandri*“. Incepând a adună aceste „comori neprețuite“ încă de pela 1842, la poalele Ceahlăului ori în Ardeal și Bucovina la 1848, el publică mereu fie în revistele ce ieșiau peatunci, fie în volume. Ediția ultimă

1) A se vedea la cap. IV, «bibliografia folclorului muzical românesc».

de *poezii populare ale Românilor* Alexandri o publică în 1866. Manuscrisul l-a dăruit în 1862 în folosul Azilului de copii găsiți, ce purtă numele Măriei Sale Doamna Elena, soția lui Cuza-Vodă, căci „poeziile sunt copiii găsiți ai geniului românesc“. La scrisoarea sa, Doamna Elena, îi răspundeà între altele:

„Vă mulțumesc ca Română și ca Doamnă. Ca Română, că ați alăturat numele meu la aceste cântece scăpate de uitare, mulțumită serioaselor voastre cercetări și cari amintesc bucuriile, durerile, istoria și simțimintele Țării. Fără a ridică ceva din caracterul naiv al expresiei populare, ați mlădiat cu o rară fericire forma acestor încercări. Deacum înainte, aceste foi răspândite ale trecutului nostru, sunt așezate pe o carte frumoasă și oricât de modest ați fi la partea ce vi se cuvine, Românii nu vor despărți niciodată de doine, balade și lăcrimioare, numele poetului care a aruncat o strălucire atât de vie asupra literaturii naționale.

„Ca Doamnă, vă mulțumesc că ați dat ca desăvârșită proprietate rodul ocupării voastre de mai mulți ani, la Azilul Elena, ce am fundat pentru pruncii găsiți. Această lucrare este o comoară adevărată pentru bieții mei micuți adăpostiți și o primesc cu recunoștință.

„Voiesc ca edițiile ce se vor face și se vor vinde în folosul Azilului Elena, să fie demne de geniul poetic al Românilor. Voi comandă două din care una, ediție de lux, pentru admiratorii frumusețelor poeziei populare, cealaltă ediție tipărită cu caractere, fiind menită a se vinde cu prețul cel mai mic, va servi a duce

cântecele naționale ale României, în sânul munților, în sate, în mănăstiri, de unde le-ați cules cu pietate...“.

Poeziile poporane culese de Alexandri „fiind pretutindeni bine primite și admirate, ele au contribuit mult a atrage simpatii meritate asupra nației noastre de atâți secoli uitată și părăsită pe marginile orientului“ cum singur zice în sus numita scrisoare.

Însă poeziile date la ivială de V. Alexandri au păcatul, că au fost oarecum modificate de maestru, schimbându-se multe cuvinte și construcțiuni, ceiace deși *e destul de estetic*, e în paguba folclorului. Dealtfel așa s'a întâmplat la mai toate popoarele, maicuseamă acolo, unde primii culegători au fost înșiși poeți. Au făcut această greșeală, fie din marea iubire de neam, fie că încă nu se răspândise știința folclorului. Epoca aceasta, când adică, primii culegători au cizelat parte din versurile poporului, spre a le da o formă mai sculpturală, vrând să arate literaților cât mai frumoasă și încântătoare poezia poporană, se numește *epoca patriotică*. Întâia colecție de cântece populare curat nemțești „*Der Knaben Wunderhorn*“ publicată de *Arnim* și *Brentano*, conține un mare număr de cântece „corectate, iar nu populare“. Așa s'a întâmplat și la Francezi cu colecția de cântece bretone a lui *Delaville-Marqué* „*Barzaz-Breiz*“; așa la Sârbi, așa la Ruși cu falsificarea poeziei ruse și ucraniene, așa la Cehi cu manuscriptul „*Kraledvor*“, etc.

Mare parte din poeziile poporane românești, au fost traduse (*Rumänische Volkspoesie*, Iași

1853) pe acele timpuri în limba germană de către renumitul scriitor *Wilhelm Kotzebue* (1813-1887), care trăind în Moldova până la 1857, a desfășurat o activitate literară de o mare importanță pentru Români, scriind în limba germană chiar două opere cu caracter românesc: „*Tablouri și schițe din Moldova și Lascăr Viorescu*“.

*
*
*

Intre 1860—1880, apar diferite studii, colecțiuni și dicționare de cuvinte poporane, așa: colecțiunile *Burada*, *Uncescu* (cântece de stea și colinde), *Ath. M. Marienescu* (alte balade, 1867), *Miron Pompiliu* (Balade populare române, 1870), *Sim. Florea Marian* (Balade populare române, 1875), *N. A. Caranfil* (cântece populare de pe valea Prutului, 1872), *Mârza*, etc.; studiile: *Dr. Barbu Constantinescu* (Limba și literatura Țiganilor din România, 1879), *G. Dem. Teodorescu* (Incerări critice asupra unor credințe, datine și moravuri, 1874, și Cercețări asupra proverbelor române, 1877), *Ioan Maiorescu* (Intinerar în Istria), *Burlă* (articole de filologie) *Lambrior* (studii asupra limbii) etc., dicționarele: *Laurian* și *Maxim* (Glosarul și Dicționarul limbii române, 1871 și 1873), *Cihac* (Dictionnaire d'étimologie dacoromain, Francfort, 1879), apar: *Cărțile poporane ale Românilor în secolul al XVI-lea și Literatura poporană cea nescrisă* (1879) de *B. P. Hașdeu*; apare mult importanta colecțiune: *Legendele sau basmele Românilor, ghicitori și proverburî* (1872, 1874, 1876 — alt vol. în 1882) apoi alte *snoave și povești populare* (1873), ju-

cării și jocuri de copii (1885), *Pilde și ghicitori* (1880), etc., de culegătorul tipograf *P. Ispirescu*; *Obiceiurile juridice ale poporului român* de *B. P. Hașdeu*, *Efemeride sau Românul glumeț* de *D. Iarcu* (1875); apar *Basme* de *Ioan C. Fundescu* (1867); *Colecțiunile lui I. C. Hințescu: Cântece de irozi la nașterea Domnului nostru Iisus Christos, împreună cu cele naționale* (1876), *Proverbele Românilor* (1879) și *Intâmplările lui Păcală* (1876); apar mai multe studii și culegeri în limbi streine asupra cântecelor, obiceiurilor și credințelor neamului nostru de *Ioan Urban Iarnic, Mitte Kremnitz, Fr. Bayer*, etc., apoi mai multe studii de autori germani și unguri (col. și cântecele populare asupra valahilor din Moravia, acei Români slavizați, care locuiesc astăzi una din provinciile Moraviei numită *Valasca*).

Meritul de a fi atras atenția savanților asupra cântecelor populare revine în primul rând marelui prozator *Al. Odobescu*: „Soarta cântecului popular, zicea el, nu este aceea a cuvântului scris. Liber fiu al poporului, încredințat sburdalnicei memorii, el aleargă din om în om, din secol în secol; fiecare îi adaogă un semn dela sine, o vorbă, un viers, un epizod și adesea modificat depe vremuri, abia îi mai cunoști origina și starea primitivă, dupăce a trecut subț așă multe prefaceri“.

Deasemenea gândiri a fost călăuzit acest maestru, când a scris poema în proză: *Pseudo-Kyneticos* în 1875. Prin „*Fata din piatră și feciorul de împărat cel cu noroc la vânat*“, *Odobescu* arată, că limba vorbită de popor poartă în sine

atâtea expresiuni și atâta finețe, încât „fără ajutorul nouilor expresiuni introduse de graiul literar, se poate înfățișa orice emoțiune ar avea un om și că această limbă țărănească poate fi flexibilă și bogată ca orișice limbă europeană din Apus, ajunsă la deplină maturitate prin stăruința de veacuri a artiștilor lor“.

*
*   *
*

Intre 1880—1890, culegerea și studierea produselor poporului ia mare avânt. Pelângă lucrările și colecțiunile nu fără importanță ale lui *Tr. Djuvara, Eug. Baican, Fundescu, Gheorghiu, Canvilli, I. T. Mera, Mărgineanu, Silvestru-Moldoveanu, Roman Moldovan, I. Mota, Victor Rusu, Gr. Sima, Simionescu, Slavici, D. Stăncescu, Burada* (datine la înmormântări) etc., apar studii importante și dicționare asupra limbii, cum: *Cuvente den betrani* de *B. P. Hașdeu* (1880), *Principii de filologie comparativă*, de acelaș, *Magnum Etimologicum Romaniae* (1885) (1880), *Literaturblatt für romanische und germanische Philologie*, de *Tiktin* (1887), *Influența orientală asupra limbii române de Rösler*, *Literatura populară română de Dr. Gaster* (1883), *Elemente turcești în limba română de Lazăr Șăineanu*, etc.

Apar cele mai frumoase colecții de *povești* scrise de *P. Ispirescu* și *Ioan Creangă*. Acesta din urmă, mare prozator, nu se lasă în scrierile lui să fie influențat de niciun autor vechiu, sau modern, ci scrie cum se pricepe, în graiul poporului, fiind influențat numai de literatura popo-

rului, dar scrie așa cum niciun culegător de povești dinaintea sau din urma lui a știtut să mai aștearnă pe hârtie.

Apare poezia poporană pusă în muzică de D. Vulpescu (1886), apar mult importante colecțiuni de poezii populare: *Doine și strigături din Ardeal*, (1885) de Iarșic și Bărseanu. *Descânțece poporane române* (1886) de Simion Fl. Marian, *Cânțece Moldovenești* de Elena D. O. Sevastos, (1888), *Poezii populare* de M. Canianu (1888); se culege *literatură poporană* și se scriu *poveștile* de M. Eminescu, etc. În fruntea tuturor colecțiilor apărute în acea perioadă stă ca un mare și prețios monument uriașa lucrare a lui G. Dem. Teodorescu, „Poezii populare române“ (1885), despre cari regretatul Ionescu-Gion, zice în *aprecierile anticipate* dela sfârșitul cărții:

„...Din toate aceste servicii, ce viersurile populare române sunt menite să aducă cercetătorilor, reies meritele incontestabile ale colecțiunii, G. Dem. Teodorescu, colecțiune care, prin numărul viersurilor în ea cuprinse, prin metoda de adunare, întrebuințată de autorul ei, prin fidelitatea — zice-voi incoruptibilă? — a textului popular fără „revederi și argumentări“ de om citit și învățat, prin lămuririle făcute în josul paginilor, va ocupa de aci înainte locul de căpetenie în fruntea celorlalte colecțiuni ale folclorului român.

„În ceiace privește știința și conștiința cu care Prof. G. Dem. Teodorescu, a adunat aceste prețioase mărgăritare ale geniului poporului nostru, nu mai am nimic de zis.

Cred a fi arătat cu cât respect folcloristul

român a pus pe hârtie viersurile de toată măsura ce i se spuneau de diferiții săi colaboratori: *Petrea Crețu Șolcanul* (care ocupă locul de frunte în mai toate notițele puse la începutul cântecelor), peurmă, bătrâni și tineri de toată mâna, artileriști și babe mult știutoare; marinari cari studiind secretele busolei la Brest, în Franța, își aduceau aminte de d. Teodorescu, de doinele Ialomiței; institutori sau institutoare; locuitori dela Crucea de piatră din București, cași locuitori de prin satele districtelor, din câmpiile Brăilei, din colinele Târgoviștei. Repet însă, că pedeeasupra tuturor acestor colaboratori, dominându-i cu toată slava fesului și cinstea anteriuului, reiese, s'arată și se înalță ca în epopeile antice, *Petrea Crețul Șolcanul*, nemuritorul lăutar al Brăilei, pe care d-l Teodorescu l-a fotografiat cu scripca la piept și cu arcușul în mână, cașicum ar fi gata să recite, psalmodiindu-le, miile de viersuri pe cari folcloristul le-a adunat cu sfințenie. E magnific bătrânul țigan, în costum-i *tombatera*, ca *Barbu lăutarul*, ultimii reprezentanți ai acelor tarafuri de lăutari, cari alintară petrecerile și dorul generațiunilor trecute“.

* * *

Intre 1890—1900 crește și mai mult dragostea și interesul de a se studia și culege literatura, obiceiurile și credințele poporului. Pe lângă lucrări și colecțiuni ca cele de *G. Adamescu* (literatura pop. română, conf.), *Dr. Alexici*, *Boca Velchereanu*, *I. Bota*, *P. Broșteanu*, *Bud-*

nariu-Sălăuțeanu, Burada, Corcea, G. Crăciunescu, G. Catană, Ciorbea, Coșbuc (Biblioteca Tribunei) *Domeșiu Dogariu*, I. P. Florantin, G. Madan (Poezii populare, din Basarabia), N. D. Popescu, Popescu-Ciocănel, Spiridon Popescu, I. Postulachi, Dr. Sbirea, Sixtil Pușcariu, S. Teodorescu-Kirileanu, Toncescu, P. Vulcan, etc.; apar studii importante de: Dr. Gustav Weigand, Al. Filipide, D. Dan, Sixtil Pușcariu, I. A. Candrea, Lazăr Șăineanu, etc. d-l Dr. Gustav Weigand, a publicat studiile sale *Die Aromunen, ethnographisch-philologische, historische, Untersuchungen, das Volk der soge, Wolks-litteratur der Aromunen* (1894), etc., în *Anuarele Seminarului Român din Lipsca* și chiar a scris: *Praktische Grammatik der rumänischen Sprache*, Lipsca (Gramatica pentru învățat limba română în Germania).

D-l Weigand atât de mult s'a expus a cercetă dialectele românești în cele mai mici amănunțimi ale lor, încât în Transilvania a fost prigonit de Unguri și chiar arestat în comuna Strâmba.

Se mai publică 2 studii de Aurel Candrea (*Porecle la Români*, 1896 și *influența țiganilor asupra literaturii poporane române*, 1896, apoi *Ornitologia poporană română de Marian*, Calendarul femeilor superstițioase de Gheorghiu, 1893 și *Genul enigmatic în literatura populară română de Ioan A. Moruzzi*. Apar *Poveștile Peleşului*, scrise de Regina-Poetă „*Carmen Sylva*“, care a făcut cunoscut străinătății poporul român, portul, obiceiurile, credințele, puterea de gândire și concepție a aceloră, cari la Plevna și-au schimbat „porecla 'n renume“. M. S. în ale cărei opere sentimentale și viața poporului român

ocupă o bună parte, chiar a tradus poezii populare române în limba germană și mare cinstire-a făcut această mare poetă, în ale cărei scrieri se vede o întreagă comoară de sentimente și imagini, de o mare varietate, care întrupează sentimente în legătură cu cele mai înalte probleme ale minții omenești.

Apar colecțiunile: *Tradiții poporane române din Bucovina* de S. Fl. Marian (1893), *Poezii populare din Banat* de E. Hodoș (1892), *Cântece cătănește* de acelaș, *Poezii populare din Transilvania* de I. G. Bibicescu, *Din Muscel, cântece populare* de Răd.-Codin (1896), *Doine și strigături din Ardeal*, de Victor Onișor; apoi trei lucrări de preț de Elena D. O. Sevastos: (*Limba română și autorii evrei, Nașterea la Romani și Immormântarea la Romani*), apar importante colecțiuni de *Snoave și povești ale lui D. Stăncescu*, *Anecdotele lui T. D. Speranță*, frumoasa epopoeie populară *Isprăvile lui Păcală* de P. Dulfu., *marea și importanta lucrare „Proverbele Românilor* de Iuliu A. Zanne, în 8 volume, format mare și *Cimiliturile Românilor* (1898) editate de Academia Română și colecționate de Artur Gorovei. Acesta din urmă întocmește împreună cu M. Lupescu o *Botanică poporană română*, ceva monumental în acest fel de publicații, conținând peste 1000 plante cunoscute Românilor și o prezintă Academiei¹).

1) Tot în această perioadă sunt de amintit: «Răsplata», povești poporane din Bucovina de Ș. Fl. Marian 1898; «Colinzi și cântece poporali de Teodor Daulu, Arad 1890». Cercetările lui T. D. Burada: «O călătorie în satele moldovenești din Gu»

La 1892 se înființează de Gorovei, în unire cu mai mulți dascăli moldoveni, *Revista de folclor* „Șezătoarea“¹⁾ care a apărut și apare în Fălțiceni și aduce un mare serviciu literaturii române și celor ce se ocupă cu etnopsichologia.

Literatura având un puternic sprijin în capul Statului, pe *Regele Carol I*, și Ministrul, *Spiru*

---

bernia Cherson, Rusia 1893 ; «O călătorie la Români din Bitinia, Asia mică, 1894» ; «O călătorie la Români din Moravia, 1894 ; «Cercetări despre Români din insula Veglia, 1895» ; «Condica șireților, veche instituție juridică ; o călătorie în satele românești din Istria, 1896.

1) «Șezătoarea» Revistă de literatură și tradițiuni poporane. Fălțiceni, a publicat material așa de mult, variat și bine adunat încât a stârnit admirațiunea și aprecieri bine-meritate chiar din partea învățaților streini. E destul să spun, că «Ioan Urban Iar-nik», profesor la universitatea din Praga o are la mare cinste, iar d-l Dr. G. Weigand directorul institutului pentru studiul limbei române Lipsca, a introdus-o drept carte de citire în seminarul său.

Această revistă a publicat : Povești, tradiții, deceuri, cântece, cântecele altor neamuri în care se vorbește de Români, strigături, glume și păcălituri, cimilituri, descântece, formule de eliminare, glosare, din munții Moldovei, vorbe locale, terminologie poporană (numele părților diferitelor lucruri întrebuintate de săteni) formule de salutare, nume de botez, nume de familii, expresii și frazeologie, nume de vite, snoave, frământări de limba, obiceiuri, botanică poporană, leacuri poporane, credințe și superstiții, bucătăria țaranului, etc.

Învățătorii, cari împreună cu d-l Gorovei au muncit și s'au jertfit mai mult pentru Șezătoare sunt : M. Lupescu, S. Teodorescu-Kirileanu (Broșteni), Pr. T. Bălășel, I. T. Popovici, Șt. St. Tuțescu, N. Stoleriu, Al. Vasiliu, (Tătărăuși), N. Vasiliu, S. Mihăilescu, T. Adameșteanu, Dobre Ștefănescu, G. Popescu (Perieni) etc. Apoi G. Mărculescu (cunoscut mai ales prin traducerea studiului asupra etnografiei bulgare) de Dr. I. D. Șișmanofi) D. Dan, Ioan Adam, etc.

C. Haret, pelângă încurajarea ce dă artiștilor și operelor literare, se gândește în 1898 și la chipul, cum s'ar putea adună produsele poporului, cât mai multe și de preț, și numește o comisiune sub președinția lui *Gr. G. Tocilescu*, profesor universitar, care în trei ani a adunat foarte mult și variat material de literatură poporană și l-a dat la ivială în trei mari volume: *Materialuri folcloristice*. Materialul din 2 volume (poezia poporană part. I și II), adunat de membrii comisiunii și de *către învățători*, având drept călăuză un *chestionar folcloristic*, întocmit după revista *Șezătoarea*. Al treilea volum a fost adunat dela Româniii Macedoneni de *P. Papahagi*. Proza nu s'a tipărit.

Cu doi ani mai înainte, în 1895, se întocmise și se trimisese învățătorilor pentru răspunsuri, un alt *chestionar despre tradițiunile istorice și antichitățile țărilor locuite de Români*, întocmit de *N. Densușanu*. Ambele chestionare cum și acel elaborat puțin mai înainte de *Alexandru Odobescu* (chestionar archeologic), sunt de preț și de s'ar putea da răspunsuri nemerite și adevărate la întrebările din ele, s'ar câștiga mult. Deasemenea Administratorul Domeniilor Coroanei, *Ioan Kalinderu*, stăruiește din răspuțeri pentru păstrarea și reînvierea portului literaturii și datinelor străbune.

Revistele se iau la întrecere a publică cât mai mult material de valoare.

* * *

Dela 1900 încoace este de amintit mai întâi

polemica prin ziare, reviste și diferite broșuri, provocată de aparițiunea *materialurilor folclorice* și aceasta, din pricina că nu s'a purtat grija a nu se strecură în volum și oarecare expresiuni obscene. Intre critici, se relevă T. Dușescu-Dușu¹⁾, care luând cam în bătaie de joc, pe culegătorii de folclor, stăruie — greșit — că colecții de literatură poporană să publice numai ce e *estetic*, neglijând cu totul ceiace — deși n'ar fi reușit — ar fi în folosul *folclorului*.

Revistele între care se ridică mult „Semănătorul“, publică încontinuu produse și studii asupra literaturii poporane; apoi se mai dau la iveală lucrări și colecțiuni de *I. Adam, C. Berariu, D. Dan, Barația, T. A. Bogdan, Burghilea, Dr. Cristea, Emilgar, P. Gheorgheasa* (cântece populare protivnice beției), *N. Iorga, Dr. Leon, Mateescu-Movilă, Al. Florini*, (Povești) *Răd.-Codin, St. St. Tușescu* ²⁾, *Șt. Mihăileanu* (dicționar macedo-român). Asemenea lucrări și mai de preț: *Frédéric Damé: Incercări de terminologie poporană română*, (1901) *M. Eminescu* (Literatură populară), *Elena N. Voronca* (Datinile poporului român), *Popescu-Ciocănel, Patriciu și Salviu* (Brașoave) *Influența orientală asupra limbii și culturii române* de *L. Șeineanu, V. Săghinescu*

1) «Considerațiuni critice asupra poeziei poporane». Intrucât văd că se culege?! mereu astfel de rușini și chiar o revistă specială pentru folclor «Șezătoarea» reproduce continuu, tot ce aud unii și alții și trimet ca să primiască nemuritoarea formă a tiparului spre îndestularea și completarea tezaurului de literatură poporană.

2) St. St. Tușescu: Din trecut, legende, snoave și cântece «Dafii».

(Scurtare la dicționarul limbei române de Șăineanu); *Pericle N. Papahagi, Megleno-Români*, studiu etnografico-filologic 1902), *Din literatura poporană a Aromânilor*, de acelaș; *S. T. Kirileanu* (Ștefan-Vodă cel mare și sfânt, Istorisiri și cântece populare 1904), *Literatura poporană română de Th. D. Speranția*, 1905, etc.

O carte de un folos netăgăduit în studiul limbei române este: *Histoire de la langue roumaine*, Paris, 1901, de *O. Densușanu*, cuprinzând: privire generală asupra dezvoltării studiilor de filologie la noi și în străinătate, chestiunea romanizării peninsulei balcanice, pe care Densușanu o privește drept leagănul limbii române, precum Onciul a privit-o drept leagănul istoriei române; un rezumat de toate cercetările și ipotezele făcute până acum asupra elementului autohton (tracic sau iliric), presupus că există în limba română și tratând pe larg elementul latin al limbii române. O carte de preț iarăș va fi și *Dictionnaire international des Ecrivains du Monde Latin*, care va apare anul acesta la Roma în 1500 pagini pe format mare și la care lucrează cunoscutul filo-român, folcloristul Angelo de Gubernatis.

Astăzi, atât la noi cât și la străini, se publică cu ardoare literatura poporană, iar monografiile, studiile asupra diferitelor chestiuni din ramura literaturii poporane, cresc neîncetat. S'au înființat societăți folclorice, cari există azi în Anglia, Spania, Portugalia, Franța și Italia. Cea dintâi societate s'a înființat în Anglia la 1878, apoi în Spania și Portugalia; în Franța, la 1885: *Société des traditions populaires*; în Italia la

1884: *La societa per lo studio delle tradizioni popolari*. Mai sunt societăți, cari au în programul lor culegerea și studierea produselor poporului: în Montpellier (Franța), în Portugalia, Elveția, etc., editând diferite reviste și ziare de folclor. În Bulgaria, vecina noastră, Ministerul Instrucțiunii publice neconținut material de folclor într'o colecțiune: „*Sbornic*“.

„Din toate părțile lumii se adună și cu cât se adună mai mult, cu atât rămâne omul mai uimit de asemănarea ce există între creațiunile intelectuale ale celor mai felurite popoare“¹⁾. Se fac descoperiri și cercetări în această ramură și la popoarele cele mai barbare²⁾ se fac și în Egipt, chiar din 1852, când descoperindu-se de egiptologul *Rougé*, un manuscript egiptean, care conține o poveste ca cele din „o mie și una de nopți“, s'a văzut, că chiar *mumiile*, când trăiau înainte de Christos cu 1400 de ani, se îndeletniciau cu poveștile și se bucurau de frumusețea lor.

Folcloriștii — cei mai mulți — sunt aprigi propovăduitori ai frăției și dragostei între popoare și de multeori apărătorii drepturilor poporului, împotriva asupritorilor. Așa, în 1889, folcloriștii Spanioli au lansat un manifest către folcloriștii tuturor popoarelor, îndemnându-i să protesteze, împotriva politicii lui Bismark, care voia să cuprinză insulele Caroline.

---

1) Studiul Dr. Iv. D. Șişmanoff în «Convorbiri literare», an. XXXI.

2) Tribul «Figilor» descoperit în 1643:

„Aceasta vine din cunoștința, că toate popoarele posedă aceleași tradițiuni asemănătoare, că se apropie prin obiceiuri, moravuri, credințe, prin concepțiile asupra naturii și a vieții“.

III.

Culegerea și studiul producerilor poporane și păstrarea cum și răspândirea celor mai frumoase, pelângă netăgăduitele foloase ce aduc literaturii culte, poezilor, istoricilor, filologilor, psihologilor, ș. a., — cum se va arăta mai jos — poate folosi la *desvoltarea patriotismului în popor și la cunoașterea naționalității noastre*, a geniului și adevăratei literaturi românești, pentru că comorile poporului sunt *expresia cea mai vie a caracterului național*. „Toate simțirile, toate pornirile, precum și toată priceperea minții unui popor se întrupează în graiul și comorile, cu care a fost desfătat din leagăn. Limba și producțiunile auzite din copilărie sunt cele mai puternice și mai pline de farmec pentru toată viața. Ce e străin și artificial nu merge la inimă, nu luminează mintea, se pricepe greu, n'are putere de a străbate adânc în suflet și deci, tocește simțirile neamului“.

„Arta națională, caracteristică, pedeoparte întărește conștiința națională, pedealta îi lărgeste orizontul ei... numai arta națională are ra-

țiune de a fi, numai ea naște în inimile individuale întărirea și intensitatea aceluși simțimânt subiectiv, care-i face ca toți să se numere membrii aceluiaș corp¹⁾.

Viersurile poporane, de-o frumusețe neîntrecută, sunt cântate pe arii încetinele și plângătoare, în care se resfrânge o milancolie ce atrage, pătrunde și farmecă și e cu neputință de uitat. Și cine nu s'ar înflăcărâ, ori nu s'ar simți mișcat pânăla lacrimi, auzind în serile de iarnă la mesele nunților, din gura barzilor naționali, la cari ascultă fermecați, viersuri ca acestea:

„Haide, țară, la hotare
Dela noi până la mare...
Fie noapte, fie zi,
Noi hotarul l-om păzi;
Fie soare, fie ploaie,
Nimeni nu se încovoaié!...

Cine vreă să ne cunoască
Vie 'n țara românească
Că așa l-om pieptănă
Decât lumea n'o uită!...
Țara cere dela noi
Să fim harnici la război!²⁾.

* * *

„Frunză verde rug de mure,
Lung e drumul prin pădure
Da-i mai lung pe cea lume.
Cine s'a dus nu mai vine!
Când aş şti c'ar mai veni,
Cărăruşa i-aş plivi
Și de nalbă și de iarbă

1) M. Eminescu. Lit. pop. — Note de Il. Chendi.

2) M. Eminescu. Lit. pop. pag. 66.

Ca să vie mai degrabă;
 Frunză verde de cicoare
Asta-i lume 'nșelătoare:
 Unul naște și-altul moare;
 Cel ce moare, putrezește,
 Cel ce naște necăjește¹⁾.

Sublime glasuri ale popoarelor, cum le numește Herder?!

Poporul nu se poate însufleși, decât pentru o operă în care se regăsește pe sine însuș, și care operă poate fi alta, pentru însuflețirea poporului, decât poezia populară, cel dintâi viers, care a început să cânte limba noastră?!

Și pentrucă poporul nostru trebuie însuflețit spre fapte mari, ce poate înobilă mai bine sentimentele, ori ce poate fi mai frumos și mai înălțător de suflet, decât mărgăritarele poporane ale Românilui „a cărui cuminție e tipărită în o mulțime de proverbur, unele mai înțelepte decât altele, a cărui închipuire minunată e zugrăvită în poveștile sale poetice și strălucite ca însăși acele orientale; al cărui spirit satiric se vedește în nenumăratele anecdote asupra tuturor națiilor cu care s'a aflat el în relație; a cărui inimă bună și dornică se arată în obiceiul ospetiei, pe care l-a păstrat cu sfințenie dela strămoșii săi, al cărui geniu însfârșit lucește atât de viu în poeziile sale alcătuite în onorul faptelor mari?“²⁾.

Numai cunoscând literatura poporană, obicei-

1) Convorbiri literare. an XXXIII, pag. 338.

2) Alexandri.

iurile¹⁾, credințele, portul, etc., putem cunoaște *originalitatea unui popor*, în care totul e colectiv și individualitățile mici dispar, ca să facă loc celor naționale, numai atunci știm unde ne aflăm... fiecare fază din viața omului, este însoțită de obiceiuri, dațini și credințe caracteristice, cari sunt expresia directă și adevărată a caracterului și spiritului național.

„Nu pierd niciodată ocazia de a lua parte la petrecerile populare. Ca un prieten pasionat al poporului, când aceasta se adună în mase, simt că sunt o parte a totalității. *E ceva dumnezeiesc în acest sentiment*, așa că orice serbare a poporului mi se pare o serbare sufletească, o rugăciune cucernică... din fețele cele vesele sau de o tristeță ascunsă, din mersul vioi sau obosit, din legănarea și din gesturile diferite, citesc biografiile unor oameni fără nume, dar *nimeni nu va*

---

1) Unul din frumoasele obiceiuri este portul românesc despre care Xenopol zice în istoria sa: «In privința gătelii, care și ea corespunde unui simțământ estetic, poporul românesc a covedit totdeauna, că este dintr'o rasă cu gustul frumosului născut în ea. Cele mai multe din porturile atât ale bărbaților cât și ale femeilor sunt pline de farmec și de originalitate». Pentru a se păstră spre amintire frumusețea portului din trecut, Spiru C. Haret, pe când eră Ministru al Instrucțiunii a însărcinat pe învățători și mai ales pe învățătoarele și maestrele de lucru de prin sate să colecteze tot felul de cusături și alesături vechi, de o frumusețe incomparabilă, spre a fi expuse la Muzeul de artă națională. Ca delegat din partea Ministerului cu strângerea și punerea într'o ordine anume a acelor elemente, ce alcătuia portul nostru, a fost autorizat d-l Strâmbulescu.

putea înțelege pe cei renumiți fără a fi simțit vreodată pe cești necunoscuți!“¹⁾.

„Și când strănepoții vor citi odată despre luptele naționale, reflectate nu în lumina nouă a teoriei, care o preface într'o luptă de interese, ci în lumina viorie a simțământului, cu toată bogăția de colori, de pasiuni, de înamorare specifică în fetișismul național, citirea acestor fapte va face asupra lor impresia romantică, care asupra noastră o face răsboiul cruciaților... Bogăția de forme exterioare ale vieții noastre, mulțimea de colori prismatici, de limbă, de poezie și artă... Această minciună în aparență atât de frumoasă, în fond țesătura durerilor noastre, atât de cumplită în esența ei, va procura multe ore de fericire strănepoților noștri“²⁾.

Și... cum nu s'ar însufleți poporul pentru ale sale mărgăritare, în care se măsoară, ba chiar întrece producerile lirice ale multor artiști streini — Că poporul nostru în sinceritatea lui a spus, ce i-a încântat sufletul, orice l-a durut inima și sentimentul l-a exprimat în forma simplă a viersului poporan!

Scriitorul rus *Gogol* spune într'o scrisoare din 1883: „Mult m'am fost bucurat auzind de adunarea bogată a cântecelor lui *Hodakovski*. Cât aș fi dorit acum să fiu cu voi și să le citim împreună sub tremurările lumânării, între pereții căptușiți de cărți cu aceiaș sete cu care

1) Eminescu. Lit. Poporană. Intr. de Il. Chendi.

2) Idem. Idem.

evreii își socotesc paralele! *Bucuria și viața mea sunt cântecele populare; ah! cât le iubesc eu!* Eu nu pot trăi fără cântece. Când nu le am, voi nu știți ce trudă îmi pricinuiesc!“¹).

Producțiunile poporane sunt natura însăși a poporului; ele ne reprezintă un tablou general din viață, caracterul și spiritul poporului și în ele se oglindesc forțele intelectuale și morale ale unei națiuni.

Producțiunile acestea cuprind odorul de limbă „care e o putere mare în viața noroadelor păstrându-se cu mare îndărătnicie. Sunt neamuri supuse, împrăștiate, oprite a se ruga în limbile lor, cu toate astea, lângă vatră și în jurul mesei, copiii și părinții vorbesc limba strămoșească“.

„Limba este forma cea mai înaltă, cea mai deplină în care se poate exprima sufletul unui popor“ și „orice stat isprăvit nu e decât expresia unei națiuni, nu-i decât forma înaltă de administrație, de organizație și de conștiință a vieții unui popor întreg. Orice state, nu pot să-și arate unitatea lor, sufletul comun al lor, într'altă formă, decât în încurajarea, în cultivarea și în iubirea nemărginită pentru limba tuturora.

„Mai presus de interesele indivizilor și de interesele claselor, trebuie să se ridice solidaritatea națională, sentimentul de unitate, care asigură menținerea unui popor, care se sprijină în cel mai înalt grad pe: vorbirea limbii naționale de toți aceia, cari fac parte din acelaș popor; vorbirea cu aceiaș iubire, cu aceiaș curăție dela

---

1) «Studiul d-lui Șișmanoff» asupra Etnografiei bulgare.

cel mai mare la cel mai mic, dela cel mai bogat la cel mai sărac, și se mai sprijină pe cultivarea aceleiași literaturi, pe iubirea pentru aceiași poezie, pe cântarea aceluiaș cântec, pe urmărirea acelorași isprăvi, pe îmbrăcarea în acelaș costum de înaltă valoare și frumusețe a vieții actuale, a vieții trecute și a aspirațiunilor de viitor ale poporului întreg.

„Biruințele lui Ștefan cel Mare, strălucirea domniei lui, îndelungata ei durată și moartea senină a marelui voevod, se datoresc faptului, că peatunci poporul român erà legat prin aceiaș credință, vorbià aceiaș limbă, aveà acelaș ideal, formà o singură ființă...” iar „dispariția solidarității sociale, dispariția unității de conștiință a poporului român a fost pricina, pentru care a pierit Mihai Viteazul...” „Limba e monumentul mai trainic în care se păstrează sufletul nației, deaceia trebuie s'o păstrăm cu atât mai mult, cucât ea poate face *unirea și mărirea Românilor*“¹⁾.

* * *

Producțiunile poporane au însemnătate ca *monumente literare de mare preț* și cunoașterea cu studiul folclorului, limbei, literaturii, obiceiurilor și întrigii vieți a poporului poate servi la o *regenerație a literaturii culte*. Așà, istoria generală a literaturilor ne-arată, că literaturile europene n'au înflorit decât atunci, când scriitorii lor s'au adăpat din comoara de gândiri și sim-

---

1) N. Iorga. «Lupta pentru limba românească».

țiminte a poporului. Ex. scriitorii ruși *Pușkin*, *Lermontoff*, etc. Pușkin, care a dat avânt dezvoltării literaturii rusești, spune că poveștile ce le-a auzit în copilărie, îi preîmplinesc educația, căci în povești găsește mai multă poezie, decât în toată literatura franceză.

Poezia poporană a înrîurit mult asupra literaturii culte a Germanilor și maicuseamă asupra geniului lui *Goethe*, care e în adevăratul înțeles al cuvântului, un poet poporan.

La noi a exercitat mare înrâurire asupra operelor fruntașilor literaturii. Scriitori ca: Odobescu, Alexandri, Negruzzi, Alexandrescu, Maiorescu, Eminescu, Creangă, Hașdeu, Delavrancea, Caragiale, Slavici, Vlahuță, Coșbuc, Iorga, Brătescu-Voinești, Popovici-Bănățeanu, O. Goga, M. Sadoveanu, O. Carp, St. O. Iosif, D. Nanu, etc., sunt naționali. Originalitatea lor, e originalitatea noastră și „adâncimea și frumusețea ideilor lor sunt adâncimea și frumusețea gândirii și inimii poporului nostru“.

.Cugetând ca poporul... „s'a putut creia o limbă, care este în stare astăzi să exprime în formă desăvârșită, tot ceiace exprimă alte limbi literare ale popoarelor europene. Astăzi în limba românească se poate exprima cugetarea cea mai fină, se poate exprima gândirea cea mai gingașă, se poate exprima cea mai mare înălțime a cugetării... că această limbă este totașă de măestrită, când se află în mâna maestrului, cum sunt acelea pe cari le întrebuințează scriitorii cei mai mari ai apusului civilizată¹⁾.

1) N. Iorga. Lupta p. limba românească.

Așă, *Odobescu*, își alcătuieste o limbă aleasă și curată, o apropiere de graiul limbii și literaturii populare, o îmbogățește cu expresiuni și zicători și limba lui capătă „mlădierea necesară ca să exprime orice nuanță de idei și sentimente“.

Eminescu, marele nostru poet, pe care literații streini îl consideră un geniu al întregii lumi alături cu *Hugo, Musset, Goethe, Tennyson, Scott, Turghenief*, și *Homer* s'a ocupat din cea mai fragedă tinerețe cu „culegerea și citirea literaturii populare nescrise. Caietele lui sunt pline de versuri din popor. A adunat și proverbe și zicători caracteristice, a scris povești în proză și poezie, iar figuri din lumea fantastică a basmelor noastre îl urmăresc în diferite lucrări poetice“¹⁾.

Din citirea și studiul literaturii populare și al felului de trai al țăranului, acest maestru s'a inspirat și și-a alcătuit o limbă literară bogată în idei și sentimente. Așă a fost influențat, când a scris poveștile sale în fruntea cărora stă mărghitarul „*Fătfrumos din lacrămă*“, ori când a scris sublimele sale poezii, atât cele ce strălucesc prin originalitatea lor, cât și cele în formă populară²⁾.

1) Eminescu, lit. populară. Note de Il. Chendi.

2) Poezia are puterea aceia de a atrage luarea aminte asupra organului gândirii, asupra limbii în care dânsa este rostită, pe când proza, mai modestă, lasă să străbată prin ea limpizeala gândirii, dispărând adesea îndărătul ei. Proza este aerul prin care vedem fără ca dânsul să fie văzut. Poezia și ea, mijloc străveziu al gândirii, este apa limpedelui izvor, «care-ți dă cunoștință prin tremurarea ei și de mediul prin care privești». Poezia pune în mișcare gândirea în îmbrăcarea ei concretă sub forma cuvântului;

Ex.

1. *Rugăciune*¹⁾

Crăiasă, alegându-te,
 Ingenunchiăm, rugându-te:
 Înălță-ne, ne mântuie
 Din valul ce ne bântuie;
 Fii scut de întărire
 Și zid de mântuire;...
 Privirea-ți adorată
 Asupra-ne coboară,
 O, maică Preacurată
 Și pururea fecioară
 Marie!...

Noi, ce din mila sfântului
 Facem umbră pământului
 Rugămu-ne 'ndurărilor
 Luceafărului mărilor,
 Ascultă-a noastre plângeri,
 Regină peste îngeri!...
 Din neguri te arată
 Lumină dulce, clară,
 O, maică Preacurată
 Și pururea fecioară
 Marie!...

---

armonia versului, acel element muzical al poeziei, încă din limbă fac parte, încât este evident că poezia încântă nu numai prin gândurile ce le provoacă în noi «ci și prin limba în care ele sunt rostite». Dacă prima poate să ne facă a iubi gândirea rostită prin ea, poezia ne va face să iubim și «gândirea și limba». (A. D. Xenopol — *Istoria Românilor*).

1) Câte trele aceste poezii luate din «Poezii postume» de M. Eminescu.

2. *La arme.*

Auzi!... departe strigă slabii
 Și asupriții către noi:
 E glasul blândeii Basarabii,
 Ajunsă 'n ziua de apoi.
 E sora noastră cea mezină
 Gemând subt cnutul de Calmuc;
 Legată 'n lanțuri e-a ei mână
 De ștreang târând-o, ei o duc...
 Murit-a? Poate numai doarme
 Și-așteaptă moartea dela câini.
 La arme! La arme, dar Români!...
 Pierit-au oare toți vultanii
 Și șoimii munților Carpați?...
 Voi, fii ai vechei Transilvanii
 Sunteți cu totul enervați.
 Și suferiți în înjosire
 Dela Brașov pân' la Abrud,
 Ca să vă ție în robire
 Fino-Tătarul orb și crud.
 Și nimeni lanțul n'o să sfarme!...
 N'aveți inimi, n'aveți mâini!...
 La arme, la arme! La arme, frați
 Români!...
 Iar tu, iubită Bucovină
 Diamant din stema lui Ștefan,
 Ajuns-ai roabă și cadână
 Pe mâini murdare de jidan.
 Rușinea ta nu are seamăn,
 Pământul sfânt e pângărit
 Mișel și idiot și famăn
 Cine-ar mai sta la suferit!...
 De-acuma, trâmbiți de alarme!
 Nălțați stindardul sfânt în mâini!
 La arme! La arme, dar Români!...
 Pierduți sunteți pe Criș și Mureș
 E moarte, e leșin, e somn?
 Au Dragoș nu-i din Maramureș,
 Au n'a fost la Moldova Domn?

N'a frânt a dușmanilor nouri
 N'au frânt pe Leși și pe Tătari?
 Au Dragoș, vânător de bouri
 N'o să vâneze și Maghiari?
 Rușine pentru cel ce doarme!
 Sculați ca să nu muriți mâni...
 La arme! La arme, dar Români!...
 Din lauri nemuritoare ramuri
 O, țară, pune 'n frunte, azi,
 Și 'n tricolorul și-a lui flamuri
 Să 'nfășuri pieptul tău viteaz.
 Și smulge spada ta din teacă
 Și 'ți chiamă toți copiii tăi
 Și la război cu dâșii, pleacă,
 Cu fii de șoim și fii de smei.
 In valuri, crunte să se sfarme
 Calmuci, Tătari, dușmani, stăpâni.
 La arme, la arme! La arme, frați Români!

3. *Doina.*

Codrule, Măria-Ta,
 Lasă-mă subt poala ta,
 Că nimica n'oi strică
 Fără num'o rămurea
 Să-mi atârn armele 'n ea.
 Să le-atârn la capul meu
 Unde mi-oi așterne eu
 Subt cel tei bătut de vânt
 Cu floarea pân'la pământ,
 Să mă culc cu fața 'n sus
 Și să dorm, dormire-aș dus!
 Dar s'aud și 'n visul meu,
 Dragă codre, glasul tău,
 Din cea rariște de fag
 Doina răsunând cu drag
 Cum jeluind se tragă
 Frunza de mi-o leagănă
 Iară vântul molcomit
 Va vedeà c'am adormit,

Și prin tei va răscoli
Și cu flori m'acoperi.

În poezia „Luceafărul“ ce vine se vede influența literaturii populare!

„Și eră una la părinți
Și mândră 'n toate cele
Cum e fecioara între sfinți
Și luna între stele“.

(zice *Eminescu*).

„Fost-am eu la părinți una
Cum e 'ntre stele lumina“.

(zice *poporul*).

Ioan Creangă a scris bucăți de o valoare netăgăduită, o proză cum nimeni n'a scris până la el și aceasta fără să aibă vreo pregătire prin citirea a diferiți autori vechi sau noi ori limbi străine, ci numai cu talentul său literar, cu ajutorul literaturii populare și din dragostea sa pentru țăranul român, pe care la cunoscut așa de bine, încât numai singur a fost în stare să-i pătrundă în suflet și, în minunatele sale scrieri să-l arate așa cum este: sfătos și glumeț.

„Este limba pe care o vorbește chiar azi țăranul din Moldova de sus, sonoră, ritmică, poietizată cu atâta măiestrie, încât fără a pierde din originalitate, i-a dat o formă de aur“¹⁾.

„În ce privește acțiunile din istorisirile lui, el nu le meșteșugește, nici nu le leagă prin o linie determinată și potrivită mai dinainte, el dimpo-

1) Gr. I. Alexandrescu, în «Conv. literare», 1899.

trivă, le lasă să se desveliască la întâmplare și fără un plan determinat și tocmai aceasta face farmecul și originalitatea acelor scrieri. Ideia fundamentală răsare tocmai la urmă, într'un mod așa de natural încât totul este o armonie¹⁾.

Dăm o probă de felul cum scrie, din *Amintiri*:

„Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumoasă, curgătoare și limpede ca cristalul, în care se odihnește cu mâhnire cetatea Neamțului deatâtea veacuri! Drăgi-mi erau tata și mama, frații și surorile și băieții satului, tovarășii mei din copilărie, cu care, iarna, în zile geroase, mă desfătam pe ghiață și la săniuș, iar vara, în zile frumoase de sărbători, cântând și chiuind, cutreieram dumbrăvile și luncile umbroase, prundul cu ștealnelor, țarnile cu holdele, câmpul cu florile și mândrele dealuri, de după care-mi zâmbiau zorile, în sburdalnica vârstă a tinereții!... Asemenea dragi-mi erau șezătorile, clacele, horile, și toate petrecerile din sat, la care luam parte cu cea mai mare însuflețire...“.

„Nota caracteristică a lui Creangă în scrierile sale și prin care se deosebete de toți acei ce au scris înainte și după dânsul, este, cum am zis, contrastul, și ridiculul. Fără îndoială, Creangă este cel mai mare prozator al neamului românesc... acest geniu, care, fără nicio cultură pregătitoare, fără niciun artificiu științific, a fost în stare să facă din limba țărănească o limbă literară și a știut să puie petecea originalității pe niște producțiuni atât de neînsemnate²⁾“.

1) Gr. I. Alexandrescu, Conv. literare, 1899.

2) Idem

Idem

Poetul *Coşbuc*, țăran din ținutul Năsăudului, numai sub puternica înrăurire a literaturii populare și numai trăind în mijlocul sătenilor, a putut să ne dea acele frumoase poezii din *Balade* și *Idile*, *Fire de tort* ori *Cântelecele de vitejie* și a putut să traducă cu o adevărată măiestrie, în limba apropiată de a țăranului, poemele ori adâncile proverbe din literatura sanscrită. În unele poezii desvelește idei simple, dar cu toate întorsăturile și toate expresiile întrebuințate în limba naivă a poporului.

Câtă frumusețe și drăgălășie, ori câtă energie nu e în poeziile sale: *Rugămintea din urmă*, *Numai una*, *Vestitorii primăverei*, *La oglindă*, *Recrutul*, *Subțirica din vecini*, *Roata morii*, *Elzorab*, *Moartea lui Fulger*, *Cântec barbar*, *Mama*, *Nunta Zamfirei*, *Noi vrem pământ*, *Seara*, *Ispila*, *Ideal*, *Strigoiiul*, *Povestea căprarului*, *Pe dealul Plevnei*, *La Smârdan*, etc., poezii în care a cântat „despre frumoase din sat, despre amurguri la țară, despre războaie străvechi și despre războaie nouă ale neamului nostru, despre ostașii dela Plevna și despre Regele Carol, despre săteanul român care „vreă pământ“, despre bucuria și datoria vieții și despre multe detoate. Poetul a adus cu sine o mare obiectivitate senină, un simț de vitejie, înaintea vieții, accente de veselie nepăsătoare, puterea de a învălmăși mișcări și mulțimi și o îndrăsnială, o putere, o bogăție de formă nemaipomenită, că *acestea* sunt meritele lui“¹⁾.

1) N. Iorga, «Sămănătorul», an. IV, No. 46.

*din Rugămintea din urmă*¹⁾.

Ești schilav tot... un cerșetor
 Te 'ntorci acum acasă ;
 Și, ce flăcău frumos erai!
 Dar orcum ești, ce-ți pasă?
 Tu vei vedeà iar satul tău
 Și casa voastră 'n vale
 Iar biata mamă-ți va ieși
     Plângând în cale!
 Și eu rămân să mor pe-aici
 Cu liftele păgâne!...

Iar mamei, Doamne! cum aș vre?
 Credința să o înșele!
 Să-i spui că m'ai lăsat rănit
 La Turnu-Măgurele...
 Dar voi sosi cât de curând...
 Ascultă-mi rugămintea
 Că mama, dac'ar ști că-s mort
     Și-ar pierde mintea!...

Tu ai s'o amâi cu zi de zi
 Și spune-i câte foate
 Ea e bătrână, n'are mult
 Să mai trăiască, poate...
 Și pentruce să-i amărăști
 Și zilele puține?
 Că n'are 'n lume bun și drag
     Decât pe mine!

Iar Linii...
 ...Să-i spui, că m'ai lăsat rănit
 Pe umedele paie
 Că doftorul în carnea mea
 Adâncă brazdă taie
 Că de dureri eu mă izbesc

1) «Balade și Idile»).

Și urlu ziua 'ntreagă
 Și c'am murit gândind la ea
 Că mi-a fost dragă!

. . . . .

Și-acum dă-mi mâna!... A sunat
 Gornistul de plecare!...
 Du Oltului din partea mea
 O caldă salutare!
 Și-ajuns în țară, eu te rog
 Fă-mi cel din uurmă bine :
 Pământul țării să-l săruți
 Și pentru mine!...

2. Din „El-Zorab“.

La Pașa vine un Arab
 Cu ochii stinși, cu graiul slab:
 „Sunt, pașă, neam de Beduin
 Și dela Bab-el-Mandeb vin
 ...Să-ți vând pe El-Zorab!
 Arabii toți răsar în cort
 Să-mi vază roibul când îl port
 Și-l duc în frâu și-l las în trap...
 Mi-e drag ca ochii mei din cap
 Și nu l-aș da nici mort!...
 Dar trei copii de foame-mi mor;
 Uscat e cerul gurii lor
 Și de amar îndelungat
 Nevestii mele i-a secat
 Al laptelui isvor!

. . . . .
 O, calul meu! tu fala mea
 De-acum nu te-oiu mai vedeă

. . . . .

Copiii mei cum să-i îmbun
 Nevestei mele ce să-i spun
 Când va 'ntrebă de El-Zorab?
 Va râde 'ntregul neam Arab
 De bietul Ben-Ardun!...

3. din „Riturnele“

Psaltirea popii o sărut și n'aș săruta-o,
 Sărut și mâna preotesii și-aș lăsa-o...
 Pe fata popii n'o sărut și-aș săruta-o...

* * *

Sunt galbeni spicele de grâu și-i galben lanul
 Pe unde treci tu cea cu galbene cosițe...
 Știi tu de ce-am îngălbenit și eu sărmanul!?

* * *

Pe punte-am prins și-am sărutat mai eri o fată
 Și azi tot satul a dat jalbă la 'mpăratul
 Că fetele stau cârd pe punte ziua toată!...

* * *

4. 1)

Popa Toader, din scripturi
 Dă lui Mitru 'nvățături...
 — Mitre, știi ce spune psaltul?
 Să nu faci în vieța ta
 Ceiace te-ar supără
 De ți-ar face altul...

Mitru stă și stă gândind...
 De el multe nu se prind:
 „De, mai știi eu cum e asta?
 Altul, de, zici înțelept;
 D'apoi eu? să n'am eu drept
 Să-mi sărut nevasta?“

5. „Din Ispita“¹⁾.

Și-acum întreaga vină
 Pe mine tu o pui;
 El m'a 'ntâlnit pe punte
 Și știi tu felul lui:

1) Aceasta și cele de sus din «Balade și Idile».

2) Fire de tort.

M'a strâns de peste brațe
 Să nu le pot mișcă
 Și nu-mi lăsa răsuflet
 Așa mă sărută!..

Te sbați, dar tu ești slabă
 Și puntea toată sloi:
 Cădeam, ferește Doamne!
 Subt ghiață amândoi...

6. „in Seara“.

„Ai durat prin aer punte
 De fâșii de foc; te-ai dus
 Tot mai sus și tot mai sus,
 Stai acum pe-un vârf de munte
 Și-ți întorci senina frunte
 Spre apus

Roșii ca o lună nouă
 Ai tu hainele subțiri,
 Lungi și fără 'mpodobiri
 Iar pe tâmplele-amândouă
 Porți strălucitori de rouă
 Trandafiri.

Ochii ții la soare țintă
 Și cu ochii tu-l desmerzi:
 O flăcău și-acum îl pierzi
 Și ți-e drag și stai ca frântă...
 El s'a dus și jalnic cântă
 Codrii verzi.

Umed aer te 'mpresoară
 Și'n durerea ta, atunci
 Rupî cununa și-o arunci:
 Roșii flori prin aer sboară

Despuiate ca să moară
 Jos prin lunci.

. . . . .

Plângi acum. Te-a 'nvins iubirea
 Albe lacrimi cad pe flori
 Și pe frunze când scobori
 Plânsă către văi privirea
 Și-o să plângă toată firea
 Până 'n zori.

. . . . .

Depe turn — ce-i el de vină?
 Aurul tu ni-l despoi;
 depe ape iar apoi
 ce-i argint și ce-i lumină;
 codrii, tu, de ciudă plină
 ni-i lași goi.

. . . . .

Fluturii de prin vâlcele
 tu-i ascunzi acum cu zor,
 culci în cuiburile lor
 veselele rândunele
 și pe ușa dragii mele
 pui zăvor.

. . . . .

Peste brațele rotunde
 peste pieptul tău frumos,
 ca un râu întunecos
 părul ți se varsă 'n unde
 și din creștet el te-ascunde
 până jos.

. . . . .

7. *Murind*¹⁾.

Pe creștet de dealuri e soare,
dar umbre-ale nopții prin văi,
și'n umeda nopții răcoare
soldatul, departe de-ai săi,
se sbate și geme și moare.

Ii sîngeră pieptul de-arsură,
iar apa se sbuciumă rar
devala, și-alene murmură —
ah, umed un deget măcar
să-l puie pe vînăta gură!

Dar trupu-i e frînt de prin cruce,
voind să se 'nalțe puțin,
de-aseară 'ntr'un sbucium o duce
de-aseară se 'ncearcă s'apuce
cu mâinile-o creangă de spin.

El vede pârâul! Măsoară
cu ochii, trei palme de drum.
așă de căiniește să moară!
se 'ntunecă văile-acum
iar noaptea grăbită scoboară.

El, par'că stă'n noapte la pîndă
puțin ridicat până 'n brâu;
și-i galben de-atîta osîndă
cu ochii țintiți spre pârâu
scrășnind ca o fiară flămîndă.

S'astîmpără 'n urmă și ține
pe inimă pumnu 'nceștat
apoi, cu răsufuri puține,
simțîndu-și tot trupu 'nghețat,
își trage mantaua pe sine!

1) «Ziarul unui pierde-vară», pg. 15.

*O 'ntinde cu dinții și geme
iar gura-i șoptește duios.
eu nu știu, sunt rugi ori blesteme
dar știu c'a pierit fără vreme
flăcăul voinic și frumos.*

Că iată-l scăldat în sudoare,
și-acum e tăcere prin văi.
el nici nu mai simte ce-l doare
și nici nu mai strigă pe-ai săi.
nu plânge, nu geme. El moare.

Se 'ncinge cu aur cununa
păduri de bruad depe culmi,
doinește și vântul într'una
cântând somnoroșilor ulmi,
străbate prin vale-acu luna.

Ea vede pe mortul din vale
și trece tăcută, pe sus
ce roșie-a fost, și pe cale
ce albă se face spre-Apus:
De jale, pe semne, de jale!

Poeziile lui Coșbuc, ajunse ele însăși „Comori ale poporului“ sunt care de care mai frumoase și mai îndemnătoare spre fapte mari și a da exemple, ar fi să punem aci aproape tot ce a publicat în volumele sale.

Mai reproducem însă două din poeziile sale: una, ca să se vadă, cum marele poet a luat o nuntă din poveste și a narat-o mult mai viu, decât cum se găsește în basme, și alta, o poezie ajunsă cu totul și cu totul poporană și cântată din gură în gură¹⁾.

1) Poezia «Numai una» din Balade și Idile, pusă pe note de d-l G. Marinescu-Trubaduru și cântată mai întâi de d-sa din gură

Nunta Zamferei.

E lung pământul, ba e lat,
dar ca Săgeată de bogat
nici astăzi domn pe lume nu-i,
și-aveà o fată, — fata lui —
icoană 'ntr'un altar s'o pui
la închinat.

Și dac'a fost pețită des,
e lucru tare cu 'nțeleș;
dar dintr'al prinților șirag
câți au trecut al casei prag,
de bună seamă cel mai drag
a fost ales.

Și s'a pornit apoi cuvânt!
și patru margini de pământ
ce strâmpte-au fost în largul lor
când a pornit să-și deie zor
acest cuvânt mai călător
decât un vânt!

Și-atunci din tron s'a ridicat
un împărat după 'npărat,
și regii 'n purpur s'au încins,
și doamnele grăbit au prins
să se gătiască dinadins
că niciodat'.

Iar când a fost de s'a 'mplinit
ajunul zilei de nuntit,
din munți și văi, de peste mări,
din larg cuprins de multe zări,
nuntași din nouă-zeci de țări
s'au răscolit.

și vioară la serbări și diferite petreceri ale poporului, a ajuns
acum de se cântă din gură 'n gură și e cunoscută de mai toți
Românii.

Decum a dat în fapt de zori,
 veniau cu fete și feciori
 trăsbind rădvanele de crai
 pe netede poteci de plai;
 la tot rădvanul patru cai
 ba patru sori.

Sosit erà bătrânul Grui
 cu Sanda și Rusandra lui,
 și Ținteș cel cu tainic rost,
 cu Lia lui sosit a fost
 și Bardeș cel cu adăpost
 prin munți silhui.

Iar mai spre-amiazi, din depărtări
 văzutu-s'a crescând în zări
 rădvan cu mire, cu nănași,
 cu socri mari și cu nuntași,
 iar nouăzeci de feciorași
 veniau călări.

Și ca la mândre nunți de Crai,
 ieșit-a 'n cale-ales alai
 de sfetnici mulți și mult popor,
 cu muzici multe 'n fruntea lor;
 și drumul tot erà covor
 de flori de Mai.

Iar când alaiul s'a oprit
 și Paltin Craiu-a stărostit,
 a prins să sune sunet viu
 de treasc, de trâmbiți și de chiu
 dar ce scriu eu? Oricum să scriu
 e ne'mplinit!

Și-atunci de peste larg pridvor
 din dalb iatac de foișor,
 ieși Zamfira 'n mers isteț,
 frumoasă ca un gând răsleț
 cu trupu 'nalt, cu părul creț,
 cu pas ușor.

Un trandafir în văi păreà;
 mlădiul trup i-l încingeà
 un brâu de-argint, dar toată 'n tot
 frumoasă, cât eu nici nu pot
 o mai frumoasă să-mi socot
 cu mintea mea.

Și ea mergând spre Viorel
 de mână când a prins-o el,
 roșind s'a zăpăcit de drag,
 vătaful a dat semn din steag,
 ș'atunci porniră toți șirag
 încetinel.

Și 'n vremea cât s'au cununat,
 a prins poporul adunat
 să joace 'n drum după tilinci;
 feciori, la zece, fete, cinci,
 cu zdrăngăneii la opinci
 ca 'n port de sat.

Trei pași la stânga binișor,
 și alți trei pași la dreapta lor;
 se prind de mâini și se desprind
 s'adună cerc și iar se 'ntind,
 și bat pământul tropotind
 în tact ușor.

Iar la ospăț, un râu de vin! —
 mai un hotar, tot a fost plin
 de mese, și tot oaspeți rari,
 tot crai și tot crăieșe mari
 alătura cu ghinărari
 de neam străin.

A fost atâta chiu și cânt
 cum nu s'a pomenit cuvânt
 și soarele, mirat sta 'n loc
 că l-a ajuns ș'acest noroc
 să vază el atâta joc
 pe-acest pământ!

De-ai fi văzut cum au jucat
copilele de împărat

și principii falnici și 'ndrăzneți
de-al căror buzdugan isteț
perit-au smei din iaduri scoși
De-ai fi văzut jucând voioși
și feți-voinici, și feți frumoși
și logofeți.

Ba Peneș-Impărat văzând
pe Barbă-Cot, piticul, stând
pe-un gard de alături privitor,
l-a pus la joc! Și'ntre popor
săriă piticu 'ntr'un picior
de nu-și da rând!

Sunt grei bătrânii de pornit,
dar, de-i pornești sunt grei de'oprit!
și s'au pornit bărboșii regi
cu sfetnicii 'nvechiți în legi
și patruzeci de zile 'ntregi
au tot nuntit.

Și vesel Mugur-Impărat,
ca cel d'ntâi s'a ridicat
și, cu paharul plin în mâini,
precum e felul din bătrâni
la orice chef între Români,
el a 'nchinat

Și-a zis: „Cât mac e prin livezi,
atâția ani la miri urez!
Ș'un prinț la anul... blând și mic,
să crească mare și voinic
iar noi să mai jucăm un pic
și la botez“.

Numai una.

Pe umeri petele-i curg râu,
 mlădie ca un spic de grâu,
 cu șorțul negru prins în brâu
                   o pierz din ochi de dragă
Și când o văz îngălbenesc,
și când n'o văz, mă prăpădesc
iar când merg alții de-o pețesc
                   vin popi de mă desleagă.

La vorbă 'n druum trei ceasuri trec
 ea pleacă, eu mă fac că plec,
 dar stau în drum și mi-o petrec
                   cu ochii cât e zarea.
 Așa săracă cum îi ea,
 aș vreă s'o știu nevasta mea,
 dar oameni răi din lumea rea
                   îmi tot închid cărarea,

Și câte vorbe mi-aud eu!
 toți frații mă vorbesc de rău
 și taica 'i supărat mereu
                   iar mama la icoane,
 Mătănii bate, ține post,
 mă blestemă: „de n'ai fi fost!
 „Ești un pustiu, ți-e capul prost
                   „și-ți faci de cap, Ioane!“

Imi fac de cap? Dar las' să-mi fac!
 cu traiul eu doar mă împac
 și eu am să trăiesc sărac
                   muncind, bătut de rele!
 La frați eu nu cer ajutor,
 că n'am ajuns la mila lor
 și fac ce vreau! Și n'am să mor
                   de grija sorții mele!...

Mă 'ngroapă frații mei de viu!
 legat de dânsa, eu să știu

că am urâtei drag să-i fiu
să pot ce nu se poate?

*Dar cu pământul ce să faci?
și ce folos de boi și vaci?
nevasta dacă nu ți-o placi,
le dai în trăsnet toate!*

Ori este om de sila cui
să-mi placă tot ce-i place lui?
așă om nici Vlădica nu-i
și nu-i nici împăratul!

*Să-mi cânte lumea câte vreă!
mi-e dragă una și-i a mea
decât să mă desbar de ea
mai bine-aprind tot satul.*

Poetul zice: „Numai una“, iar poetul poporan: „Că din sută și din mie, numai una-mi place mie!“.

Datorită traiului în mijlocul poporului și influenței literaturii poporane, scriitorul transilvănean, d-l *Octavian Goga*, publică așă măiestre poezii „revărsarea în forme create năprasnic a unei dureri, care s'a grămădit clipă de clipă într'un suflet neobișnuit de simțitor la sângeroasele jigniri ale dreptăței și mândriei neamului său, — strigătul de agonie al pieptului pe care-l sfărâcă o stâncă“¹⁾.

Cine nu se va încălzi sau nu va vărsa lacrimi calde la citirea viersurilor²⁾ sale din: *Rugăciune, Plugarii, Noi, Oltul, Casa noastră, Apostolul, Bătrânii, Reîntors, Dorință, De-o să mor, In codru,*

1) N. Iorga. Sămănătorul. No. 44, an. IV.

2) Octavian Goga. Poezii, 1905 — Buda-Pesta.

Dimineața, Dela noi, Seara, La groapa lui Laie, Pribeag, Pace, Singur, Părășiți, Toamnă, Copiilor, Noapte, Așteptare, Clăcașii! Reproducem aci 2 poezii și câteva fragmente. Poeziile acestea împreună cu ale lui Coșbuc și cele în formă populară ale lui Eminescu au darul care se împacă cu dorința noastră vie de a deveni poporane, izvorul din care să se adape cu sete generațiile viitoare, așa cum odinioară și chiar azi, sunt căutate cărțile de literatură poporană scrisă, pentru că poporul nu se însuflețește decât pentru ce e scris în graiul lui și după gândul lui.

1. *Părășiți.*

Stinsă-'i para lumânării
depe lespeda de piatră
și bătrânii bieți alături
tot mai stau uitați la vatră.

Doar târziu când prind mai aprig
în vecini să latre câinii,
ei tresar, se văd în față
și plâng amândoi bătrânii.

Luna trece șura popii,
luminând în drum pridvorul, —
pipa moșului nu arde,
baba și-a uitat fuiorul.

Câtă jale le-a fost scrisă!
Doi feciori aveau la casă...
unu-i mort deastă-toamnă
altul stă cu domni la masă.

Dela noi.

Cu fruntea 'n țărână, plângând azi ne vezi

Din slavă, cerescule soare;
 Rugămu-ne ție, azi sufletul nostru
 Tu lasă-l departe să sboare.
 Trimete și vântul, pribeagul drumeț,
 El, crainicul bolții albastre,
 Să ducă departe pe aripa lui
 Cuvântul strigărilor noastre.

Acolo departe spre răsare soare
 In freamăt de foi din dumbravă,
 Pe veci cetluite în marmură, rece,
 Dorm clipele noastre de slavă.
 Voi sunteți acolo, viteji pârçălabi,
 Și voi preă cinstiților vornici,
 Statornici în cinstea de lege și țară,
 In focul credinței statornici.

Acolo dormi și tu, arhanghel bătrân,
 Tu Ștefane, sfânt voievoade,
 Ce-ai scris strălucirea norodului tău
 Cu sânge dușman de noroade.
 De sfânta ta dreaptă, de spada ta sfântă,
 Spun toate poveștile slovei,
 — Să nu se 'nfioare de numele tău
 Nu-i frunză 'n codrii Moldovei...

Azi mașteră-i vremea... cum văduvite
 Zac sfintele tale oșele
 Și luna când trece prelung se 'nfioară
 Căci vede rugina pe ele.
 Amarnic ne poartă pe strâmbe cărări
 Vicleana și vitrega soartă,
 Mărit voievoade — în țara ta azi
 Și vise și fulgere-s moarte...

Noi suntem drumeții piticelor vremi,
 Pitici în putință și vrere,
 Copii fără sprijin ne scurgem viața
 Din dor și din nemângâiere.
 A noastră moșie, frumoasă nespus,
 Grumazul și-a 'ntins spre pierzare,

*Căci brațele noastre azi spadă nu strâng
Și steag țara noastră nu are.*

*Măria Ta! Suntem bătuti de nevoi,
La noi în zadar ară plugul,
Căci holdelor noastre cu spicul de aur
Străinul le fură belșugul.
Am vrea să purcedem cu jertfele laudei,
Dar n'avem nimica la casă...
Măria Ta! — Toate străinii le duc
Și numai cu lacrimi ne lasă...*

Dar spunem cu toții nevestelor noastre
Să plângă cu lacrimi de jale,
Potopul să treacă și plaiuri și munte
Să spele oșelele tale.
Atunci când în soare din nou străluci-vor,
— Desus din a ta 'mpărăție :
Crai tânăr, crai mândru, crai nou să le 'ncingă,
Trimete, rugămu-ne ție!

Cântăreșilor dela oraș¹⁾.

Voi n'aveți flori, nici cântece, nici fluturi,
Căci soarele în țara voastră moare,
Voi în deșert cerșiți pe-a voastră strună
Din cerul sfânt o rază să coboare.
E frig la voi și moartă-i strălucirea
Cetăților cu turnul de aramă,
Bieți cântăreși cu aripele frânte:
In alte zări cuvântul meu vă chiamă...

Veniți, veniți să 'ngenunchiem cu toții:
Pământul negru-i vechiul nostru tată;
La sânul lui să râdem și să plângem
Cu sufletul și inima curată.

---

1) Această poezie singură spune așa de magistral, marea influență a poporului, a naturei și a literaturii populare asupra literaturii culte.

Să fim copiii iscusiți ai firii,
Să învățăm din sfânta ei cântare
Și să asculte suflutele noastre
Măreța firii îndrumare.

Veniți, veniți în ceasul dimineții,
Când subț clipirea bolții 'mbujorate
Sărbătorește-al învierii praznic,
Biserica de frunze 'nrourate,
Când umbre mor și scapără lumina
Din negură sburând biruitoare;
Veniți, veniți să cad'asupra voastră
Hirotonirea razelor de soare.

Să ne 'ntăriască cântul și lumina
Ce saltă 'n zori când se pornește plugul,
Și 'n pieptul nost' s'adăpostim mândria
Livezilor ce-și mlădie belșugul.
Iar când amurgu 'n haina lui cernită
Cărunții brazi începe să 'nvesmânte.
Noi să privim luceafărul din zare
Și-atunci să zicem strunelor să cânte.

Din freamătul dumbrăvii 'nlăcrămate
Din curcubeul zărilor albastre,
Din snopul izvoarelor de munte
Să împletim noi cântecetele noastre,
Și trăsnetul ce înfioară bolta,
Când fulgere protivnice se 'ncaier,
Și mugetul înfricoșat al apei
Să ferece al strunei noastre vâer.

Să piară umbra zidurilor negre
Ce 'ntunecă cântarea noastră sfântă,
Curatul chip al farmecelor firii
Să scânteie când glasul nost' cuvântă,
Căci Dumnezeu neamurilor toate
Subț strălucirea mândrei bolți albastre,
In codrii verzi și'n negrele ogoare
A semănat nădejdea vieții noastre.

din „La groapa lui Laie“.

Unde norii și în popasul
sede Domnul cu Sânpetru
la o masă de argint.

Tu să-ți pleci ușor genunchii
și ușor să-ți pleci grumazul,
și pe umerii vioarei
tu să-ți lași domol obrazul

Și să cânti un cântec, Laie,
cum se cântă 'n sat la noi,
când se tânguie ciobanul
după turma lui de oi.

Povesti-va atunci struna
înălțimilor albastre
vremea lungă câtă jale
scris-a 'n sufletele noastre.

S'ar întunecă pământul,
c'ar veni, veni țigane:
toate stelele s'asculte
glasul strunei năsdărvane.

Blând zâmbire-ar Milostivul
iar din geana lui de-argint
lacrima'ar cădeà 'n adâncul
norilor de mărgărit.

Ni s'ar stinge-atunci necazul
ce de mult ne petrecea:
între stelele de pază
am aveà și noi o stea!

din „Seara“.

Codru culcă-și cântăreții,
doarme trestia bolnavă,
dorm doi pui de nevăstuică
subt o brazdă de otavă.

S'a oprit' trudită moară,
doarme apa la irugă,
răzimat pe coate-adoarme
un cioban întins pe glugă.

Doarme ceriul și pământul
într'o dulce 'mbrățișare...
doar izvorul mai tresaltă
ca un sân de fată mare.

*
* * *

Culegerea și studiul literaturii, obiceiurilor și credințele poporului sunt de mare însemnătate pentru *istorici*, cari găesc în aceste prețioase comori, nume și fapte care dovedesc ori răstoarnă o teorie istorică; din ele se poate cunoaște trecutul și aspirațiunile poporului; ele înfățișează istoria poporului, așa cum a priceput-o el, ne spun origina, viața, vitejiile, bogata imaginațiune a străbunilor, spiritul satiric al poporului, ospitalitatea către străini, etc., „ne înfățișează cu fețe vii și felurite viața vremilor trecute și ne pătrunde inima cu simțimânteale, ce-a încercat o națiune în frământările sale“.

„Nu-i niciunul din visurile strămoșilor noștri, nu-i niciuna din muncile lor grele, nu-i nimic din gloria și din suferința lor, care să nu fi lăsat o urmă neștearsă în limbă... ceiace au fost stră-

moșii noștrii ni-i putem închipui după slove și icoane, dar mai mult din această limbă românească, în care și-au coborât sufletul și care trăiește până astăzi, pentrucă generație după generație a îmbogățit-o, spre a o trimete mai bogată, mai curată și mai glorioasă celor, cari vor veni după dânsule“. 1)

Păstrarea literaturii, obiceiurilor și credințelor poporane și mai cu seamă a *pitorescului port românesc*, e de mare preț, căci ele pot să ne vorbiască de trecutul nostru, totașă cum niște cilindre de lut găsite în pământul vechilor Chaldeenii și păstrate bine „pot să ne înfățișeze peripețiile statului și cârmuitorilor de popoare, cari s'au urmat în decursul vremilor dinaintea epocii noastre, dându-ne mărturie splendidă nu numai de virtutea brațului regilor Asirieni și Babilonieni, dar mai cu seamă de priceperea și simțul artistic cu care știau să povestiască faptele lor rășboinice și pașnice“.

Istoricul, studiind produsele poporului, va vedea că numai păstrarea, iubirea, îngrijirea și apărarea vieții naționale proprii în artă, în cultură, în limbă, în obiceiuri, etc., deșteaptă în popoarele mici *putere și le face să fie mari, cu toată micimea lor*. Ex. Burii, Norvegienii, Olandezii, Japonezii, ș. a. 2).

Apoi poporul românesc fiind mereu în mișcare și veșnic fiind prin locurile astea emigrări și imigrări, numai cunoașterea dialectelor și li-

1) N. Iorga. «Lupta pentru limba românească».

2) A se vedea «Scrisoarea din Germania» de I. A. Rădulescu-Pogoneanu în: «Lui Titu Maiorescu, omagiu».

teraturii poporane poate să arunce o lumină asupra acestor mișcări pe care, nebăgându-le nimeni în seamă, nu avem niciun izvor istoric să ni le descrie¹).

În comorile poporului se poate vedea starea morală socială depe vremuri, cum și obiceiurile vieții; ele ne vorbesc despre obârșia neamului nostru, în ele se văd idei ale păgânismului, se

---

1) În Statele-Unite ale Americii fie-care neam se grămădește în jurul focarului limbei și literaturii neamului său.

Norvegienii cari nu puteau să și apere independența națională pe calea armelor, s'au îndreptat spre cultul fanatic și asemenea cu o religie al literaturii naționale norvegiene și au produs una din cele mai frumoase literaturi, din care a rezultat liberarea Norvegiei culte și conștiente de subt jugul Suediei. Acesta, efect al literaturii și culturii Norvegiene, al iubirii exclusive cu care poporul Norvegian a înconjurat această literatură și această cultură.

Belgia și Olanda n'au putut trăi laolaltă din pricină, că Olanda înțelegea să aibă o limbă și o literatură națională Olandeză și Belgia înțelegea să-și aibă literatura ei. Belgia nu-și are un rost bine definit numai din pricină, că în această țară locuiesc două civilizații, două literaturi și două limbi.

În Ungaria, fiecare popor ține morțiș, ține cu toată puterea sufletului său, ține cu toată pregătirea pentru jertfă, la individualitatea națională, pe care o alcătuiește și la limba, civilizația și literatura ce rezultă dintr'însa. Așa și în Austria.

Irlandezii din pricină că au părăsit limba lor, care a fost înlocuită cu a Englezilor, n'au produs nici un om cu adevărat mare în domeniul cugetării și al literaturii.

Alt popor, cel evreu, care și-a uitat, în timpul evului m edi limba sa veche, limba ebraică în care s'a scris una din cele mai frumoase literaturi depe lume — literatura vechiului testament, literatura biblică — a adoptat în mare parte, limba germană, degenerând-o, făcând-o cea mai urită și mai de dispreț și de batjocură din toate limbile, care există pe fața pământului. Evreii n'au mai produs nimic bun. (După N. Iorga).

văd obiceiuri de ale strămoșilor noștri Romani, lămuriri privitoare la holeră, zaveră, Turci, Ruși, revoluții, fapte, lupte, năvăliri, războaie, eclipse, minuni, șanțuri, brazde, cetăți, cum e s. ex. *Jidova*, despre care se crede că a fost clădită de *jidovi*. (Cazaci-Tătari judaizați care au locuit cândva prin țările noastre). Câte lămuriri nu pot găsi istoricii în: balade, tradițiuni *colinde*, etc. În proverbe se păstrează amintirea unor persoane istorice: „*Voinic de-ai Hâncului*“, „*Vodă, da și Hâncu, ba*“, „*Par'că e Vimpașa*“, (Bimbașa-Sava), „*Cât Ardealul*“ ș. a. Până și ghicitorile păstrează amintirea despre niște instituțiuni, datine, credințe din vremuri uneori foarte depărtate, instituțiuni, datine și credințe care erau proprii unei țări. Așa ex., într'o ghicitoare *bățul* e numit *judecător*, fiindcă altădată judecătorul era băț și judecata, bătaie.

In pădure m'am născut
 In pădure am crescut
 Și'n oraș cum m'au adus
 Judecător am fost pus.

O alta:

Ungur înarmat
 Trece marea fără vad.

(*Racul*)

ne dă ideie de chipul Ungurului roșu și fălos și de s'ar pierde ¹⁾ neamul unguresc, rămâne ghicitoare, care să ni-l caracterizeze.

---

1) Ioan A. Moruzzi: Genul enigmatic în literatura poporană română.

Ghicitoarea „*Mânăstire 'ntr'un picior, ghici ciupercă ce e?*“ deși e așa de simplă, totuș este foarte însemnată pentru istoria archeologiei românești, deoarece mânăstirile și bisericile vechi aveau înainte forma unor ciuperci (ex. bis. lui Bucur), lucru ce nu-l găsim în țările vecine neromâne. Deci când se vor distruge toate resturile de această archeologie în România, numai ghicitoare va rămâne ca să amintiască.

Ghicitoarea despre puț „*Ciocârlan moșat, strigă noaptea 'n sat*“ este iar de preț; alta despre scrisoare: „*O găină pestriță duce vestea la Gherghița*“ (Gherghița e localitate în Prahova și altădată oraș vestit, pe timpul lui Țepeș).

În ghicitoarea despre varză, întâlnim iarăș elemente istorice de preț: „*O fată trențăroasă șade cu Vodă la masă*“. Se poate ca moda culinară să înlătore varza dela mesele domnești, însă se păstrează obiceiul în ghicitoare. Varza eră cea mai gustoasă mâncare și cel mai bun medicament la *Romani*, strămoșii noștri, iar la *Români* e totașă de plăcută¹⁾.

*Ghicitoare de preț e și cea
despre butie:*

Lina Magdalina
Cu smicele pe spinare
La buric calabalâc...
La inimă veselie,
Ghiciți, boieri, ce-o să fie?

---

1) Ioan A. Moruzzi: Genul enigmatic în literatura poporană română.

Totașă și următoarea:

Sutele nesutele
 Mii nesocotitele
 Merg la Iudele
 Să-și schimbe numele.

(Măcinatul)

Istoricii pot găsi izvoare prețioase și în *deceuri*.

În *Etymologicum magnum Rumaniae*, se poate vedea, din punct de vedere al izvoarelor istorice, cât de prețioase sunt producțiunile de literatură poporană, mai cu seamă ghicitorile, când le studiem în legătură cu celelalte elemente poporane.

*
 * *
 *

Filologii și gramaticii caută în literatura poporană cuvinte și construcțiuni sintactice. S'au gândit ca Luter, marele reformator german, care zice: în privința limbii trebuie ascultat poporul: femeia în căsnicia ei, copiii în jocurile lor, negustorul pe piața publică, și din gura lor trebuie învățată limba“ și cercetând dicționarele de cuvinte poporane, cum și viersurile poporului, filologii au putut dovedi latinitatea limbii noastre și de aci, istoricii, origina neamului, care ne-a fost mult timp tăgăduită. Din limbă care „stă ca matostatul și ca stana de piatră ciugulită de valuri, de năvăliri dușmane, turtită de nomolul suferințelor aduse pe capul Românului, intrată în sângele lui și veșnic neînduplecată, nici de

Leah, nici de Căpcăun, nici de Turcariță, nici de Muscălime, nici de Ungurime, nici de Tătărime“ au găsit filologii, că cea mai mare parte din cuvintele capitale, care alcătuiesc graiul neamului nostru, sunt de origină latină; au putut cercetă schimbarea diferitelor cuvinte și sunete în decursul vremilor și au mai putut dovedi întrucât limba noastră a păstrat rămășițe formale sau materiale din limbile aborigene, din limba Dacă și a barbarilor sau a fost influențată în vremuri de o limbă sau alta a popoarelor, cu care neamul nostru a venit în atingere.

„In nici o alcătuire nu se poate întrupa mai deplin și mai frumos sufletul unui neam, decât în limbă. Limba cuprinde într’o formă înțeleasă veșnic de toți, întrebuințată neconținut de toți, întreaga viață timp de secole întregi, timp de mii de ani uneori, a poporului aceluia. Limba pe care o vorbim este ființa vie, care ne vine din timpurile cele mai depărtate ale trecutului nostru, ea este cea mai scumpă moștenire a strămoșilor, care au lucrat, generație de generație, la elaborarea acestui suprem product sufletesc, care este limba“¹⁾.

Producerea literare și dicționarele de cuvinte poporane — temelia oricărui studiu de filologie românească — sunt de preț, căci limba în care sunt scrise cărțile dinaintea jumătății a doua a sec. XIX, nu-i limba adevărat populară, limba care să poată fi supusă cercetării și sunt cu atât mai de preț, cu cât neputând avea nici o cunoștință de limba vorbită înainte de sec. XV și

1) N. Iorga. «Lupta pentru limba românească.

XVI, numai cunoaşterea acestor dialecte şi a literaturii poporului ne pot fi călăuze şi ne pot da forme vechi de limbă. Apoi în aceste „comori“ se găsesc o mulţime de cuvinte, pe care le născocesc copiii în scop de a mistifica şi întuneca pedeoparte, iar pe dealta, de a explica sau răspunde la întrebările ce-şi pun singuri — formând o parte de vocabular, care arată că copiii de împăraţi sunt aceiaşi cu ai poporului de jos.

La „Cuvinte particulare“ din Cap. I ale acestei lucrări, am arătat că cercetările făcute asupra cuvintelor a dovedit origina lor şi arătam studiile Domnului Candrea asupra cuvântului *pedin*, element latinesc în limba română. Arătăm aci mai jos ca ex. în scurt studiile făcute asupra a trei cuvinte, ale poporului, cuvinte de origină latină.

„*Cumpăt*: 1) Derivaţia lui *cumpăt* din *computus* (Cihac: op. cit. I 68) presupune o trecere neadmisibilă a lui *u* postton în *ă*. Adevărata origine a cuvântului e latineşte *compitum* „răspântie“. „*A sta în cumpăt*, însemnează „a sta la răspântie“, a nu şti încătrău, a se zăpăci“, ceiace reiese şi mai limpede la *ivială* în *a-şi pierde cumpătul* „a-şi pierde căile, a se zăpăci, a-şi pierde sângele rece“. Contrarul dela cel ce şi-a pierdut *cumpătul*, e omul *cu cumpăt* sau *cumpătat*, adică omul cu sânge rece, care ştie pe unde merge. Aceleaşi desvoltări semasiologice le găsim şi în sardul *cupidare* „a căută“, sens generalizat din a „a căută calea cea adevărată“ şi în italieneşte *compito* „lucru înţelepesc“.

„*Târsână* 2) (Sfoară împletită din păr de capră

1) Sextil Puşcariu: «Studii şi notiţe filologice», «Convorbiri Literare», anul XXXVIII, Nr. 3.

2) Aureliu Candrea: «Din elementele latineşti ale limbii române». Convorbiri Literare, anul al XXXVIII, Nr. 10.

pentru pus peste obiele la cei ce poartă opinci)... Dacă însă Dosoftei înțelege prin *trăsână* sau *lârsână* niște legături, sforicele, sau ceva analog, atunci importanța acestor forme este netăgăduită, prin faptul, că ne conduc deadreptul la origina latinească a cuvântului, ca unele cari se apropie cât mai mult de forma primitivă.

„Romanii numiau *transenna* sau *trasenna* (Thesaurus glossarum emendatarum II 1362) 1. o funie întinsă; 2. o sforicică pentru legat ceva sau pentru prins păsări (=franțuzește: lacet); 3) niște zăbrele făcute din lemn sau metal având ochiuri ca la o plasă (=franțuzește: treillis).

„Din punctul de vedere semantic *trasenna* cu sensul de „lacet“ și cu acela de „treillis“ este identic cu rom. târsână. Căci „împletitura de păr de capră servind a legă obiele“, nu e și ea decât o sforicică și prin faptul că legarea obielelor se face totdeauna încrucișându-se această sforicică, legăturile au aceiaș dispoziție ca zăbrelele („treillis“) de care am vorbit mai sus. Intrucât privește fonetismul, *trasenna* trebuia să devie întâi *trâsină* (cf. târsină la Dosoftei) și apoi *trâsină* (cf. *trâsină* la Dosoftei). De aci, printr'o metateză identică cu aceea, care s'a produs în *fărtat* din *frătat*, *trâsină* a devenit *târ-sînă*“.

A *adiă* ¹⁾... „Se știe ²⁾ că verbul *suil'u*, *suil'are*,

1) «In col. G. D. Teodorescu», o ghicitoare despre «cântar» Variantă :

«Nici moartă, nici vie,
numai din «coadă adie»!

2) «I. Aurel Candrea: Din elementele latinești ale limbii române, Convorbiri Literare», anul al XXXIX, Nr. 11 și 12.

care se găsește deopotrivă la Aromâni și la Megleniți, însemnează a tunde oile subt pânțece, la gât și la coadă“. Acest verb reprezintă un prototip lat. vulg. *subilio* — *are*, derivat din locuțiunea (*tondere*) sub *ilia*.

N'ar fi oare cu putință să derivăm și pe *adil'u*, *adil'are* dintr'un prototip analog, anume *adilio*, — *are*, care să aibă ca bază o locuțiune *ad-ilia*? Din punctul de vedere fonetic, n'ar fi nici-o obiecțiune de făcut, dar cum s'ar explică această derivațiune din punctul de vedere semantic?

„Sensul pe care-l are *adil'u* la Aromâni, ne va lămurî pe deplin. Aceștia întrebuintează pe *adil'u* numai cu înțelesul de „*respir, răsuflu*“ (Papa-hagi) sau cum zice la noi câteodată poporul „trag în piept“. Ei bine, cu înțelesul de „trag în piet“ duc (aerul) la plămâni, *respir des*“, găsim la scriitorii latini locuțiunile „*ducere ilia*“ (Horațiu) și „*trahere ilia*“, (Pliniu). Poporul va fi întrebuintat desigur aceste locuțiuni cu prepozițiunea *ad*: *trahere ad ilia*, *ducere ad ilia* și va fi format apoi din *ad-ilia* verbul *adilio*, — *are*, dupăcum a format pe *subilio-are* din *sub-ilia*.

„Din înțelesul de „*respir*“ s'a ajuns ușor la acela de „suflu ușor (vorbind de vânt)“, căci aceiaș tranziție a sensului o întâlnim în lat. *spirare* „respirer“ și „souffler (en parlant du vent)“.

Scriindu-se în limba populară mulți scriitori — mai cu seamă cei Moldoveni — au putut influența limba literară, care e considerată cea din Muntenia, făcând ca aceasta (limba populară) în mare parte să devie literară. Apoi literarii, împreună cu gramaticii au influențat Aca-

demia română, în sesiunea generală din 1904, în interesul unificării scrierii române, să adopte pentru toate publicările ei o nouă ortografie, revizuită în sens fonetic¹⁾ după regulile formulate de marele scriitor Titu Maiorescu. Se scrie aproape așa cum se vorbește, acest lucru folosind mult și pedagogicește, școlarilor: înainte de aceasta, în școală scriau în sens etimologic, fără să-și dea seama de ce și fără a folosi la ceva, căci nimeni nu mai tăgăduiește azi latinitatea noastră și acei pe cari îi interesează limba noastră sub raportul filologic, știu mai bine decât noi, origina cuvintelor românești, fără să fie nevoie a le-o arăta în scris; iar prin cărți și ziare vedeau scris altfel.

De marea importanță ce o au „comorile poporului“ pentru limbă, gramatică și filologie, a fost călăuzit Suveranul nostru *Regele Carol I*, când în Aprilie 1905, în cuvântarea ținută la Academia română, s'a ridicat împotriva stricării limbii românești prin împeștișarea ei cu vorbe din limbi streine, considerând aceasta ca un pericol național. Extragem din această cuvântare următoarele:

„La temelia acestui templu se află limba, această duioasă limbă românească care 'Mi-a devenit îndoită de scumpă din ziua, când am auzit-o răsunând pe buzele neuitatei Mele copile și de

---

1) Românii consideră 2 principii ca temelia unui sistem ortografic: unul «etimologic» căutând să arate prin scrisoare și originea cuvintelor și altul care vrea să fixeze prin scriere numai pronunțarea vorbelor: sistemul «fonetic» (fonetismul cere ca ortografia să fie o fotografie a pronunțării).

când, spre a Mea mângâiere, urmașii Mei o grăiesc în jurul Meu. Mânat de această simțire, am propus Academiei, acum 21 de ani, întocmirea dicționarului „Etymologicum magnum Romaniae“ având mai ales în vedere culegerea și păstrarea acestor cuvinte vechi, cari — deși obârșia lor este slavonă, grecească sau turcească — alcătuiesc originalitatea și bogăția limbii.

„Dorința Mea eră ca Academia să scape aceste odoare amenințate a cădeă în uitare, redându-le locul la care au drept, și să puie o stavilă la acest val de nepăsare, pentru graiul bătrânesc, stârpind totdeodată buruienile neologismului, cari înăbușă limba strămoșească. Limbile își au într'adevăr viața lor proprie, care se dezvoltă după niște reguli statornice, însă înrâurirea scriitorilor de frunte și a Academiei asupra acestei desvoltări este deasemenea netăgăduită.

„Dece să ne ferim de aceste locuțiuni vechi, cu obârșie așa de curată ca aceia a liturghiei și a letopisețelor țării și care nici măcar archaisme nu sunt, deoarece le întâlnim în limba bisericii nu sunt; deoarece le întâlnim în limba bisericii și a poporului? Mult mai de temut sunt aceste neologisme sterpe, cu formă și înțeles pocite, cari nu aduc nici-o idee nouă, ci isgonesc numai cuvinte curat românești spre a le înlocui cu altele streine cu înțeles absolut identic, ca spre pildă: „avansare“ înloc de „înaintare“; „voiaj“ în loc de „călătorie“.

„Aceste parasite răutăcioase sunt mii; numărul lor crește pe zi ce merge și sfârșitul va fi schilodirea limbii. Strecurarea lor o datorim în mare parte vieții politice, obiceiurilor apusene

și educațiunii copiilor în străinătate. Aceste înrâuriri n'au fost totdeauna norocite, nu numai asupra limbii ci și asupra moravurilor, cari au pierdut poate mai mult decât au câștigat. Urmarea cea mai de plâns a acestei greșite îndrumări este șanțul ce se sapă între limba claselor culte și neprihănită limbă a poporului. Despărțenia aceasta trebuie dar, cu orice preț, preîntâmpinată ca o primejdie pentru neamul românesc a cărui unitate se întemeiază pe legea și limba sa.

„Știu că Academia și un mănunchiu de scriitori vrednici, luptă cu o patriotică osârdie spre a alungă această vătămătoare cotropire, însă râvna și silințele tuturor nu vor fi de prisos spre a aduce la bun sfârșit această operă de însănătoșire.

„Iată pricina pentru care o grabnică dare la lumină a dicționarului este atât de dorită de Mine.

„Imi dau seama de greutatea lucrării, de timpul ce se cere, totuși, cred că în acest lung șir de ani s'ar fi putut îndeplini în mare parte programul alcătuit. Dacă mai zăbovim, știrbirea și schimonosirea limbii se vor întinde tot mai mult, iar îndreptarea va fi cu atât mai anevoioasă.

„Aștept dar cu nerăbdare ca Etymologicum să fie cât mai curând pus în mâna tuturor, avându-se grija, ca întocmirea lui să fie cât de încreagă, cu un număr de citațiuni bine alese,

însă limitat, spre a nu se înămoli lucrarea într'o prea mare întindere". 1).

* * *

Comorile poporului prezintă un interes netăgăduit pentru *psichologi*, cari din cercetarea literaturii, obiceiurilor și credințelor, pot reconstitui multe însușiri sufletești ale neamului. Așa: în *doine* se închiagă sentințe filosofice asupra vremelnicei treceri a omului pe lumea asta, asupra dragostei și dorului, se văd tablouri de o splendoare neînchipuită, se vede dragostea poporului pentru câte sunt în lume, impilarea, duioșia, vitejia și *sufletul* neamului.

„Poezia poporană în multele și variatele ei forme, este pelângă o mărturie a puterii de simțire în genere a poporului român și o mărturie a unor feluri speciale de sentiment, din care deducem obiectul lor, împrejurările în care se produc ele, așa că în definitiv poezia poporană rămâne izvorul netăgăduit, din care să putem afla firea neamului nostru, cauza dragostii, a urii sau a suferinții lui în vremuri, din care apoi scoatem firea lui estetică, starea lui morală, culturală, socială. Așa... doina, vine ca glas intim al inimii poporului să destăinuiască traiul lui lăuntric. Se inspiră de dor, acest senti-

---

1) Aci, cred, trebuie arătat, că acum se lucrează cu multă dragoste, stăruință și competență la redactarea și cât mai curândă dare la lumină a acestui mare dicționar de către distinsul filolog D-l Dr. Sextil Pușcariu.

ment, pe care deși nu-l putem defini ni-l descrie atât de bine Ubcini când zice „că are în el ceva ce seamănă a părere de rău și a speranță, a durere și a iubire și care se zice că omoară pe acela, ce e atins de el“.

„Și așa de nehotărâtă cum e această stare sufletească pentru explicația căreia *psichologia* ar avea trebuință de câteva pagini, cât de maestru poetul popular o exprimă în câteva rânduri numai și cu o putere în adevăr sugestivă. Iată d. ex.:

„Suie mândra pe colnic

„Răsucind la borangie

„Și pe fus n'a pus nimic,

„Pe cer cătând dup'un nor —

„Bată-te pustia dor!“¹⁾

„Toate sunt imagini și colori împrumutate dela natură, lucru ce concretizează mai bine simțirea, o face mai vorbitoare minții și inimii. Creșcut în mijlocul unei naturi ca aceea a țării noastre, pe culmile Carpaților, în cea mai mare parte a vremilor, sub un cer albastru, îmbătat de mirosul frunzei verzi, în ecoul surd al munților, născut de șgomotul învăluitoare al naturii, Românul și-a simțit inima grea de puterea simțimintelor provocate de frumos și de taina aceasta nepătrunsă și descărcarea lor a fost poezia lui“.

Naturii „singură gata să-l asculte și să-l înțeleagă, se închină și-și deschide Românul inima,

1) Convorbiri literare, an. XXXIII, stud. d-lui Calypso Dimitriu.

cu jalea, dorurile și dragostea lui. Și despre puterea și sinceritatea de care e capabil Românul în dragoste, nu ne putem face ideie, decât ascultându-i câteva viersuri de tânguire. Iată tânguirea unui tânăr a cărui aleasă se mărită și căruia mama lui cată să-i dea alte speranțe:

„Ce-mi tot zici că lumea-i mare
 „Și că'n lume-s fete multe
 „Care-ar vreă să mă asculte
 „Și să facă tot ce vreu,
 „Ca s'aline dorul meu!
 „Vai, mămucă, draga mea,
 „Nu pricepi tu ce-aș aveà?
 „Ești bătrână și nu crezi
 „Lumea-i largă și nu vezi
 „Că din sută și din mie
 „Numai una-mi place mie...
 „Ceru-i mare, stele-s multe
 „Și mai mari și mai mărunte
 „Dar cât sunt de luminoase
 „Nu-s ca Lița de frumoase!“¹⁾.

Câte observații de preț nu va putea trage psihologul din adâncile viersuri ale poporului, din obiceiurile și credințele lui!²⁾. In viersuri

1) Convorbiri literare, an. XXXIII, cf.

2) Doina «cântată din fluier la umbra pădurilor, ciobanul își revarsă în ea dorul său de lume și imită în modulațiile ei accentele duiosale ale naturii. Natura e serioasă, dacă nu tristă, și tot așa trebuie să fie resfrângerea ei neturburată în sufletul omului, crescut la adăpostul ei. Celelalte arii ale poporului au toate acelaș caracter melancolic care isbucnește uneori într'o sgomotoasă veselie, însă atât melancolia cât și veselia sunt clare și măsurat «Simți în ele că în fundul sufletului ce le produc se mișcă o gândire. Danțul românesc național este cunoscuta horă, care pare

găsim o mulțime de metafore, alegorii, repetiții, exagerări sau hiperbole.

Ex.:

Așterne-te drumului
Cași iarba câmpului
la suflarea vântului¹⁾.

—
La năframă se uită,
Inima-i se despică.

—
Să ne tundă pletele
Să ne plângă fetele
Fetele, sărmanele!

—
Și fugiă, măre fugiă
Iarna pe viscolu greu
Văile se limpeziă²⁾.
Trăiesc cum dă Dumnezeu...
Iar în vara cea frumoasă
Casă mi-este umbra groasă
Așternut mi-este pământu
Și ceru-acoperământu!...³⁾

Ce mare preț pentru psiholog sunt *zicăto-*
rite, proverbele, ghicitorile, deceurile și credin-
țele poporane!... Din pricina sărăcii limbii la

a fi de origină romană. Liniștită în mișcările ei, părând a îm-
biă pe oameni mai mult la mișcarea gândirii, la convorbire unii
cu alții, decât la aceia a picioarelor, este adevăratul danț al unui
popor inteligent. Dar Românul știe și cum să-și înecă gândirea
poate prea amară, în mișcările fizice și atunci un «de brâu» îl
despăgubește cu prisosință de dulcea monotonie a horei. (A. D.
Xenopol, Istoria Românilor).

1) Col. V. Alexandri.

2) Idem Idem.

3) Col. Răd.-Codin.

început, poporul nostru, când nu putea să-și exprime toate cugetările sale, își strângea cugetarea după micul și restrânsul număr de cuvinte ce erau și așa când n'avea cuvinte din graiul *propriu*, vorbiă în grai *figurat*. Deasemenea când nu-și putea da seama, de ceiace impresionă stăruitor simțurile sale, căută să-și explice bine sau rău, tot ce vede, după închipuirea sa și împrejurările în care trăiește; toate schimbările naturii îl impresionează adânc și acele impresiuni și le descarcă în producțiunile sale. Chipul cum poporul născocoște știința, cum și graiul fără cuvinte¹⁾ dovedesc strânsa legătură între lumea fizică, limba și psihologia neamurilor. Dăm aci câteva zicători și ghicitori, din care se poate vede, adânc psihologie a poporului:

Zicători :

La nașu un cârd de lemne și ard toate
Și la noi unu și nu arde nici ala.

---

1) «Muzica, pictura și natura întreagă au limba lor, adesea mai puternică și mai, profundă decât graiurile cele mai culte. Universul întreg, pentru cel ce știe să-l înțeleagă este o limbă plină de armonie și de grandoare». Ca graiuri fara cuvinte sunt: «graiul manual», gesturile stabilind puntea peste prăpastia ce desparte limba nearticulată de cea articulată; aceasta explică importanța capitală a gesturilor în chestia originii graiului. «Simbolismul, limba imaginilor și a comparațiilor. Toate domeniile naturii au fost puse la contribuție spre a oferi pilde și icoane: Oaia e personificarea blândei, chiparosul repr. moartea și nemurirea, chiparosul semnul gloriei. «Colorile, numerile au simbolul lor. Limba visului — împrosătarea potențată a faptelor și împrejurărilor din ajun, unul din multiplele fenomene ale «asociației ideilor». Apoi «trăsurile feței» fisionomia, «limba amorului a amicieii, a respectului, etc.» (Studii folclorice).

Ghicitori :

Am o lădiță
 Și'n lădiță-o porumbiță
 Dacă zboară porumbița
 La ce mai mi-e bună lădița?
 (Sufletul)

Ce apă este în lume fără nisip?
 (Lacrime).

N'a văzut albu 'n căpistere.

* * *

Din capu căpisterii.

Unde scuiță-o țară
 Umblă o moară.

* * *

Il fac cui nu-i trebuie
 Il cumpără cine nu-l dorește
 Și trebuie cui nici nu-l vede.
 (Cosciugul).

La o căpătână de vultur
 Două părți de blid.

(Urechile).

Unele proverbe s'au născut din *deceuri* cu tendințe morale, așa: „D'aia n'are ursu coadă“, „Lăcomia pierde omenia“, etc.

Dacă se observă legenda „zilelor babei“, care seamănă mai mult a *deceu*, se trag concluziile următoare: poporul vede o stâncă cu chip de om, vedere care impresionează închipuirea lui și se vede dator să răspundă: pentru ce e așa? Chipul stâncii și felul cum e așezată ea, îi pro-

cură materia explicației : „ea fusese odinioară o ființă omenească; asociația ideilor îi dă forma ei; prefacerea în piatră trebuie să fie urmarea unui blestem, împietrirea fiind considerată ca o pedeapsă pentru nesupunere sau sumeție“.

Din deceul „De ce sunt pete 'n lună“ și din răspuns (compl. deceului), iarăș se vede o adâncă psihologie. In Muscel răspunsul e cel următor: Luna a fost foarte frumoasă și strălucia așa de minunat, încât Dumnezeu, dorind să păziască pe frate-său Soarele de păcat, a mânjit-o cu băligi și a mai înegrit-o pe unele locuri, întunecând-o și făcând-o mai urită soarelui, ca să nu-i mai fie dragă. In alte părți, există credința, că în lună este capul lui Iuda spânzurat, ori că sunt Cain și Abel și când vin vârcolacii, ăia sunt câinii lui Dumnezeu, cari vor să mănânce luna.

Deceurile ne arată vederi foarte serioase ale oamenilor vechi asupra naturii. Chiar acolo unde se crede a nu fi nimic, cercetătorul va da peste o comoară neprețuită de cugetări, de idei și profunde reflexiuni. In aceste comori se „păstrează amintirea vechilor cugetări ale poporului, metafizica, psihologia și observațiunile lui bine determinate“. ¹⁾

*

* *

Pelângă importanța ce am arătat până aci, că prezintă culegerea și studiul comorilor poporului, pelângă că desvoltă sentimentul patriotic

---

1) Ioan A Moruzzi.

și iubirea de neam, pelângă că sunt o sănătoasă hrană sufletească, apoi ele pot veni cu folos în sprijinul archeologilor¹⁾, geologilor, geografilor, botaniștilor, farmaciștilor, etc. și nu trebuie să trecem cu vederea *importanța elementului* moral și religios în producțiunile de folclore, cari au în ele o parte morală, plină cu învățăminte, ce trebuiesc alese și date cu chibzuință tot poporului.

Așa, în această „*parte practică*“²⁾ a literaturii poporane se cuprind: cântece de leagăn, jocuri de leagăn, jocuri și jucării copilărești, poezii poporane religioase, morale — biciuind o seamă de viții ca: beția, lenea, luxul, schimonosirea feții cu sulimanuri și alte vâpseli, mândria, diferite cusururi, ș. a., — cântece vitejești și patriotice, proverbe, zicători, povești morale, legende și tradiții. Din fiecare din acest fel de producțiuni s'ar putea face colecțiuni aparte, probă colecțiunea de „cântece poporane protivnice beției“ de P. Gheorgheasa. „Fiecare popor posedă un caracter național, numai lui propriu, compus din

---

1) «Archeologi»: Credințele și cântecile privitoare la: arme vechi, clădiri, cetăți, instrumente, monezi, idoli de lut, vase, inscripții, movile, hotare, drumuri vechi, comori, etc., cari trebuiesc căutate și date pe mâna archeologilor.

«Geologi»: Unelte preistorice, topoare, vârfuri de săgeți, resturi, fosile de animale antideluviene, ș. a.

«Geografi»: Diferite localități necunoscute și de importanță în cercetările geografice.

«Botaniști și farmaciști»: Numele copacilor, buruieni, ciuperci, med. populară, credințe, proverbe și zicători despre ele.

2) S. T. Kirileanu.

totalitatea calităților sale morale“¹⁾ și producerile poporane în care predomină elementul moral sunt de mare preț pentru îndreptarea unor apucături rele ale poporului, căci ele „sunt mai puternice și mai naturale, decât vocile izolate ale poeților culți“.

În ghicitori cari desfătează pe copii, găsim un puternic mijloc de a le ascuți mintea, iar unele deceuri sunt pline de cea mai înaltă moralitate, parte din ele putând servi și ca subiecte pedagogice. Deasemenea se găsesc în literatura poporană elemente, ce pot veni în sprijinul religiei — cea mai profundă poezie a timpului, — mai-cuseamă în deceuri, întrebări și poeme numerice și în colinde.

Exemple :

Frunză verde păpădie
 rea boală ești tu, beție!
 dacă omu s'a 'mbătat
 mințile i-le-ai luat
 par'că-i un câine turbat:
 umblă cumpănindu-se
 vorbește sfădindu-se
 mântuie bătându-se
 apoi judecându-se
 peurmă căindu-se

Col. Gheorgheasa.

2. — Frunză verde trei văsoace
 băutura bine-mi place
 nu știu gazdă²⁾ când m'oi face;

1) Frideric von Helwald.

2) Gospodar.

vin rachiu îmi udă gura
 și-mi schimbă căutătura
 de nu pot grăi cu gura;
 merg pe drum împiedicat
 de isbesc cu pieptu 'n gard.
 Păhăruț din patru litre
 când te beau îmi ies din minte
 limba 'n gură se 'ncâlcește
 prind a vorbi păsărește.

3. — Holircuță, draga mea
 am pus gând că nu te-oiu bea
dar văzând pe alții bând
mă dedei și eu la rând.
 dela crâsmă pân' la han
 băuți vaca și-un juncan
 și-am rămas numa'n suman.

4. — Bată-l vântul și seninul
 pe cel ce seamănă inul
 și p'âl de sădește viță
 Domnul milă să-i trimiță
 Nu i-ar mai ajută dracul
 celui ce face daracul;
 când va luă și-l va începe
 să cază 'n el să se 'nțepe
 Găsi-l-ar sughiț și tuse
 pă'l de face furci și fuse
 și nu iă pruni să sădiască
 țuica să se înmulțiască.
 Dumnezeu sfântul s'ajute
 celui care face bute
 și să-l ferească de boale
 pe cel care face oale³⁾.

5. — Frunză verde ca lipanu
 vai, săracu, sulemanu,
 cum mărită dudumanu!...

3) Col. Gheorgheasa.

...De frumoasă ești frumoasă
 dar ești cam căpățânoasă
 de frumoasă ai folos
 căpățâna te dă jos...
 tinerică ca mama
 subțirică ca soba
 și-ai mai dat cu suliman
 suliman cu două dungi
 dai p'o parte nu-ți ajunge
 de n'ai da cu suliman
 nu ți-ar face pielea-un ban ¹⁾.

6. — Fetele din satul nostru,
 se laudă cu frumosu.
 da' frumosul dela ele
 la ovreice 'n covețele ²⁾.

7. — Și-o frunzuță trei aluni
 puică, nu mai da cu 'mpudrături
 că intră prin sbârcituri
 și te cunoaște lumea
 că ești bătrâioară, fa,
 tinerică, știi colea:
 d'odată cu soacră-mea... ³⁾.

8. — Fetele dintre vâlcele
 spală iile 'n ulcele
 și le 'ntinde pe surcele
 câinii hârâie la ele...
 Nu știu, câinii hârâie
 ori păduchii mormăie...
 Le ridică mai în sus
 latră câinii ca la urs ⁴⁾.

9. — Și-o frunzuță viorea

1) Col. Rădulescu-Codin.

2) Col. Rădulescu-Codin.

3) Col. Rădulescu-Codin.

4) Col. Rădulescu-Codin.

dragă mi-ești, puicuța mea
de nevastă te-aș lua
dar mi-a spus o vară-a ta
că te culci seara cu soare
și te scoli în prânzul mare
la bere și la mâncare
și atunci ești otrăvită
că te-ai sculat nedormită¹⁾,

10. — Din furcă și din gherghef
nimenea nu face chef
dar din oca și din litră
toată lumea-i veselită...
Pusei pânza când dă frunza
și-o strânsei la Sân-văsii
și-mi părù că mă grăbii,
și de lală-i toată spartă
și de lungă-i cât o pungă.
pe sulul dedinapoi
patruzeci de lătunoi
și pe sulul dinainte
dracu le mai ține minte!²⁾.

11. — Ungurean, picior de plai :
șapte sate p'un mălai
Ungurean, picior de sticlă
șapte sate p'o mămăligă...
Ungurean e dușmănos
și e 'mbrăcat ticălos...
Ungurean cu oi mai multe
și cu antirie rupte
pe dearândul peticite...
Românii cu nouă oi
ei cu antirie noi!
Ungurean lifță spurcată
spurcată și nemâncată
se vaită ziua toată...

1) Col. G. D. Teodorescu.

2) Col. Rădulescu-Codin.

*Priponesc pisicile
până fac urzicile
și bagă copiii 'n fiară
să nu iă mămăligă 'n ghiară!*¹⁾

Poveștile, mai cu seamă, corespund, mai bine ca orice materie de învățământ, individualității copiilor, cari depe la 5 ani în sus au un mod de pricepere imaginar, și deci, poveștile — produsul fanteziei popoarelor în perioada copilăriei lor — au înălțătorul rol de a transformă caracterele sau a le modifică, măcar în parte, spre bine.

Alese cu îngrijire sunt de mare folos micilor copilași cărora le desvoltă memoria, fantezia²⁾, le perfecționează limbajul și conducând „triumful binelui asupra răului, formează un material foarte potrivit pentru desvoltarea judecății morale la copii“ și contribuiesc mult la desvoltarea caracterului religios: „După citirea unui basm... mila, compătimirea către cel suferind, admirația pentru eroid, gândul de a imită pe cei harnici, etc... ne cuprinde tot eul intern și ne transportă în sfere depărtate de actele demulțori scârboase ale celor ce ne înconjoară“.³⁾

1) Col. Rădulescu-Codin.

2) V. Alexandri zice: «Drăgălașele povestiri care-mi îngănuu somnul cu visuri încântătoare și cari au avut fericita înrăuire asupra închipuirii mele decând sunt pe lume... au contribuit a mă face poet. Inadevăr, aceste fantastice roduri ale imaginației poporului român, au un caracter de originalitate, care te ridică mai presus decât basmele altor neamuri, cari sunt și înavuțite de tradiții mitologice ale anticilor noștrii străbuni și viu colorate de razele soarelui oriental. In povești generațiile noi vor învăța a cunoaște valoarea inteligenței și a naturii poporului român».

3) Z. Săndulescu, în «Revista învățătorilor și învățătoarelor din România». Importanța poveștilor în școala primară.

Mai înainte, când pentru a intra în școala secundară, se cerea un certificat dela o școală primară din oraș, institutorii rămâneau tare mirați de priceperea cu care fiii de săteni puteau reproduce narațiunile lor și cum mai toți școlarii dela oraș rămâneau muți. „Explicația o găsesc în șezătorile dealtădată la curățitul păpușoiului din foi, torsul cânepii, etc., unde și copiii luau parte, iar cei din oraș dormitau de vreme, părinții având alte griji și ocupații, cele de oraș“¹⁾.

*

* *

Hrana sufletească pe care comorile poporului o pot da celor ce se vor ocupa cu ele, ori în ce sens ar fi, e de mare folos, spre a scăpa tineretul de ticăloșiile la care a început a se da: băutura, jocurile de cărți, fumtaul, umblarea ca haimanalele nopți întregi, ș. a.

Atât poezia cât și proza poporană aleasă, pot servi la educația satelor... în proză dominând elementul rațiunii, iar în poezie, al emoțiunii.

Ferice ar fi de satele, în care tinerii s'ar adună, în serile lungi de iarnă, la școală sau la case mari și acolo ar ascultă ori ar citi cântece, povești, ș. a. și ar pune ghicitori, întrebări, de-ceuri... prețioase comori, care fac să ne cunoaștem pe noi înșine, apoi istețesc mintea și sunt cel mai plăcut mijloc de distracție sufletească!...

---

1) Z. Săndulescu: «In revista *Învățătorilor și Învățătoarelor din România*»: «Mare parte din vaețele colegilor, că nu mai au copiii dealtădată, își găsesc răsunetul în desființarea șezătorilor, unde în lungile seri de iarnă se povestiau faustasticile basme românești și copiii le sorbiau cu nesațiu, siliți doar de plăcerea, ce li se desfășură și din spiritul de ocupație, inerent firii copiilor».

IV.

În anul 1903, Ministrul de Interne, dorind a cunoaște cât mai amănunțit istoricul fiecărei comune, descrierea fizică, populațiunea, starea economică cu felul de trai al locuitorilor, administrația, justiția, starea morală, conștiința națională ș. a., a publicat un program după care iubitorii de neam să lucreze monografia comunelor. În „câteva note“ puse la începutul „Monografiei com. Priboeni-Muscel“, se zicea între altele: ¹⁾

Mai cred nemerit ca monografia unei comune rurale, pelângă variatele și interesantele chestiuni, ce se văd în programul onor. Minister, să mai cuprindă și următorul material de literatură și obiceiuri poporane, care-i de mare folos, spre a se cunoaște limba poporului, în diferitele ei dialecte, trecutul neamului, iscusința și aspirațiunile poporului, felul lui de a

---

1) Rădulescu-Codin : « Monografia com. Priboeni-Muscel », după programul Ministerului de Interne, 1904. — Tip. G. N. Vlădescu.

gândi, etc.; cântecele din sat, descântecele, ho-rele, colindele, ghicitorile, anecdote și povești — așa cum se zic — toate culese dela Români necărturari, tradițiuni și obiceiuri la naștere, nunți, moarte, cumetrii, la diferite zile ale anu-lui, apoi cuvinte particulare (de acelea ce nu se găsesc în dicționarele românești sau în cărțile de literatură, cuvinte proprii fiecărui sat) care-s foarte multe și de mare importanță, se poate face o broșură de fiecare sat aparte, — zicăto-rile etc. Apoi din tot materialul astfel colectat s'ar putea însărcina o persoană competentă să strângă într'un mare volum, tot ce marele artist național — poporul — a produs mai sublim și mai înălțător. Această carte să se dea în mâna tinerelor generațiuni, să se inspire, să citiască și să cânte — adevărata producțiune a geniului românesc.

Acelaș lucru l-am cerut și onor. Minister al Instrucțiunii, în 1903, cerând „să ni se facă apel nouă învățătorilor, cari nu ne vom da în-lături, când va fi vorba de o muncă în folosul neamului“. ¹⁾

E drept că mai numai învățătorilor li-se cer de toate, în lupta pentru ridicarea morală și ma-terială a țărănimii, și e recunoscută munca uriașă a lor, chiar de unii șefi ai școalelor, cari i-au văzut la muncă și le cunosc străduința și cum se sbat ziua și noaptea pentru propășirea scumpei noastre Patrii. Deci, munca învățători-

---

1) Mi s'a răspuns de către marele iubitor al populației rurale care eră în capul Ministerului, că ideia e bună, se va folosi de ea, dar oare... învățătorii nu vor găsi, că li se cer cam mult?

lor și în această direcțiune, oare cum s'ar mai putea face?

Dar... față cu nenorocirea ce amenință comorile poporului, față cu nepăsarea mai mult decât condamabilă a altor factori, ce vin în contact cu poporul de rând „pretinși de luptă tovarăși“, față cu o și mai mare nenorocire, ce amenință țărănimea, care pedeoparte e înghițită de puhoiul străinismului, iar pedealtă parte, văzând că legile nu i se aplică, așa cum sunt și i se arată un dispreț nemaipomenit pentru tot ce a avut și a moștenit mai sfânt dela moși strămoși, a început să se ticăloșiască, să apuce calea vițiilor și să-și înece amarul în băutura, oare ce e de făcut?

„Textele adunate servesc mai cu seamă sintaxei, iar studiul lexicografiei trebuie lăsat în seama acelora cari, șezând mulți ani în acelaș loc, au ocaziunea să cunoască toate cuvintele poporului. Și cine ar fi în stare să facă mai bine aceasta, decât învățătorul? Cum mare bucurie pot constată, că această clasă, atât de importantă pentru înaintarea culturală a unei națiuni, își îndeplinește și vrea să-și îndeplinească, cel puțin în general, datoria, din toate puterile. De șase ani încoace am petrecut câte trei luni în fiecare an prin satele românești și am cunoscut sute de învățători. Trebuie să mărturisesc, că am admirațiune pentru învățătorime, care din mare iubire pentru popor și abnegațiune către patrie, adese în împrejurări foarte grele și neplăcute, se sacrifică pentru binele poporului“¹⁾.

1) G. Weigand: Introducere la «O seamă de cuvinte».

„Privim zilnic și cu durere, cum graiul dulce și frumos al țărâniei se împestrițează cu vorbe și gândiri străine; stăm nepăsători față cu pierderea comorilor, ce păstrează poporul în cântecele, poveștile, credințele și obiceiurile lui, nu ne dăm seama, că în aceste comori stă ascuns tot ce avem noi mai scump ca neam: suntem surzi la strigătele nemuritorului Eminescu, că „toate cântecele pier“ și le ia locul puhoiul obiceiurilor, credințelor și cântecelor împrumutate și aduse de streini“.

„Știința poporului zace în tină, neculeasă de nimeni, horopsită de cărturari, amenințată a fi înlocuită de puhoiul obiceiurilor aduse de peste hotar, ori ducându-se cu bătrânii în întunerecul mormântului, de unde nu va mai învia niciodată. Marea carte a literaturii populare stă neatinsă și e foarte puțin cercetată. Dacă în popor stă ascuns — ca vinele de aur — tot ce avem noi mai scump și mai frumos, cine ar putea să adune această bogăție decât *învățătorimea*? Cine e mai în măsură a deschide gura povestitorilor din sate, ca învățătorul, care e fiul satului, de care țărâniea nu *trebuie* să se ferească și căruia dupăce-i încredințează spre creștere odrasla sa, i-ar putea încredința și odorul de limbă, de povești, de cântece și obiceiuri, ș. a. Noi învățătorii suntem cei mai în măsură a cercetă și culege marea psaltire a frumuseților graiului românesc; noi și preoții suntem duhovnicii poporului și tot noi trebuie să le păstrăm graiul neamului. Să nu râdem de graiul lui și de chipul cum gândește, căci *mai numai țăranul gândește curat românește*; să-i învățăm

graiul său curat și să vorbim țărânilor, cum știe ea: atunci își va schimba și ea inima și „i se va desghieța limba“¹⁾, „că n'avem cuvinte pentru a exprima recunoștința, pe care o datorim acestor nenorociți păstrători ai zestrei străbunilor, n'avem mijloacele care ar fi în stare a plăti vreodată marea datorie, pe care am contractat-o față de acești, cei mai curați și mai adevărați, decât oricine dintre fiii neamului“.²⁾

Trebue să ascultăm apelurile disperate ale acelor cari văd numai binele și fericirea poporului, să nu ajungem în rândul altor popoare, care s'au stins ca nații și de cari istoria nu știe nimic, dar se găsesc pâlcuri-pâlcuri rătăcite, necunoscându-și nici țara, nici neamul, dar vorbind o limbă, ori cântând cântece după care se cunoaște cine sunt. Și nu numai învățătorii, ci toți oamenii de bine din toate satele și cătunele României și chiar dela orașe să se străduiască a adună, cât mai mult material de literatură, obiceiuri și credințe. Să se aleagă și să se publice în volume tot ce va interesa știința folclorului; să se culeagă având drept călăuză chestionarul publicat de Cassa Școalelor și din care reproducem la sfârșitul acestei lucrări.

Ca să reînvieze, să crească admirațiunea către asemenea producțiuni, să se pună mai mare preț pe ele și să cultivăm sentimentele frumoase prin literatura poporană, ar trebui să se facă următoarele:

1) M. Lupescu. In «Almanacul învățătorilor» pe 1902.
2) N. Iorga. «Lupta pentru limba românească».

a) Din toată știința poporului, publicată în volume, să se întocmiască de persoane competente o *antologie model*, care să se dea în mâna tinerelor generațiuni, spre a cânta și a se inspira la fapte nobile și frumoase.

b) Acei cari au în mână destinele poporului să facă ca în cancelarii, tribunale și toți funcționarii de sus până jos, atât în vorbire cât și în scriere, să întrebuințeze limba curată a poporului, căci „e o nedreptate și o lipsă de conștiință și de mândrie națională a ne sluji de franțuzisme și germanisme, acolo unde avem cuvinte românești înțelese de toți, a lăsa în părăginire frumoasele și vechile noastre vorbe, spre a introduce de prisos, corcături și venetici în limbă; e o lipsă de gust a creia o limbă împetrișată și schimonosită, căci „dupăcum poporul românesc a ajuns la orașe aproape străin în țara lui, așa și limba românească a ajuns la orașe, aproape ca o limbă moartă, aproape străină în țara ei și, dela orașe... s'a întins ca o pecingine și la sate“.¹⁾

Toți acei de sus, cari vin în contact cu țărani, să arate mai multă dragoste de limba și datinele străbune, cum și de literatura lor, căci „numai doar bietul, țaran e Român din toată inima, mai numai el, peste care au trecut toate înnoirile fără să le priceapă și fără să se prinză de el, a rămas, fără să o știe, păstrătorul adevăratei limbi românești, dupăcum numai el e păstrătorul jocurilor, doinelor și cântecelor bătrânești, cari înveseliau viața străbunilor și părinților

1) I. A. Rădulescu-Pogoneanu. Scrisoare din Germania.

noștri, mai numai el, paznicul „legii“ și al obiceiurilor, ce ni le-au lăsat părinții din părinți, el e, în primul rând, apărător de țară și păstrător de neam“¹⁾).

...„Dar nestrămutați strămoșii
 „Tot cu arma 'n mâini au stat;
 „Au văzut și munți de oase
 „Și de sânge râuri roșii
 „Dar din țara lor nu-i scoase
 „Nici potop și nici furtună
 „Graiul lor de voie bună
 „Nu l'au dat“.

„Dacă 'n vreme turburată,
 „Nu ne-am dat noi graiul țării,
 „Azi, în vremea deșteptării
 „Cum să-l dăm?“.

„Pentru sfânta lege-a crucii,
 „Pentru limba ce-o vorbim,
 „Ce de-oțel pe săbii lucii,
 „Pus-am noi, decât trăim!“²⁾

„E nedrept, e păcat și e nespus de trist, să se creadă, că sunt două neamuri vrășmașe pe pământul țării acesteia“, că... „dacă nu se va ajunge ca poporul să impună limba sa națională, sentimentului de iubire al tuturor straturilor sale sociale, dacă nu vom fi în stare, prin citirea și admirarea aceleiaș literaturi, să unim toate păturile sociale ale poporului nostru în aceiaș mare unitate etnică, — vom avea soarta Poloniei, țară care odată a avut glorie, a avut stră-

1) I. A. Rădulescu-Pogoneanu : Scrisoare din Germania.

2) G. Coșbuc : Ziarul unui pierde-vară,

lucire și a cărei urmă se caută încă pe pământul Europei". 1)

c) Din pricină că în armată se citesc mai numai romane periculoase și se cântă cântece, cari fac pe flăcăi să urască oștirea, e bine să se alcătuiască *antologii*, cari să se dea în mâna soldaților știutori de carte, antologii care să cuprindă acele cântece poporane din care va reieși dragoste de neam și de moșie, dragoste de armată și care să le desvolte gustul de citit.

d) Deoarece învățământul trebuie să se întemeieze numai pe limba națională și deoarece cea mai puternică armă, în lupta pentru înaintarea unui popor, e tăria morală, care se câștigă cultivând nu numai inteligența, ci și *inima*, e nemerit ca în toate școalele să se dea o mare întâietate producțiunilor poporane și pentru soldați și tinerele generațiuni, să se alcătuiască cărți cu cântece, care să combată viciile și obiceiurile rele; asemenea piesele de teatru moralizator să cuprindă scene din popor, cântece, jocuri și obiceiuri, în graiul țăranilor.

e) Cărțile cuprinzătoare de conferințe populare pentru cercurile culturale să cuprindă — la locul potrivit — atât cântece cât și zicători, proverbe ș. a... unele ca să stârnească entuziasmul și dragostea către bine, frumos și adevăr, iar altele ca să biciuiască viciile și obiceiurile rele.

f) Limba națională să fie singura limbă de stat... să fie stăpână în întregul domeniu al literaturii. Locuitorii unui stat național să nu coboare cugetarea și simțirea lor în opere lite-

---

1) Urmă însă care s-a aflat, în urma groasnicului război de eliberare a neamurilor. (Lupta pentru limba românească de D-I N. Iorga.

rare scrise în altă limbă, decât în limba poporului lor. Literatura trebuie să se inspire înainte de toate dela nevoile și aspirațiunile poporului în mijlocul căruia trăiește și, numai cu această condiție literatura are și caracterul trainic și caracterul mântuitor și, numai pornind dela toată cunoștința poporului în mijlocul căruia se ivește, numai înțelegând toate nevoile acestui popor, numai prevăzând întregul lui viitor, numai inspirându-se din toată bogăția trecutului și prezentului său, literatura ajunge un factor esențial în deșteptarea neamului“. Limba care nu are aface cu poporul, cade, și literatura, adevărata literatură nu se poate închiegă, decât în afară de influența străină¹⁾.

g) In tot felul de cuvântări, să nu se admită altă limbă, decât limba națională și chiar aceia

1) Limba «greacă și latină» — în timpul evului mediu — au căzut în folosul limbilor deosebitelor popoare. Așa în răsăritul european—limba latină a fost părăsită spre a da loc limbii grecești, ca limbă a poporului, care trăia în Răsăritul grecesc. Așa s'a întemeiat și literatura «armenească», totașă și lit. «siriană» în pofida limbii și culturii grecești, ce căuta s'o înăbușe. Așa, prin mersul firesc al împrejurărilor, limba «franceză», în Anglia, a fost învinsă, prin sec. XIV și înlocuită cu limba națională engleză.

Limba înaltă de curte, creiată în timpul lui Ludovic XIV, a avut durată mică și a dat foarte multe opere slabe, căci acea limbă n'a avut aface cu poporul. Adevărata literatură în «Suedia» a început numai după ce influența străină a dispărut. «Rusia» are una din cele mai frumoase literaturi, că se îndreaptă către mulțime, către națiunea rusească. A învins poporul, care, trăgându-și toate inspirațiile din viața sa proprie, a dat una din cele mai omenești și mai reparatoare pentru suflet literaturi, din câte s'au scris vreodată în lume.

După d-nul N. Iorga.

să nu fie împetrișată cu cuvinte streine; așa în eloquența parlamentară, așa în predica religioasă, așa la întruniri, așa la orice conferințe. Tot asemenea în reprezentațiile teatrale.

h) Să se țină și la sate șezători literare așa cum, de câtăvă vreme, fruntașii literaturii noastre, între care pășește mai hotărît genialul istoric și critic literar, *D-l N. Iorga* — au început să țină la orașe. Sătenii vor veni cu drag și pelângă că în zilele de sărbători vor câștiga ceva sufletește, apoi își vor omori în alt chip urîtul și grijile zilei de mâine, pe care până acum le alină în băutură otrăvitoare la cârciumi.

i) Din culegătorii cu bun simț și pricepere; cum și cu talent la muzică și la viersurile poporului, să se însărcineze — în schimbul plății transportului și altor mici cheltuieli, nu sume mari de bani — unul sau doi, care să umble di nsat în sat, să culeagă, să îndemne pe săteni a le păstră, ca pe niște sfinte comori și chiar să cânte cu ei, să petreacă, petreceri curate țărănești. Să caute chiar a populariza producțiunile de literatură cultă, făcută sub influența literaturii poporane și demne a deveni poporane; să ia parte la diferitele reprezentațiuni moralizatoare, cu producțiuni poporane, cântate sau jucate, așa cum poporul știe să le cânte și să le joace. Și nu mă pot oprî de a arăta un așa bard național în *G. Marinescu-Trubadurul*, care, fără plată din partea cuivă, cutreieră țara dela un capăt la altul, căutat de săteni și de luminătorii lor ca ceva de mare preț: cântă ca cel mai bun artist, ca cel mai bun cântăreț țăran, cântă apoi din vioară, joacă și cântă în scenă, stârnind

admirațiunea și entuziasmul locuitorilor, care rămân ca fermecați.

f) Ar trebui făcută școală în așa fel, ca în fiecare sat să fie 2—3 săteni români, care să facă la mese și la petreceri, rolul pe care îl fac azi țiganii — așa cum e în nordul Transilvaniei. Țiganii au marele rău, că schimonosesc limba și alterează vorbirea din frumoasele noastre cântece, cu vorbe și adaose de mahala. Lăutarii *români* ar fi mai buni păstrători ai acestor sfinte comori.

k) Să nu se mai ia, de oamenii pretinși culti, în bătaie de joc portul național. Apoi, învățătorii neamului, să poarte atât ei cât și tovarășele lor portul național, căci numai așa țărani nu se vor mai îndrăgi de putregaiurile streinismului și vor ține în ruptul capului la ce au moștenit din bătrâni.

l) Ceiace farmecă mult la auzul viersurilor poporului e *muzica*, pe care ele se cântă, de-aceia artiștii neamului românesc — muzicanții — mult bine ar face, dacă ar căuta ca toate cântecele poporane auzite să le pună pe note, pe adevăratele lor melodii, așa cum se cântă în popor, pentru hrana sufletească a generațiilor viitoare.

Bogata producțiune ¹⁾ a folclorului muzical românesc n'a găsit totdeauna un răsunset credincios în colecțiunile ce s'au făcut până azi. Deși

---

1) Notele ce urmează privitoare la folclorul muzical românesc, împreună cu toată bibliografia cântecelor poporane românești puse pe muzică mi-au fost comunicate de către distinsul compozitor și publicist, d-l «Grigore Teodosiu».

acestea sunt destul de numeroase, totuș transcripția melodiilor este adesea defectuoasă din îndoitul punct de vedere al tonalităților, cași al ritmului.

Notăm mai întâi câteva culegeri de cântece populare românești fără cuvinte, aranjate pentru piano:

Berdescu (Alexandru). — Melodii române, notate pentru *piano forte*. București, 1866—1878, opt caete.

Barbu Lăutarul (șapte melodii populare românești transcrise pentru piano) de Eduard Wachmann, București, J. Sandrovitz. Titlul poartă numele renumitului cobzar, imortalizat într'o comedie de V. Alexandri.

Wachmann (I. A.). — *Mèlodies roumaines* (melodii românești): 1. Roumania (România), 2. Bouquet d'airs valaques¹⁾. 3. Echos de Valachie. 4. Les bords du Danube. Vienne, A. F. Müller.

Mikuli (Scarlat). — *Airs nationaux-roumains, ballades, chants de berges, airs de danse, recueillis et transcrits pour le piano*. Ma imulte caete, cuprinzând fiecare 12 melodii. Leopold H. W. Kallenbach.²⁾

Stern (Leopold). — *La fée des Carpathes*. Colecțiune de jocuri românești. Mai multe caete. Cântece și doine. București, Gebauer³⁾.

1) Nu se găsesc la Academie.

2) Se găsesc în comerț.

3) Melodiile sunt notate în această colecție cu caracterele muzicii liturgice, adică pe «psaltichie». În colecție mai sunt și alte cântece deosebit de cele de aci, dar n'au caracterul popular.

Mai jos se dă indicația bibliografică a principalelor culegeri, în care s'au reunit cuvintele și melodia:

Pann Anton. Spitalul amorului (cea mai veche colecție). București, patru broșuri, 1850—1852.

Broșura I (1850):

- Amărâtă turturea.
- Sluga nepricopsită
(De mic, săracuț de mine).
- Alba dela munte.
- Militarul călăreț
(Când aud cucul din luncă).
- Spune-mi, mândro, mergi, nu mergi?
- Au tu mi-ai făcut ceva?

Broșura II (1850):

- Numai poci de ostenit.
- Este bine, nu e bine.
- Pe mine ce m'au mâncat?
- Mult mi-e dor, surată, dor!
- Bată-l pustia să-l bată!
- Bate-mă, trâtește-mă.
- Vecină Săftiță!
- Sărmana nevasta mea!
- Unde-aud cucul cântând
- Vine cucul de trei zile.
- Mierliță, mierliță
- Pasăre peștriță.

Broșura III (1850):

- Decând s'a dus neica 'n cale
- Dor, dorule!
- Minunată ești la stat!
- Uită-te cu milă, puică!

- Tot de dor, de dor, de dor.
- Vezi cu ochii și nu-mi crezi.

Broșura IV (1852):

- Mult mi-e ibomnica mică.
- Marioară dintre bălți.
- Astăzi bură, mâine bură.
- Dragă, cum te-am iubit eu.
- Mugur mugurel.

Cântece de stea, București, mai multe ediții, 1830, 1848, etc. ¹⁾.

Mureșanu (Iacob) profesor la Blaj. Cântece populare în revista *Muza română*, 1888, 1893, 1906 (a se vedea mai la vale).

T. Cerna, profesor de muzică la Iași. Câteva cântece populare în colecția revistei „*Arta*“.

Teodorescu (Teodor), profesor de muzică vocală la Galați, (2 broșuri).

Broșura I. (Pentru cor mixt).

1. Spune-mi, mândro, meri nu mergi?
2. La răchita rămurată,
3. De-am avut, de n'am avut.
4. Foaie verde trei alune.
5. Foaie verde pădureț.
6. Steaua sur răsare.
7. Noruleț (Face-te-ai, pământe, tină)
8. Foaie verde și-un dudău.

Broșura II. (Cântece bărbătești).

1. Lelițo dela Munteni.
2. Fă-mă, Doamne, un val de tei.

---

1) Sunt notate pe psaltichie.

3. Lumea mea.
4. Eu mă duc, codrul rămâne.
5. Foaie verde pădureț.
6. Hai, lelițo 'n deal la vie.
7. Mândruțișo din cel sat.
8. Astă horă mult îmi place.

*Kiriac (D. G.)*¹⁾. Coruri populare românești pe patru voci mixte.

Caietul I.

1. Morarul.
2. Jalea orfanului.
3. In cetatea Betleem.
4. Plecarea Magilor.
5. O puternice împărate.

Caietul II.

6. Cântecul miresei.
7. Străin pe lume.
8. S'a dus cucul.
9. Frunză verde cimbrisor
(G. Cucu)
10. Stăncuța.

- Trei crai dela răsărit.
- Domnul Iisus Hristos.
- Colindă (Sculați, boieri mari).

Cor bărbătesc.

- Hi, hai, murgule, hai.
- Foaie verde grâu mărunț.

---

1) Autorul a fost un escelent muzicant, care aveà sentimentul și gustul artei muzicale. A fost directorul coral al societății «Carmen» din București, care cultivă muzica populară într'o mare măsură.

- Foaie verde și-o răsură (melodie pentru piano și voce)
- Foaie verde și-o sipică (" " " " ")
- Stăncuța... (" " " " ")
- Unde-aud cucul cântând (" " " " ")

— Cântă cucul se rotește.

Oprescu T. Melodii naționale române.

- Cine bate noaptea, la fereastra mea?
- Baba mea frumoasă nu e.
- Cuculețul.

G. Dima.

- Leagăn verde de mătase.
- Mândruliță de demult, (c. m.).
- Leliță (horă).
- Cucule cu pană sură (c. b.).
- Arcașul lui Ștefan.
- Ce faci, Ioană?
- Stejarul.
- Dor, dorule.

V. Costăchescu. — Foaie verde trei măsline.

Grigore Teodossiu. (Inedite).

1. Foaie verde trei smicele
2. Murgule, coamă rotată.
3. Foaie verde trei lămâi.
4. Peste Olt la crucea 'naltă.
5. Foaie verde de-acioaie.
6. Foaie verde nuielușă.
7. Mândruliță dela munte.
8. Foaie verde foi de mure.
9. Tudorița.
10. Foaie verde tiriolic.
11. Foaie verde și-un pelin.
12. Foaie verde bob și linte.

13. Niță, Niță Porumbiță.
14. Foaie verde și-o alună.
15. Foaie verde mărăcine.
16. Foaie verde dediței.
17. La Ploești pe-o mărgioară.
18. Drag mi-e să trăiesc pe lume.
19. Foaie verde de trei vreji.
20. Bulgărel de ghiață rece.
21. Foaie verde foi de mure.
22. Foaie verde ruguleț.
23. Foaie verde bob năut.

Chitaristul român. Colecție de arii și române naționale:

Caietul I. Măi Ungure, măi. Pentru tine, Iano. Inimioara mea, etc. Celelalte nu sunt populare.

Caietul II. Fetișo din acel sat. Am un leu. Popa zice că nu bea. Două fete spală lână. Aoleu. Ardeleanca.

Caietul III. Cântecul lui Iancu. Deșteaptă-te, Române. Celelalte nu sunt populare.

Ciorogaru P. Melodii populare din Banat, pentru cor.

Caietul I.

- O! ce veste minuunată.
- Florile dalbe.
- Orfanul.
- De-ar fi mândra 'n deal la cruce.
- Mare minune se arată.

Caietul II.

- Hora Unirei.
- Toate fetele se duc.
- Mândra mea de astăvară.

- Cât e țara ungurească.
- De-aici până la mândra.

Mâine anul se 'noiește (*Colindă*).

Popovici Timotei (Sibiu)

- M'aș mărită.
- Toarce, lele, toarce.
- Pentru păstori (*colindă*) c. b.
- Cuculeț, pană galbenă (c. b.).
- Foaie verde de trifoi (c. b.).
- Toți ți-am zis, mândro.

Lira română. Editura G. Filip, București.

No. 1. Deșteaptă-te, Române (voce și piano).
 No. 3. Aoleu. No. 7. Pentru tine, Iano. No. 8.
 Două fete spală lână. No. 11. Cucuruz cu frunza
 'n sus. No. 12. Fetișo din acel sat. No. 13, Popa
 zice că nu bea. No. 14. Inimioara mea. No. 15.
 Am un leu. No. 16. Pasăre galbenă 'n cioc.

I. *Vidu* (*Lugoj*). Auzi valea. Colinda junelui.
 Pâc, pâc, pâc. Marșul lui Iancu. Negruța. Lugo-
 jana. Taci, bărbate. Nu-mi place, îmi place.
 Vino, lele.

I. *Mureșanu* (Blaj). Dorul meu e numai dor.
 Auzit-am, auzit. Eu mă duc, codrul rămâne. Tre-
 cui valea și-un pârâu. Doina Bihorului.

A. *Bena*. La fântână la izvor. Mori, mândro,
 să mor și eu. In grădina raiului (*colindă*).

L. *Tempa*. Mi-a trimis bădița dor. Subt fe-
 reastra mândrii mele.

A. *Popovici*. Răsunetul văilor.

G. *Muzicescu*. Lelea vitează. Ră sai lună, ră sai
 dragă. Dor, dorule. M'aș mărită.

B. *Anastasescu*. Frunză verde grâu mărunt.

Am umblat pădurile, măi și făi. Foaie verde și-o răsură. Frunză verde de trei nuci.

Văcărescu (Hélène). Souvenir de l'Exposition universelle, 1900. Airs populaires roumains. Chant et piano. 1. Am un leu și vreau să-l beau. 2. Miezul nopții. 3. Verde, verde și iar verde. 4. Două fete spală lână. 5. Doina. 6. Foicica bobului. 7. Pasăre galbenă 'n cioc. 8. Dela mine pân' la tine. 9. Inimioara. 10. După fragi și după mure. 11. Aș vrea. 12. Mugur, mugurel. 13. Floricică sârbă. 14. Cântecul lui Iancu. 15. Marițico, lele. 16. Hora Griviței. 17. Iubește, iubește. 19. Nenecuțo, dragă. 20. Sârba viorele.

Ionescu (Năstase). Colecțiune de cântece naționale pentru voce și piano. Două caiete de 24 melodii. București, Gebauer.

Caietul I. Foaie verde bob năut. Nenecuțo dragă. Haideți, haideți, murguleț. Pe deasupra casei mele. Iano, verde și iar verde. In credință de știam. Două fete spală lână. Fata popii. Eu sunt Nițu. Puișorul meu. Aolică, lică.

Caietul II. Iubește-mă, dacă-ți plac. Foicica bobului. Am un leu și vreau să-l beau. Tată Marcule. Marula. Iubește, iubește, inimioară. Scoate capul la fereastră. Noruleț cu ploaie. Popa zice că nu bea. Uite neica, nu e neica. Lampa.

Muzicescu (G.). 12 melodii naționale armonizate pentru cor mixt și piano. Iași, 1889. Ca o zi de primăvară. Moartea vitează. Stejarul. Frunzuliță verde de stejar. Hora junilor. Limba românească, etc.

Weigand (Gustav). Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens. Leipzig, 1904. In această lucrare autorul vorbește despre studiul melodiei

populare și ne dă un număr de cântece *românești*, rutene, ungurești și rusești, culese cu fonograful: *între pag. 88—89.*

1. Frunză verde de mătăasă.
Rămâi, dragă, sănătoasă.
2. Frunzișoară solz de pește.
Și-mi doarme puica, hodinește.
3. Frunzișoară de scumpie.
Bat-o focul străinie.
4. Ai, copilă, după mine.
Că te-oiu țineă foarte bine.
5. Foaie verde de cicoară
A ieșit potera 'n țară.
6. Frunză verde pui de nuc.
Vine vremea să mă duc.

Vulpian (D.). Muzica populară pentru voce și piano.

Vol. I. Balade, colinde, doine, idile și pastorale — 400 arii cântate (volum separat cu textul literar 380 buc.

Vol. II. Horele noastre { A. 500 bucăți jucate.
B. 500 " "

Vol. III. 300 romanțe, arii cântate, 1897 (volum separat cu textul literar).

Vol. IV. Jocuri de brâu { A. 250 bucăți jucate.
B. 150 " "

Colecția este foarte bogată, însă melodiile sunt din toate punctele de vedere, rău transcrise. ¹⁾

1) Se arată aci lista de cântecele populare, câte s'au putut afla la Academie.

- 1 Arcanul
- 2 Ardelenеști
- 3 Am auzit și știu bine
- 4 Abrudul (brâu)
- 5 Arpatacu
- 6 Abrudul (doină)

- 7 Astăzi beau și mâine beau
- 8 Alba dela munte
- 9 Am lăsat bordei și casă
- 10 Aoleu ce fuse asta
- 11 A sburat puiul cu ața
- 12 Artărașul

Porumbescu (Ciprian). Colecțiune de cântece sociale pentru studenții români. Viena, 1886.

- 9. Leliță dela Munteni
- 13. Tu Ileană dintre brazi
- 17. Frunză verde de piper.
- 19. Pân' eră cioroaica barză (cântec țigănesc)
- 20. Țigani se sfătuiră (cântec țigănesc)

Foaie verde mărgărit.

Afară de aceste bucăți sunt multe altele care se găsesc în posesia lui *D. G. Chiriac*, fost profesor la Conservator, *Cordoneanu*, profesor, București; *Anastasescu*, membru al societății „Carmen“, *Podoleanu*, fost profesor, *Vidu*, profesor la Lugoj, etc., etc., cari bucăți vor vedea cândva lumina tiparului, înfrumusețate printr'o armonie apropiată textului.

În 1905 s'a publicat — în limba franceză — bibliografia muzicală populară românească, cuprinzând principalele titluri și autori și câteva observațiuni. Cartea poartă titlul: *Esquisse d'une*

13 Au plecat Olteni la coasă	28 Foaie verde baraboi
14 A plecat neica, s'a dus	29 Bună mi-este ziua
15 Am un pom în bățătură	30 Bordeiaș, bordei, bordei
16 Aoleu, mamă Ileană.	31 Bate, Doamne, pe ciocoi
17 Ardă-te focul, pământ	32 Bună ziua, lele
18 Ochii tăi struguri din vie	33 Bat-o crucea, ursitoare
19 Arde-mă și frige-mă	34 Bată-te crucea de vale
20 Aoleu, ce mai băieți	35 Bate vântu sălciile
21 Astăzi bură, mâine bură	36 Buruleanu
22 Antofiță lui vioară	37 Băui azi, băui mâine
23 Aoleu, mă doare spata	38 Badea mocanul (f. c.)
24 Alexe hoțul	39 Bujor
25 Arză-te focul, pădure	40 Brumărelul
26 Am ibovnicel băiat	41 Măi băietete, bălețele
27 Aoleu, mânca-v-aș gura	42 Botea haiducul

bibliographie de la Chanson populaire en Europe, par Pierre Aubry (archivist paleographe).

În revista „Albina“ s'au publicat poeziile populare, culese, atât muzica cât și cuvintele de d. C. Iordăchescu.

Acela care va reuși să pună pe note — așa cum se cântă în popor și să strângă la un loc toate cântecele populare — cele mai de

43 Barbu	79 Codlea haiducul
44 Balta albă	80 Codreanu
45 Bate vântul, viscolește	81 Măi ciobane dela oi
46 Badiu cârciumarul	82 Colindă la casa cu fata logodită
47 Frunză verde lemn plouat	83 Cosașul (f. c.)
48 Busuioc rece ca ghița	84 Călător ești pui dorit
49 Băiașul de aur (f. c.)	85 Colinda la casa cu flăcău
50 Bată-l crucea de iubit	86 (Ferice-mi, Doamne, ferice)
51 Firicel de iarbă neagră	87 Colinda lui D-zeu la omu vă-
52 Corbe, corbe frățioare	duv (La tulpina la doi meri)
53 Cântă păsărica 'n vie	88 Când s-surește grămboiul
54 Colea 'n deal la Călmățui	89 Catișo, sufletul meu
55 (Corbea) 'n temniță săpată	90 Hai să bem noi vin dă! dulce
56 Ce gni stai, fată, ningă vale	91 Cruciuliță de argint
57 Câte care cu povară	92 Până când nu te iubiam, dor
58 Cucu (verde lele de năut)	(dorule)
59 Chiralină lină	93 D'ar fi drumul prin pădure
60 Condamnarea Fălcoianului	94 Delea Damian
61 Crângulețul (f. c.)	95 Zicala pecorarului (f. c.)
62 Colindă la casă cu fata mare	96 Dodă, dodă și iar dodă
63 Cine n'are dor pe lume	97 Duminică, dimineață
64 Vine cucul de trei zile	98 De cât m'ar fi făcut mama fată
65 Cucuruz cu pana 'n sus	99 Cinci moșnegi din cinci sate
66 Costea gealatul	(Dobrizan)
67 Cât văd vr'o nevestică	100 Dado, plânge și suspină
68 Costea păcurarul	101 De când te-ai dus băiețele
69 Unde-aud cucul cântând	102 Foaie verde dedițel
70 Când eram în floarea mea	103 Dar'ar Dumnezeu să dea
71 C'un picior mă legănai	104 Darie și potera
72 Cegniț' ai buza îngălbinită (f.c.)	105 Dorul mândrei mă omoara
73 Călin, viteaz bun	106 Doamne, de ce nu muriam
74 Cuculeț cu pana sură	107 De te-ar prinde neica 'n crâng
75 Cimpoiul din Ardeal (f. c.)	108 Dorul meu și-al d-tale
76 Când eram la mama fată	109 De-am avut, de n'am avut
77 Cheița muntelui	110 Din pricina dorului
78 Când pleacă fetele la seceră (f.c.)	111 Dulce, dulce și mai dulce

seamă — va fi cel mai mare artist al neamului românesc.

m) Să se formeze și la noi *societăți folclorice*: „Cea mai mare parte din munca ce trebuie pentru înființarea și organizarea unor asemenea societăți ar trebui să și-o ia asupra-și corpul *învățătoresc*, ca cel mai în stare pentru asemenea treabă. Învățătorii și învățătoarele sta-

112 De câteva zile	147 Haideți, mândro, să fugim
113 Ieși, Marie și mă vezi	148 Horia, Cloșca la un loc
114 Iencia Sabienca	149 Haram pașa Hăuliță
115 Frunzuliță iarbă neagră	150 Haideți, haideți d'un pelin
116 Firicel de iarbă crudă	151
117 Eu pe deal, lelea pe vale	152 Hai la Jii
118 Veta, Elisaveta	153 Ioana din Ionele
119 Și eră un moș	154 Hai, Ileano, la Galați
120 Eu îi dau ciorbă de pui	155 Frunzuliță în topit
121 Fată de birău	156 Iancu Jianu
122 Florile dalbe sunt de măr	157 Imi albește fetița, pânza
123 Foaie verde foi de nucă	158 Ici e țărână cu glod
124 Foaie verde trei smeori	159 În credință de știam
125 Firicel de grâu mărunț	160 Incotro vântul mă bate
126 Frumos cântă cucu 'n deal	161 Iubesc pe cei care-mi plac
127 Foaie verde lemn de sus	162 Ilie Haița
128 Fată dela munte	163 Foaie verde trei lămâi
129 Fata popii Opri	164 Iancu în Abrud
(Colo 'n țară la Ardeal)	165 Iubește, mândro, iubește
130 Foaie verde flori mărunte	166 În drumul Focșenilor
131 Frunzuliță de gorun	167 Iubii fete și neveste
132 Foaie verde de bujor	168 Ilincușa lui Bogdan
133 Florică de pe lac	169 Lunca țipă, lunca sbiară
134 Fetișo secerătoare	170 La cui pag, la crucea 'naltă
135 Fusei la biserică	171 La valea de lanina
136 Feata cu gniel-lu	172 La umbră la Făgădău
137 Geaba ai sprâncene multe	173 Lelița cu ochii verzi
138 Gruia, căpitan de haiduci	174 La moară la Dorohoi
139 Ghemiș (frunză verde d'aluniș)	175 Leavecina c'ochiul ai (negru)
140 Moș-Novac	176 Foaie verde de lipan
141 Ghici, Marine, Ghici	177 Lăsați satu' și bărbatul
142 Grănicerul	178 La casa cu trestioară
143 Gătește-mă, măiculiță	179 La Sibiu pe subț cetate
144 Hai, puică, pe deal	180 Lung e drumul Clujului
145 Harapu buzat	(Lumea mea) bis
146 Hai, leică, la viorele	181 Leliță Ioană

tului, fiecare după specialitatea sa, toți până la unul, pot ajuta întreprinderea aceasta direct și prin ajutorul elevilor lor, dându-le îndrumarea cuvenită și arătându-le metodele, după care să adune și să prescrie materialurile etnografice. *Profesorul de istorie* nu trebuie niciodată să piardă prilejul de a explica în clasele superioare însemnătatea documentelor ar-

182	Lele, verde de mohor	218	Nu va doda ș'mi mărită
183	Lele, cu scurteia verde	219	Nici o mândră azi nu zice
184	La fântâna c'un stejar	220	Neculae hoțul
185	Lele, de ți-e bărbatu urit	221	Nunta lui Neagoie Vodă
186	Mănăstirea de Argeș	222	Nu plânge, iubita mea
187	Mai zi, măi, din vioară	223	Naltă-i Floarea și frumoasă
188	Măr sălcii	224	Novac porcărașu
189	Marie, soră Marie	225	Drag mi-e neica cu inele
190	Mierliță, Mierliță	226	Noruleț cu bine
191	M'a trimes la țuică	227	Nevasta cu doi bărbați
192	Mori murgule de necaz	228	Niță ciobanul
193	Moșul	229	Nu-ș ce frunză
194	Marioară dela munte	230	Ostașu din bătălie
195	Moș Stan din Bărăgan	231	Ovreicuța dela Piatra
196	Mariuță, Marioară	232	Frunză verde pădureț
197	Mogoș vornicul	233	Orbul
198	Moșneag ăl Bătrân	234	Păsărică de Gilort
199	Mârza lotrișor	234	Ped'asupra casei mele
200	Martin cel mititel	235	Pentru tine Zinco față
201	Moș Novac	236	Pe câmpul cu florile
202	Murguleț drăguțul meu	237	De trei ori primar fusei
203	M'a făcut muica, feceor	238	Pe drum viu, pe drum mă duc
204	Măndalac	239	Șade moșul în pătulin
205	Foaie verde mărăcine	240	Pe cel deal, pe cel colin
206	Foaie verde măr paltin	241	Plecatu-mi-au trei surori
207	Măriuță, dragă lele	242	Trecui valea cea glodoasă
208	Macovei	243	Trecui asară călare
209	Foaie verde mărgărit	244	Tinireăță albă față
210	Te 'nvățași tu bine	245	Tu te duci, badeo sărac
211	Măi române dela munte	246	Frunzuliță de trei flori
212	Foaie verde de susai	247	Trece neica nu mă 'ntreabă
213	N'auzi lele, pițigoiu	248	Teișorul mi-a 'nflorit
214	Nani, nani, copilaș	249	Ți-am zis, mândro, d'aseară
215	Nevasta care iubește	250	Toate trec, toate rămân
216	Nu știi, cumătră ceva ?	251	Deșteaptă-te, Române
217	Nevestica frumoasă	252	Tzi gn e dor lea, dado, sor

cheologice. *Filologul* n'are decât să arate elevilor, cum se prescriu exact materialurile literare, dându-le în mână pentru acest scop și cea mai potrivită ortografie fonetică și explicându-le însemnătatea acestor materialuri pentru limbă și literatură. *Predătorul istoriei naturale* bine ar face dacă ar îndemna elevii în vacanță să noteze numirile populare de plante, animale,

253 Uite neica, nu e neica	290 Răvaș, puică, răvaș dragă
254 Unde te duci, Ionică	291 Sărmana nevasta mea
255 Usturoi foaie verde	292 Soarele și luna
256 Ungurean cu sucman rupt	293 Stănilav
257 Una lelice (floare) aroșe	294 Sibianca
258 Umblu pe drum rătătit	295 Săbărelul
259 Unde-ai fost, călugăre	296 Sărb sărac
260 Vine Leana pe colnic	297 Subt o culme de cetate
261 Vai de mine, ce-am ajuns	298 Sloișor de ghiață rece
262 Puiul meu și dorul meu	299 Salbă moale
263 Paparudele	300 Subt poale de codru verde
264 Petru haiducul	301 Sărmană streinătate
265 Puica mea de peste vale	302 Ș'o, să mă 'nsor drăgălaș
266 Pasăre galbenă 'n cioc	303 Și mi-e dor, surată, dor
267 Petru Petrișor haiducul	304 Știi tu, mândră, ce ți-am spus?
268 Păunașul codrilor	305 Foaie verde sălcioară
269 Prin pădure promoroacă	306 Sus pe Cerna, sus
270 Păunaș cu coada lungă	307 Și noi la Ilinca
271 Păsărică albă 'n pene	308 Teleormănelul
272 Pădurețul	309 Trage, mândră, boabele
273 Foaie verde de piper	310 Tudor Dobrogeanu
274 Petricica sună	311 Tunsul
275 Pinteia haiducul	312 Turtucaia
276 Preoteasa spală grâu	313 Trei spânace
277 Pe clencele Cernii	314 Toma Alimoș
278 Pângă casa mândrei trec	315 Trandafir, foaie subțire
279 Plutașul	316 Ține-mă, mândruță bine
280 Plăiașul	317 Frunză verde rosmarin
281 Pom, pom, pom	318 Vine cucul dela Baltă
282 Puișor de mierlă neagră	319 Foaie verde și iar verde
283 Ioan Petreanul	320 Voinicul lotrean
284 Puiculiță du-te-acasă	321 Vântul Oltului
285 Părcălab din Odobești	322 Vine lelea dela moară
286 Plânge-mă, dado, jale-mă	323 Voinicel Oleac
287 Plecat-am seara pe lună	324 Vin, surată, vin
288 Român mine, Român tine	325 Zestrea nevăstuicii mele.
289 Rămâi, maică, sănătoasă	

pietre, ba chiar să-i îndrumeze a adună material pentru medicina populară. *Profesorul de desemn* n'are decât să atragă atenția asupra însemnătății ornamentelor populare și asupra bogățiilor ce se ascund în mânăstiri, în manuscrisele vechi, în costume și așa mai departe. Insuși profesorii, *mai ales cei sătești*, să se însărcineze cu adunarea materialurilor literare, cântecelor, zicătorilor, proverbelor, jocurilor de copii, descântecelor, cu descrierea obiceiurilor și distracțiilor populare, superstițiilor și tradițiilor, etc.". 1)

În sensul arătat mai sus, am avut fericirea — depe când eram pe băncile școlii — să mi-se insufle un nemărginit interes pentru folclor de către distinsul profesor *G. Șapcaliu*, erudit filolog, care ocupându-se încă din 1891 cu astfel de studii, ne îndemnă a culege literatură și diferite cuvinte de terminologie poporană română, tradiții, ș. a. Așa a cules neuitatul *G. Dem. Teodorescu* și așa aud că culege d. Profesor *Crețu* din București. Onoare și închinăciune unor astfel de buni fii ai patriei.

Culegerea materialurilor de folclor o cred nemerită să se facă pe județe și e bine să se indice: numele, vârsta și starea civilă a povestitorului, cum și dacă știe sau nu carte, să se indice numele satului și județului, unde e născut cel dela care se culege și să spuie când și dela cine a auzit, să se transcrie cuvintele așa cum se aud, să se explice fiecare cuvânt particular, să se facă desemnul obiectelor de care e vorba,

1) Studiul d-lui Dr. Iv. D. Șişmanoff.

să se transcrie pe note, melodiile (de se poate), să nu se culeagă cântece românești dela lăutarii țigani ori de alt neam; să se culeagă basmele, aproape așa cum le povestește poporul; să nu se facă frânturi de viersuri, lăsând metrica făurită de popor; ¹⁾ la descîntec să se noteze și practica lui.

Pentru a sfârși această lucrare, dau aci mai jos — spre îndrumare — chestionarul întocmit de onor. Minister al Instrucțiunii, după al Revistei „Șezătoarea“, chestionar publicat pentru întâia oară în 1898 și revăzut în 1904:

I. Lumea fizică. 1. Pămîntul, Creațiunea și destrucțiunea. 1. Cum își închipuiesc oamenii că ar fi Dumnezeu și cum cred, că s'ar fi născut el? 2. Cum s'a creiat lumea? Se pomenește despre un ou cosmic? 3. Se spune că pămîntul ar fi răsărit din apă, că ar fi fost făcut de Dumnezeu singur sau de Dumnezeu și de Diavol? 4. Ce formă are pămîntul? 5. Pece se reazimă? 6. Se spune ceva despre niște animale cosmice? 7. Cum este interiorul globului? 8. Pentruce se clatină uneori pămîntul? 9. Cine produce cutremurele de pămînt? 10. Când va fi sfârșitul lumii? 11. Ce semne vor prevesti acest sfârșit? 12. Pentruce se va sfârși lumea? 13. Cum se va sfârși: prin potop, prin foc, etc.? 14. Se va renaște Universul și fi va el mai frumos și mai bun?

Cultul pămîntului. 15. Este pămîntul considerat ca o mamă, ca o divinitate primordială? 16. Se cunosc oarecari divinități, cărora li-se face vr'un cult? 17. Se face vreun sacrificiu, când se sapă șanțuri pentru ziduri, când se începe arătura, semănatul, culesul, etc., Ce alte obiceiuri sunt în asemenea împrejurări?

Imprejurări fizice. 18. Ce se crede despre scoarța pămîntului? 19. Care e origina pămîntului vegetal? 20.

1) Această, greșeală, în parte, am făcut-o și eu în colecția «Din Muscel», dar necunoscând muzica pentru a așeză melodia, voiam să indic oarecum felul cum se cântă: ex. «Căpitane
«Răducane».

Care e origina culoarei pământului, a nisipurilor, a pietrelor, a deșerturilor (pustiurilor), etc.? 21. Care este origina munților și văilor, a strâmtorilor, a crăpăturii pământului? 22. Ce isprăvi se spun despre uriașii, cari trăiau prin munți? 23. Pentruce în unele locuri e zăpadă totdeauna? 24. Se vorbește despre ceva, care ar aminti ghețarii și alunecările lor? 25. Ce duhuri necurate se adăpostesc prin munți? 26. Se pomenește despre oameni sau alte ființe care locuiesc prin peșteri? 27. Cum se numește în limba poporului ecoul și cum se explică origina lui? 28. Ce credință și superstiții sunt despre ecou?

Vulcanii. 29. Se cunosc vulcani, și ce origină li-se atribuie? 30. Cine locuiește în vulcan și care e cauza erupțiilor? 31. Este vreun mijloc de a fermeca apa, pentru a o împiedică de a curge?

Apa. 32. Prin ce legende se explică origina apei în general? 33. De unde isvorăsc fluviile? 34. Ce divinități le-au dat naștere? 35. Se fac ofrande fluviilor? 36. Ce se spune despre târguri și sate înecate? 37. Se pomenește ceva despre locuințele lacustre? 38. Se vorbește despre demoni sau alte vedenii, care se arată în asemenea locuri? 39. Ce se spune despre fântâni sau izvoare? 40. Ce genii prezidează și ce cult li-se aduce? 41. Ce se spune despre fântânile a căror apă au putere de a vindeca? 42. Se cunosc fântâni sau izvoare cu apă caldă sau izvoare care țâșnesc la înălțimi mari, sau cari au puterea de a împietri lucruri sau ființe? 43. Cum se explică aceste diverse fenomene? 44. Ce tradițiuni sunt despre un popot parțial sau total?

II. **Lumea subtpământescă.** *Metalele.* 45. Ce origină se atribuie metalelor? 46. Se crede că metalele ar fi opera unor genii subtpământene? 47. Cine a făcut cărbunii de pământ? 48. Se vorbește despre metalele, care nu se sfârșesc niciodată, ci se reînouesc mereu? 49. Sau despre metalele, cari se ascund? 50. Cum se spune, că s'ar fi descoperit minele? 51. Cine se spune, că le păzește? 52. Ce pățește acel, care descoperă o mină și ce trebuie să facă pentru a nu păți nimic?

Metalele prețioase. 53. Ce se crede despre aur: aduce noroc, are putere de a vindeca boale? Și cum? 54. Cine

produce aurul, cine-l păzește și cum se extrage? (Aceste chestiuni se pun și pentru argint și pentru celelalte metale).

Pietre scumpe. 55. Cum se explică producerea lor? 56. Ce virtuți se atribuie unor anumite pietre scumpe, precum ametistul, etc. despre care se spune că are darul de-a indica afecțiunea? 57. Care pietre apără de otrăvire? 58. Se face vreun cult unor pietre prețioase?

Fierul. 59. Care e origina fierului? 60. Se crede că la unele popoare fierul este necurat? 61. Se crede că fierul distruge puterea zânelor și a fermecătorilor? 62. Se vorbește despre magneți, care atrag corăbii, etc.“

Pietrele de rând. 63. Care este origina lor. 64. Sunt pietre care cresc din pământ? 65. Sunt pietre cari se tot reînnoiesc, fără a se mai pierde? 66. Pentru ce pietrele de rând au culori determinate? 67. Ce nume se dau pietrelor din cauza formei lor?

Fosile. 68. Ce se crede că sunt fosilele? 69. Se păstrează fosilele ca amulele? 70. Se crede că fosilele sunt locuite de spirite? 71. Ce superstiții sunt relative la formațiunea chihlimbarului și la puterea lui?

III. *Flora.* 72. Care sunt numele arborilor, buruienilor, florilor, ciupercilor cunoscute de popor în acele părți? 73. Ce legendă are fiecare din ele prin care se explică origina, forma sau culoarea lor? 74. Ce proverbe, credințe și superstiții sunt legate de fiecare din ele? 75. La ce boale se întrebuințează fiecare din ele și cum anume? 76. Ce se crede despre iarba fierului și alte plante de domeniul fantastic? 77. Se face vreun cult deosebit pentru vreun copac sau plantă? 78. Se crede, că boalele oamenilor se pot transmite plantelor, pentru a scăpa oamenii de boale și cum? 79. Se crede, că arborii sunt locuiți de niște divinități inferioare, susceptibile de a suferi sau de a se supăra? 80. Sunt copaci sau plante considerate, oarecum, ca sfinte de care nu trebuie să se atingă omul? 81. Sunt copaci cărora, înainte de a-i tăia, trebuie a li-se face oarecare rugăciuni sau ceremonii? 82. Ce se crede despre duhurile sau alte vedenii și vietăți, cari locuiesc prin păduri (Mama pădurii, Sfarmă pietre, etc.).

IV. *Zoologia.* 84. Ce anume animale se cunosc în acele locuri? (A se arată numele tuturor mamiferelor, păsărilor, reptilelor, peștilor, insectelor, etc. cunoscute în lo-

calitate). 85. Prin ce legende se explică creiarea tuturor acestor animale, forma, culoarea și particularitățile lor? 86. Ce zicători, proverbe, cimilituri etc. sunt despre fiecare animal? 87. Despre care animale (vite, păsări, pești, insecte) se crede, că-i bine ori rău când le vezi? 88. Despre cari animale se crede, că aduc bine sau rău la casa, unde se află? 89. Despre care animale se crede, că prevestesc moartea? 90. Despre care animale se crede, că prevestesc belșugul sau lipsa recoltelor? 91. Cele din urmă spice la cules au un nume de animal? Se spune că un anumit animal oarecare trece pe câmp, când grâul se apleacă la suflarea vântului? 92. Se crede că vei fi fericit ținând pelângă tine oarecare animale, păsări, etc.? Se crede că trebuie să prinzi, să saluți, sau să ucizi animalul, pe care îl întâlnești întâia oară primăvara? 93. Sunt animale, ouă de păsări, etc. pe cari nu trebuie să le aduci la casa ta? 94. Ce însemnătate are culoarea albă în superstiții? Animalele albe sunt privite ca sfinte? 95. Sunt animale care sunt considerate oarecum ca sfinte, adică pe care nu trebuie nici să le ucizi, nici să le mănânci, nici chiar să-le vezi; pe care nu trebuie să-le numești cu numele lor adevărat, și de care nu trebuie să te atingi de ele, de cuibul lor, etc.? 96. Sunt animale care se mănâncă numai odată pe an, sau care se mănâncă odată pe an cu mare ceremonie? 97. Sunt animale care se vânează odată pe an, sau cari seucid la sărbători? Sunt păsări ale căror ouă se distrug sau animale care seucid de obicei sau pe care se bate cu biciul? 98. Se obișnuiește a se primblă animale sau oameni îmbrăcați cu piele de animale în oarecare anotimpuri? 99. Se ard cândvă animale? Se vând insecte, etc. în oarecare anotimpuri? Se cumpără păsări, etc... pentru a le pune în libertate? 100. Se crede că se capătă sănătate mâncând carnea oarecăror animale, lăsându-le să moară în mână sau atinându-le? La ce vârstă trebuie să faci aceasta? 101. De care animale se servesc în medicina populară și în fermecătorie, și în ce scop? Se crede că influența magică variază după anotimpul în care a fost ucis animalul? 102. Se fac copturi (colaci, plăcinte, etc.) în formă de animal? sau cari să poarte un nume de animal? Se vând animale făcute din pământ, etc.?

103. Se crede că morții apar sub forma unui animal?
 104. Se crede că vrăjitoarele iau forma unui animal?
 105. Despre cari animale se crede, că înțeleg limba omenească? Despre cari animale se crede că iau forma omenească, sau că ar fi ființe omenești fermecate?
 107. Despre cari animale se crede, că aduc copiii și deunde?
 108. Se povestește despre fete sau băieți lebede; despre străbuni în formă animală sau care aveau urechile, etc. de animal; sau despre femei cari au născut animale în loc de copii?
 109. Sunt ceremonii la naștere, la nuntă sau la moarte, în cari figurează un animal? Ce animale se mănâncă la masa de nuntă?
 110. Se pune în vârful caselor și al altor așezări un cap de animal, făcut din lemn sau din alt material? Se întrebuințează craniile pentru protecția caselor, a copiilor, etc.? Ce animale se pun ca firme la hanuri sau ca sfârleze pe case?
 112. Sunt jocuri de copii sau ceremonii, în cari să se imiteze animalele moarte (pentru cauze superstițioase)?
 114. Ce se crede despre animalele fantastice sau apocrife, precum: sgriptoroaice, balauri, păsări cu ciocul de fier, etc.?

V. Meteorologia. *Cerul în general.* 115. Din ce se compune cerul? 116. De unde-i vine culoarea? 117? Este cerul imobil? 118. Locuiesc în cer zei sau genii? 119. Ce se spune despre marea aeriană? 120. Ce se spune despre personaje sau obiecte căzute din cer, sau cari, din contră, s'au înălțat la cer?

Nourii. 121. Ce se spune despre origina și despre puterea nourilor. Ce preziceri se scot din aspectul nourilor? 123. Ce zicători (dictoane) sunt asupra stărilor meteorologice?

Stelele. 124. Care e origina stelelor și ce sunt ele? 125. Ce preziceri se scot din aspectul stelelor? 126. Se cunosc stelele căzute? 127. Ce se spune despre drumul robilor (calea lactee)? 128. Ce legende, credințe și superstiții sunt legate de stele? 129. Ce se spune despre stelele căzătoare? 130. Ce se crede despre stele cu coadă (comete)?

Soarele. 131. Ce credințe sunt relative la origina soarelui; la influența ce o are el în genere și la fixitatea sa? 132. Este vreun cult pentru soare? 133. Este soarele considerat ca parte bărbătească ori ca parte femeiască?

133. Ce se spune despre întunecimele (eclipsele) de soare?

Luna. 135. Care este origina lunii? 136. Ce influență are luna asupra plantelor, a animalelor, asupra timpului, etc.? 137. Ce se spune despre petele din lună? 138. Cine picinuiește întunecimile de lună și cum? 139. Ce fac oamenii când e întunecime de lună?

Curcubeul. 140. Care e origina curcubeului? 141. Ce credințe și superstiții sunt despre curcubeu?

Tunetul și furtuna. 142. Care este origina fulgerului? Ce vorbe se zic și ce se face când fulgeră? 142. Ce poate apăra pe oameni de trăsnet? 144. Se crede că în timpul furtunelor cad pietre?. Deunde cad și ce se spune despre ele?

Ploaia. 145. Ce credințe sunt despre ploaie. 146. Ce se spune despre ploi diluviene? 147. Ce se spune despre ploi de sânge, ploi de broaște, etc.? 148. Cum se poate aduce ploaia? 149. Cum se pot opri poile?

Roua. 150. Care este origina și ce credinți sunt despre rouă?

Ceața. 151. Care este origina și ce credinți sunt despre ceață sau negură?

Zăpada. 152. Cine produce zăpada și ce credinți sunt despre ea?

Ghița. 153. Cum se produce ghița și ce credinți sunt despre ea?

Aurora boreală. 154. Ce se spune despre aurora boreală sau despre roșețele mari ale cerului? 155. Se vorbește despre o pară de foc, care se vede lucind pe câmpuri sau pe lacuri?

Vântul. 106. Care este origina vântului? 157. Ce credințe sunt despre vânt? 158. Cum se pot porni și cum se pot opri vânturile?

Vârtejuri. 159. Ce se crede despre vârtejuri: Cine le produce? 160. Cum se pot opri vârtejurile?

II. Lumea supranaturală. 1. *Monumente preistorice. Movile, gorgane.* 161. Cum se numesc movilele care răsar pe câmpuri? 162. Cine a construit aceste movile? 163. Sunt stafii sau zâne, cari au locuit sau locuiesc în aceste movile, cari, uneori, revin noaptea peacolo? 164. Se crede că dacă ar distruge cineva aceste movile, i s'ar întâmplă vreo nenorocire? 165. Ce legende se povestesc despre ele?

166. Sunt subț aceste movile comori ascunse sau oameni îngropați? Cum se pot scoate aceste comori? 167. Se cunosc stânci, care se învârtesc în jurul lor sau se schimbă din loc în loc? 168. Se face vreun cult acestor movile? 169. Au ele vreun rol în medicină? 170. Ce legende sunt despre locuințele din stânci?

2. *Zânele*. 171. Se crede că mai există zâne? 172. Când au dispărut zânele și se crede că vor mai reveni? 173. Subț ce nume sunt cunoscute zânele? 174. Unde locuiau zânele și cum se numesc locuințele lor? 175. Se crede că zânele au construit oarecare edificii? 176. Ce isprăvi făceau zânele? Schimbau copiii sau îi răpiau? 177. Erau zâne binefăcătoare? 178. Cum făceau zânele daruri și în ce constau aceste daruri? 179. Când și cum deveniau zânele vizibile sau invizibile? 180. Ce daruri se făceau zânelor pentru a le îmbunătă? 181. Ce se spune despre danțurile zânelor? 182. Cum erau îmbrăcate zânele?

3. *Duhuri necurate*. 183. Se crede că există încă duhuri necurate? 184. Ce isprăvi fac aceste duhuri? 185. Unde locuiesc? 186. Cum se numesc, ce aspect și ce forme exterioare au? 187. În ce fel de animale se prefac duhurile necurate? 188. Prin ce mijloace se pot îmblânzi duhurile necurate pentru a fi favorabile omului? 189. Cum ne putem apăra de duhurile necurate?

4. *Dracul*. 190. Care sunt numele dracului? 191. Subț ce forme se arată și după ce se poate recunoaște? 192. Se crede că este primejdios a striga pe dracu? 193. Cum se face tovărășia cu dracu și cum se rupe tovărășia cu el? 194. Se întâmplă ca dracul să fie înșelat de om? 195. Cum fuge dracul, când a fost înșelat sau când a fost descântat? 196. Cum cumpără dracul copii? 197. Vine dracul să înădușe copiii? 198. Răpește dracul oameni? 199. Apare dracul la danțuri? 200. Se pune dracul în slujba cui? 201. În ce locuri nu poate intra dracul? 202. Se vorbește despre lucruri sfinte, pe care le ia dracul dela oameni, mai înainte de a-i vârî în iad? 203. Ce se crede despre iad și cum se crede, că sunt organizați dracii în iad?

5. *Arătări de noapte*. 204. Ce se spune despre arătărilor sau vedeniile de noapte? 205. Unde se arată deobicei?

6. *Strigoii*. 206. Care e origina strigoilor? 207. În ce locuri se adună deobicei strigoii? 208. Subț ce formă

se arată? La ce oră apar și la ce oră dispar? 209. În ce scop vin strigoii și ce anume doresc ei să li-se îndeplinească? 210. În ce nopți vin ei mai cu deosebire? 211. Cum ne putem scăpa de strigoii?

7. *Vrăjitori, fermecători.* 212. Cum se aruncă farmecile? 213. Cine poate să le facă și să le distrugă? 214. Cum ne putem apăra de farmece? 215. Cum devine cineva vrăjitor și care e puterea lui? 216. Unde se adună vrăjitorii de preferință? 217. Ce se spune despre cărțile de farmece? 218. Unde se poate învăța fermecătoria? 219. Dece animale se servesc vrăjitorii în isprăvile lor? 220. Dece ierburi și dece alte lucruri se servesc vrăjitorii? 221. Cum se desfac farmecile? 222. Cine poate descânta și cine nu?

8. *Zei și eroi.* 223. Ce se spune despre călătoriile lui Dumnezeu și ale sfinților pe pământ? 224. Cum se travestesc Dumnezeu și sfinții în călătoriile lor? 225. Ce legende sunt despre acei pedepsiți de Dumnezeu, pentru că gl-au primit rău și despre acei recompensați, că l-au primit bine? 226. Ce legende se spun despre sfinți? 227. Se spune ceva despre oarecari uriași, care ar proteja pe oamenii de azi? 228. Se vorbește despre împărați cari, în timp de război, se scoală din morminte pentru a veni în ajutorul poporului lor? 229. Ce se spune despre oamenii foarte puternici, care fac multe isprăvi (Jidovi, etc.) 230. Ce se spune despre femei cu trupul de șarpe sau cu trupul de pasăre și alte asemenea?

9. *Amintiri istorice.* 231. Se vorbește despre vechii locuitori ai țării și ce se spune despre dânșii? 232. Ce se spune despre bătăliile purtate în țară? 233. Ce se spune despre vechii domnitori ai țării? 234. Sunt legende despre cetăți vechi?; despre fântâni părăsite; despre subterane, pivnițe și beciuri părăsite; despre cimitire, șanțuri, brazde (brazda lui Novac, vadul lui Traian); despre hotare, drumuri vechi, etc.? 235. Se găsesc arme și unelte vechi, idoli, hârburi, inscripții etc. și ce se spune despre ele? 236. Ce se spune despre oarecare personaje, care au jucat un rol mai de seamă prin partea locului, precum haiduci, oameni puternici, oameni milostivi și drepti sau oameni răi și cruzi? 237. Ce alte amintiri istorice se mai păstrează prin acele locuri, relative la personaje sau obiecte, precum: ruine, drumuri; ce se spune despre

arme, instrumente, monezi, idoli, etc., cari s'ar fi găsit pria localitate?

III. Omul și viața omenească. *Corpul-omenesc.* *Creia-țiunea omului.* 238. Cine a făcut pe om, din ce și cum? 239. Care e origina diferitelor rase omenești? 240. Ce se spune despre uriași și despre pitici?

Scheletul omenesc. 241. Ce credințe și superstiții sunt asupra scheletului omenesc? 242. Ce întrebuințare se face de oasele corpului omenesc în farmece și în medicina superstițioasă? 243. Ce superstiții sunt în special asupra capului de mort? 244. Se vorbește despre apariția scheletelor și a capetelor de morți?

Capul în general. 245. Ce credințe sunt despre forma capului la diferite popoare? 246. Ce credințe se leagă de figură, de sbârcituri, de frunte și sprâncene, despre ochi și gene, despre lacrimi, despre nas și miros, despre răs și strănutat? 247. Ce credințe sunt despre gură, buze și limbă, despre grai, despre căscat și sughiț? 248. Ce credinți sunt despre dinți, despre dinții de lapte, despre virtutea dinților ca amulete? 249. Ce credinți sunt despre păr și barbă: despre oamenii cu părul alb sau pleș? 250. Când trebuie să-și tundă cineva, părul? 251. Ce se spune despre cei cari poartă păr fals? 252. Ce credinți sunt despre gât, despre mărul lui Adam, despre înghițitoare?

Corpul. 253. Ce credinți și superstiții sunt relative la: umere, șira spinării (cocoșați, gheboși); coate, sânul și laptele, pânțele și buricul, părțile sexuale, coapse, picioare, piele (ce se știe despre tatuaj?), inimă, plămâni, intestine, etc.? 254. Ce se spune despre tresărire, gâdlire și furnicăături?

Membrele. 255. Ce credinți și superstiții sunt despre brațe, mâini, degete, unghii, picioare, muschi, vine, etc.?

Lichidele. 256. Ce credinți sunt despre sânge? Cum se face jurămintele prin sânge? 257. Ce credințe și superstiții sunt despre scuipat? Se întrebuințează în leacuri și cum anume? 258. Ce credințe sunt despre funcțiunile digestive și dejecțiuni?

Habitus. 259. Ce credințe sunt despre talie și altitudine (habitus)? 260. Ce credințe sunt despre slăbire și îngrășare? 261. Ce credințe sunt despre umbra omului?

2. Viața. *Nașterea.* 262. Ce credinți și superstiții sunt

relative la îngreunare? 263. Cui se adresează și ce trebuie să facă o femeie pentru a purcede grea? 264. Cum se povestesc împreunările? 265. Ce credinți și superstiții sunt despre ușurarea femeii? 266. Ce se crede despre noroc și predestinație? 267. Ce se crede despre copiii, care sunt înzestrați cu oarecari calități, din cauza unor particularități a nașterii lor? 268. Ce obiceiuri se observă la naștere și după naștere? 269. Cum se face botezul și ce superstiții sunt legate de botez? 270. Ce obiceiuri se observă cu ocazia botezului și în timpul lăuziei, cum și mai pe urmă?

Prima vârstă (pruncia). 271. Cum se face și ce credințe și superstiții sunt relative la aceasta? 272. Cum se îngrijesc copiii mici de către mamă? 273. Cum se învață copiii a umbla și ce credințe și superstiții sunt despre aceasta? 274. Cum se nțarcă copiii și ce superstiții sunt despre aceasta? 275. Din ce se face leagănul, ce formă are, ce credințe și superstiții sunt despre el? 276. Ce cântece cântă mamele spre a-și adormi copiii? 277. Ce cântece se cântă copiilor, când nu dorm? 278. Este vreo deosebire între cântecele pentru fete și acele pentru băieți? 279. Ce-i cântă mama când își îmbracă copilul? 280. Ce-i cântă când îl joacă pe genunchi? 281. Ce-i cântă când îl leagănă pe brațe? 282. Ce-i cântă când începe să umble? 283. Ce-i cântă în diferite alte ocazii? 284. Ce vorbe zic mamele punând degetul succesiv pe fiecare parte a corpului copilului? 285. Ce vorbe zic mamele punând mâna pe fiecare parte a feței? (Ex.: barbă, bărbie, etc.) 286. Ce zic mamele când apucă mâinile copilului și le apropie una de alta de mai multeori? 287. Ce vorbe se zic, când se apucă fiecare deget dela mâna copilului, se strânge puțin sau se clatină? (Ex.: ista-i urs, ista-i ursoaică, etc.). 288. Se gâdilă copilul în palmă, apoi se ia fiecare deget, începând cu cel mare, se apleacă înspre podul palmei și se zice ceva. Ce vorbe se zic? (Ex.: aici șeade iepurele, aista îl pândește, etc.). 289. Mama apucă cu două degete pielea depe dosul palmei copilului și trăgând-o în sus, zice sau cântă ceva. Ce anume? (Ex.: pișigaie, gaie, ce duci în tigaie? etc.) 290. Ce fel de jocuri se fac cu degetele copiilor? (Ex.: car, car, voronar, etc.). 291. Ce fel de jocuri se fac cu mâna ntreagă? 292. Ce fel de jocuri se fac cu alte părți ale corpului?

293. Ce vorbe se zic, când se apropie degetul sau mâna copilului de foc și apoi se trage repede înapoi? 294. Mama bate cu palma peste talpa copilului, zicând că-l potcovește. Ce vorbe se zic atunci? 295. Mamele se prefac că smulg mâinile, picioarele copilului și că le ascund sau le pun în buzunar. Ce vorbe se spun atunci? 296. Cum se numește acțiunea de a purta pe copil călare pedupă gât sau pe umere, și ce se zice atunci?

Copilăria și tinerețea. 297. Ce jocuri își face copilul singur? 298. Cum se joacă copiii în doi? 299. Se recitează o formulă ritmată, trăgând o linie cu creta sau cu condeiul, la fiecare silabă întonată, care se pronunță; ultima silabă trebuie să corespundă exact unui număr determinat: 16, 18, etc. Ce formule se recitează? 300. Se recitează versuri mici cari, spuse repede, au aierul că ar fi în o limbă străină. Ce versuri se recitează? 301. Cunoașteți vreun joc, în care fiecare deget dela mână reprezintă un personaj al unei piese de teatru, în care fiecare din aceste personaje (fiecare deget) vorbește și răspunde la diferite întrebări? 302. Copiii învălesc unu sau mai multe degete cu o batistă și le fac să vorbiască ceva, ținând vreun monolog. Ce anume vorbesc? 303. Sunt dialoguri tradiționale pe cari le recitează copiii, reprezentând fiecare din ei un personaj propriu și care constituie mici scene dramatice sau comice? 304. Cum se joacă copiii d'a dughiana (prăvălia), de-a spițăria, de-a școala, de-a soldații, etc.? 305. Ce lucruri întrebunțează ei, în jocurile lor, pentru a reprezenta moneda; sunt monede de diferite valori convenționale? 306. Este vreun joc în care copiii reprezintă, prin gesturi, actele unor meșteșugari, pecând alți copiii trebuie să ghiciască despre ce meșteșug este vorba? Au vreun cântec special pentru acest joc? 307. Doi copii mergând alătura, se țin cu mâinile încrucișate în forma de x, purtând pe un al treilea pe acest scaun improvizat. După ce fac câțiva pași, se opresc, și printr'o mișcare bruscă aruncă pe cel pe care-l duc. Cum se numește acest joc? Ce cântă copiii purtând pe tovarășul lor pe mâini? 308. Ce alte jocuri au copiii, prin care se imitează acte și fapte din viața omenească sau a animalelor? 309. Ce fel de jucării își fac copiii din diferite obiecte: din flori, din diferite

plante, din trestii, din coaja unor arbori, etc? 310. Doi copii stau față în față ținându-se de mână; rând pe rând se lasă pe spate și se trag înainte. Făcând aceasta, zic ei vreo formulă sau repetă vreun cântec tradițional? 311. Doi copii stau față 'n față și amândoi bat în palme, apoi lovesc cu mâinile pe genunchi; lovesc unul în palma celuilalt, cruciș și iar lovesc cu mâinile pe genunchi repetând mereu aceiaș figură, până când unul din ei face vreo greșeală. Cum se numește acest joc și ce se cântă sau repetă copiii jucându-l? 312. Un copil se pune „în 4 labe“, și-un altul îl ia de picioare, cașicum l'ar lura de mână, și-l face să umble pe mâini. Cum se numește acest joc și ce vorbe se zic? 313. Ce alte jocuri se cunosc în localitate. (Ex.: De-a ascunsele, etc.). 314. Au fetele jocuri speciale? Cum se chiamă și cum se fac? 315. Ce jocuri se fac în cari se cere oarecare adresă, precum: a purtă un băț în vârful degetului, a aruncă o piatră cât se poate mai aproape de un obiect determinat, a aruncă o piatră care să lunece pe luciul unei ape, etc.? 316. Cum se joacă cu mingea? Cum se numește fiecare joc și cu ce titluri deosebește pe fiecare din jucători? 317. Ce formule de eliminare se cunosc în localitate? (Ex.: Una mara, două para, etc.) 318. Sunt jocuri în care se întrebunțează oarecare calcule? 319. Sunt jocuri cari atârnă de noroc? 320. Sunt jocuri în care se întrebunțează un șiretlic, pentru a păcăli? 321. Ce semne, gesturi sau formule întrebunțate de copii în jocurile lor, pentruca adversarul să nu reușiască? (Ex.: Se scuipe pe pământ, se ridică un picior și se zice: „cârciu“). 322. Ce fac copiii pentruca să aibă noroc la joc? 323. Ce formule recitează copiii, când plouă, când ninge, când tună, etc.? 324. Ce formule recitează ei pentru a alungă ploaia, nourii, etc.? 325. Cu ce să sperie copiii (ce li se spune, că li se va întâmpla) pentruca să nu se apropie de fântâni, de iazuri și dealte locuri primejdioase? 326. Ce se spune copiilor despre draci și alte lucruri rele? 327. Ce se spune, că le fac copiilor vrăjitoarele și cum se pot înlătură aceste rele? 328. Ce fac copiii pentru a găsi un lucru pierdut? 329. Ce fel de jurăminte fac copiii, pentru a fi crezuți în cele ce afirmă? 330. Cum se parodiază jurămintele? (Ex.: Să nu ajung luna cu mâna, etc.)? 331.

Cum se încearcă pentru a constata dacă a spus adevărul? (Ex.: Sărută două degete puse în formă de curce, etc.). 332. Cum se afurisesc copiii, pentru a nu călca un angajament luat? 333. Ce rugăciuni zic copii la diferite ocazii? (La culcare, după mâncare, etc.). 334. Cum parodiază copiii rugăciunile? 335. Cum se roagă copiii de alții, pentru a obține ceva, sau pentru a fi iertați de greșelele ce fac? 336. Ce fel de cântece, formule sau cuvinte adresează copiii diferitelor persoane, pentru a le lua în răs, a le satiriza? 337. Ce-și zic lor, între dânșii? Ce zic fetelor, băieților? 338. Ce zic diferiților meșteșugari? 339. Ce zic persoanelor de diferite naționalități? 340. Ce zic, în acest scop, animalelor, plantelor și chiar diferitelor obiecte? 341. Cu ce cuvinte întâmpină copiii păsările călătoare, când sosesc ele primăvara? 342. Ce formule recitează copiii diferitelor insecte? (Ex.: melcului, pentru a-și scoate coarnea). 343. Cum se 'njură copiii între ei? Cum înjură pe oameni? Cum înjură pe animale?—

Căsătoria. 344. Este obiceiul de a se căsători numai în satul său?

345. În ce scop se căsătorește cineva și ce însușiri se cer mirelui și miresii? 346. La ce vârstă se face căsătoria? 347. Ce se zice despre fetele bătrâne? Cum se face curtea? 349. Ce preziceri sunt despre căsătorie? 350. Cum se face cineva iubit? Ce vrăji se fac pentru a se ști, dacă și când se va mărita o fată? 352. Cum se face stărosia? 353. Cum se face cineva împețit? 354. Ce se dă zestre și cum se face foaia de zestre? 355. Ce pregătiri se fac pentru logodnă? 356. Cum se face logodna? 357. Cum se chiamă (se invită) lumea la nuntă sau ospăț? Cine sunt vorniceii și care e rolul lor? 358. Cum gătesc rudele pe mireasă? Ce cântece îi cântă? 359. Cine și cum bărbiește pe mire și ce i se cântă? 360. Ce daruri se aduce de cei poftiți? 261. Cum se cere iertare și binecuvântare dela părinți? 362. Cum se aduce mireasa, dacă e din alt sat și cum se face conăcăriă? 363. Cum se închină schimburile? 364. Cum se face masa mică, ce obiceiuri sunt? 365. Cum se scaldă mirele și mireasa în ajunul sau în ziua cununiei? 366. Ce obiceiuri sunt, când pleacă la cununie? 367. Cum se face cununia? 368. Ce obiceiuri

sunt la întoarcerea dela cununie? 369. Cum se duce mirele la mireasă și ce colăcării, zice colăcierul? 370. Ce obiceiuri sunt la masa de cununie și ce anume bucate se mănâncă? 371. Cum se face jocul (danțul) dela nuntă și ce jocuri se joacă și cum se joacă fiecare? 372. Cum se răpește mireasa, către sfârșitul mesei, pentru a o duce mirelui? 373. Cum se înhobotează mireasa? 374. Cum răscumpără mirele pe mireasă dela părinți și dela neamuri? 375. Cum se scoate zestrea din casă? 376. Cum își iau mirele și mireasa iertăciune dela părinți? 378. Cum plătește mirele „vulpea“? 379. Cum conduc vorniceii pe mire până acasă și cum sunt întâmpinați? 380. Cum se dă „masa mare“ de părinții mirelui? 380. Ce este și cum se face uncropul? 381. Ce este obiceiul „de cale primară“? 382. Ce obiceiuri sunt după nuntă? 383. Ce obiceiuri sunt la a doua nuntă? 384. Cum se consideră despărțenia și ce credinți sunt despre ea?

Gospodăria și familia. 385. In ce raporturi stau unul către altul, bărbatul și femeia și cum se consideră între ei? 386. Dela ce lucruri se nasc mai des neînțelegeri între soți? 387. Ce raporturi sunt între părinți și copii? 388. Cum se manifestează respectul copiilor către părinți? 389. Cum se manifestează iubirea părinților către copii? 390. Pe cari copii îi iubesc mai mult părinții? 391. Ce raporturi sunt între socri și între gineri și nurori?

Moartea. 392. Prin ce semne se prevestește moartea? 393. Ce însemnează „a fi pe patul morței“? 394. Ce obiceiuri sunt când închide ochii răposatul? 395. Cum se scaldă mortul? 396. Cum se îmbracă mortul? 397. Ce se face la priveghiu? 398. Ce obiceiuri, credințe și superstiții sunt asupra tuturor obiectelor, care se întrebuințează la un mort? 399. Ce credințe și superstiții sunt despre sicriu? 400. Cum se scoate mortul din casă, ce obiceiuri se observă, ce credinți și superstiții sunt? (Pod. prohod, etc.). 401. Cum se lasă mortul în mormânt și ce credințe sunt despre mormânt? 402. Cum se bocește mortul? (A se culege toate bocetele). 403. Cum se fac pomenile? 404. Ce se crede despre suflet? 405. Ce se știe despre vămile văzduhului? 406. Ce se spune despre rai și iad? 407. Ce se spune despre lumea cealaltă.

408. Ce se crede despre judecata de apoi? 409. Ce cult se face morților? (grijile sufletești până la al 7-lea an, Moșii, de sufletul mortului, etc.).

3. **Tradiții și obiceiuri.** *Anul și calendarul.* 410. Ce obiceiuri sunt în seara sfântului Vasile sau a anului nou? (A se descrie Colindatul, Plugușorul, Vasilca, Vergelul, Irozii, Capra, etc.) 411. Cum se face calendarul, pentru a se ști care luni ale anului vor fi ploioase și cari vor fi secetoase? 412. Cum se numesc lunile anului, ce se crede despre fiecare și ce zicători sunt? 414. Ce credinți și superstiții sunt legate de fiecare zi a săptămânei? 415. Cum se numesc diferitele părți ale zilei și ale nopții? (Faptul zilei, prânz, amurg, la cântători, etc.). 416. Ce sărbători se cunosc în localitate? 417. După ce semne se știe, când va fi vreme bună și vreme rea, când va plouă, va ninge, va fi polei, etc.? 418. Ce vraji și farmece se fac în ajunul anului nou?

Sărbători și petreceri. 419. Ce credințe și superstiții sunt legate de anul nou? (Animalele vorbesc, cerul se închide, etc.). 420. Ce obiceiuri sunt în ziua de anul nou? (A se descrie Sămănatul, Sorcova, etc.). 421. Ce obiceiuri, credințe și superstiții sunt la Bobotează? 422. Ce farmece și vraji se fac atunci? 423. Ce obiceiuri sunt la Sf. Petre, la Intâmpinarea Domnului (ziua ursului, Martinii de iarnă, Filipii de iarnă.). 424. Ce obiceiuri sunt la Lăsatul secului? (A se descrie amănunțit obiceiurile relative la Sâmbăta părinților, Moșii de iarnă, Refenelele, Alimori, Postul negru, Baterea alviței, Cucii, Legarea grânelor, Bobii). 425. Ce obiceiuri sunt după Lăsatul secului? (A se descrie Spolocania, Inăcrirea borșului, Jujeul, Lunia păstrăvilor, Zilele nebunilor, Marția vaselor, Dragobetele, Aflarea capului Sf. Ioan). 426. Ce credințe și obiceiuri sunt la Sân-Toader? (A se descrie despre caii lui Sân-Toader, Spălarea capului, Tunderea vitelor, Colivia lui Sân-Toader, Incurarea cailor, Infărtățirea și însurățirea, Bâlciul lui Sân-Toader, Farmece și vrăji, care se fac la Sân-Toader). 427. Ce credințe sunt despre Baba Dochia? (Zilele Babei, Mărțișorul). 428. Ce obiceiuri și ce credințe sunt la Patruzeci de sfinți. Alexe, Miezul-Păresii, Buna-Vestire, Flori, Joia Mare, Vinerea seacă? 429. Ce obiceiuri, credințe și superstiții

sunt în Sâmbăta Paștelor, în noaptea Invierii și în zilele de Paști? (Ovă roșii, Pască, etc.). 430. Ce obiceiuri se observă în săptămâna luminată (Scrânciobul sau dulapul, etc.). 431. Ce zile anume se serbează, în cursul anului, în care nu se lucrează anume lucru? 432. Ce obiceiuri sunt, înfine, la toate sărbătorile depeste an? Cum se numesc și ce credințe și superstiții sunt legate de fiecare din ele? (A se insistă asupra obiceiurilor dela Crăciun: Ajunul, Colindele, Steaua și vicleimul, etc., culegându-se toate colindele, cântecele de stea, etc.). 433. Ce distracții își procură țărani în cursul anului? 434. Ce regulă se observă la jocuri (danțuri)? 435. Cari sunt danțurile obișnuite și cum se fac? (Ar fi de dorit să se poată pune pe note melodiile).

Casa. 426. Ce obiceiuri, credințe și superstiții sunt la construirea unei case? 437. Se vorbește despre luarea umbrei, despre îngroparea de oameni vii, pentru a isbui o construcțiune? 438. Cum e amenajată casa de locuință? Cum se fac ușile, ferestrele, vatra; cum se aranjează mobilele, unde se țin icoanele, ce se ține în podul casei? 440. Ce credințe și superstiții sunt relative la fiecare parte a casei? (Se deschide ușa singură, pocnesc lucrurile, etc.). 441. Ce credințe și superstiții sunt relative (ogradă), coșar, hambar, poiată, etc.). 442. Ce credințe și superstiții sunt despre fiecare obiect întrebuintat în gospodărie: cuțite, străchini, oale, pahare, etc.

Politeja și bunăcvînța. 443. Cum se salută țărani, când se întâlnesc? 444. In ce mod își cer scuze, când vorbesc despre animale? 455. Ce obiceiuri sunt, când se bea în sănătatea cuivă? 446. Ce se zice aceluia, care strănută sau casă? 447. Ce se zice aceluia, care alunecă și cade? 448. Ce face când întâlnește un popă? 449. Ce po-recle își dau unii altora? 450. Ce se zice, când se sfădesc? 451. Cum se blastemă?

Hrana. 452. Cum stau țărani la masă? 453. Cum se numește fiecare fel de bucate și cum se pregătește? (A se arată pe rând, cum se prepară carnea, peștele, legumele și laptele). 454. Cum se numesc toate instrumentele și ustensilele, cari servesc la pregătirea bucatelor? 455. Ce credințe și superstiții sunt despre fiecare din ele?

IV. Meșteșugurile. 1. Meșteșugurile desprețuite sau suspecte. 456. Sunt oarecari meșteșuguri sau munci de cari se feresc oamenii, considerându-le ca înjositoare? 457. Sunt meșteșuguri sau munci destinate numai femeilor, sau numai bărbaților, netrebuind să le facă unii sau alții? Din ce pricină? 458. Ce glume se fac pe socotiala fiecărui soi de meșteșugari?

2. Pământul și plugarii. 459. Care pământ se crede, că e bun de lucrat și care nu? 460. Care pământ e bun pentru fiecare specie de cultură? 461. Se asociază țărani pentru a face oarecare lucrări la câmp, și în ce condiții? 462. Ce munci fac femeile la câmp? 463. Ce instrumente se întrebuințează pentru munca câmpului? 464. Cum se numește fiecare parte a fiecărui instrument (părțile carului, ale plugului, ale hamurilor, etc.)? 465. Ce legende, credințe și superstiții sunt despre fiecare din aceste instrumente? 466. Ce cântece se zic în timpul muncii? 467. Ce se face cu semințele înainte de a le arunca în pământ? (Se fac oarecari rugăciuni, descântece, etc.). 468. Se observă vreun obicei înainte de a începe sămănătura? 469. Sunt zile în care nu trebuie a semăna? 470. Se pun pe câmpuri oarecari idoli sau amulete, pentru a păzi semănăturile sau recolta, când începe a se coace? 471. Ce credințe și superstiții sunt, în special despre recolta anului? 472. Despre lucrul inului și al cânepei? 473. Cum este războiul de țesut și cum se numește fiecare parte din care se compune? (Se va face desemnul unui război, indicându-se cu litere sau numere deosebite fiecare parte și se va spune cum se chiamă? 474. Cum se numesc toate celelalte instrumente, cari servesc la lucrul cânepei? (Se va descrie cu amănuntul, toate operațiile la care sunt supuse: inul și cânepa, decând se smulg din pământ și până ce se face din ele, pânza). 475. Cum și din ce se prepară văpselile, cari servesc la văpsitul sculelor? 476. Ce obiceiuri, credințe și superstiții sunt despre vie și culesul ei? 477. Ce obiceiuri, credințe și superstiții sunt despre albine și stupărit? 478. Ce credințe și superstiții sunt despre bănciuri și zile de târg? 479. Ce semne (crestături) întrebuințează plutașii, pentru a se deosebi lucrurile lucrate de ei sau pe cari au a le transporta? (Se vor desemna aceste crestături).

480. Ce obiceiuri, credințe și superstiții au femeile la lucrul diferitelor părți ale îmbrăcăminteii lor? 481. Ce fel de flori se coase pe altiță și bete și alte obiecte de gălială? (Se vor desemna). 482. Ce credințe și superstiții au diferite meșteșuguri: croitori, ciobotari, dulgheri, etc.?

3. Ocnașii. 483. Ce credințe și superstiții au ocnașii? (Lucrătorii din minele de sare). 484. Ce duhuri necurate cred ei, că locuiesc în mine?

4. Viața militară. 485. Ce mijloc întrebuințează tinerii, ca să tragă un număr bun la sorți? 486. Ce obiceiuri sunt, când vine cuivă vremea să tragă sorți? 487. Ce glume se fac cu recruții, care intră în cazarmă? 488. Ce porecle se dau soldaților, ofițerilor, diferitelor arme și diferitelor regimente? 489. Ce jocuri și distracții se obișnuiesc în cazarmă? 490. Ce semne prevestesc războiul? 491. Ce se spune despre vechii soldați ai țării? 492. Ce legende și cântece sunt despre Cuza-Vodă? 493. Ce legende și cântece sunt despre alți domnitori ai țării?

5. Medicina superstițioasă. 494. Cum se explică origina boalelor? 495. Se crede că unele boale călătoresc din loc în loc? 496. Ce sfinți se crede, că aduc boalele și le tămăduiesc? 497. Prin ce mijloace se alungă dracul din trupul omului? 498. Ce rugăciuni se fac pentru vindecarea boalelor? 499. Ce leacuri se întrebuințează pentru fiecare boală și ce boale sunt cunoscute și sub ce nume? (Se vor descrie toate boalele cu simptomele și fazele lor). 500. Prin ce mijloc se poate cunoaște, dacă un bolnav se va vindeca sau va muri? 501. Se crede că boalele se pot transmite dela om la animal sau la un obiect neînsuflețit? 502. Se crede că unele boale se transmit dela animal la om? 503. Cine exercită profesiunea de doctor sau vrăjitor și ce se crede despre dâșii? 504. Sunt fântâni, pietre, etc., care vindecă boalele? 505. În ce mod pregătesc babele diferitele leacuri cu care vindecă boalele?

6. Legende, credinți și superstiții, despre mare 1. Marea. 506. Ce porecle se dau mării? 507. Ce comparații se fac cu aspectul și sgomotul mării? 508. Prin ce expresiuni se arată diferitele stări ale mării? 509. Ce nume se dau curenților? 510. Ce credințe sunt despre mare: s'a făcut

ea înaintea sau în urma pământului? Și cum s'a creiat?
 511. Sunt tradiții despre deluvii oceanice sau despre năvăliri subite ale mării pe uscat? 512. Ce superstiții sunt despre băi și înotat? 513. Este marea considerată oarecum ca sfântă, fiind păcat a arunca în ea lucruri murdare? 514. Ce boale vindecă marea, și ce trebuie făcut pentru a te vindecă? 515. Se crede că fundul mării este sărat? 516. Pentruce apa mării este sărată? 517. Cine produce mișcarea valurilor? 518. Ce se crede despre valuri? 519. Au unele valuri nume particulare? 520. Se poate face ceva pentru a opri valurile? 521. Se crede că marea este fără fund? 522. Ce se crede despre fundul mării? Este locuit? De cine? 523. Ce se crede despre largul mării? 524. Se crede că sunt insule în cari se duc sufletele? 525. Se crede că ar fi bărci, cari conduc sufletele la aceste insule? 526. Se crede că sunt insule plutitoare, sau cari fug dinaintea navigatorilor? 527. Se crede că sunt insule sau bancuri funeste sau blestemate?

2. Malul mării. 528. Ce credinți sunt despre îmbucăturile râurilor, despre porturi? 529. Ce credințe sunt despre diferitele locuri primejdioase ale malurilor mării? 530. Ce credințe și superstiții sunt despre diferitele genii, cari locuiesc malurile mării? 531. Ce legende, credințe și superstiții sunt despre caverne? 532. Ce se spune despre orașe înghițite de mare? 533. Ce credințe și superstiții sunt despre diferitele cruci depe țarmuri, despre fântâni, izvoare, etc.? 534. Ce credințe și superstiții sunt despre nisipul mării și despre diferitele pietricele, cari se gătesc în mare?

3. Divinități și monștri. 535. Se face mării vreun cult? 536. Se fac oarecare procesiuni pe țarmurile mării? 537. Se crede că marea s'ar retrage în fața unor moaște sau a unor icoane? 538. Se crede în existența oaricăror zei, genii sau sfinți ai mării? 539. Ce se crede despre sirene sau alte ființe, cari locuiesc în mare: șerpi, balauri, etc., cari opresc corăbiile sau le cufundă? 540. Ce se spune despre peștii fantastici sau imaginari?

4. Meteorologie maritimă. 541. Ce credinți sunt despre influența cerului și a nourilor asupra mării? 542. Ce relațiuni se crede că ar fi între stele, lună, soare și mare? 543. Se crede că soarele se culcă în mare? 544. Dupăce

semne se cunoaște că va fi vânt? 545. Cum se poate porni vântul și cum se poate opri? 546. Sunt oare vânturile personificate? 547. Se crede că vântul ar avea oarecari zei? 548. Ce superstiții sunt despre neguri, cețe, etc.? 549. Ce superstiții sunt despre fosforescență, curcubeu, trombe, furtuni, ploii, mirage, etc.? 550. Cum se prevestește timpul după animale, păsări, pești, etc.? 551. Cum se poate popri și stâmpără furtuna?

5. Corăbiile. 552. Când trebuie tăiat lemnul din care se fac corăbiile și ce ceremonii trebuiesc observate? 553. În ce zile nu trebuie începută construirea unei corăbii? 554. Ce obiceiuri se observă, când se pune prima piesă a unei corăbii? 555. Ce semne rele sunt, când corabia este pe șantiere. 556. Ce se pune în scheletul unei corăbii, care se construiește? 557. Ce se face când lemnăria unei corăbii este înjghebată? 557. Ce obiceiuri, credințe și superstiții sunt, când se aruncă o corabie pe apă? 559. Cum se face botezul corăbiilor? 560. Cum se numesc, în limba poporului, diferitele frânghii, unelte, etc., cari fac parte din o corabie? 561. Ce porecle se dau diferitelor vase? 562. Ce credințe și superstiții sunt, în genere, despre corăbii?

6. Navigație. 563. Se crede că sunt locuri unde e oprit de a naviga? 564. În ce timpuri se crede, că e bine sau e rău de a naviga? 565. În ce zile și luni ale anului, în ce faze ale lunii, se crede că e primejdios a începe o călătorie pe mare? 566. Ce ceremonii se observă când iese un vapor pentru prima oară în călătorie? 567. Ce prevestiri se scot, la plecarea unui vas, din înclinarea lui și din alte împrejurări? 568. Ce nume-și dau și cum se poreclesc marinarii? 569. Ce înjurături și ce jurăminte fac marinarii? 570. Ce obiceiuri, credințe și superstiții sunt relative la viața pe bord? 571. Prin ce se prevestește naufragiul? 572. Ce talismane se întrebuițează pentru a nu se îneca? 573. Cine-i expus mai mult la înecare? 574. Cum se poate găsi un înecat? 575. Cum sunt primiți marinarii pe uscat, când se întorc din călătorie? 576. Prin ce mijloace superstițioase se crede, că se poate grăbi întoarcerea? 577. Ce obiceiuri deosebite au mateloții pe uscat? 578. Se vorbește ceva despre oarecare vase legendare?

7. Obiceiuri și credințe de-ale pescarilor. 1. Copilăria.

579. Se obișnuiește la nașterea unui copil de pescar, să se practice ceva în raport cu marea: de pildă, se scaldă copilul în apă de mare? 580. Se trag oarecari prevestiri despre soarta copilului, din starea mării sau a cerului? 581. Se pune pe leagănul sau pe hainele copilului vreun lucru, care să amintiască despre mare, precum scoici, etc.? În ce scop? 582. Când se leagănă copiii, li se cântă ceva în raport cu marea sau cu vântul? 583. Când se huțănă copiii se fac cu dâșii mișcări, cari ar aminti mișcările mării agitate sau a vaselor legănate de valuri? 584. Când se ține copilul pe genunchi, îl scutură așa ca să se creadă că vâslește, sau că se află pe o corabie? 585. Se fac copiilor jucării cu scoici sau lucruri din mare, pe cari le fac să zurnie? 586. Se crede că unele scoici, purtate de copii, îi apără de boale? 587. Cum se joacă copiii cu nisipul de pe malul mării, cum își fac case, cetăți, canale, etc.? 587. Ce jucării își fac copiii cu ierburile și cu pietrele din mare? 588. Ce jucării își fac copiii cu scoicile? 590. Cum se sperie pe copii pentru a nu înainta prea mult în mare? 591. Cum își construiesc copiii vapoare? 592. Pronunță copiii oarecari cuvinte, când își lasă vapoarele pe apă? 593. Ce fac și ce zic copiii, când se scaldă? 594. Cum învață copiii a înota? 595. Ce superstiții au copiii la înotat? 596. Cum se joacă copiii cu pietrele, care le aruncă pe luciul mării și ce zic ei atunci? 597. Cum se joacă copiii cu unii pești? 598. Ce danțuri își fac copiii pe malul mării? 599. Ce obiceiuri și credințe sunt, când un copil se îmbarchează pentru întâia dată și când prinde primul pește?

2. Pescuitul și peștii. 600. Care este origina peștilor, după credința poporului? 601. Se crede că sunt pești născuți din fândări aruncate în mare sau din spuma mării, etc.? 602. Ce relațiuni se crede că ar fi între lună și pești? 603. Ce se crede despre împăratul peștilor? 604. Sunt pești consacrați oarecăror divinități, care nu trebuie ucși, nici prinși, sub pedeapsă de a suferi ceva? 605. Se face vreun cult peștilor? 606. Ce prevestiri fac peștii: anunță ei sfârșitul furtunii, apropierea țăr-mului, o recoltă bună și cum? 607. Ivirea unor pești este semn de furtună? 608. Ce rol au peștii în vișuri, în

cântece și în povești? 609. Sunt unii pești prieteni ai omului, precum delfinul și care îi ajută la pescuit? 610. Sunt unii pești considerați ca blestemați, pe cari pescarii îi supun la torturi? 611. Care sunt numele peștilor cunoscuți pe acolo? 612. Ce proverbe, zicători și cimilituri sunt despre pescuit și pescari, despre epocele în care apar peștii și despre obiceiurile lor reale sau presupuse? 617. În ce epocă pescuitul este oprit din cauze superstițioase? 614. În ce zile anume e păcat de pescuit? 615. Ce se întâmplă când se pescuiește în aceste zile? 616. În ce epoci se crede, că pescuitul este în belșug? 617. Ce lucruri anume se pun în bărci pentru pentru a avea noroc de pește? 618. Ce superstiții sunt relative la bărcile pescarilor? 619. Cum se chiamă instrumentele de pescuit, ce credințe și superstiții sunt despre fiecare? 620. Ce rugăciuni zic pescarii, când pleacă la pescuit? 621. Se fac oarecari ofrande geniilor locale sau zeilor peștilor (dacă sunt), când pleacă la pescuit pescarii? 622. Se atribuie oarecari proprietăți primului pește prins în seșon? (Ex.: Să nu fie vândut, ci să fie mâncat de acel care l-a prins?) 623. Ce credinți și superstiții mai sunt relative la pescuit? 624. Se crede că vrăjitorii pot vrăji undițile? 625. Se crede că ar fi oarecari zei și sfinți protectori ai pescuitului? Cum se numesc, ce cult li se face și ce legende sunt despre ei? 635. Se crede că sunt vrăjitori, care se transformă în pești, pentru a necăji pe pescari alungând peștele sau atrăgându-l? 627. Ce ocupațiuni au femeile pescarilor? 628. Sunt oarecari ceremonii sau obiceiuri particulare la nunțile pescarilor? 629. Ce obiceiuri particulare sunt la moartea pescarilor? 630. Ce obiceiuri sunt la vânzarea peștilor? 631. Ce ceremonii sau obiceiuri sunt, când un patron ia comanda unei bărci? 632. Ce drepturi au vânzătorii de pește și ce formule se obișnuiesc la vânzare?

COPRINSUL

	<i>pagina</i>
Introducere	5
Cap. I.	
Literatura poporană	9
1. Literatura poporană nescrisă	10
a) Poezia poporană	11
Doina	13
Hora	32
Balade sau Cântecelul bătrânești	38
Colindele	73
Vasilca și plugușorul	81
Paparudele și Caloianul	84
Rugăciuni, cântece și jocuri de copii	86
Sorcova	88
Steaua și Vicleimul	89
Moș-ajunul	96
Ghicitorile	98
Deceurile	102
Orații de nuntă	103
Descântecelul	105
Proverbele	109
Bocetele	111
Lăzărelul, Glume și exerciții de pronunțare	112 și 113
b) Proza poporană	115
Basmelul sau poveștile	115

	<i>pagin</i>
Snoavele	123
Cuvintele particulare	125
Tradițiunile poporane	127
Capcâni	131
Jidovii	132
Legenda prigoiei	133
2. Literatura poporană scrisă	134
A. Literatura religioasă	135
B. Literatura estetică	136
C. Cărțile de povestire și de noroc	138
Obiceiuri și credințe	139

Cap. II.

I. Istoricul culegerii și studierii produselor poporului	143
--	-----

Cap. III.

Importanța culegerii și studierii produselor poporului	169
Pentru dezvoltarea patriotismului în popor	169
„ regenerarea literaturii culte	175
„ istorici	202
„ filologi și gramatici	207
„ psihologi	215
„ archeologi, geologi, geografi, botaniști, etc.	221
Importanța elementului moral și religios	222
„ poveștilor	227

Cap. IV.

<i>Ce trebuie făcut pentru a se culege ce-i de preț, cum că facem a crește admirațiunea către asemenea producțiuni și cum să cultivăm sentimentele frumoase prin literatura popo- rană. Bibliografia folclorului muzical. . . . .</i>	229
---	-----

